N:O 11. 767
10 dec. 1946
AVD. RP GR. 182 MÅL.

KUNGL. UTRIKES-
DEPARTEMENTET

ang. interpellations-
svar rörande Wallenberg.

Cirkulär N:o 150
P 2
1 bil.

Utrikesdepartementet har äran översända Hans Excellens Statsministerns svar den 27 november 1946 i Riksdagens andra kammare på riksdagsman Håstads interpellation angående Raoul Wallenberg.

Stockholm den 29 november 1946.

Till Beskickningen i Rom.

Med kammarens tillstånd har hr Håstad till mig riktat följande frågor.

1. Vilka fakta är för regeringen kända rörande Raoul Wallenbergs öde?

2. Vill regeringen lämna kammaren en redogörelse för vad som åtgjorts och alltjämt måste åtgöras från utrikesdepartementet och andra myndigheter för att rädda Wallenbergs liv eller klarlägga hans öde alltifrån hans försvinnande för snart tjugu månader sedan?

Till svar å dessa frågor får jag anföra följande.

Efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern i mars 1944 inträdde en stark försämring i de ungerska judarnas läge. I anledning härav igångsattes en svensk hjälpaktion, som åsyftade att söka förhindra deportation av judar, som genom nära släktskap med personer här i riket kunde sägas ha viss anknytning till Sverige. Då deportationerna på försommaren tilltogo i omfattning, riktade Konungen den 30 juni 1944 en personlig vädjan till ungerske riksföreståndaren amiralen Horthy. I samband härmed anställdes i juli 1944 Raoul Wallenberg vid beskickningen i Budapest för att under sändebudets ledning omhänderhava beskickningens humanitära arbete, d.v.s. hjälpverksamheten bland judarna. En särskild avdelning vid beskickningen upprättades under Wallenbergs ledning, framst för att pröva de tusentals ansökningar om skyddspass, som strömmade in, och för att genom intervention hos de ungerska och tyska myndigheterna söka få anhållna eller inspärrade judar satta på fri fot. Avdelningens personal rekryterades bland frivilliga judiska krafter och uppgick till flera hundratal personer.

Jag begagnar detta tillfälle att uttala regeringens stora uppskattning av det uppoffrande och framgångsrika arbete i humanitetens tjänst, som en svensk man utfört under svåra och farliga förhållanden.

Vid de ryska truppernas framryckning genom Ungern kvarstannade Wallenberg jämte övriga beskickningsmedlemmar i Budapest

Det sista direkta meddelandet från beskickningen, som kom utrikesdepartementet tillhanda, innan staden omringades och förbindelserna med yttervärlden avbrötos var ett rutintelegram avsänt den 23 december 1944.

Efter denna tidpunkt avhördes intet från de i Budapest kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari 1945 av vice utrikesministern Dekanosov underrättades om, att Wallenberg lyckats ta sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetryska myndigheterna, hette det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom.

Samma dag, d.v.s. den 17 januari 1945, sågs Wallenberg av olika personer på skilda platser i Pest, och de som då samtalade med honom uppge, att han hade för avsikt att i bil avresa till Debrecen. Det är också bekant, att han på resan medförde en större penningsumma.

För att söka få utrönt vad som kan ha hänt Wallenberg sedan han sista gången sågs den 17 januari 1945, har utrikesförvaltningen prövat och följt alla de uppslag och spårs som på en eller annan väg kommit till dess kännedom. Med beklagande måste dock fastställas, att efterforskningarna hittills visat sig resultatlösa.

Jag övergår nu till att lämna en detaljerad redovisning för de av utrikesförvaltningen vidtagna åtgärderna och börjar då med vad som åtgjorts genom vår beskickning i Moskva.

Under januari och februari månader 1945, d.v.s. vid tiden omedelbart före och efter Budapests erövring riktade sändebudet i Moskva upprepade framställningar till sovjetryska utrikeskommissariatet för att erfara något om det läge, vari vår Budapestbeskickning befann sig. Då efter den lugnande sovjetryska förklaringen den 17 januari 1945, som jag nyss omnämnt, intet ytterligare avhörts rörande Wallenberg, instruerades i början av mars 1945 sändebudet i Moskva att förhöra sig hos vederbörande myndigheter. Instruktion om förnyade démarcher telegraferades till Moskva den 17 mars och den 27 mars 1945.

På förslag av envoyén Söderblom i Moskva riktade bankdirek-

tör Marcus Wallenberg en skriftlig hänvändelse till Madame Kollontay, överlämnad den 28 april 1945, med begäran om hjälp vid efterforskningarna.

Den 21 april 1945 erhöll envoyén Söderblom instruktion att personligen hos vice utrikesministern Dekanosov hemställa, att de ryska militära myndigheter, under vilkas skydd Wallenberg på sin tid ställts, måtte anmodas verkställa noggrann undersökning rörande hans vidare öden. Denna démarche framfördes den 25 april 1945 och herr Dekanosov lovade därvid att genast vidtaga erforderliga åtgärder

Den 18 maj 1945 gjorde envoyén Söderblom en ny hemställan till herr Dekanosov om besked rörande Wallenbergs öde.

I en den 24 maj 1945 dagtecknad rapport från Moskva meddelade envoyén Söderblom, att han varit i förbindelse med den ungerske professorn, nobelpristagaren Szent Györgyö, vilken hade den svenska Budapest-beskickningen att tacka för sitt liv och väl kände dess medlemmar. Szent Györgyö berättade därvid, att han visserligen ej sammanträffat med Wallenberg bakom de ryska linjerna men likväl där erfarit, attman inom marskalk Malinovskis högkvarter glatt sig åt att den förste svensken påträffats.

Jämlikt utrikesdepartementets instruktion gjorde militärattachén i Moskva den 5 juni 1945 hemställan till de ryska militära myndigheterna rörande Wallenberg. Ehuru från deras sida förklarades, att ärendet icke fölle under militärmyndigheternas avgörande, erhöll militärattachén dock intrycket, att även från deras sida en undersökning skulle göras.

Den 27 juni 1945 ombads nyssnämnde professor Szent Györgyö av envoyén Söderblom att efter återkomsten till Budapest söka förmå ungerska regeringen att efterforska Wallenberg.

Jämlikt erhållna instruktioner hemställde beskickningen i Moskva den 3 november 1945 ånyo om upplysning angående resultatet av efterforskningarna efter Wallenberg. Härvid underströks särskilt den vikt man på svensk sida tillmätte frågan med hänsyn till Wallenbergs ställning såsom legationstjänsteman.

Vid en av beskickningen i Moskva den 30 november 1945 före-

tagen förnyad démarche i utrikesministeriet meddelade chefen för dess skandinaviska avdelning, Abramov, att de sovjetryska militära myndigheterna ånyo beordrats att vidtaga undersökning men att besked om resultatet ännu icke ingått.

Envoyén Söderblom meddelade den 3 januari 1946, att han haft ingående samtal med såväl herr Abramov som med madame Kollontay angående Wallenbergs försvinnande.

I en rapport den 30 april 1946 meddelade envoyén Söderblom, att han vid flera tillfällen ånyo erinrat såväl herr Abramov som fru Kollontay om fallet Wallenberg.

När envoyén Söderblom i samband med att han lämnade ministerposten i Moskva i medio av juni 1946 personligen mottogs av marskalk Stalin och av denne tillfrågades, huruvida han hade några särskilda önskemål, förde han fram affären Wallenberg. Stalin lovade därvid söka bringa klarhet i saken.

Vid sin återkomst från sovjetrysk fångenskap berättade den svenske journalisten af Sandeberg i slutet av juni i år, att han i ett ryskt fångläger hade sammanträffat med en rumän och en tysk, vilka, såvitt af Sandeberg kunde erinra sig, skulle ha sett Wallenberg i februari. Dessvärre kunde af Sandeberg ej minnas dessa personers namn eller giva några konkreta uppslag för deras identifiering. De ansträngningar från beskickningarna i Moskva och Bukarest, som icke dess mindre gjordes för att komma i förbindelse med dessa personer, blevo resultatlösa. Beskickningen i Bukarest hade tagit upp saken med bl.a. ryske överbefälhavaren i Rumänien.

Den 25 juli rapporterade beskickningen i Moskva att med utgångspunkt från af Sandebergs meddelanden nya démarcher gjorts hos ryska vederbörande, vilka emellertid ej hade haft några upplysningar att lämna.

Det är emellertid icke bara genom beskickningen i Moskva som utrikesdepartementet sökt lösa gåtan om Wallenbergs försvinnande. Åtskilliga av våra övriga beskickningar ha parallellt med Moskvabeskickningens démarcher var på sitt håll sökt följa de spår, som bragts till utrikesdepartementets kännedom.

Genom beskickningen i Rom anhöll svenska regeringen i början av år 1945 om Vatikanens hjälp för att erfara vad som kunde ha hänt våra tjänstemän i Budapest.

Den 2 mars 1945 ingick underrättelse från beskickningen i Bukarest, att Budapest-beskickningens samtliga medlemmar påstodes befinna sig i säkerhet med undantag av Wallenberg, som i medio av januari skilt sig från de övriga. Sändebudet i Bukarest erhöll i anslutning härtill instruktion att genom ungerska regeringen och med anlitande av andra vägar söka erhålla uppgift om var Budapest-beskickningens samtliga medlemmar, inbegripet Wallenberg, befunno sig.

Under mellantiden hade den ungerska Kossuth-radion den 8 mars 1945 förklarat, att alla tecken tydde på att Wallenberg mördats av Gestapo-agenter.

Den 23 maj 1945 instruerades beskickningen i Bukarest att till mosaiska församlingen i Budapest söka framföra en begäran från professor Ehrenpreis om upplysningar rörande Wallenberg.

Den 1 juli 1945 telegraferade beskickningen i Bern att en tillförlitlig schweizare i början av april i Budapest träffat en person, som påstått sig ha sett Wallenberg, som då vore vid god hälsa och hölle sig dold i Pest. Då vi vid denna tidpunkt saknade representation i Ungern, ombads följande dag härvarande amerikanske minister att genom Förenta Staternas beskickning i Budapest göra efterforskningar efter Wallenberg. Till svar å denna hemställan meddelade amerikanska beskickningen den 21 augusti 1945, att State Department riktat flera förfrågningar rörande Wallenberg till olika amerikanska organisationer i Ungern, vilka emellertid hittills icke haft något att inberätta. De amerikanska myndigheterna komme att hålla uppmärksamheten fästad på fallet och omedelbart till svenska regeringen vidarebefordra de upplysningar, som kunde erhållas.

Beskickningen i Bern telegraferade den 28 augusti 1945, att en ungersk medborgare för tredje person skulle ha uppgivit, att Wallenberg fortfarande vore vid liv. Det vore emellertid enligt hans uppfattning lönlöst att företaga officiella démarcher.

Den 2 november 1945 meddelade utrikesdepartementet amerikanska beskickningen i Stockholm, att man vore tacksam, om amerikanske ministern i Budapest ville fortsätta sina ansträngningar. Beskickningen meddelade i anslutning härtill den 19 november 1945, att de amerikanska myndigheterna i Budapest varit i förbindelse med nyssnämnde ungrare, som emellertid icke hade sig något bekant om vad som kunde ha hänt Wallenberg efter den 17 januari 1945.

Den 15 mars 1946 meddelade beskickningen i Bern, att den varit i förbindelse med en schweizisk diplomat, tidigare ackrediterad i Budapest, som efter stadens erövring tillbringat ett år i rysk fångenskap . Han hade icke sammanträffat med Wallenberg, sedan denne sökte sig över till ryska sidan men sade sig ha goda skäl tro, att Wallenberg vore bättre anskriven hos ryssarna än kanske någon annan.

Aftonbladet innehöll den 29 juni i år en artikel om en svensk affärsman som på ett hotell i Schweiz i november 1945, alltså mer än 7 månader tidigare, träffat en ungersk dam, som uppgivit att hon från hemlandet erfarit, att Wallenberg befunne sig i "ett litet fängelse på landet". Beskickningen i Budapest lyckades efter betydande ansträngningar spåra upp denna ungerska dam. Hon hade emellertid intet annat att förtälja om Wallenberg än att hon ryktesvis erfarit, att han lyckligen hemkommit till Sverige via Moskva.

Så snart vi erhöllo egen representation i Ungern, vid jultiden 1945, igångsatte beskickningen där ett vidlyftigt efterforskningsarbete. Vår chargé d'affaires i Budapest rapporterade härom den 26 januari 1946, att han bland annat genom ungerska tidningspressen tillkännagivit sin önskan att komma i förbindelse med personer, soner, som kunde ha upplysningar om Wallenberg att lämna. Beskickningen hade låtit göra förfrågningar såväl bland Wallenbergs forna medarbetare, som bland andra ungerska judar och hos ungerska utrikesministeriet hemställt om en snabb och grundlig undersökning i ärendet. Beskickningschefen hade dessutom upptagit saken med sovjetryska beskickningen i Ungern. Ingen av den mångfald personer, som beskickningen utfrågat, hade sett Wallenberg efter den 17 januari 1945. En anonym sagesman hade emellertid uppgivit, att

han den 17 januari sett Wallenberg i en bil i Pest i sällskap med tre namngivna ryska militärer. Med anledning härav gjorde beskickningen i Moskva en ny démarche hos utrikesministeriet. Hittills ha dessa tre militärer emellertid ej kunnat identifieras av de ryska myndigheterna.

I början av juli 1946 erhöll utrikesdepartementet underrättelse att en ungersk medborgare uppgivit, att han våren 1945 tillsammans med Wallenberg och en svensk ~~vid namn von Engeström~~ suttit i rysk fångenskap i Tjeckoslovakien och sedermera jämte sina medfångar transporterats till staden Focsani i Bessarabien. Beskickningen i Bern lyckades komma i kontakt med nyssnämnde ~~von Engeström~~ Lorentz, som meddelade att uppgiften måste vara felaktig. Han hade visserligen jämte den ungerske medborgaren åtföljt de åsyftade fångtransporterna och suttit i Focsani-lägret men under denna tid varken sett eller hört omtalas Wallenberg, som han senast träffat hösten 1944.

En person vid namn Manfred Lundberg, som vid den av den ungerske medborgaren angivna tiden suttit i Focsani-lägret, meddelade den 19 juli 1946, att han aldrig där sett Wallenberg eller hört nämnas, att någon svensk funnes i lägret.

Den 1 augusti 1946 rapporterade beskickningen i Bukarest, att de ryska militärmyndigheterna i Rumänien förklarat sig icke kunna fastställa, huruvida Wallenberg varit i Focsani-lägret.

Beskickningen i Budapest meddelade den 16 september 1946, att den varit i direkt förbindelse med nyssnämnde ungerske medborgare, som därvid bekräftat, att han suttit fången tillsammans med Wallenberg våren 1945. Han hade uppgivit, att en namngiven österrikare varit fånge tillsammans med Wallenberg vid månadsskiftet april - maj 1945. Denne österrikare har efterforskats av vår beskickning i Wien, som utrönt, att han i mars i år avrest till okänd adress i Tyskland utan att sedan låta sig avhöra. Utrikesdepartementet fortsätter sina ansträngningar att komma i förbindelse med denne man.

Den av mig lämnade redogörelsen ger svar på hr Håstads frågor om vilka åtgärder, som vidtagits av de officiella myndig-

heterna.

Det viktigaste uppslaget har naturligtvis varit och är alltjämt det, som med utgångspunkt i herr Dekanosovs förklaring den 17 januari 1945 bearbetats av beskickningen i Moskva. Något tillfredsställande svar har icke, såsom av min redogörelse framgår, erhållits på vår representants upprepade démarcher och påminnelser. Till sist upptogs frågan av vårt sändebud med marskalk Stalin själv. Jag hoppas att den ärade interpellanten och kammarens övriga ledamöter skola ge mig rätt, då jag förklarar, att de mest enträgna och allvarliga försök gjorts att erhålla visshet om Wallenbergs öde. En av de instruktioner, som lämnades envoyén Hägglöf vid tillträdet av posten i Moskva, var att med de sovjetryska myndigheternas bistånd söka komma till slutlig klarhet i fallet Wallenberg. Jag vill ännu en gång understryka, att regeringen icke med vad som åtgjorts betraktar fallet Raoul Wallenberg som ett avslutat ärende. Alla ansträngningar komma jämväl i fortsättningen att göras och jag vill endast till sist uttrycka förhoppningen om att vi skola komma till visshet angående hans öde. Självklart räkna vi härvid i första hand på att upplysningar skola stå att vinna från de sovjetryska myndigheterna, till vilka upprepade hänvändelser ju redan skett och med vilka kontakt alltfort kommer att upprätthållas.

D. N. 7.6.47.

Wallenberg var fånge på slovakiskt slott

ROM, fredag.

Det spår i affären Raoul Wallenberg som de svenska myndigheterna varit på jakt efter sedan länge har nu påträffats. Den österrikiske baronen Nikolaus Maasburg som sett och talat med Wallenberg i maj 1945 då han innehade granncellen till svensken i det till ryskt fängelse förvandlade slottet Cekles, några kilometer nordväst om Bratislava har anträffats i staden Trento i Norditalien. I november i fjol omtalade statsminister Erlander i andra kammaren att utrikesdepartementet förgäves sökt komma i kontakt med ungraren, och sedan dess har ansträngningarna att anträffa honom varit förgäves.

Maasburg namnger flera andra av ryssarna arresterade personer som han träffade i Cekles, bland andra general Kuramanovitj, en gammal ukrainsk general, som efter första världskriget kämpade mot bolsjevikerna, samt vidare den ungerske baronen Acyl, vil-

Forts. sista sidan, spalt sju

ken i krigets slutskede spelade en viss roll då han via Rumänien for till Moskva för förhandlingar om Ungerns kapitulation, samt vidare en engelsk flygofficer.

Baron Maasburg vistades i Cekles från den första till den 23 maj 1945. Sistnämnda dag förde ryssarna honom till Wien, varifrån han lyckades fly till amerikanska zonen och därifrån till den norditalienska staden Trento, där han nu vistas som gäst hos den italienske greven Ceschi.

Maasburg var cellkamrat i Cekles med den engelske flygofficer som gjorde honom bekant med Wallenberg. Maasburg säger att ryssarna behandlade fångarna mycket illa i Cekles. Fångarna var inspärrade i trånga och fuktiga källarrum, som de fick lämna endast fem minuter om dagen för att besöka toaletten. Maten var knapp och dålig, och fångarnas tillstånd bedrövligt. Enligt Maasburg var orsaken till Wallenbergs arrestering att ryssarna ville veta detaljer om de förhandlingar som bland andra Wallenberg fört med engelsmännen om ungersk kapitulation på ett tidigare stadium. Vad som blivit av Wallenberg efter den 28 maj 1945 vet Maasburg ej.

Agne Hamrin

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 26 juni 1947.

P 2 2 bil.

11/7 besv.

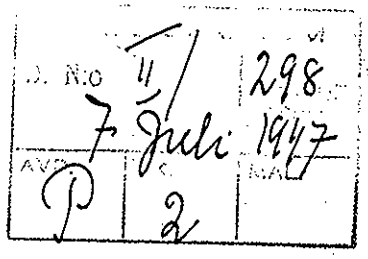

Ärade Broder,

./. Dagens Nyheter innehöll den 7 juni bilagda artikel av Hamrin med uttalande av den österrikiske baronen Nikolaus von Maasburg ang. Raoul Wallenberg. Redan i december fingo vi antydan om att Maasburg kunde ha något att förtälja och Malling i Wien instruerades taga kontakt med honom. Malling har härom berättat i bilagda

./. handbrev av den 17 december 1945.

Då Maasburgs utsago till Hamrin på en del punkter avviker från vad han sade Malling ett halvår tidigare skulle det för oss vara mycket värdefullt, om Din/beskickning/kunde komma i förbindelse med Maasburg och utröna vad han verkligen vet och anledningen till att han lämnat så skiljaktiga uppgifter.

Envoyén Herr G ü n t h e r,

R o m.

Avskrift av strängt förtroligt
handbrev från t.f. chargé d'affaires
Malling till utrikesrådet Grafström,
dagt. Wien den 17.12.46.

I anledning av telegrafiska instruktioner i ärendet Wallenberg - Maasburg besökte jag den 14 december baron Nikolaus von Maasburg i Innsbruck. Maasburg tillhör den gamla österrikisk-ungerska aristokratin; han är en man på något över trettio år och har besuttit gods i Kroatien. Efter "Anschluss" vistades han utomlands men inträdde under kriget som officer i tjänstgöring inom "Abwehr". Enligt vad han berättade, arbetade han samtidigt inom den österrikiska motståndsrörelsen, vilken hade en av sina centraler i Palais Auersperg i Wien, där Maasburgs syster, prinsessan Croy, alltjämt är bosatt. Maasburg sade sig ha spelat en ledande roll under de två första veckorna efter den ryska besättningen av Wien. Han sökte då organisera en civil österrikisk förvaltning och fann därvid stöd hos de ryska militärmyndigheterna. Samtidigt motarbetade han de österrikiska kommunisternas strävan att övertaga ledningen. Sedan dessa emellertid vunnit starkare inflytande, häktades Maasburg av ryssarna den 22 april 1945 och fördes den 4 maj till det ryska koncentrationslägret på slottet Ivanka nära Bratislava.

I det rum, där han hölls fängslad, fanns ytterligare omkring tolv personer, däribland också en engelsman vid namn Sir Reginald Barrat (beträffande namnets stavning var von Maasburg icke helt säker). Denne skall ha arbetat för Secret Service. Maasburg och Barrat planerade tillsammans ett flyktförsök. Då det skulle genomföras - i planen ingick bland annat oskadliggörandet av en vaktpost - tvekade engelsmannen. Tydligen hade emellertid planen blivit känd eller också påbörjades redan förberedelserna för lägrets upplösning, ty någon dag efter den för flyktens genomförande utsatta tidpunkten, fördes Barrat över till ett annat rum och Maasburg transporterades till GPU:s fängelse i Theresianum i Wien. Detta skedde den 4 juni 1945, det lyckades emellertid Maasburg att fly från Theresianum den 22 juni. Så fort han kommit på fri fot, tog han kontakt med engelsmännen och sade sig med dem ha diskuterat en plan att med en patrull på 24 man utvalt folk företaga en raid mot Ivanka. Denna plan kom emellertid icke att genomföras, då det engelska informationsväsendet 48 timmar före expeditionens igångsättande inberättade, att lägret i Ivanka upplösts. Maasburg slog sig sedermera ned i den amerikanska zonen. För närvarande vistas han i Innsbruck och söker utverka franskt utresetillstånd för att besöka sin maka och sina barn, som vistas i Norditalien.

Bevakningen i Ivanka var synnerligen sträng, men viss kommunikation mellan de internerade förekom likväl. Varje vecka erhöllo

fångarna ett bad i förläggningens badstuga. Detta tillgick så, att fångarna från samma rum badade gemensamt. När besättningen i ett rum återvände från badet, voro de i ett annat rum internerade färdiga för avmarsch. Vid dessa förflyttningar hade Maasburg bland fångarna från ett närbeläget rum sett en lång mager man, som skulle varit "den svenske konsuln". Jag visade Maasburg ett ur Dagens Nyheter den 28 november 1946 hämtat fotografi av Wallenberg. Maasburg trodde sig kunna känna igen den "svensk", han sett i Ivanka, men ansåg sig ej med bestämdhet kunna betyga, att identitet förelåge.

Vidare berättade Maasburg, att till hans rum från "svenskens" rum överflyttats en ungersk gendarm (signalement: rödhårig). Denne var häktad med anledning av att han nedskjutit en rysk soldat. Ungraren skall sedermera ha överlämnats till de ungerska myndigheterna, och processen mot honom väckte visst uppseende. Maasburg trodde icke att ungraren dömts till döden.

Vid den ifrågavarande tidpunkten fanns bland fångarna i Ivanka också en polack vid namn von Dombrowsky gift med en Gräfin Bethlen. Denne lär för omkring en månad sedan figurerat i en politisk process i Warszawa.

Efter det Maasburg återvunnit friheten, tog han kontakt med den engelska Field Security angående Barrat. Han hade också tillskrivit Lady Barrat, som han uppgav vore bosatt under adress West-street, Lancaster. Från engelsk sida hade, såvitt Maasburg visste, genom Foreign Office förfrågningar gjorts i Moskva men veterligen utan resultat. Maasburg, som - såvitt jag kan förstå - genom de upplysningar han lämnat önskar oegennyttigt hjälpa sina forna medfångar, tillrådde för sin del att man från svensk sida i de fortsatta efterforskningarna samarbetade med engelsmännen.

Ytterligare några ledtrådar antyddes av Maasburg vid vårt samtal: Kommunikationen fångarna emellan skedde, berättade han, huvudsakligen via den man, som i Ivankas badstuga hade hand om eldning och vattentillförsel. Detta var en gammal slovakisk bonde, vilken bodde i den på närslutna skiss över förläggningen i Ivanka med xxx utmärkta stugan. Det skall ha varit en äldre man med grå mustascher. Mannens lojalitet mot sina uppdragsgivare framgår bland annat därav, att Maasburg bett honom låta meddela hustrun i Italien, att han befann sig i Ivanka. Detta meddelande hade också framkommit visserligen först två månader efter det Maasburg själv återvunnit friheten. Slutligen framhöll Maasburg, att det ingalunda vore uteslutet, att man vid ett besök i Ivanka kunde i det rum, där "svensken" varit fängslad (på skissen utmärkt med xx), på något av "Ersatz-fönstren" eller annan plats finna en anteckning av hans hand. Fångarna sökte, såvitt möjligt, alltid lämna dylika meddelanden. ./.

Kontakttagandet med Maasburg, som räknade med att inom de närmaste dagarna kunna avresa till Italien, kunde blott ske genom ett personligt sammanträffande. Av naturliga skäl kunde han icke resa till

Wien och dessutom var han genom formaliteterna vid utverkandet av sitt utresetillstånd bunden till Innsbruck. Enligt gällande bestämmelser måste jag för att kunna lämna Wien underrätta kommenderande generalen för den zon jag önskar besöka. Fransmännen veta alltså om mitt besök i Innsbruck och ha säkerligen också reda på att jag sammanträffat med Maasburg. Samma dag jag anlände till Innsbruck hade denne erhållit telegram från Dagens Nyheter, vari meddelades, att tidningen erfarit, att han sammanträffat med Wallenberg. Då alla telegram till Österrike gå över Wien och sålunda äro underkastade rysk censur, kan naturligtvis ett dylikt meddelande medföra avsevärda personliga svårigheter för Maasburg. Denne ämnade besvara telegrammet genom att telegrafiskt meddela Dagens Nyheter, att ett misstag förelåge och att han ej hade någraupplysningar att lämna i saken. Jag får med anledning av vad som förekommit framföra Maasburgs enträgna begäran, att hans namn ej måtte publiceras i detta sammanhang och hans önskan, att om eventuella efterforskningar efter den ovannämnde badmästaren vidtagas i Ivanka, detta måtte ske diskret, så att mannen ej utsättes för obehag.

Med kammarens tillstånd har hr Håstad till mig riktat följande fråga:

Vilka ytterligare åtgärder överväger regeringen för att äntligen bringa klarhet över legationssekreterare Raoul Wallenbergs öde och - därest han alltjämt är i livet - åstadkomma hans återsändande till hemlandet?

Inledningsvis får jag erinra om, att statsministern till svar å hr Håstads tidigare interpellation angående Wallenberg den 27 november i fjol meddelade, att Wallenberg varit försvunnen sedan den 17 januari 1945, då han stod i begrepp att företaga en bilresa från Pest till Debrecen. Samma dag hade envoyén Söderblom i Moskva underrättats av vice utrikesminister Dekanosov om att Wallenberg lyckats ta sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest, där de sovjetryska myndigheterna vidtagit åtgärder för att skydda hans liv och hans egendom.

Beskickningen i Moskva erhöll den 28 november 1946 instruktion att under åberopande av statsministerns föregående dag lämnade interpellationssvar göra en förnyad skriftlig démarche i Moskva med understrykande av att svenska regeringen ansåge sig ha rätt att förvänta ett bestämt besked beträffande resultatet av de undersökningar som vid upprepade tillfällen utlovats av de ryska myndigheterna. De av denna instruktion föranledda démarcherna hos olika sovjetryska ämbetsmän i ledande ställning verkställdes de närmaste dagarna. Då något positivt uttalande emellertid vid dessa tillfällen icke kunde erhållas från ryska vederbörande gjorde envoyén Hägglöf den 30 januari 1947 en förnyad démarche. Han erhöll därvid till svar att intet spår efter Wallenberg påträffats, trots att "de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstaben, militärpolisen, säkerhetspolisen och andra myndigheter". Det tillades, att med hänsyn till

de kraftiga föreställningar, som sålunda gjorts från svensk sida, de sovjetryska myndigheterna skulle fortsätta efterforskningarna med oförminskad energi. Utöver detta besked har några upplysningar från sovjetrysk sida icke stått att erhålla.

Envoyén Sohlman har i början av denna månad ånyo upptagit Wallenbergfrågan med ryska vederbörande men utan att ännu ha erhållit några positiva upplysningar.

Statsministern nämnde i sitt interpellationssvar, att man i november 1946 ännu icke lyckats uppspåra en österrikare, ~~vars vistelseort~~ var obekant och som enligt uppgift av en ~~ungersk f.d.~~ polisofficer, skulle varit inhyst i samma cell ~~som Wallenberg~~ i lägret Strasshofe våren 1945. Konsulatet i Baden-Baden lyckades emellertid i mars komma i förbindelse ~~med denne österrikare~~, som sedan krigsslutet uppehållit sig på olika orter i Tyskland. Han bekräftade, att han suttit i Strasshofe vid den tidpunkt som angivits av den ungerske polisofficeren, men han hade varken där eller i något annat fångläger hört talas om någon Wallenberg.

Beskickningen i Wien har nyligen varit i förbindelse med ytterligare några personer, som befunno sig i Strasshofe vid den tid, då enligt den ungerske polisofficeren Wallenberg skulle ha suttit där. Ingen av dessa personer - bland vilka var en advokat, som på sin tid brukade biträda generalkonsulatet i Wien - hade hört talas om att någon svensk funnits i lägret.

Hr Håstad hänvisar i sin interpellation till en artikel i Dagens Nyheter den 7 innevarande juni, enligt vilken den österrikiske baronen Nikolaus von Maasburg för tidningens medarbetare nyligen uppgivit, att han sett och talat med Wallenberg i maj 1945 i det till ryskt fängelse förvandlade slottet Cekles i närheten av Bratislava.

Jag vill framhålla, att utrikesdepartementet redan i

december fick en antydan om att Maasburg, som då var bosatt i Salzburg, möjligen kunde ge några upplysningar om Wallenberg. Vår chargé d´affaires i Wien beordrades omedelbart att fara ned till Salzburg för att sätta sig i förbindelse med Maasburg, vilket han gjorde den 14 december 1946. Av den utförliga rapporten om samtalet med Maasburg framgår, att de uppgifter Maasburg lämnade den 14 december 1946 icke stämma överens med uttalandena till Dagens Nyheters Romkorrespondent. I december 1946 meddelade Maasburg sålunda, att han vid ett par tillfällen på vägen till och från badstugan i lägret sett en i ett närbeläget rum inhyst person, som han hört sägas skulle vara svensk konsul. Han hade likväl aldrig talat med ifrågavarande person. Maasburg uppgav också namnen på en del personer, som skulle varit fångar på samma slott som han själv, men det har ej varit möjligt komma i förbindelse med dem. Enligt vad Maasburg berättade i december skedde kommunikationen mellan de i olika rum inhysta fångarna - det satt tolv personer i samma rum som han själv - genom en slovakisk bonde som skötte eldningen i huset. Med denne man har utrikesdepartementet varit i förbindelse, men hans vittnesmål förefaller ej kunna tillmätas något värde. Han visste t.ex. icke huruvida "utlänningar" funnits bland de inhysta fångarna, som ju i själva verket enligt Maasburg, representerade en rad olika nationaliteter. Utrikesdepartementet har vidtagit åtgärder för ett nytt hörande av Maasburg på grundval av hans uttalanden i Dagens Nyheter.

Ett par gånger under sista halvåret har i pressen antytts, att Raoul Wallenberg skulle befinna sig i något läger i det inre Ryssland eller i Balticum. Utrikesdepartementet har sökt komma i förbindelse med de personer, på vilkas utsagor dessa rykten grunda sig, men det har genomgående visat sig omöjligt att på denna väg komma till någon som helst klarhet.

I samband härmed vill jag nämna, att pressen och all-

mänheten icke bör missförstå utrikesdepartementets obenägenhet att giva upplysningar om pågående undersökningar efter Wallenberg. Dels beröra dessa ibland känsliga sidor av förhållandet till främmande makter, dels är att märka, att vid de ständigt pågående undersökningarna i Mellaneuropa - där alla de då och då uppdykande spåren samvetsgrant följas av utrikesdepartementet - man genomgående har att göra med personer, som på något sätt varit inblandade i de många politiska omvälvningarna i dessa länder. Det är framför allt i koncentrationslägren de eventuellt kunnat få några upplysningar av värde för oss i efterforskningarna. Dessa personer äro emellertid av uppenbara skäl i de allra flesta fall ytterst måna om att icke avslöja sitt eget politiska förflutna - vare sig inom eller utom koncentrationslägren - och en ofrånkomlig förutsättning för att de skola kunna förmås att ställa upplysningar till vårt förfogande är att de känna sig förvissade om absolut diskretion från svensk sida. Jag är naturligtvis fullt medveten om, att det svar å hr Håstads interpellation som jag här lämnat, måste te sig otillfredsställande för herr Wallenbergs anhöriga liksom för alla dem, som ivrigt intressera sig för hans öde. Jag kan endast upprepa statsministerns försäkran i november, att utrikesförvaltningen med all kraft fullföljer strävandena att bringa klarhet i fallet. Härvidlag är det särskilt beklagligt, att våra upprepade och enträgna framställningar i Moskva icke medfört något resultat. Jag har emellertid ingen anledning betvivla, att man på rysk sida verkställt omfattande efterforskningar och i enlighet med avgivna försäkringar fullföljer dessa.

Dagens Nyheter 2-7-45

Baron von Maasburg hade ej talat med "konsuln".

Hr Håstad hänvisade i sin interpellation till en artikel i Dagens Nyheter den 7 juni, enligt vilken den österrikiske baronen Nikolaus von Maasburg för tidningens medarbetare nyligen uppgivit att han sett och talat med Wallenberg i maj 1945 i det till ryskt fängelse förvandlade slottet Cekles i närheten av Bratislava. Hr Undén framhöll med anledning härav att utrikesdepartementet redan i december fick en antydan om att Maasburg, som då bodde i Saltzburg, möjligen kunde ge några upplysningar om Wallenberg. Vår chargé d'affaires i Wien beordrades omedelbart att ta kontakt med Maasburg, vilket skedde den 14 december. De uppgifter Maasburg därvid lämnade stämmer inte med uttalandena till Dagens Nyheters korrespondent. Sålunda sade Maasburg att han vid ett par tillfällen på vägen till och från bastun i lägret sett en i ett närbeläget rum inhyst person som han hört sägas skulle vara svensk konsul, men han hade aldrig talat med honom. Maasburg uppgav också namnen på en del personer som skulle ha varit fångar på samma slott som han själv, men det har inte varit möjligt att få förbindelse med dem. Enligt Maasburg skedde kommunikationen mellan de i olika rum inhysta fångarna — det satt 12 personer i samma rum som han själv — genom en slovakisk bonde som skötte eldningen i huset. Med denne har utrikesdepartementet varit i förbindelse, men hans vittnesmål förefaller ej kunna tillmätas något värde. Utrikesdepartementet har vidtagit åtgärder för att Maasburg skall höras på nytt.

Ett par gånger under senaste halvåret har det antytts i pressen att Wallenberg skulle finnas i något läger i det inre Ryssland eller i Baltikum. Utrikesdepartementet har sökt få kontakt med de personer på vilkas utsagor dessa rykten grundar sig, men det har genomgående visat sig omöjligt att på denna väg komma till någon som helst klarhet.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Nr 273

P 2 1 bil.

ang. utrikesministerns interpellationssvar ang. Raoul Wallenberg.

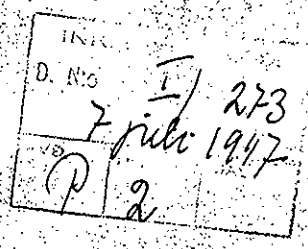

./. Utrikesdepartementet har äran härjämte översända texten till Hans Excellens Utrikesministerns svar innevarande dag på riksdagsmannen Håstads interpellation i riksdagens andra kammare angående Raoul Wallenberg.

Stockholm den 1 juli 1947.

Till Beskickningen i Rom.

Stbg/MAz

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang.R.Wallenberg

Rom den 11 juli 1947. 19

Förtroligt. II/145 BIL.

INK. D. N:o II/298 ink.7.7

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	

Broder,

Med anledning av Ditt handbrev till Günther den 26 nästlidna juni angående den österrikiske baronen von Maasburgs uttalanden om Raoul Wallenberg ber jag få nämna, att jag omedelbart tog kontakt med Hamrin, som därvid meddelade, att han själv icke sammanträffat med Maasburg, utan att han erhållit de uppgifter han intelegraferat till Dagens Nyheter genom en mellanhand, en brittisk kollega vid namn Pallenberg. Detta hade Hamrin särskilt påpekat i telegrammet till tidningen.

Medan jag höll på att undersöka lämpligaste sättet att komma i förbindelse med Maasburg, ringde mig Hamrin och upplyste, att Maasburg kommit till Rom för att få sitt uppehållstillstånd förlängt. Jag bad Hamrin att omedelbart ordna ett sammanträffande. Maasburg har just besökt beskickningen och jag har alltså haft tillfälle att närmare utfråga honom. Det visade sig därvid, att tidningsuppgifterna att han talat med Wallenberg och att en engelsk flygofficer hade gjort dem bekanta med varandra tyvärr voro felaktiga. Maasburg hade aldrig talat med Wallenberg eller blivit bekant med honom. I stället upprepade Maasburg vad han sagt Malling, nämligen att han vid förflyttningar till och från badstugan i kontingenten från ett annat rum sett en lång mager man, som skulle varit "den svenske konsuln". Jag visade Maasburg ett fotografi och en teckning av Wallenberg, som publicerats i "Obs", men M. ansåg sig ej kunna intyga, att identitet förelåge.

Den som utpekat "den svenske konsuln" för Maasburg hade varit den i Mallings rapport omnämnde engelsmannen Sir Reginald

Utrikesrådet Grafström, Utrikesdepartementet

EXP. 11 JUL. 1947

Barrat. Maasburg tillade i samband härmed en sak, som icke tycks vara omnämnd i Mallings rapport. Han sade sig nämligen bestämt kunna påminna sig, att han i fängelset i slottet Cekles (som är ett mindre slott, underlydande det större slottet Ivanka) hade hört Wallenbergs namn nämnas, ty när han efter sin flykt från Wien i Tyrolen senare fick läsa något om Wallenberg, hade han omedelbart påmint sig att det var detta namn han tidigare hade hört i fängelset. Tyvärr kunde han icke med absolut bestämdhet nu påminna sig vem som nämnt namnet Wallenberg för honom, men det troligaste vore att det just varit engelsmannen Barrat. I övrigt bekräftade Maasburg de uttalanden han gjort till Malling.

Maasburg verkar förtroendeingivande och är själv övertygad om att det var Wallenberg han sett. Något mera påtagligt bevis kan han dock tydligen ej lämna.

/undert./ F. Stackelberg

Stbg/MAz

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang.Raoul Wallenberg

Rom den 22 juli 1947. 19		
Förtroligt.		
N:o	II/50	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt brev den 11 innevarande juli angående Raoul Wallenberg ber jag få meddela, att baron von Maasburg, som återvänt till Norditalien, i dag genom en vän i Rom telefonledes underrättat mig om att han lyckats taga rätt på namnet på en person, som befunnit sig i den cell i slottet Ceckes, vari Raoul Wallenberg enligt von Maasburgs åsikt även ledes befunnit sig. Namnet på denna person är Dr. Bessler och hans nuvarande vistelseort skulle vara känd för friherrinnan Duvall i österrikiska inrikesministeriet. Jag utgår ifrån att denna ledtråd kommer att följas.

/undert./ F. Stackelberg

Utrikesrådet Gräfström, Utrikesdepartementet.

EXP. 22 JUL. 1947

Telegram i chiffer från
Kungl. Utrikesdepartementet

ang Wallenberg

i Stockholm den 28/7
*19*47 *, kl.* 2055 *m.*

Legation Suéde
Rom

Anlände den 29/7 *kl.* 0800 *m.*

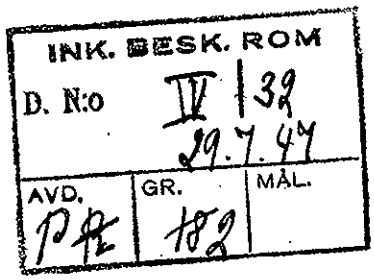

31/7 Chiffer KUD

Dnr. 32.

Vissa uppgifter rörande Wallenberg lämnade av polske emigranten doktor A.K. Coen, som säger sig 1939 ha varit legationsråd i Prag och refererar till sin dåvarande chef kuvarnde, polske ambassdören vid Vatikanen, samt till envoyén von Essens i Rom bosatta änka, med vilken han avlägset besläktad. Värdefullt erhålla upplysningar Coens person.

Cabinet

GF

1673

Stackelberg/MAz

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

ang. Wallenberg

Rom den 31 juli 194		
N:o IV/23	Chiffer	BD
INK. D. N:o IV/32 ink.29.7.		
AVD. R	GR. 2	MÅL.

Cabinet

Stoccolma

Nr23 Under sin ministertid Prag 1937 t.o.m.april 1939 ha ambassadör Papée blott ett legationsråd Hoatsky som nu befinn sig i London stop Coen ert 32 helt okänd för honom stop Friherrinnan von Essen befinner sig t.o.m.4 augusti Hotel du Parc Villars Schweiz. Uppsöker därefter beskickningen Bern och besöker sedan släktingar i Skåne.

Stackelberg

Exp 31/7 Kl 1300

1674

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 11 augusti 1947.

Avskrift over Cairnet till Krigsministeriet 19/8

II 360
18.8.47
p 2

Broder,

Åberopande Günthers handbrev till Westman den 17 rörande den eventuella förekomsten av svenskar i ryska läger, ber jag få meddela, att den ende svensk, som vi närvarande har anledning misstänka skulle sitta fängsl Ryssland, är Raoul Wallenberg.

Dennes fotografi bifogas. Hans signalement var so ren 1944 följande:

Längd 177 cm,
Bruna ögon,
Mörkt hår, begynnande skallighet,
Skarpt markerad haka och underläpp,
Tämligen stor näsa,
Stark skäggväxt, varför det är möjligt att han an skägg,
Inga särskilda kännetecken såsom ärr e.dyl.,
Friska tänder.

Din Tillgivne
Sven Grafe

T.f.Chargé d'Affaires Greve Stackelberg,
R o m.

Raoul WALLENBERG, Segretario di Legazione presso la R. Legazione di Svezia a Budapest, conosciuto come "il Console Svedese".

Statura: 177 cm.
Occhi neri
Capelli neri, calvizia incipiente
Mento scuto e labbro inferiore molto pronunciato
Naso piuttosto grande
Barba rasata e fitta, per cui è possibile ritenere che porti ora barba lunga
Nessun contrassegno saliente come cicatrici ecc.
Dentatura sana.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 9 oktober 1947.
Överlämnas för kännedom till
Envoyén Günther, Rom.

Fredig-skrifvaréd. till B.

an

II/ 447
14 okt. 1947
P 2

P. M.

Vid samtal i dag med friherrinnan Toinon von Essen meddelade jag henne, att den hr Coen, som förklarat sig ha upplysningar om Raoul Wallenberg och vars uppgifter om sig själv jag återgav, refererat till henne. Hon förklarade, att hon inte alls kunde erinra sig någon dylik person. Hon ville emellertid gärna vid återkomsten till Rom tala med ambassadören Papee för att se om de tillsammans kunde komma till någon klarhet om vem som åsyftades.

Stockholm den 7 oktober 1947.

/u./ H.Beck-Friis.

P 2 Wallenberg

UNGL. UTRIKES
EPARTEMENTET

Stockholm den 8 oktober 1947.

P 2 Förtroligt.

24/10 Besv.

D. Rec. II 449
20 okt. 1947
P 2 R.W.

Broder,

Ett nytt spår efter Raoul Wallenberg har framkommit och ehuru det ter sig skäligen fantastiskt vilja vi likväl icke underlåta att närmare undersöka det.

Under uppehåll i Rom hamnade tvenne svenska herrar - redaktör Engström i Expressen och direktör H.G. Gottschalk i Skandinaviska Aero - på natten den 22 september på en lokal vid namn Variété Florida (Largo Tritone, Via Francesco Crispi). De gjorde där bekantskap med en ungersk dansös, som i programmet figurerade under titeln "Vedetta internationale". När hon hörde att herrarna voro svenskar hade hon uttalat förmodan, att de kände Raoul Wallenberg. Engström hade då genmält att denne ju kommit bort. Härpå hade hon svarat, att det var ett misstag tro det och därefter, låt vara i något berusat tillstånd, berättat att hennes f.d. fästman Osochim Sacha, som av svenskarna förmodas vara ungrare, var anställd på sovjetryska beskickningen i Sofia och en av Wallenbergs bästa vänner.

Talet om Wallenberg kan ju tänkas vara blott ett påhittigt trick av damen ifråga för att fängsla svenska kunder, men vi få likväl bedja Dig eller någon annan därtill villig av beskickningens herrar att någon afton bege sig till varietén och vänslas med den sköna "Vedetta internationale" för att utforska vad grund det kan finnas för hennes berättelse.

Din tillgivne

Lennart Petri

Legationsrådet Grönvall,
Rom.

1675

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Raoul Wallenberg

TG/BT

Rom den 24 oktober 1947. 19
Förtroligt.

N:o II/234		BIL.
INK. D. N:o II/449 20.10.47		
AVD. P	GR. 2	MÅL. R.W.

Broder,

Uppdraget i Ditt handbrev den 8 dennes - att inleda förbindelse med en ungersk "vedetta internazionale" på Varieté Florida - kan väl ännu ej anses helt fullgjort men jag vill dock med denna kurir avge följande rapport:

Då Ditt brev icke ger andra närmare kännetecken på damen i fråga än det att hon har en fästman i Sofia, är det icke någon lätt uppgift att uppspåra henne, särskilt som Roms varietéer synas vara rikligen försedda med ungerska dansöser, vilka där uppträda på kortare eller längre engagement och sedan draga vidare till andra varietéer. (Kommer ej de två svenska kavaljererna ens ihåg förnamnet på flickan?) På Florida tycks den namnlösa sköna i varje fall ej längre vara kvar. Någon finkämning av Roms nattlokaler har jag emellertid icke hunnit med - här finnes ju även en del att syssla med på dagarna.

Emellertid har jag tillsammans med Fritz von Rosen, som välvilligt medverkat vid undersökningarna, på Florida hittat en annan ungersk dansös, som är från Budapest och som - skämt åsido - visar ett mycket livligt intresse för Wallenberg, vars fall hon säger sig väl känna till. Hon berättar sålunda i hänförda ordalag om Wallenbergs storartade arbete, om hur befolkningen i Budapest alltjämt hyllar hans minne genom att ständigt lägga friska blommor på hans "Denkmal", som nu rests "auf dem Hauptplatz" i Budapest etc. etc.

Damen i fråga heter Maria Hayn och kom till Rom för någon vecka sedan efter att i sommar ha uppträtt i Genève. Hon har, som sagt, ingen fästman i Sofia men väl en god vän - utan

Förste Sekreteraren Petri, Utrikesdepartementet.

EXP. 24/10 B.S.

citationstecken, flickan är nämligen för sin profession av den hyggliga sorten - i inrikesministeriet i Budapest. Hans namn är D:r Aladar Göllner och han skall sedan flera år vara chef för "Dolmetscherabteilung" men har också med pass och dylikt att göra. Han uppges väl känna till fallet Wallenberg. Hon har nu tillskrivit honom och ställt en del frågor. Kanske höra vi av henne om hon får svar, annars kanske Arfvedson kan förhöra mannen.

Om Wallenbergs försvinnande har Maria Hayn en skildring, som, såvitt jag förstår, dock endast b ygger på andrahandsuppgifter. Jag återger emellertid här hennes version, för den händelse den kan vara till någon nytta.

När striderna upphört i Ungern och ryssarna ockuperat landet, ville eller kunde Wallenberg icke längre fortsätta med sin verksamhet. Han ville därför uppsöka den nya regeringen i Debreczen. Han hade fått tag i en bil för att resa dit. Då de ryska soldaterna när som helst kunde stoppa honom och ta bilen, bad han att få med sig en högre rysk officer som eskort. Han fick då med sig en rysk överste, med vilken han gav sig i väg till Debreczen. Man (svenskarna?) underrättade Debreczen per telefon, att Wallenberg skulle komma. Han kom dock aldrig fram och när man i Budapest fick meddelande från Debreczen härom började man söka efter honom, bland annat med polishundar. Detta, att Wallenberg försvunnit efter avresan från Budapest till Debreczen var det sista man <u>visste</u> om honom. Själv kände Maria Hayn ingen som hade sett Wallenberg den sista tiden men D:r Göllner visste nog mer om saken. Hon trodde, att bland annat en journalist i Budapest hade sett honom den sista dagen.

Vad man i Budapest <u>trodde</u> om Wallenbergs öde var nog närmast, att han "wurde nach Russland verschleppt". Att han skulle ha omkommit under strider eller på annat sätt i Budapest, trodde man icke, dels därför att striderna då voro slut och dels därför, att, om han exempelvis skjutits på vägen, så borde man dock ha hittat något spår ("Man hat doch nicht einmal einen Knopf oder einige Haare von ihm gefunden").

Tage Grönwall

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Stockholm den 22 oktober 1947.

Avskrift av
Hbr Stackelberg/Grafström
11.7.1947 insänt.i kuvert
till L.Petri

INK. BESK. ROM
D. N:o 11 / 462
27 okt. 1947
AVD. P | GR. 2 | MÅL. R. Vb

EXP. 28 OKT. 1947
Mag

Broder,

I våra diarier finns infört ett handbrev Stackelberg-Grafström av den 11 juli angående Raoul Wallenberg. Tyvärr har det emellertid omedelbart efter registreringen på oförklarligt sätt försvunnit utan att sedermera komma till rätta. Vi skulle därför vara tacksamma erhålla en avskrift.

Din tillgivne
Vennar Petri

Legationsrådet Grönvall,

R o m.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
2. BYRÅN

Stockholm den 5 november 1947.

INK. BESK. ROM
D. N:o 11480
10 Nov. 1947
2 R.Th.

Fagraeus

Herr Kapten,

Åberopande Edert handbrev den 28 oktober 1947 ber jag härmed få bekräfta, att originalet till Grönwalls handbrev till mig den 24 oktober 1947 angående efterforskningar av Wallenberg aldrig kommit utrikesdepartementet tillhanda.

Med utmärkt högaktning

Herr Kaptenen Fagraeus,
R o m.

ag.

RISERVATA

REPUBBLICA ITALIANA

MINISTERO DELLA DIFESA - Esercito

~~SEGRETARIATO GENERALE~~

UFFICIO DEL SEGRETARIO GENERALE

Protocollo N. 200309 A/III-C

Roma, 3.1.48

Risposta al foglio del

Divisione

Sezione XII N. 4

8 Jan. 1948

P 2 R 7

OGGETTO: Signor Raoul Wallenberg.-

Besv. 12/1 1948

Al Signor Gunnar FAGRAEUS
- Segretario della Legazione di Svezia -
ROMA
Viale del Policlinico, 129-A

Si comunica che le indagini svolte in merito alla scomparsa del Sig. Raoul Wallenberg, già segretario della Legazione di Svezia a Budapest, non hanno condotto ad alcun risultato positivo.-

Si è potuto soltanto conoscere che verso la metà del mese di settembre 1945, un individuo proveniente da Budapest e rispondente ai connotati del Wallenberg, giunse nel campo di concentramento n. 27 sito a Krasnojorski (22 Km. oltre Mosca). Dopo alcuni giorni fu trasferito in altro campo di concentramento non noto.-

Non è stato tuttavia possibile raccogliere altri dati sull'identità di detto individuo e pertanto nessun serio elemento autorizza a ritenere che si tratti effettivamente del Wallenberg.

d'ordine
IL CAPO UFFICIO
(Col. P. PIACENTINI)

Piacentini

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. R. Wallenberg

Riservata.

GF/MF

Roma, il 12 gennaio 1948. 19

N:o XII/8		BIL.
INK. D. N:o XII/4 8.1.48		
AVD. P	GR. 2	MÅL. R.W.

All'On. Ministero della Difesa,
Ufficio del Segretario Generale,
R o m a.

Con la presente ho l'onore di accusare ricevuta della lettera di codesto On. Ministero della Difesa in data 3 gennaio corr. e ringrazio vivamente per il cortese interessamento svolto per ottenere informazioni riguardanti la sorte del Sig. Raoul Wallenberg.

Mi dolgo con codesto Ministero che gli sforzi non abbiano potuto approdare ad un risultato positivo; nondimeno essi sono stati molto apprezzati da questa R. Legazione.

Con distinta osservanza.

Per il Ministro:
(u.) G. Fagraeus
Segretario di Legazione.

EX: 12. 1 - 48
M.F.

GF/BT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Raoul Wallenberg.

Rom den 7 oktober 1948. 19

N:o P III/11b		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Raul Wallenberg.

Ärade Broder,

Jag har i dag haft besök av fru Lichtbauch. Tyvärr visade det sig, att hon icke kunde lämna så värdefulla upplysningar, som Du hade hoppats. Jag besvarar Dina punkter enligt det frågeformulär, som Du gav mig.

1) 26.5.1945 från Budapest till Istanbul, där hon stannade i två månader och därefter fortsatte till Italien.

2) Omkring 40 år. Troligen i februari i varje fall före mars då hon avreste för en tids vistelse i Schweiz.

3) Sett W. tre à fyra gånger i Budapest och bl.a. besökt honom en gång för erhållande av svenskt skyddspass.

4) Bytte namn och adress upprepade gånger under 1944-45 på grund av rädsla för polisen.

---

1) Sista gången i februari 1945, kunde icke angiva adressen närmare.

2) På grund av att detta var så långt före W:s försvinnande, ingick jag icke närmare på denna punkt.

3) Dito

4) Dito

5) Judisk grevinna. Fetlagd, mörkt till axlarna hängande långt hår. Troligen ej ungerska. Talade engelska och tyska med W. Sågs ständigt tillsammans med W. Åt ofta på Ambassadör med honom. Dåvarande attachéerna i Budapest, troligen Anger och Berg, kunna namnge hen ne. Hon arbetade på Svenska Röda Korset, där hon hade eget arbetsrum. Kände icke till hennes bostadsadress. Har ej sett grevinnan sedan Lichtbauch lämnade Budapest.

6) Se 2).

---

1) Lichtbauch är nu gift med en italienare men hade icke

Envoyén A r f w e d s o n,
B u d a p e s t.

EXP. F 70 B.F.

med sig sitt pass vid besöket. Attachéerna kände henne under namnet Margot.

2) Hon kan endast ett fåtal ryska ord, som hon lärt sig under den ryska ockupationen.

Utöver ovannämnda vill jag tillägga, att hon ansåg, att de dåvarande attachéerna Anger och Berg (om det nu är dessa) borde kunna lämna nammuppgift på W:s älskarinna, då de ständigt sågo honom i hennes sällskap.

Lichtbauch lovade att bland sina ungerska väninnor i Rom försöka få veta namnet på ovannämnda kvinna, i vilket fall hon skulle sätta sig i förbindelse med mig.

Ovan lämnade upplysningar synas mig icke vara av mycket värde men hoppas jag dessallalla fall kunna vara Dig till nytta.

Fagraeus

Lichtbauch, Margherita, m Marinoni Tel. 87 34 17
Via Pietro Tacchini 32.
(artistnamn Margot Lombard) Tran i Ham

1) När lämnade hon Ungern och hur?
2) Beskrivning på de två svenska herrarna samt ungefärligt datum (för identifiering)
3) Hur och hur mycket kände hon W. och de övriga svenska medlemmarna?
4) Hennes adress i Budapest?

---

1) När såg hon sist W. och var (gatuadress)?
2) Var han i en eller flera personers sällskap?
3) Hur visste hon, att det var W. och hur var han klädd? Hade han bil?
4) Vet hon något om hans omedelbara planer vid tillfället?
5) Namn, beskrivning etc. på den något fetlagda mörkhåriga ungerska judiska grevinnan, som uppgavs vara W:s älskarinna. Var hon anställd i W-aktionen? Vad var dennas senaste adress i Budapest? Var är hon nu?
6) Vilka stöd för minnet har hon för datum, när hon sist såg Wallenberg?

---

1) Tag namn, adress, pass etc.
2) Hur kommer det sig, att hon kan ryska?

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Budapest den 15 november 1948.

X/127
2 Dec. 1948.
P 2 R. Tb.

Fagraeus

AA

Broder,

Tacksamt erkännande mottagandet av Ditt handbrev den 7 nästlidne oktober angående fru Lichtbauch ber jag få meddela, att jag trots det magra resultatet ansett mig böra vidarebefordra upplysningarna till Stockholm. Enligt här inhämtade upplysningar torde den fetlagda mörka judiska grevinnan vara identisk med en Elisabeth Nákó, numera bosatt under adress Schullerhof, Filzhofen, Bayern.

Jag begagnar detta tillfälle att hjärtligast tacka Dig för allt vänligt bistånd och den angenäma samvaron under min vistelse i Rom.

Med västa hälsningar!
Din tillgivne
Kristiansson

Herr Legationssekreteraren G. F a g r a e u s,
R o m.

Günther/BT

F 2 R. W-berg.

LEGATION DE SUEDE

Rom den 8 januari 1949.

II/K

ang. Raoul Wallenberg.

Broder,

Jag beklagar att det dröjt så länge med mitt svar på Ditt brev angående Madame Kollontays uttalande till min fru om Raoul Wallenberg. Min ursäkt är att jag varit i det närmaste arbetsoduglig på grund av en långvarig influensa.

Samtidigt beklagar jag ännu mer att inte kunna lämna något bidrag av värde i själva sakfrågan. När fru Kollontay talade med min fru sade hon uttryckligen att hon framfört samma meddelande direkt till fru von Dardel. Det är ju för övrigt självklart att om samtalet hade givit anvisning på någon ny utväg att komma till klarhet i saken, så skulle jag dels som utrikesminister ha gjort allt möjligt för att utnyttja den, dels satt släktingarna på spåret. Vad det senare beträffar har jag ett - jag medger ganska vagt - minne av att jag på sin tid berättade för fru von Dardel om fru Kollontays och min hustrus samtal.

Günther

Utrikesrådet D a h l m a n, Utrikesdepartementet.

EXP. 8/1 B.F.

med luftpost

22/2 1957

uttaget

publ. om R. W-berg.

för Dr. Venturini,
RAI

tel 664 int. 177

AMBASSADE ROYALE DE SUÈDE

Strängt förtroligt.

./.

Närslutna P.M. har nyligen överlämnats av en i Rom bosatt ungerska till fru Nina Lagergren, Raoul Wallenbergs halvsyster. Rapporten innehåller en redogörelse för vad nämnda ungerska, som av hänsyn till sina kvarvarande släktingar i Ungern önskar vara anonym, erfarit i fallet Raoul Wallenberg.

Rapporten innehåller först en uppgift om att W. skulle, efter det Budapest fallit i ryssarnas händer, blivit inbjuden till dåvarande ungerska regeringen i Debrecen för att där emottaga en dekoration för sin insats under nazisttiden i Ungern. För detta ändamål hade man skickat en bil till Budapest för att hämta W. Denna bil medförande W. skulle sedermera ha observerats i Gödöllö ungefär 42 km. öster om staden. Denna uppgift skiljer sig något från vad som tidigare erfarits i denna sak. Enligt de upplysningar, som man på ett ganska tidigt stadium erhöll, skulle nämligen W., åtföljd av ett par ryska officerare, ha begivit sig i sin egen bil i riktning mot Debrecen, enligt uppgift för att söka kontakt med ungerska regeringen därstädes. Att han skulle ha inbjudits dit har icke tidigare framkommit, och att han skulle ha observerats vid Gödöllö är också en nyhet.

Rapporten innehåller härefter uppgifter om vad som redan är känt beträffande ungraren Levays bok att W. skulle ha mördats av ungerska nazister etc.

Av intresse synes de uppgifter vara, som härröra sig från en viss tjeckoslovakisk baron, vilken en tid vistats i ett ryskt koncentrationsläger i Slovakien och härvid träffat W. Slutligen uppger nämnda ungerska i sin rapport, att W. mellan augusti ~~t.o.m.~~ och oktober 1947 observerats i Kiev av en ungersk jude, som var på återväg från Ungern från rysk krigsfångenskap. Denna ungrare skulle ha igenkänt W. bland de fångar, som just anlänt till staden på väg österut.

Med anledning av ovanstående uppgifter har underteck-

nad tillsammans med fru L. denna dag besökt nämnda ungerska, här för enkelhetens skull kallad fru X, som muntligen bekräftat uppgifterna angående W. Fru X uppgav att hon icke närmare kände till den person, som varseblivit W. i Kiev. Denne hade efter hemkomsten till Ungern av en slump berättat saken för fru X:s syster, fortfarande bosatt i Ungern, som i sin tur berättat den för fru X. Några spår av sagesmannen hade man emellertid icke sedermera kunnat få.

Fru X. gjorde ett trovärdigt intryck. Hon och hennes man tyckas leva under relativt goda omständigheter i Rom och livnära sig som journalister, varför knappast någon anledning finnes att befara, att ifrågavarande uppgifter lämnats i syfte att uppnå någon ekonomisk eller annan fördel ~~härigenom~~. Hon berättade, att hon under kriget varit anställd vid ungerska legationen i Portugal och sedermera omedelbart efter kriget återvänt för en kort tid för tjänstgöring i ungerska utrikesministeriet. Där hade hon arbetat på politiska avdelningen och härvid haft tillfälle att bland annat i viss mån följa handläggningen av Wallenberg-fallet från ungersk sida. Jag ställde henne en del frågor beträffande olika av mig kända personer, som tidigare varit anställda i ungerska utrikesministeriet och fick av hennes svar det intrycket att uppgifterna om henne själv vore med sannigen överensstämmande. Hon gav slutligen anvisning på ytterligare en person, som möjligen skulle kunna sitta inne med upplysningar i fallet W., nämligen herr Sandor Ujvary, adr.: postfack 574, Salzburg samt grevinnan Marianne Esterhazy ävenledes bosatt i Salzburg. U. hade tidigare varit lierad med ovanstående Levay och varit denne behjälplig vid författandet av boken om W. men härefter flytt från Ungern.

Rom den 2 maj 1950.

Ja Anger

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 12 oktober 1950.
P 2. 1 bil.
Förtroligt.

Besv. 31.10/50

INK. BESK. ROM
D. N:o II 422
19.10.50
AVD. P | GR. 2 | MAL. Raoul Wallenberg

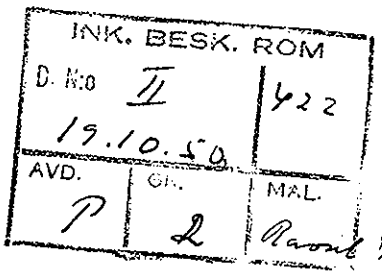

Broder,

Som framgår av härjämte närslutna klipp ur Svenska Dagbladet av den 8 innevarande månad har nio f.d. italienska diplomater numera återvänt till Italien efter sex års rysk fången skap. Då man ju onekligen kan draga vissa paralleller mellan dessa italienares och Raoul Wallenbergs öde vore vi tacksamma om beskickningen genom hänvändelse till italienska utrikesministeriet eller på annat sätt kunde införskaffa ytterligare upplysningar i saken. Måhända skulle man, om man finge taga del av ifrågavarande italienares erfarenheter och upplevelser i Ryssland, få några uppslag för de fortsatta ansträngningarna att bringa klarhet i vad som kan ha vederfarits Wallenberg.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Upplysningar för de kunna lämnas av Conv. Soro (Guido) på personal av delen. i Pal. Chigi
B.

Ambassadören Friherre B e c k - F r i i s ,
R o m .

Överens kommit av Conv. Soro kisdaga 31.10. kl 11.
LH.

Sv.D. 8.10.50

Fängelseblekhet solbadades bort

ROM, 7 okt. (TT-Reuter) Nio f. d. italienska diplomater som nu återvänt efter sex års rysk fångenskap berättar att deras fångvaktare tvingade dem att solbada för att ta bort cellblekheten innan de fick resa hem.

Armando Odenigo, som var minister i Bukarest när ryssarna drev ut tyskarna ur Rumänien, fick vid ankomsten till Wien veta att hans hustru hade dött sex år tidigare i deras gemensamma fängelse. En annan diplomat berättade att han och hans hustru satt i separata celler i samma fängelse utan att få se varandra på hela tiden.

Hennings/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Raoul Wallenbergs öde.

kort 15/11 1950.

		19
Rom den 31 oktober 1950.		
N:o 954/II Förtroligt.		BIL.
INK. D. N:o II/422		
AVD. P	GR. 9	MÅL. Raoul Wallenberg

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 12 oktober 1950 angående Raoul Wallenbergs öde och de italienska diplomaternas ryska fångenskap ber jag få meddela, att Hennings under hand tagit upp frågan med härvarande utrikesministerium. Man lovade där att i saken taga kontakt med de hemvändande diplomaterna och utlovade också lämna en muntlig redogörelse för deras erfarenheter och upplevelser under fångenskapen. Då ifrågavarande diplomater varit fullkomligt avspärrade från all kontakt med yttervärlden under fångenskapen - de erforo exempelvis först vid hemkomsten, att Italien blivit republik - ansåg vederbörande tjänsteman på utrikesministeriet, att de med största sannolikhet icke sutte inne med upplysningar, som kunde vara av intresse i detta sammanhang.

För ordningens skull ber jag få förutskicka, att det nog torde dröja en viss tid, innan vi erhålla ifrågavarande upplysningar från utrikesministeriet.

/undert./Johan Beck-Friis

Herr Utrikesrådet S. Dahlman,
Kungl. Utrikesdepartementet.

Exp. 31.10
50 9L kurir

Ministero degli Affari Esteri
Direzione
DIRETTORE GENERALE DEL PERSONALE

INK. BESK. ROM
D X/82
16/nov. 50
AVD P 2 Wallenberg

61/13474/1019

Roma, 14 novembre 1950

21/11 Dahlman
23/11 Besv.

Caro Collega,

ho cercato di raccogliere le informazioni che La interessano, ma nè il dr. Armando ODENIGO, nè i suoi colleghi hanno saputo dirmi alcunchè del signor Raoul Wallenberg.

Essi mi hanno però fornito alcune notizie che, per il caso possano essere utili, Le trasmetto comunque: Odenigo fu prigioniero dei sovietici nel carcere di Lefortovskaja, situato alla periferia orientale di Mosca. In quel carcere e fino alla metà dell'estate 1947 fu detenuto con lui nella cella n.125 il Ministro d'Austria Franz Marek. Assieme a loro era il barone von Richthofen, ex-Ministro di Germania a Sofia, catturato a Breslavia. Nella stessa cella n.125 fu pure detenuto l'ingegnere americano Clifford fatto prigioniero a Ploesti nel 1945.

Non mi rimane quindi che la speranza di averLa messa sulla buona pista per rintracciare il Suo collega scomparso.

Lieto di poter esserLe stato utile, Le invio molti cordiali saluti,

Signor Lennart Hennings
Secondo Segretario della
Legazione di Svezia

ROMA

LH/BT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Raoul Wallenberg.

Rom den 21 november 1950. 19		
Förtroligt.		1 bil.
N:o II/269		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 31 oktober 1950 angående Raoul Wallenbergs öde och de italienska diplomaternas ryska fångenskap ber jag härmed i översättning till svenska få översända avskrift av en underhandsskrivelse i ärendet, som Hennings mottagit från vederbörande tjänsteman i italienska utrikesministeriet. De där lämnade upplysningarna säga tyvärr icke mycket, men de kunna måhända utgöra en ledtråd för fortsatta undersökningar.

/.

/undert./ Johan Beck-Friis

Utrikesrådet D a h l m a n,
Utrikesdepartementet.

EXP. 21/11 BF
Med kurir

Översättning. 61/13477/1019 Rom den 14 november 1950.

Kære Kollega,

jag har försökt att inhämta upplysningar av intresse för Eder, men varken dr Armando Odenigo eller hans kolleger ha kunnat säga mig något om herr Raoul Wallenberg.

De ha dock givit mig några meddelanden som jag, för det fal de skulle kunna vara till nytta för Eder, här vidarebefordrar: Odenigo var fånge hos sovjet i Lefortovskajafängelset, som ligger i Moskvas östra utkant. I detta fängelse i cell n. 125 hade han som medfånge österrikiske ministern Franz Mark fram till mitten av sommaren 1947. Tillsammans med dem var friherre von Richthofen, f.d. tysk minister i Sofia, tillfångatagen i Breslau. I samma cell n. 125 befann sig även den amerikanske ingenjören Clifford, som blivit tillfångatagen i Ploesti 1945.

För mig återstår således endast förhoppningen att hava givit Eder någon ledning för spaningarna efter Eder försvunne kollega.

Med gläjde har jag stått Eder till tjänst och sänder många vänliga hälsningar

Eder

/undert./ Giovanni Soro

Herr Lennart Hennings,
Andre Sekreterare vid
Svenska Beskickningen i
R o m

LH/BT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Raoul Wallenberg.

Rome, le 23 novembre 1950. 19

N:o II/9/a	BIL.
INK. D. N:o X/82 16.11.50	

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Cher Collegue,

Je vous remercie vivement de votre aimable lettre du 14 novembre 1950 et des renseignements précieux que vous avez bien voulu me donner.

Veuillez agréer, Cher Collegue, les assurances de ma haute considération et l'expression de mes sentiments les plus cordiaux.

Lennart Hennings

Monsieur le Consul Giovanni S o r o,
Ministère des Affaires Etrangères,
R o m e.

24/11 B.S.

RAOUL WALLENBERG
än en gång

Av Mia Leche

Sex år har gått sedan Raoul Wallenberg försvann, men ännu har glömskan och tystnaden inte helt slutit sig kring honom. Den senaste påminnelsen är en artikel i Allt nr 1/1951, författad av doktor Rudolph Philipp.

I tre år har doktor Philipp hållit sig tyst, vilket säkert inte fallit sig lätt för honom. När han nu återkommer finns det troligen många, både bland allmänheten och i Utrikesdepartementet, som blir irriterade över att den gamla historien grävs upp igen. Det förhåller sig egendomligt nog så att en sak anses förlora i sanningsvärde om den upprepas ofta. Man drar sällan den motsatta slutsatsen, nämligen att när en människa inte kan förmås att släppa ett ämne, så kan det bero på att hon är besjälad av övertygelsen att sitta inne med vetskapen om något väsentligt. Ärenden som inte fått en tillfredsställande lösning och där politiska eller andra ovidkommande hänsyn kan tänkas ha influerat på behandlingen, har en märkvärdig förmåga att dyka upp på nytt.

Därför kommer dr Philipp igen med sitt præterea censeo, som är att svenska regeringen och vår beskickning i Moskva utsatt Wallenbergaffären för långvarig vanskötsel och framför allt att utrikesministern inte skulle ha vidtagit några kraftåtgärder för att få den svenske legationssekreteraren utlämnad från Ryssland.

Innan jag kommer till de reflexioner man har anledning göra om dessa påståenden vill jag i korthet rekapitulera huvudpunkterna i ärendet.

När Raoul Wallenberg, efter sitt befrielseverk i Ungern, befann sig i Budapest under slutstriderna 1945, omhändertogs han av ryssarna. Belägg för att det förhåller sig så har givits dels av Sovjets utrikesministerium och dels av ambassadör Alexandra Kollontay under ett samtal med Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel. Madame Kollontay framförde våren 1945 det lugnande budskapet att sonen var vid god hälsa under ryssarnas beskydd och att han sig till Stalin om hjälp. I sådana fall brukade Ordföranden i Sovjetunionens Högsta Sovjets presidium anmoda utrikesministeriet att skyndsammast ta reda på de försvunna. Den s. k. Wallenbergskommittén menade därför att det inte var alldeles opåkallad optimism när vi gjorde en vädjan bortom diplomati och politik.

Men det gick tyvärr politik i den här saken också. Det hade ju legat nära till hands att de kvinnor som trodde bäst om Sovjet och som var bäst anskrivna där, gärna velat deltaga i en hövlig förfrågan hos Högstdensamme. Men på det hållet ansågs det livsfarligt att röra vid ämnet. Tvivlade de kommunistiska damerna på Stalins mänsklighet?

På kvinnoadressen kom intet svar, men de 60.000 kvinnorna, representerade i sjutton föreningar, blåste liv i intresset och tidningarna spred upplysningar så långt deras kännedom i ämnet räckte. Handelstidningen skickade ett telegram till Madame Kollontay angående hennes förklaring till fru von Dardel att dennas son hade det bra i ryskt beskydd. Ambassadören svarade från Moskva:

> Som svar på Edert telegram beträffande Raoul Wallenberg har jag ingenting att tillägga till de meddelanden som lämnats svenska utrikesdepartementet från officiellt håll i Moskva.
>
> *Alexandra Kollontay.*

Då begäran tillät UD att fyra med en enkel, medelålders kvinna som gjorde ett alltigenom vederhäftigt och sympatiskt intryck. Hon bodde i en modern stuga som verkade välbärgat arbetarhem, tillsammans med en syster och svåger, den sistnämnde svensk. I somras hade hon, som hon brukade, varit i Finland och hälsat på släktingar, och vid ett tillfälle, då hon befann sig på en båt mellan Tammerfors och den plats där hon bodde, hade hon suttit i närheten av två damer och hört den ena nämna Raoul Wallenbergs namn. Detta var välbekant för henne genom svågern i Sverige som var livligt intresserad av Wallenbergs öde och ofta hade berättat om hans kamp för judarna i Ungern. Den ena av damerna hade på finska berättat för den andra att hennes bror nyligen oväntat kommit hem från fängelset i Ryssland — hon hade inte sagt fängelse utan "det mörka hålet" och hon hade nämnt att Wallenberg varit broderns bästa kamrat: "men han blev kvar", hade hon tillagt.

Detta var det hela och hon som berättade det var själv ledsen att hon inte visste mer. Hon hade gärna velat fråga damen på båten "men man vågar ju inte tala om saker i Finland", sade hon. Hon hyste inte skuggan av tvivel om att Wallenberg levde — kunde bara ej fatta att inte svenskarna behöll den framstående ryska sportstiärna som vid

dyka upp på nytt.

Därför kommer dr Philipp igen med sitt præterea censeo, som är att svenska regeringen och vår beskickning i Moskva utsatt Raoul Wallenbergaffären för långvarig vanskötsel och framför allt att utrikesministern inte skulle ha vidtagit några kraftåtgärder för att få den svenske legationssekreteraren utlämnad från Ryssland.

Innan jag kommer till de reflexioner man har anledning göra om dessa påståenden vill jag i korthet rekapitulera huvudpunkterna i ärendet.

När Raoul Wallenberg, efter sitt befrielseverk i Ungern, befann sig i Budapest under slutstriderna 1945, omhändertogs han av ryssarna. Belägg för att det förhåller sig så har givits dels av Sovjets utrikesministerium och dels av ambassadör Alexandra Kollontay under ett samtal med Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel. Madame Kollontay framförde våren 1945 det lugnande budskapet att sonen var vid god hälsa under ryssarnas beskydd och att han snart skulle komma hem. I två och ett halvt år väntade modern på resultatet av UD:s och Moskvalegationens efterforskningar, och då ingen klarhet vanns hänvände hon sig via pressen till Sveriges kvinnoföreningar med en bön om hjälp.

Svenska sektionen av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet tog med anledning härav initiativet till en överläggning med andra kvinnoföreningar. Fröken Kerstin Hesselgren ombads rådgöra med utrikesminister Undén om vad som kunde göras. Hon varnades på det livligaste från varje aktion — det skulle bara skada saken, eftersom vår Moskvaminister just låg i underhandlingar med ryssarna. Trots varningarna var flertalet föreningar hågade ja t. o. m. entusiastiska för en aktion. En informell vädjan borde inte vara främmande för ryssarna, trodde många. De ryska tidningarna innehöll på den tiden ofta nödrop från mödrar som hade sina barn på okänd ort i Tyskland och som vände de en vädjan bortom diplomati och politik.

Men det gick tyvärr politik i den här saken också. Det hade ju legat nära till hands att de kvinnor som trodde bäst om Sovjet och som var bäst anskrivna där, gärna velat deltaga i en hövlig förfrågan hos Högstdensamme. Men på det hållet ansågs det livsfarligt att röra vid ämnet. Tvivlade de kommunistiska damerna på Stalins mänsklighet?

På kvinnoadressen kom intet svar, men de 60.000 kvinnorna, representerade i sjutton föreningar, blåste liv i intresset och tidningarna spred upplysningar så långt deras kännedom i ämnet räckte. Handelstidningen skickade ett telegram till Madame Kollontay angående hennes förklaring till fru von Dardel att dennas son hade det bra i ryskt beskydd. Ambassadören svarade från Moskva:

> Som svar på Edert telegram beträffande Raoul Wallenberg har jag ingenting att tillägga till de meddelanden som lämnats svenska utrikesdepartementet från officiellt håll i Moskva.
>
> *Alexandra Kollontay.*

På begäran tillät UD att fyra av kvinnoföreningarna utsedda personer hösten 1947 skulle få ta del av konfidentiellt aktmaterial i Wallenbergsaken. De som utsågs var f. generaldirektören Anders Örne, professor Lise Meitner, advokaten Yngve Schartau och undertecknad. Vi blev genom dessa papper, liksom genom dr Philipps material, övertygade om att Wallenberg omhändertagits av ryssarna samt att han därefter vistats i olika läger inom och utom Ryssland.

Under 1946 förekom spridda uppgifter från människor som träffat eller hört talas om den försvunne, men sedan tätnade dimman. Det inträffade emellertid hösten 1947 något som för mig framstod som ett tänkbart vittnesbörd — för andra må det gälla vad det kan. Jag blev påringd av en medarbetare i Ny Tid i Göteborg som sade att han träffat en finska vilken möjligen kunde ge en ledtråd i mysteriet. Jag reste till den ort där personen ifråga befann sig och konfronterades rit i Finland och hälsat på släktingar, och vid ett tillfälle, då hon befann sig på en båt mellan Tammerfors och den plats där hon bodde, hade hon suttit i närheten av två damer och hört den ena nämna Raoul Wallenbergs namn. Detta var välbekant för henne genom svågern i Sverige som var livligt intresserad av Wallenbergs öde och ofta hade berättat om hans kamp för judarna i Ungern. Den ena av damerna hade på finska berättat för den andra att hennes bror nyligen oväntat kommit hem från fängelset i Ryssland — hon hade inte sagt fängelse utan "det mörka hålet" och hon hade nämnt att Wallenberg varit broderns bästa kamrat: "men han blev kvar", hade hon tillagt.

Detta var det hela och hon som berättade det var själv ledsen att hon inte visste mer. Hon hade gärna velat fråga damen på båten "men man vågar ju inte tala om saker i Finland", sade hon. Hon hyste inte skuggan av tvivel om att Wallenberg levde — kunde bara ej fatta att inte svenskarna behöll den framstående ryska sportstjärna som vid tillfället vistades i Sverige och krävde att få honom utväxlad mot Wallenberg.

Att tro är en sak och att veta en annan. Eftersom denna finska ingav mig förtroende trodde jag på vad hon hört av någon som i sin tur hört det av någon annan. . . . Vårt utrikesdepartement tror uppenbarligen någonting helt annat, kanske närmast detsamma som hemmakommunisterna, vilka, efter deras uttalanden att döma, tycks kunna ta gift på att Wallenberg dödats av pilkorsmän vid slutstriderna i Budapest. Och vad dr Philipp beträffar så har han den tro som försätter berg: inte ett ögonblick tycks han tvivla på att Wallenberg finns i livet.

Men det spelar ganska liten roll vad den ena och den andra tror — om Raoul Wallenbergs vara eller icke vara är vi alla i denna stund lika ovetande. Vad som däremot inte får upphöra att intressera oss är detta: *har UD och vår Moskvalegation gjort allt som i mänsklig makt står för att få Raoul Wallenberg återbördad till fosterlandet.* Varom icke så måste kravet framställas och fullföljas tills klarhet vunnits. Är det vanligt att ett land stillsamt och beskedligt finner sig i att dess legationstjänstemän spårlöst försvinner? Anses immunitet för diplomater inte fortfarande vara något självklart och påtagligt?

Det var inte länge sedan man läste om en italiensk diplomat som varit sex år i fångenskap i Ryssland men som kom tillbaka till sitt land efter utbyte med en ryss som vistats i Italien. Mitt under Wallenbergaktionen 1947—48 framhölls alltid ett exempel från Schweiz, vilket land krävde och fick hem två schweizare från Ryssland mot två ryssar från
under de sex
Raoul Wal
gjorts försök
mot någon a
militärattaché
varit intresse
om i vårt lan

Var och en
något sätta
måste hålla r
att Sovjetuni
ningsskyldighe
och att det k
rige att utkrä
ning. Det har
om regeringen
stått Moskv
tvivlet till
Wallenbergaff
ett ovanligt
för den som h
sikte.

hon, som hon brukade, va- Finland och hälsat på släk-, och vid ett tillfälle, då efann sig på en båt mellan erfors och den plats där odde, hade hon suttit i en av två damer och hört na nämna Raoul Wallen- namn. Detta var väl- för henne genom svå- Sverige som var livligt erad av Wallenbergs öde ta hade berättat om hans för judarna i Ungern. na av damerna hade på berättat för den andra nes bror nyligen oväntat t hem från fängelset i id — hon hade inte sagt e utan "det mörka hålet" n hade nämnt att Wallen- arit broderns bästa kam- nen han blev kvar", ha- tillagt.

var det hela och hon som de det var själv ledsen att e visste mer. Hon hade elat fråga damen på bå- n man vågar ju inte tala er i Finland", sade hon. ste inte skuggan av tvi- att Wallenberg levde — bara ej fatta att inte rna behöll den framstå- ska sportstjärna som vid vistades i Sverige och att få honom utväxlad llenberg.

o är en sak och att veta n. Eftersom denna fin- v mig förtroende trodde vad hon hört av någon n tur hört det av någon

Vårt utrikesdepar- tror uppenbarligen nå- helt annat, kanske när- samma som hemma- isterna, vilka, efter de- anden att döma, tycks gift på att Wallenberg v. pilkorsmän vid slut- i Budapest. Och vad p beräffar så har han om försätter berg; inte olick tycks han tvivla allenberg finns i livet.

let spelar ganska liten vad den ena och den — om Raoul Wallen- a eller icke vara är vi na stund lika ovetan- som däremot inte får att intressera oss är *UD och vår Moskva- gjort allt som i mänsklig makt står för att få Raoul Wallenberg återbördad till fosterlandet.* Varom icke så måste kravet framställas och fullföljas tills klarhet vunnits. Är det vanligt att ett land stillsamt och beskedligt finner sig i att dess legationstjänstemän spårlöst försvinner? Anses immunitet för diplomater inte fortfarande vara något självklart och oantastligt?

Det var inte länge sedan man läste om en italiensk diplomat som varit sex år i fångenskap i Ryssland men som kom tillbaka till sitt land efter utbyte med en ryss som vistats i Italien. Mitt under Wallenbergaktionen 1947—48 framhölls alltid ett exempel från Schweiz, vilket land krävde och fick hem två schweizare från Ryssland mot två ryssar från Schweiz. Har det under de sex år som gått sedan Raoul Wallenberg försvann gjorts försök att byta ut honom mot någon av de många ryssar, militärattachéer och andra, som varit intresserade av att se sig om i vårt land?

Var och en som haft tillfälle att n å g o t sätta sig in i denna sak måste hålla med dr Philipp om att Sovjetunionen har redovisningsskyldighet för Wallenberg och att det kommer an på Sverige att utkräva denna redovisning. Det har tyvärr verkat som om regeringen och de som företått Moskvalegationen gjort t v i v l e t till arbetshypotes i Wallenbergaffären, och tvivel är ett ovanligt dåligt utgångsläge för den som har bestämda mål i sikte.

Det borde vara en heder för svenska folket att få sluta upp, inte bara om Raoul Wallenbergs minne, utan också om det hopp som ännu finns att han lever. I vissa händelser av stor vikt upphäves den gamla satsen att man i tveksamma fall bör underlåta att handla. Ingen auktoritet och ingen goodwill går förlorad på att Sverige kräver utlämning av en man som reste ut som diplomat men som genom ett stort och ädelt befrielseverk kom att bli en nationalhjälte för det land han tillhör. Sådana krav måste förstås och respekteras av alla. Däremot kan, på denna växlingarnas oberäkneliga planet, ting inträffa som kunde göra det till en stor skam för Sverige att ha uppträtt halvhjärtat i Raoul Wallenbergs sak.

R. CONSOLATO DI SVEZIA
KUNGL. SVENSKA KONSULATET

MILANO, den 25 april 1951.
Via Bocchetto, 2
Telef. 13.971

Kons. Milano
U.D.
27.4/51

Bil.: en trådrulle och ett tidningsklipp.

INK. BESK.
D. No VIII/232
27 april 51
AVD P 2 Wallenberg

Till KUNGL.MAJ:Ts BESKICKNING i R o m.

bil. i kassa./. skåpet å arkivet.

Härmed har jag äran vördsamt överlämna en här idag av signor Giorgio PRELASCA, via R. Manna 26, Trieste, på trådinspelningsapparat gjord intalning å italienska språket beträffande Raoul Wallenberg med anhållan om benägen vidarebefordran med kurir till Utrikesdepartementet.

Hr P.,som sade sig ha varit en personlig vän till hr Wallenberg i Budapest,infann sig idag på förmiddagen på konsulatet sedan hans uppmärksamhet riktats på frågan genom den förnyade pressdiskussionen i ärendet.

./.

Av inspelningen, som ägde rum utan att talaren använde manuskript, framgår att hr P. är av den uppfattningen,att Wallenberg mötte döden i Budapest (i Pest den 27/28 januari 1945 antingen genom att mördas av pilkorsmän eller genom krigshandling (bombardemang av det hus vari han f.t. uppehöll sig).

I tjänsten:

(K.O.Stefanson)

CONSULAT DE SUÈDE À MILAN

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN
med Giorgio Prelascas uttalande i Wallenberg-affären.

Rom den 27 april 1951.		19
Nr. 234 N:o		BIL.
P.P.	3 bil.	
INK. D. N:o VIII/232		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

./. Härmed får jag vördsamt insända avskrift av en från konsulatet i Milano hit översänd skrivelse den 25 april
./. 1951 jämte därtill fogade bilagor, nämligen dels ett tid-
./. ningsurklipp, dels ock en trådinspelning av ett uttalande, som herr Giorgio Prelasca gjort angående omständigheterna kring Raoul Wallenbergs förevinnande. Beskickningen har anmodat konsulatet i Milano att inkomma med de upplysningar angående Prelasca konsulatet må äga.

(undert.) Johan Beck-Friis

Exp. 2.5.51 (Chefen för Pol. Avd.)
kurir - GL

Bergenstrahle/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Wallenbergaffären

Rom den 27 april 19 51.		
N:o 44/123		BIL.
INK. D. N:o 234 U.		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Herr Vicekonsul,

Härmed ber jag få erkänna emottagandet av Konsulatets skrivelse den 25 april 1951 angående Signor Prelascas uttalande i Wallenbergaffären. En avskrift av skrivelsen har jämte bilagorna insänts till utrikesdepartementet.

Jag tillåter mig här hemställa, att Ni benäget ville hit meddela de upplysningar Ni må äga angående Preslascas person.

Johan Beck-Friis

Herr Vicekonsul K.O. Stefanson,
M i l a n o .

Exp. 30.4.51 9L

R. CONSOLATO DI SVEZIA
KUNGL. SVENSKA KONSULATET

MILANO, den 2 maj 1951.
Via Bocchetto, 2
Telef. 13.971

Dahlman
7.5
51

INK. BESK. FROM
D. N:o VIII 238
4 maj - 51
AVD. P 2 Wallenberg

Herr Minister,

Åberopande Edert brev av den 27 sistlidna april månad beträffande signor Prelasca har jag härmed äran vördsamt meddela, att konsulatet hos upplysningsbyrå nu anhållit om allmänna informationer beträffande hans person.

Enligt vad han uppgav till mig vore han anställd hos Soc. Liquigas, corso Porta Nuova 16, Milano, som resande försäljningsinspektör - något som jag fått bestyrkt genom ett telefonsamtal med bolaget.

Vid inspelningen meddelade signor P. vid presentationen av sig själv, att han befann sig i tillfällig spansk tjänst av officiell natur i Budapest. Utrikesdepartementet torde väl genom beskickningen i Madrid kunna få detta konfirmerat ävensominom departementet få bestyrkt ett uttalande, att han kände förutom minister Danielsson och Wallenberg två andra tjänstemän vid legationen i Budapest, varav den ene skulle vara hr Anger. Den andres namn erinrade han sig nu ej längre.

Så snart de begärda upplysningarna ingått ber jag alltså att få återkomma.

Vördsamt

(K.O.Stefanson)

Herr Ministern m.m. Friherre J.Beck-Friis,
R o m.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenberg-affären

Rom den 7 maj 1951.		19
N:o 11/26		BIL.
INK. D. N:o VIII/238		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Brodor,

I anslutning till 234 B. 27.4.51 angående signor Frelssens uttalande i Wallenberg-affären ber jag få meddela, att konsulatet i Milano om Frelssen hit inberättat följande:

"Enligt vad Frelssen uppgivit, voro han anställd hos Soc. Liquigas, corso Porta Nuova 16, Milano, som resande försäljningsinspektör--något som bestyrkts genom ett telefonsamtal med bolaget.

Vid inspelningen meddelade signor F. vid presentationen av sig själv, att han befann sig i tillfällig grensk tjänst av officiell natur i Budapest. Utrikesdepartementet torde väl genom beskickningen i Madrid kunna få detta konfirmerat även-som inom departementet få bestyrkt ett uttalande, att han kände förutom ministern Danielsson och Wallenberg två andra tjänstemän vid legationen i Budapest, varav den ene skulle vara hr Anger. Den andres namn erinrade han sig nu ej längre."

Konsulatet har vidare meddelat att ytterligare upplysningar om F. komma att lämnas senare.

(undert.) Johan Beck-Friis

Utrikesrådet Dahlman,
Utrikesdepartementet.

Exp. 15.5.51 Sh

R. CONSOLATO DI SVEZIA
KUNGL. SVENSKA KONSULATET

MILANO, den 22 maj 1951.
Via Bocchetto, 2
Telef. 13.971

2 bilagor.

W

Dahlman
30.5.51

INK. REGR. ROM
D. Nr. VIII/287
25 maj 51
AVD. P 2 MAL. Wallenberg

Till KUNGL.MAJ:Ts BESKICKNING i Rom.

Åberopande mitt brev till Ministern Friherre Beck-Friis av den 2 dennes beträffande införskaffande av upplysningar angående signor Giorgio Prelasca, vilken uttala sig i frågan om Raoul Wallenberg, har jag härmed äran vördsamt överlämna avskrift av skrivelse i ärendet från den upplysningsbyrå, som konsulatet brukar anlita.

./.

Enligt uppdrag:

(K.O. Stefanson)

CONSULAT DE SUÈDE

Nr.

MILANO,
Via Bocchetto, 2
Telef. 13.979

A v s k r i f t

KOSMOS, Milano.

11/70415 CONSULAT DE SUEDE MILANO/953

PRELASCA Giorgio
Ispettore Liquigas

TRIESTE
Via R. Manna, 26

ci dicono

Il Signor Perlasca Giorgio fu Carlo, domiciliato con la moglie in un appartamento in coabitazione, con la famiglia Timeus, al 4° piano di Via Ruggero Manna, 26, è occupato in qualità di Ispettore per conto della Società Liquigas di Milano, e per questa viaggia nelle zone dell'Italia Settemtrionale.

E' persona di buona moralità, serio, attivo ed onesto.

I mezzi liquidi a disposizione sono modesti ma che gli permettono una vita tranquilla e una regolare attività.

Sino ad oggi non gli si riscontrano disguidi di sorta, come pure non si conoscono passività all'infuori di quelle commerciali abituali che vengono regolate alle scadenze prefisse.

Situazione attuale normale.

E' bene introdotto e svolge un lavoro regolare e continuativo.

Le fonti che informano lo ritengono meritevole di mandato di lavoro e di considerazione.

A.R/10
19/5/51

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Roul Wallenberg

Rom den 30 maj 19 51.		
N:o 1 bil. / i 3 ex./		BIL.
INK. Förtroligt. H/98		VIII/287
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Broder,

I anslutning till Beck-Friis' handbrev till Dig den 7 maj 1951 angående herr Giorgio Prelasca, vilken lämnat upplysningar i Wallenberg-affären ber jag få översända närslutna översättning av en upplysning, som konsulatet i Milano införskaffat angående Prelasca.

./.

Carl Bergenstråhle

Utrikesrådet Dahlman,
Utrikesdepartementet.

Exp. 31.5. 51 GL hmin

Bil. hbr. Bergenstråhle/Dahlman
30.5.1951.

Översättning.

KOSMOS, Milano
11/70415 Svenska Konsulatet Milano/953
Prelasca Giorgio
Inspektör Liquigas

Trieste
Via R. Manna 26

Det säges

Herr Prelasca Giorgio son till Carlo, som med hustrun bor i en våning tillsammans med familjen Timeus i fjärde våningen på Via Ruggero Manna 26, är anställd såsom inspektör hos A.B. Liquigas i Milano och reser för detta i vissa delar av norra Italien.

Han är en person med goda moraliska egenskaper, allvarlig, företagsam och hederlig.

De likvida medel han disponerar äro blygsamma men tillåta honom att leva ett lugnt liv och utöva normal verksamhet.

Till dags dato känner man ingenting ofördelaktigt om honom liksom man ej heller känner till några skulder utom vanliga kommersiella sådana, vilka betalas på de bestämda förfallodagarna.

Hans nuvarande ställning är normal.

Han har goda förbindelser och utför ett regelbundet arbete.

Informationskällorna anse honom aktningsvärd och förtjänt att anlitas.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Inl. 30.5.57.

P 2/R. Wallenb.

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951 ANDRA KAMMAREN Nr 8

Tisdagen den 27 februari.

Interpellation ang. redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Ordet lämnades på begäran till

Fru GÄRDE WIDEMAR, som anförde: Herr talman! Legationssekreteraren Raoul Wallenbergs öde har åter genom de motstridiga uppgifter, som framkommit under den senaste tidens offentliga diskussion i ärendet, kommit i förgrunden för allmänhetens intresse. Å ena sidan uppges, att utrikesdepartementet redan tidigt erhållit underrättelser om att Wallenberg befunne sig i livet, men att departementet icke visat erforderlig energi för att skapa klarhet över hans försvinnande och bringa honom undsättning; å andra sidan har uppgivits att utrikesdepartementet icke erhållit dessa underrättelser och därför icke kunnat visa större aktivitet än som skett för att bringa Wallenberg hjälp. Tydligast framträder denna motstridighet i de underrättelser rörande Raoul Wallenberg, som enligt uppgift lämnats av Mme Kollontay, men vilkas förekomst utrikesdepartementet synes ha varit i oklarhet om. Dessa förhållanden göra, att allmänhetens förtroende för de ansvariga myndigheterna lätt kan avtrubbas eller undergrävas.

En fråga av stort intresse i detta sammanhang gäller, vad Sveriges representation i Moskva uträttat eller kunnat uträtta för att söka undsätta Raoul Wallenberg. Säkerligen skulle det verka lugnande på en vidsträckt opinion i vårt land, om utrikesministern kunde påvisa, att man på ansvarigt håll härutinnan vidtagit alla de åtgärder, som varit möjliga. Även behöver klargöras, om utrikesdepartementet härvid arbetat i samförstånd med icke endast Raoul Wallenbergs familj utan även den för ändamålet konstituerade Wallenbergskom-

mittén.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande fråga:

Är utrikesministern i tillfälle att lämna en fullständig redogörelse för hur efterforskningarna efter Raoul Wallenberg bedrivits och för vilka åtgärder, som vidtagits för att så effektivt och snabbt som möjligt söka rädda honom?

Denna anhållan bordlades.

Interpellationssvar av utrikesminister Undén avsedd att lämnas tisdagen den 22 maj 1951.

Får ej publiceras i press eller radio förrän svaret givits.

Herr talman,

Ledamoten av denna kammare, fru Ingrid Gärde-Widemar, har med kammarens tillstånd till mig riktat frågan, huruvida jag är i tillfälle att lämna en fullständig redogörelse för hur efterforskningarna efter Raoul Wallenberg bedrivits och beträffande vilka åtgärder, som vidtagits för att så snabbt och effektivt som möjligt söka rädda honom.

Interpellanten anför, att under den senaste tidens offentliga diskussion gjorts gällande å ena sidan, att utrikesdepartementet redan tidigt erhållit underrättelser om att Wallenberg befunne sig i livet men att departementet icke visat erforderlig energi för att skapa klarhet över hans försvinnande och bringa honom undsättning, medan det å andra sidan uppgivits, att utrikesdepartementet icke erhållit dessa underrättelser och därför icke kunnat visa större aktivitet än som skett för att bringa Wallenberg hjälp.

Det får i fråga om Wallenbergs försvinnande anses styrkt, att han den 17 januari 1945 avreste från Pest i sällskap med tre ryska militärpersoner. Dagen innan, den 16 januari, meddelade det ryska utrikesdepartementet den svenska beskickningen i Moskva, att Wallenberg påträffats och att åtgärder till skydd för honom och hans egendom hade vidtagits av de sovjetryska militärmyndigheterna. Det dröjde däremot ända till den 19 februari, innan en vag underrättelse ingick till UD om minister Danielssons och övriga legationsmedlemmars öde. Först den 23 mars ingick meddelande, att vissa av dessa personer anlänt till Rumänien. Verkliga förhållandet var sålunda under de första månaderna av 1945, att utrikesdepartementet hyste den största oro för de beskickningsmedlemmars öden, om vilka intet var känt, medan man saknade anledning till oro beträffande Raoul Wallenberg, som de ryska militärmyndigheterna sade sig ha tagit under sitt beskydd.

När den övriga legationspersonalens uppehållsort blev känd, medan ännu ingen närmare underrättelse erhållits om Wallenberg, började utrikesdepartementet den långa raden hän-

vändelser till de ryska myndigheterna i syfte att klarlägga Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till Sverige.

Då interpellanten särskilt intresserat sig för frågan om vad Sveriges representation i Moskva uträttat eller kunnat uträtta för att söka undsätta Raoul Wallenberg får jag här återge en av envoyén Sjöborg med ledning av utrikesdepartementets akter upprättad sammanställning över skrift- och telegramväxlingen mellan departementet och, huvudsakligen, vår beskickning i Moskva rörande démarcherna i detta ärende.

9.2.45 telegraferade UD till besk. i Moskva att man inom departementet var mycket orolig angående Budapest-svenskarnas öde. Beskickningen anmodades söka inhämta upplysningar.

13.2.45 svarade Söderblom att han skriftligen och muntligen vid flera tillfällen erinrat det ryska UD om Budapest-svenskarna.

17.2.45 telegraferade UD till besk. i Moskva, att densamma, om förbindelse kunde erhållas med W-g, skulle framföra besked att instruktioner komme att lämnas honom när envoyén Danielsson anträffades.

Samma dag - 17.2.45 - telegraferade UD till besk. i Moskva att, enär man hyste stor ängslan angående Danielssons och övriga Budapest-besk:s medlemmars öden, beskickningen borde hos ryska vederbörande begära efterforskningar.

Samma dag - 17.2.45 - telegraferade UD till konsulatet i Wien, att W-g vore i säkerhet sedan en månad tillbaka men att varje underrättelse beträffande de övriga saknades.

19.2.45 telegraferade Söderblom, att han verkställt den 17.2.45 beordrade démarchen hos ryska vederbörande.

8.3.45 telegraferade UD till besk. i Moskva att W-g vore efterlängtad här. När kunde han hitväntas?

10.3.45 telegraferade besk. i Bukarest, att, enligt uppgift, Danielsson skulle ha arresterats omkring 20.2.45. I anledning härav beordrades Söderblom 11.3.45 att i det ryska UD begära efterforskningar efter Danielsson. 12.3.45 telegraferade S. att han bett Dekanosov påskynda efterforskningen, då inga omedelbara autentiska underrättelser från Danielsson erhållits.

12.3.45 telegraferade Söderblom att besk. i Bukarest i telegram 7.3.45 meddelat att W-g vore försvunnen sedan 17.1.45 då han sade sig ämna avresa i bil.

15.3.45 underrättades UD om att i den ungerska Kossuth-radion 8.3.45 tillkännagivits att W-g, som försvunnit 17.1.45, sannolikt mördats av Gestapo-agenter.

17.3.45 instruerades Söderblom att i det ryska UD energiskt begära besked om var Danielsson, Anger och W-g befunne sig.

21.3.45 telegraferade Söderblom att fru Kollontay lovat påskynda efterforskningarna efter Budapest-svenskarna.

23.3.45 emottog UD från besk. i Bukarest underrättelse att Danielsson jämte flera av Budapest-besk:s medlemmar anlänt till Rumänien.

27.3.45 telegraferade UD till besk. i Moskva, att det i anslutning till meddelandet om Danielssons m.fl. ankomst till

Rumänien vore särskilt angeläget erhålla upplysningar om W-g.

21.4.45 telegraferade UD till besk. i Moskva definitiv instruktion att uppsöka Dekanosov och, under åberopande av dennes meddelande 16.1.45, hemställa att vederbörande ryska militärmyndigheter, under vars skydd W-g ställts, måtte anmodas verkställa noggrann undersökning angående dennes vidare öden.

25.4.45 telegraferade Söderblom att han åter påmint om saken hos Dekanosov och att denne utlovat skyndsam undersökning; 26.4.45 skrev S. att han under de gångna månaderna vid upprepade tillfällen gjort démarcher muntligen och skriftligen.

28.4.45 överlämnades till fru Kollontay en skriftlig hänvändelse från bankdirektör Marcus W-g, med begäran om hjälp vid efterforskningarna.

19.5.45 telegraferade Söderblom att han nästföregående dag ånyo påmint hos Dekanosov.

5.6.45 gjorde militärattachén i Moskva en hänvändelse till de militära myndigheterna.

6.7.45 skrev Söderblom att han på uppgiven grund - ryktet om att W-g skulle i "säker" förklädnad vistas i Buda - ansåge sig icke böra tillsvidare företaga något i saken.

12.7.45 skrev Sahlin i UD till Söderblom att vad som Söderblom anfört i brevet 6.7.45 icke borde enligt Sahlins mening föranleda Söderblom till passivitet. I brev 14.8.45 förklarade sig emellertid Söderblom fortfarande anse att det i dåvarande läge knappast vore lämpligt att bedriva saken från Moskva.

31.10.45 instruerades S. att hemställa om upplysning om resultatet av efterforskningarna efter W-g; 3.11.45 verkställde S. denna démarche genom avlämnande av en note. (återgiven här nedan)

30.11.45 gjorde S. en förnyad framställning. Abramov svarade att militärmyndigheterna ånyo beordrats vidtaga undersökning, men att besked från dem ännu ej ingått.

3.1.46 skrev Söderblom att han haft ingående samtal med Abramov och Kollontay; 10.3.46 skrev han att han gjort en ny hänvändelse till ryssarna och givit dem vissa upplysningar bl.a. rörande namnen på tre ryska militärpersoner, som uppgivits ha setts tillsammans med W-g den 17.1.45 i Pest.

30.4.46 skrev han att, sedan han efter 8.3.46 som vanligt vid olika tillfällen talat med Abramov och fru Kollontay, så hade han nu ånyo påmint om saken.

15.6.46 upptog S. ärendet med Stalin, som lovade att det skulle uppklaras.

24.7.46 påminde Söderblom om saken i det ryska UD.

28.11.46 instruerades besk. i Moskva att göra en ny démarche. Denna fullgjordes 12.12.46 av Barck-Holst som därvid lämnade Sysojev en uppteckning (återgiven här nedan). 13.12.46 talade Barck-Holst om saken med Losovski och 13.1.47 med Novikov.

30.1.47 upptog Hägglöf ärendet med Novikov, som svarade att, oaktat de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstab, militärpolis, säkerhetspolis och andra myndigheter, man ännu icke funnit något spår efter W-g.

9.4.47 talade excellensen Undén om saken med ryske ministern i Stockholm. Denne lovade att skriva härom till Moskva.

27.5.47 meddelade UD Sohlman att han kunde göra en för-

nyad démarche.
12.6.47 begärde Sohlman hos Malik ett snabbt svar.
16.7.47 påminde Sohlman Vetrov härom.
18.8.47 svarade det ryska UD med en note (återgiven här nedan).

Madame Kollontays samtal med fru Günther, vilket interpellanten åberopar och som enligt uppgift förevarit några månader efter Wallenbergs försvinnande, innehöll samma besked som den tidigare officiella ryska noten. Utrikesdepartementet handlade redan utifrån uppfattningen, att Wallenberg tagits i förvar av de ryska myndigheterna. De av interpellanten återgivna uppgifterna, att utrikesdepartementet visade bristande aktivitet därför att underrättelser saknades om att Wallenberg var i livet, ge sålunda en felaktig bild av utrikesdepartementets situation.

Den omständigheten, att ett flertal personer lämnat berättelser, avsedda att giva indicier på att Wallenberg kan ha dödats eller omkommit, saknar avgörande betydelse. Hittills har nämligen intet bevis företetts för att Wallenberg skulle vara död. Utrikesdepartementet har därför hela tiden arbetat med hypotesen, att Wallenberg kan vara i livet.

Tidigare har i olika sammanhang, bl.a. i två interpellationssvar lämnats redogörelser för de olika åtgärder och démarcher som UD företagit i Wallenberg-affären. Då en viss polemik förekommit ifråga om démarchernas avfattning, får jag ordagrant återge de två senaste svenska noterna till den sovjetryska regeringen samt det ryska svaret.

Avskrift av note från svenska beskickningen i Moskva till ryska utrikesministeriet, dagtecknad den 3.11.45.

"I skrivelse den 16 januari 1945 till svenske ministern hade Vice Folkkommissarien för Utrikes Ärendena Dekanosov älskvärdheten meddela, att svenske undersåten, sekreteraren vid svenska beskickningen i Ungern Raoul Wallenberg, anträffats i Budapest, och att åtgärder till skydd av honom och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Då därefter inga underrättelser erhållits angående Wallenbergs öde, vände sig svenske ministern i skrivelse den 24 april till herr Dekanosov med hemställan, att instruktioner måtte lämnas till de sovjetiska militärmyndigheterna, under vilkas skydd Wallenberg befann sig efter hans anträffande i januari i år, att vidtaga skyndsamma åtgärder för efterforskning av Wallenberg och meddela alla förefintliga uppgifter i detta avseende.
I enlighet med mottagna instruktioner har Kungl. Svenska Beskickningen äran hemställa att genom Folkkommissaria-

tets för Utrikes Ärendena älskvärda förmedling erhålla meddelande om resultatet av efterforskningarna. Från svensk sida tillmätes denna fråga särskild vikt med hänsyn till att Wallenberg var legationsmedlem. En uttömmande redogörelse för resultatet av efterforskningarna skulle å svensk sida mycket uppskattas.

Kungl. Svenska Beskickningen begagnar tillfället att försäkra Folkkommissariatet för Utrikes Ärendena om sin högaktning och uttalar på förhand sitt tack till Folkkommissariatet för dess åtgärder i denna fråga."

Avskrift av uppteckning överlämnad den 12.12.46 av chargé d'affaires Barck-Holst till Herr Sysojev i ryska utrikesministeriet.

"I en till dåvarande svenske ministern i Moskva, herr Staffan Söderblom riktad skrivelse av den 16 januari 1945 hade Vice Ministern för Utrikes Ärendena, herr Dekanosov, älskvärdheten meddela, att svenske undersåten, sekreteraren vid svenska beskickningen i Ungern, Raoul Wallenberg, anträffats vid Benczyrgatan i den av sovjettrupperna erövrade delen av Budapest samt att åtgärder till skydd av herr Wallenberg och hans egendom vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna. Flerfaldiga förfrågningar hava sedermera framställts från denna beskickning rörande Wallenberg utan att dock någon som helst upplysning lämnats från vederbörande sovjetmyndigheter angående resultatet av efterforskningarna efter Wallenberg.

Den 15 juni 1946 mottog generalissimus Stalin i audiens minister Söderblom och utlovade på dennes hemställan att låta efterforska Raoul Wallenberg.

Då nu efter snart två år från det Raoul Wallenberg togs i beskydd av de sovjetiska militärmyndigheterna ännu ingen upplysning lämnats om honom, har fallet Wallenberg väckt uppseende inom svensk allmän opinion. Med anledning av i svenska riksdagen framställd förfrågan rörande Wallenberg, har Statsministern lämnat redogörelse för efterforskningsåtgärderna på sätt framgår av i översättning närslutna promemoria.

bif. ej

Med framförande av denna förnyade anhållan i saken understrykes, att svenska regeringen anser sig hava rätt att förvänta ett bestämt besked beträffande resultatet av de undersökningar, som vid upprepade tillfällen utlovats av de sovjetiska myndigheterna.

Avskrift av note från vice utrikesminister Vysjinski till envoyén Sohlman, dagtecknad Moskva den 18.8.1947.

I samband med att Ni vid samtal med biträdande utrikesminister J.A. Malik den 12 juni innevarande år berörde frågan om Raoul Wallenbergs vistelseort har jag verkställt förfrågningar hos vederbörande myndigheter. Som resultat av noggrann undersökning har fastställts, att Wallenberg icke finnes i Sovjetunionen och att han är okänd för oss.

Det är riktigt, att Sovjetunionens utrikesministerium den 14 januari 1945 erhöll ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en truppstyrka, som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats på Benzurgatan.

Det var vid den tidpunkten omöjligt att verifiera meddelandet, enär efter detta striderna om staden, vilka voro förbittrade, fortsatte ytterligare ungefär en månad, och den Sovjetiska Armén fick herravälde över staden först den 12. februari 1945.

Senare ha, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenberg, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat, och den sovjetiske officer, som lämnat meddelandet om Wallenberg, har icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade har Wallenberg icke heller påträffats.

Det var med stöd av ovanstående som medlemmen av Sovjetunionens utrikesministeriums kollegium, K.V. Novikov, redan den 30 januari 1947 vid samtal med svenska sändebudet Herr Hägglöf förklarade, att vederbörande sovjetiska myndigheter under avsevärd tid sysslat med ärendet Wallenberg, men att deras försök att finna honom icke krönts med framgång. Härvid framhöll K.V. Novikov, att man naturligtvis icke finge lämna ur sikte, att Wallenberg befann sig inom ett område, där sovjetiska trupper funnos, under en period av häftiga strider i Ungern, då alla slags tillfälligheter kunde inträffa - Wallenberg kunde på eget bevåg avlägsna sig från de sovjetiska truppernas område, fientliga flyganfall kunde förekomma, Wallenberg kunde omkomma genom fientlig beskjutning o.s.v.

Alla ytterligare åtgärder, som vidtagits efter den 30 januari innevarande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg och för efterforskning av honom, ha icke krönts med framgång. Det återstår endast att förmoda, att Wallenberg under striderna i staden Budapest omkommit eller blivit tillfångatagen av Szalasis anhängare.

I det jag bringar ovanstående till Eder kännedom, ber jag Eder, Herr Envoyé, mottaga försäkringar om min utmärkta högaktning.

Syftet med de svenska démarcherna, nämligen att svenska regeringen önskade få veta Wallenbergs uppehållsort och få honom återförd till Sverige, har självfallet stått fullt klart för de sovjetryska myndigheterna. Det är helt orimligt att antaga, att det sovjetryska svaret kunnat få ett positivt innehåll, därest de svenska démarcherna varit annorlunda formulerade.

På senare tid har envoyén Sjöborg inom utrikesdepartementet varit sysselsatt med viss bearbetning av material i Wallenberg-affären. Arbetet har avsett en systematisering av den vidlyftiga dokumentsamlingen och en värdering av vissa tänkbara handlingsmöjligheter. Envoyén Sjöborgs granskning, som nu slutförts, innebär ingen avslutande fas utan endast ett avsnitt i departementets arbete med frågan. Jag kan emellertid icke taga på mitt ansvar att skada den sak vi alla är intresserade av genom ett offentliggörande av den sjöborgska ut-

redningen eller av vittnesmål och andra detaljer i ärendet.

Interpellanten frågar om samarbetet mellan å ena sidan utrikesdepartementet och å andra sidan Raoul Wallenbergs anhöriga och den s.k. Wallenberg-aktionen. Det har säkerligen icke undgått interpellanten, att från sistnämnda håll vid åtskilliga tillfällen amper kritik anförts mot utrikesdepartementets sätt att handlägga ärendet. Jag önskar emellertid icke ingå på någon diskussion härav, då jag icke kan finna, att ytterligare polemik i något avseende kan gagna det syfte, som är gemensamt för utrikesdepartementet, Wallenbergs anhöriga och den s.k. Wallenberg-aktionen, nämligen att söka tillvarataga de möjligheter, som alltjämt kunna föreligga att påträffa Wallenberg och återföra honom till Sverige.

Dok. 27 AUG. 1951

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

pastor Todt 565455

T. HORÁNY
1737 Riggs Place
Washington DC USA

Stockholm den 23 augusti 1951.
Strängt förtroligt. 1 bil.
P 2

Besv. 29 aug. 951

DESK. ROM
D. Nr II 316a
27 30/8 -51
AVD. P 2 R. Wallenberg

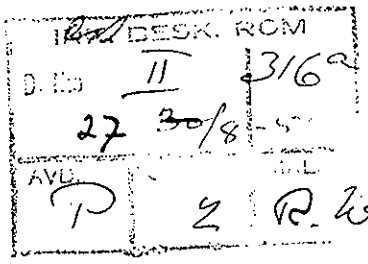

Broder,

I våra efterforskningar i fallet Raoul Wallenberg ha vi i dagarna efter omfattande undersökningar, som sträcka sig fyra år tillbaka i tiden, fått upp spåret på en f.d. ungersk attaché, greve Ladislaus Somošić (ev. Somsich), som kan tänkas ha suttit fängslad tillsammans med Wallenberg eller känna till något om dennes öde. Somošić skulle för närvarande vara bosatt i Rom under adress Via della Pace 20.

Hans namn dök upp första gången vid ett samtal, som vår dåvarande representant i Baden-Baden, major Husberg, hade i mars 1947 på vårt uppdrag med en österrikisk baron Georg Eisenharth von Rothe, som påståtts i april 1945 ha varit inhyst i samma cell som Wallenberg i lägret Strasshof i gränsområdet mellan Österrike och Tjeckoslovakien, söder om Brünn. En avskrift av Husbergs rapport den 29 mars 1947 över samtalet närslutes för Din kännedom. Som Du ser därav, vet Eisenharth-Rothe ingenting om Wallenberg, men det gick ett rykte i lägret Strasshof samma dag han kom dit, nämligen den 25 april, att ett stort antal prominenta fångar skulle ha överförts från Strasshof till ett annat läger. Eisenharth-Rothe omnämner en kusin, baron Hans Butler-Ziegenberg (heter enligt vad som nu utrönts Butler-Ellenberg och är alltjämt i rysk fångenskap), en speditör Kirchner och slutligen en greve X, som varit attaché vid ungerska utrikesministeriet (identisk med Somošić), vilka alla suttit i Strasshof och följaktligen kunde tänkas vara i stånd lämna uppgifter om Wallenberg, om denne någonsin varit där.

./.

Legationsrådet B e r g e n s t r å h l e ,
R o m .

1676

Kirchner, som suttit fängslad därstädes från den 15 april till omkring mitten av maj 1945 erinrar sig ingenting, som kunde ha tytt på att Wallenberg varit i Strasshof. Återstår sålunda att fråga Somošić, vilket jag härmed får be Dig om, Det är givet, att Du bör närma Dig honom personligen och med iakttagande av all den diskretion saken kräver. Vi äro tacksamma få en synnerligen detaljerad redogörelse över vad han kan ha att berätta i fallet. Då Somošić är ungrare och diplomat till yrket synes det ganska sannolikt, att han under sin vistelse i Strasshof skulle ha fått reda på om någon svensk diplomat från Budapest även befunnit sig där.

Vad Somošić tidigare öden beträffar, ha våra efterforskningar givit följande vid handen - det kanske kan vara av intresse för Dig att känna till något härom. Det vore för övrigt måhända av visst intresse att kollationera uppgifterna med Somošić själv.

Somošić var vid den relevanta tiden - början av 1945 - attaché vid den ungerska beskickningen i Agram men befann sig vid ryssarnas intåg i Wien tillfälligt där och stod då i kontakt med den ungerska beskickningen därstädes. Under vistelsen i Wien häktades han av ryssarna och fördes till Strasshof. Senare synes han ha överförts till ett läger i Waldenschlag, varifrån han frigavs och återvände till Wien, som han lämnade i maj-juni 1945 för att bege sig till Ungern (han lär för övrigt ha ägt gods i västra Ungern). En kusin till honom, Andreas Paul Somsich, som Kurt Allan Belfrage nyligen talat med och som för tillfället bor hos en baron von Holzhausen i en by i utkanten av Salzkammergut, c:a 7 mil sydost om Linz, har berättat, att Ladislaus Somošić, vilken efter befrielsen återvände till tjänsten i utrikesdepartementet i Budapest, under en kurirresa till Ankara i början av 1948 passade på tillfället att hoppa av. Sedan dess hade han tjänstgjort hos IRO i Rom. Han skulle ha för avsikt att under den närmaste tiden begiva sig till Förenta Staterna. Det är därför angeläget, att Du snarast möjligt etablerar kontakt med honom.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Avskrift av förtroligt handbrev från
Major Husberg, Baden-Baden, till Utrikesrådet Grafström, Utrikesdepartementet, dagtecknat den 29 mars 1947.

Såsom komplement till mitt handbrev av den 29 januari 1947 ber jag nu få meddela Dig, att jag, sedan jag ett flertal gånger förgäves försökt besöka Georg von Eisenhart-Rothe, i förrgår äntligen lyckades kontakta honom. Jag inhämtade därvid följande:

Eisenhart hade från den 25/4 till den 12/5 1945 setat i samma "Schweinestall" i Strasshof som Hodosi. Under denna tid fanns icke någon med namnet Wallenberg och icke heller någon svensk medfånge i samma cell. Eisenhart anser med bestämdhet att han i så fall skulle ha erinrat sig detta, även om Wallenberg endast en mycket kort tid vistats i cellen. Detta emedan en av Eisenharts bästa vänner just heter Wallenberg. Därigenom kan anses bevisat, att Hodosis uppgift måste vara felaktig att Wallenberg skulle befunnit sig såsom fånge i samma lokal som Hodosi under hela den tid intill dess Hodosi frigivits. Möjligen kan däremot Wallenberg ha varit Hodosis medfånge intill omkring den 25/4 1945 (för det Eisenhart togs i förvar i samma cell som Hodosi). Enligt vad Eisenhart uppger, gick nämligen i Strasshof-lägret ett rykte samma dag, som han kom dit (25/4-45) att ett stort antal prominenta medfångar skulle ha blivit överförda till ett annat läger. Bland dessa skulle för övrigt befunnit sig en kusin till Eisenhart, Baron Hans Butler-Ziegenberg, vars moder lär bo kvar i 4. Bezirk i Wien. Hennes adress kan återfinnas i telefonkatalogen. Denne Butler befinner sig nu, enligt vad man på grund av vaga underrättelser tror sig veta, vid god hälsa i Moskva.

Hodosi hade visat Eisenhart en med fotografi försedd legitimation, utställd år 1938 av den ungerska kriminalpolisen. Eisenhart bekräftar vidare, att Hodosi varit arresterad sedan februari 1945. Icke heller Eisenhart kan erinra sig namnet på någon av officerarna i NKDV-förbandet. Han vitsordar att detta kommando i slutet av maj eller början av juni förflyttades till Tjeckoslovakien (Prag?).

Eisenhart uppger, att han bl.a. hade två medfångar i Strasshof, en ungersk Greve X (namnet hade han glömt) och en Speditör Kirchner, som nu bor i Wien, 1. Bezirk, Spiegelgasse 5. Eisenhart anser, att om Wallenberg befunnit sig i Strasshof, måste Greve X, som varit attaché vid ungerska utrikesdepartementet, haft kännedom därom, i all synnerhet som han ju då troligen också befunnit sig i samma cell som Wallenberg.

Enligt Eisenharts bestämda uppfattning bör ovannämnde Kirchner kunna angiva namnet på Greve X. - En annan medfånge på Strasshof, som

kan ha känt Wallenberg, är en viss Bruno Czermak, 1. Bezirk, Wien, boende
i närheten av Renngasse (möjligen Hohenstaufergasse 6).
Eisenhart gjorde på mig intryck att vara fullt tillförlitlig
och lämnade beredvilligt alla begärda upplysningar. Han är beredd
att i fortsättningen komplettera dem i den mån det är honom möjligt.
Hans uppfattning var att Hodosi pratade mycket och icke vore mycket
att förlita sig på. På min fråga förklarade han emellertid, att han
icke trodde, att Hodosi med avsikt kunde misstänkas lämna felaktiga
uppgifter i stort. Eisenharts nuvarande adress är: Durlach, Weinberg-
strasse 7, telefon 674 (Metzger), kontor 4782.
Jag har på flera håll sökt höra mig för om möjligheterna att be-
söka Dr. W. Fritz Bäsler, in Lager 76, Hohenasperg bei Ludwigsburg
(amerikanska zonen). Enligt de uppgifter jag hittills erhållit tycks detta
icke vara möjligt. De kontaktmän jag med anledning därav anlitat ha hit-
tills icke avlämnat rapport.

Bergenstråhle/BT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenbergaffären.

Rom den 29 augusti 1951. 19

Strängt förtroligt.

N:o II/195	BIL.
INK. D. N:o	
AVD. GP	GR. 2
MÅL. Wallenberg	

Broder,

Under åberopande av Ditt brev den 23 augusti 1951 i Wallenbergaffären ber jag få meddela, att greve Ladislaus Somošić i juni 1951 lämnat Rom och nu lär befinna sig i USA. Uppgift om hans vistelseort uppges kunna erhållas av

Mr. T. Horány,
1737 Riggs Place N.W.,
Washington D.C., USA.

Jag kan tillägga, att den adress Du uppgav för Somošić var till ett tyskt kloster. Därifrån hänvisades jag till ett ungerskt katolskt institut, där jag efter en del letande fått tag på en präst, som lämnat adressen ovan.

Carl Bergenstråhle

Utrikesrådet D a h l m a n,
Utrikesdepartementet.

EXP. 29/8 B.S.
Medhinn

göteborgs-17.11.51

Nytt vittnesmål om Raoul Wallenberg

Av Mia Leche

I den lavin av oerhörda händelser som oavbrutet väller fram över oss sjunker mycket till bottnen för att begravas i glömska. Men det finns människor och händelser som etsar sig in i vårt medvetande och inte släpper sitt grepp. Till det vi inte kan och inte vill glömma hör Raoul Wallenberg och hans oavslutade hjältesaga.

De som vill göra det bekvämt för sitt samvete säger sig visserligen att Wallenberg måste ha blivit dödad vid slutstriderna i Budapest i januari 1945. Men vi andra kan inte slå oss till ro med att saken förblir outredd. Vittnesbörden om att han *efter* denna tid blivit sedd i olika läger inom och utom Ryssland, har varit för många, och utrikesdepartementet, som borde fungera som allas vårt nationella samvete i internationella angelägenheter, har inte en enda gång officiellt krävt den svenske legationssekreterarens återsändande till sitt hemland. (I den gamla goda tiden fanns det något som hette immunitet för diplomater, men det är kanske bortlagt nu).

Ett villkorligt löfte om aktivitet i Wallenbergsaken gav emellertid utrikesministern i ett interpellationssvar den 22 maj detta år. Han yttrade då:

I det ögonblick då regeringen kan komma med några nya någorlunda bestyrkta fakta, som tyder på att Wallenberg har funnits i livet på en viss plats en viss tid efter det han omhändertagits, så kommer vi självfallet att göra nya framställningar och på grundval av dessa fakta begära att han efterspanas på nytt och återföres till Sverige.

Den utfästelse som här göres torde nu bli effektuerad, eftersom ett nytt vittne kan förse utrikesministern med önskat material. Undersökningar har givit vid handen att en i en mellaneuropeisk stad bosatt ungersk flykting säger sig ha sett Wallenberg i Budapest med en rysk eskort den 17 febr. 1945, alltså flera veckor efter sedan han enligt en av versionerna i de ryska framställningarna, skulle ha blivit skjuten av nazisterna. (En annan framställning, madame Kollontays, var som bekant, att han med stor välvilja omhändertagits av ryssarna).

Till denna ungerska flykting — vars namn och vistelseort givetvis inte kan offentliggöras — har Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel, skickat som sitt ombud en svensk akademiker för att inhämta de upplysningar vederbörande kunde ge. Ungraren, som hade känt till Wallenbergs befrielseverk och som hört rykten om att han dödats av pilkorsmän, hade i mars 1945 suttit i samma fängelse som Wallenberg och en gång mött denne med en vaktare i en korridor. Ungraren släpptes efter en tid men fängslades på nytt 1947 och blev då natt och dag utsatt för förhör som bl. a. gällde Wallenberg. Man ville tvinga fången bekänna att svensken varit amerikansk spion och använt den humanitära verksamheten som camouflage. Vid ett senare förhör hade professorna övergått till en annan aktionslinje: fången skulle tvingas förklara att han i januari 1945 sett när Wallenberg blev nerskjuten av gestapoagenter.

Ett protokoll innehållande bl. a. dessa uppgifter har skrivits och undertecknats av den ungerske flyktingen den 7 maj 1951 samt försetts med notarius publicus stämpel.

Vi hoppas och tror att de möjligheter till klarhet som det nya spåret ger inte skall lämnas obrukade. Raoul Wallenbergs ställning inför svensk opinion har under de väntans år som gått blivit sådan, att det nu inte bara är fråga om ett ämbetsverk som kräver återsändandet av en tjänsteman eller en mor som vill ha tillbaka sin son — det är ett helt folk som begär att få en av sina stora medborgare återbördad till fosterjorden.

T GRAMMA
VIA ITALO RADIO

Est... di Ricevimento

Prefisso e Numero - Qualifica - Provenienza - Parole - Data - Ore - Indicazioni di Servizio

IS51 S STOCKHOLM 164/159 17 1340
ETAT P1/50

Le ore indicate sono quelle del paese di origine

SVENSK ROM 261

107 UNER STOR FOERSTASIDESRUBRIK AATERGER DAGENS NYHETER IDAG
KORRESPONDENS HAMRIN ROERANDE SAMMANTRAEFFANDE DE MOHR STOP UTDRAG
CITAT DOKTOR CLAUDIO DE MOHR SOM SJAELV VAR FAANGE
HOS RYSSARNA I OEVER SEX AARS TID OCH NUMERA TJAENSTEMAN ITALIENSKA
UTRIKESMINISTERIETS PRESSBYRAA STOP DAGENS NYHETERS MEDARBETARE TRAEFFAT
MOHR TRE GAANGER UNDER SENASTE

INK. BESK. ROM
D. No III 107
17/12-51
AVD. P CR. 2 MAL. Wallenberg

Il Governo Italiano e la Società Italcable non assumono alcuna responsabilità in conseguenza del servizio telegrafico

8.855 - (Ord. 3555) - 112-8-49) P. Casetti & C. - Roma (500.000)

TELEGRAMMA
VIA ITALO RADIO

BGZ

Est di Ricevimento

Prefisso e Numero - Qualifica - Provenienza - Parole - Data - Ore - Indicazioni di Servizio

IS51 SVE P2/50

Le ore indicate sono quelle del paese di origine

TVAA DAGARNA STOP DE MOHR YTTERST OBENAEGEN FRAMTRAEDA INTAR STAAND-
PUNKTEN ATT ETT FALL SAADANT SOM RAOUL WALLENBERG BOER BEHANDLAS MED
DISKRETION OCH UNDER UNDVIKANDE AV ALLTFOER VIDLYFTIG PUBLICITET
OM UTSIKTEN SKALL BESTAA ATT VAAR LANDSMAN EN DAG AATERFAAR SIN FRIHET
STOP VARJE SOM HELST TVIVEL OM WALLENBERGS IDENTITET AER UTESLUTET

Mod. 855 - (Ord. 3555 del 12-8-49) P. Caselli & C. - Roma (500.000)

Il Governo Italiano e la Società Italcable non assumono alcuna responsabilità in conseguenza del servizio telegrafico

TELEGRAMMA
VIA ITALO RADIO

Estremi di Ricevimento

Prefisso e Numero - Qualifica - Provenienza - Parole - Data - Ore - Indicazioni di Servizio

IS51 SVE P3/59

Le ore indicate sono quelle del paese di origine

ENAER SAAVAEL MOHR SOM HANS LANDSMAN OCH CELLKAMRAT MER ELLER MINDRE DAGLIGEN I NAERA TRE AARS TID MED KNACKNINGSSPRAAKET TALAT MED DENNE OCH ERHAALLIT EN MAENGD DETALJER SOM HELT STAEMMER IN PAA DENSAMMA STOP TAENKBART AER ATT FOERHANDLINGARNA MELLAN DE BAADA FRAAN STOCK-HOLM ANLAENDA HERRARNA OCH MOHR KOMMER ATT LEDA TILL ATT ITALIENSKE DIPLOMATEN INBJUDES KOMMA STOCKHOLM SLUTCITAT

CABINVA

Mod. 855 - (Ord. 3555 del 12-8-49) P. Caselli & C. - Roma (500.000)

Il Governo Italiano e la Società Italcable non assumono alcuna responsabilità in conseguenza del servizio telegrafico

TELEGRAMMA
VIA ITALCABLE RADIO

Estremi di Ricevimento SAW/U/SCU/0955/16

Prefisso e Numero - Qualifica - Provenienza - Parole - Data - Ore - Indicazioni di Servizio

IS 655 URGENT STOCKHOLM 14/13
16 0945 =

Le ore indicate sono quelle del paese di origine

URGENT SVENSKA 125
AMBASSADEN
ROMA =

Dahlmann
18-12
37

VAENLIGEN RING OMGAAENDE PERSONLIGT SAMTAL VIKTIGA
OEVERLAEGGNINGAR WALLENBERGAFFAEREN =
GUNNARSSON +

XII 345
17/12-51
P 2

Mod. 855 - (Ord. 3555 del 12-8-49) P. Caselli & C. - Roma (500.000)

Il ... italiano e la Società Italcable non assumono alcuna responsabilità in conseguenza del servizio telegrafico

1951 DI 16 AM 9 59

CENTRALINO

1951 DIC 16 AM 10 10

1951 DIC 16 AM 10 01

Beck-Friis/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenbergaffären

Rom den 18 december 1951		
N:o I/296 Personligt.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Broder,

För den händelse några klagomål skulle framkomma från en person vid namn Gunnarsson för bristande samarbete från beskickningens sida i Wallenberg-affären vill jag nämna, att jag söndag morgon emottog följande telegram, avsänt från Stockholm samma morgon kl. 9:45:

"Urgent. Svenska Ambassaden, ROMA.
Vänligen ring omgående personligt samtal viktiga överläggningar Wallenbergaffären- Gunnarsson.

Då jag ej känner någon person vid namn Gunnarsson och ej heller de i Wallenberg-affären närmast intresserade kände honom samt någon adress eller telefon ej uppgivits kunde självfallet ingen åtgärd vidtagas.

Johan Beck-Friis

Utrikesrådet Dahlman,
Utrikesdepartementet.

Exp. 18·12·51 SL

S. Dagbladet 16/12/51

Fånge såg Wallenberg i Moskvafängelse 1948

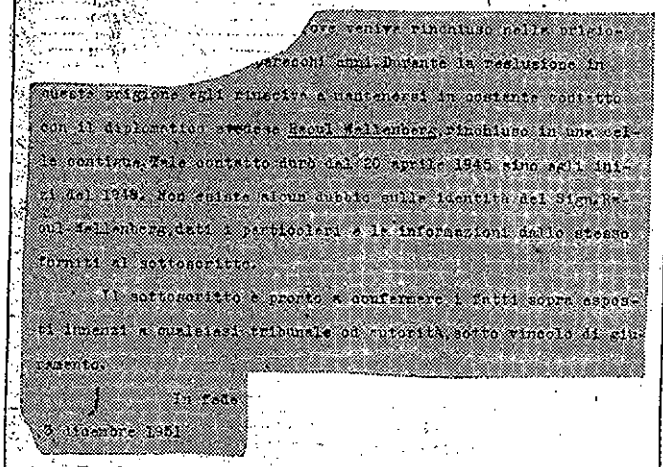

Fotokopia av en del av den italienske diplomatens intyg i Wallenbergaffären.

Ett nytt vittne har framträtt i affären Raoul Wallenberg. Det är en italiensk diplomat som intygar att han suttit i ett namngivet NKVD-fängelse i Moskva i cellen intill Wallenbergs och haft kontakt med denne från 20 april 1945 till början av 1948, då Wallenberg alltjämt skulle ha varit vid god hälsa. Enligt vittnet skulle Wallenberg ha meddelat att han blivit häktad av ryssarna i januari 1945. UD bekräftar att man mottagit ett dokument av detta innehåll.

Dessa uppgifter, som publiceras av Vecko-Journalen den 15 december, måste, om de bestyrkes, onekligen betecknas som uppseendeväckande. Det nya vittnet har under kriget tjänstgjort i ett balkanland, där han blev arresterad av ryssarna, heter det bl. a. För endast några dagar sedan, den 3 december, undertecknade den italienske diplomaten ett dokument, vari han intygar ovannämnda uppgifter. Under tre års tid lyckades italienaren och Wallenberg meddela sig med varandra. Man vet alltså nu inte bara den exakta adressen på Wallenbergs fängelse. Man vet också i vilken del av byggnaden han hölls fången och t. o. m. numret på hans cell. Man känner också identiteten på flera av Wallenbergs cellkamrater och på dem som fanns i cellerna i närheten av hans. Till största delen var det diplomater och funktionärer i olika länders utrikesrepresentation som under kriget tillfångatagits av den framträngande röda armén. Av vittnesmålet framgår att Wallenberg under den första tiden i fängelset ideligen fördes till förhör. Detta skedde nästan alltid nattetid. När hans medfångar undrade varför han, som tillhörde ett land med vänskapliga diplomatiska relationer till Sovjet, hölls fången, svarade han att han inte kunde förstå ryssarnas motiv.

Den italienske diplomaten är beredd att under edligt ansvar upprepa sina uppgifter, som han dels gett muntligen, dels skriftligen i ett protokoll. Hans namn liksom vissa ortsuppgifter hålls t. v.

(Forts. sid. 9: Wallenberg)

Wallenberg . . .

(Forts. fr. sid. 3)

hemliga. Protokollet har följande lydelse:

"Undertecknad, dr . . ., yrkesdiplomat, förklarar härmed att jag under tjänstgöring vid vår legation i . . . arresterades av sovjetryska trupper den . . . och tillsammans med andra diplomater fördes till Moskva, där jag hölls inspärrad i NKVD-fängelset . . . under flera år. Under fångenskapen i detta fängelse lyckades jag hålla ständig kontakt med den svenske diplomaten Raoul Wallenberg, som hölls fången i cellen intill. Denna kontakt varade från den 20 april 1945 till början av 1948. Det finns inget tvivel om hr Wallenbergs identitet på grund av de detaljer och upplysningar som denne gav undertecknad. Undertecknad är beredd att under ed bekräfta ovanstående redogörelse inför vilken domstol eller vilka myndigheter som helst".

Kabinettssekreterare Arne Lundberg i UD bekräftar att han tagit emot dokumentet och att UD givetvis undersöker och fullföljer detta spår liksom alla tidigare. Om dokumentets värde kan han f. n. inte uttala sig.

Dagens Nyheter
17-12-57

Värdefullaste spåret hittills på Wallenberg

Dagens Nyheters Romkorrespondent har varit i kontakt med den italienske diplomat som i tre år var cellgranne till Raoul Wallenberg och som nu återvänt till sitt land efter sex års fångenskap i Ryssland. Vid ett samtal vidhåller han de uppgifter han tidigare lämnat utan att likväl ingå i detalj, då han anser att hans meddelande fått en för tidig publicering. För sakens fullföljande har han ansett det vara av vikt att hans namn inte för närvarande röjs. Dagens Nyheters korrespondent har fått det intrycket att detta spår är ett av de värdefullaste som framkommit under sökandet efter Raoul Wallenberg.

Dagens Nyheter
17-12-57

Ett nytt spår efter Raoul Wallenberg

har kommit i dagen. En av ryssarna arresterad italiensk diplomat — under kriget verksam i en Balkanstat, numera verksam i Rom — har efter sin frigivning meddelat att han i Moskva hållits fången i en cell belägen intill den cell där Wallenberg satt inspärrad. Den italienske diplomaten — vars namn hemlighålles inför offentligheten, men uppgivits för UD — säger sig ha stått i "ständig kontakt" med Wallenberg från den 20 april 1945 till början av år 1948. Han hade dock, enligt vad det uppges, aldrig haft tillfälle att se sin svenske medfånge. De detaljerade upplysningar som framkom under den långvariga kontakten — rimligtvis genom knackningar i väggen och liknande signaler — utesluter emellertid enligt det italienska vittnet varje tvivel om Wallenbergs identitet.

Av allt att döma föreligger här det starkaste bevis som hittills bragts i dagen för att Raoul Wallenberg skulle ha varit i livet — och enligt vittnet befunnit sig vid god hälsa — vid en relativt sen tidpunkt. Det var i augusti 1948 som det från rysk sida officiellt uppgavs att Raoul Wallenbergs vistelseort vore okänd för de sovjetska myndigheterna; ett påstående som enligt vad hr Undén förklarade i riksdagen den 23 maj i år "inte kunde motbevisas". Samtidigt efterlyste utrikesministern "nya fakta" som en förutsättning för att svenska regeringen skulle kunna begära att få Wallenberg hemsänd.

Om det nya vittnesmålet håller vad det lovar, innebär det att UD får en så exakt kännedom om Raoul Wallenbergs uppehållsplats vid en angiven tidpunkt att det med ledning av dessa informationer inte kan vålla de ryska myndigheterna någon svårighet att nu lokalisera honom. Man utgår från att UD gör sitt yttersta när det gäller att utnyttja den italienske diplomatens uppgifter och sätter in alla krafter på att skapa klarhet kring Raoul Wallenberg.

AB 5-2-52

Överlämnas för kännedom av
Utrikesdepartementets Pressbyrå

Pilkorsagenter stal svenska pass

Wallenberg fick skulden av Sovjet

När Röda armén 1945 "befriade" Ungern sökte massor med nazister och pilkorsgardister undkomma på falska svenska skyddspass undertecknade av Raoul Wallenberg. Den hemliga tyska polisen beslagtog många sådana pass, och det berodde på dem, förfäktar f. d. medhjälpare till Wallenberg, att svensken blev arresterad och förd till Sovjet.

Det har visat sig att pilkorsare lyckats smyga in agenter på svenska legationen som helt enkelt stal pass. Anklagelserna mot Wallenberg för att ha sökt skydda nazister avvisas kategoriskt av hans f. d. medhjälpare, som i dag bor utanför järnridån. Wallenberg påstås ha fått skulden för vad pilkorsarna gjorde sig skyldiga till: stöld och förfalskning.

Redan 1948 började uppgifter cirkulera i Budapest, att Wallenberg var i livet och befann sig i fängelse i Moskva. Samtidigt inledde säkerhetspolisen razzior efter wallenbergsanhängare. Razziorna pågår alltjämt och många bekanta ungrare har spårlöst försvunnit. En del har efter dramatisk flykt lyckats sätta sig i säkerhet.

Agenter stal pass

Det var i villervallan de sista dagarna i Budapest som agenter lyckades stjäla många skyddspass på svenska legationen eller konsulatet. Passen såldes sedan till fantastiska priser på svarta börsen.

Ryska NKVD fick redan första dagen tag i nazister som sökte skydda sig med pass undertecknade av Raoul Wallenberg. Namnet var med all sannolikhet en förfalskning, förklarar tidigare assistenter till svensken.

Då ryktena om Wallenberg på nytt började komma i omlopp 1948 lät de ryska myndigheterna utbasunera att det var retirerande tyska SS-trupper som sköt ihjäl Wallenberg. Samtidigt igångsatte man en jakt på människor som på ett eller annat sätt biträtt Wallenberg i hans viktiga mission i Budapest. De nödvändiga uppgifterna fick säkerhetspolisen av en kommunistisk angiverska, Eva Szilassi-Schwartz, som

***JUDIT NEUMAN,** känd Budapest-skönhet, var Wallenbergs sekreterare. Hon bor nu i Paris.*

***KATARINA HILVERT** är gift med Georg Hilvert (t. h.) och bodde i Budapest under den värsta tiden.*

***GEORG HILVERT** var tjänsteman på svenska legationen under den mest kritiska perioden.*

1944 var anställd på svenska legationen.

Det första offret var en känd affärsman, en av Wallenbergs närmast män, Imre Salgo, som vid arresteringen tog sitt liv med gift. Samtidigt arresterades greve Dessefi, affärsmännen Miksa Fried, Istvan Lövenberg, Istvan Török, Sandor Berger m. fl. De tre förstnämnda är spårlöst försvunna, Lövenberg uppges ha blivit avrättad medan de andra två är på straffarbete.

Son fick bedövas

Bland dem som lyckades fly till västerlandet var den olyckliga Imre Salgos svåger, Istvan Kadar. Han bor nu tillsammans med sin fru och små barn i Australien. Familjen lyckades smuggla sig med ett tåg från gränsstaden Sopron till Wien. De låg under en stor kolhög. Yngste sonen hade måst bedövas för att inte röja familjen i de mest kritiska ögonblicken. Han var nästan livlös när man kom till Wien men räddades på ett amerikanskt sjukhus.

De wallenbergmedhjälpare som i dag lever ute i den fria världen planerar en gemensam aktion för att söka rädda Wallenberg. De går med en mun ed på att anklagelserna mot Wallenberg är falska.

Popolo 3-12-52

DAL 1945 PRIGIONIERO DEI SOVIETICI

La misteriosa scomparsa di un diplomatico svedese

Si tratta dell'ex-segretario della Legazione di Svezia a Budapest - La testimonianza di un diplomatico italiano

(Nostro servizio speciale)

Stoccolma, 2 dicembre.

Il Governo svedese, e per esso il Ministero degli Esteri, sta combattendo una dura lotta dietro le quinte contro Mosca per ottenere il rilascio di uno dei suoi diplomatici illegalmente fatti prigionieri e deportati nell'Unione Sovietica fin dal principio del 1945. E' il caso del quarantenne segretario della legazione svedese a Budapest, Raul Wallenberg, il quale « venne preso in custodia protettiva » da un reparto dell'esercito rosso, allorchè questo entrò nella capitale magiara verso la fine della guerra.

Wallenberg si serviva della sua posizione speciale per favorire tutti coloro che volevano sottrarsi al gioco nazista, e si era valso della sua immunità diplomatica per adoperarsi a favore di migliaia di ungheresi, ebrei, socialdemocratici, monarchici o semplicemente anti-nazisti, che venivano sistematicamente braccati dalla Gestapo. Egli li forniva di salvacondotti speciali della Croce Rossa Svedese e le autorità tedesche e quelle ungheresi filo-naziste rispettavano tali documenti.

Nel dicembre 1944 Raul Wallenberg mandò a Stoccolma il suo ultimo rapporto, poche ore prima che cominciasse il famoso assedio posto dalle armate comuniste. Più tardi, non ricevendo ulteriori sue comunicazioni, il Governo svedese diede istruzioni al proprio ministro a Mosca, perchè avviasse delle indagini. Passarono vari mesi prima che Dekanozov, vice-ministro sovietico degli Esteri, comunicasse che l'esercito rosso aveva trovato Wallenberg il 16 gennaio 1945 in una casa di Benczur Utca e aveva « preso tutte le necessarie misure per proteggerlo ».

Nè i parenti di Raul, nè il Ministero svedese degli Esteri prestarono fede a queste strane affermazioni e non meno di venti note diplomatiche e memorandum e promemoria furono mandati a Mosca nei dodici mesi successivi. A tutti, i russi risposero che non ne sapevano nulla e che certamente Wallenberg era stato ucciso dalla Gestapo. Finalmente nel 1946 il ministro di Svezia a Mosca ottenne una speciale udienza con Stalin e parlò al « generalissimo » del caso Wallenberg: Stalin gli promise che avrebbe fatto tutto ciò che era in suo potere per ritrovarlo.

Sei mesi dopo, a dimostrazione dell'interessamento del dittatore rosso, il ministro degli Esteri sovietico Vishinsky, inviò al Governo svedese una nota che riferiva sulle investigazioni fatte per concludere che Wallenberg non si trovava nell'Unione Sovietica e che non era conosciuto da nessuna autorità russa.

Per altri cinque anni il Governo svedese continuò le sue ricerche e finalmente riuscì a ottenere la testimonianza che Wallenberg era prigioniero di Stalin.

Fu un diplomatico italiano — di cui per il momento non viene fatto il nome — a fare la rivelazione. Si tratta di uno di coloro che nel 1943 si rifiutarono di prestare giuramento al maresciallo Badoglio e rimasero a Budapest, Bucarest e Sofia come rappresentanti diplomatici della Repubblica di Mussolini, che viveva allora le sue ultime tragiche ore. Dopo che le armate rosse ebbero occupato queste tre capitali, i diplomatici italiani vennero incarcerati e ad uno di loro avvenne di essere posto in una cella attigua a quella occupata da Raul Wallenberg. L'italiano e lo svedese parlarono a lungo tra loro, familiarizzarono, si raccontarono le reciproche disavventure, al punto che l'italiano seppe tutto della vita di Wallenberg: non vi può essere dunque il minimo dubbio sull'identità del diplomatico svedese.

Il diplomatico italiano, rimpatriato recentemente dalla prigionia in Russia, ha confermato il suo racconto con un giuramento solenne, e, in base a questo, la Svezia ha ripreso i contatti con Mosca, nonostante la muraglia che le autorità sovietiche oppongono a qualunque richiesta d'indagine. Pochi giorni fa re Gustavo Adolfo ha concesso a Wallenberg la medaglia « illis quorum meruere labores », la più alta onorificenza svedese per chi abbia svolto lavoro umanitario. Intanto il ministro degli Esteri svedese attende una risposta da Mosca: se questa risposta sarà ancora una volta negativa, Stoccolma pubblicherà e diffonderà la testimonianza del diplomatico italiano.

j. m.

Tempi
6-12-52

TRISTE DESTINO DI UN FILANTROPO

Un diplomatico svedese è "prigioniero„ in Russia

Raul Wallenberg, Primo Segretario di Svezia a Budapest, nei tristi giorni del '43 dopo aver aiutato gli antitedeschi fu fatto scomparire

Vienna, 5 dicembre

Quando, nel 1943, gli italiani che si trovavano a Budapest si divisero in due opposte fazioni, neofascisti e cosidetti badoglia-ni, e ciò in seguito alla liberazione di Mussolini dal Gran Sasso, la Reale legazione di Svezia assunse la tutela degli interessi del Governo legittimo, quello di Vittorio Emanuele III. Molti connazionali che erano riusciti a rimanere nella capitale ungherese senza sottostare alle imposizioni della rappresentanza diplomatica di Salò, trovarono nei funzionari della Legazione di Svezia aiuto e protezione.

A quell'epoca — si era ormai al momento decisivo della guerra — il nome del Primo Segretario della Legazione svedese, Raul Wallenberg, divenne noto a tutti coloro, e furono molti, italiani in prima linea, che ebbero bisogno di appoggio, di ottenere qualche garanzia per la propria sicurezza personale.

Il Wallenberg, spesso di propria iniziativa, aveva salvato dalla Gestapo molte persone che, altrimenti, avrebbero fatto una brutta fine. Mentre le truppe sovietiche erano quasi alle porte di Budapest e le misure di controllo erano state rese ancora più aspre dai tedeschi e dalla polizia magiara, sempre su iniziativa del diplomatico svedese coloro che avevano da temere sgradite sorprese specie se stranieri, furono muniti di dichiarazioni scritte in lingua russa in cui si attestava che colui che ne era in possesso non era stato un elemento nemico degli Alleati, non aveva agito mai nell'interesse dei tedeschi e tanto meno era stato un collaborazionista.

Agli italiani che, avendo dovuto optare o per il Governo di Salò o per quello di Badoglio, avevano scelto quello legittimo (che gli ungheresi prima dell'arresto di Horty avevano riconosciuto per tale, limitandosi a riconoscere solo *de facto* quello fascista) i funzionari della Legazione di Svezia rilasciarono speciali attestati in cui era detto che l'interessato non avendo voluto riconoscere per suo Governo quello della Repubblica sociale si trovava sotto la protezione della Svezia che curava gli interessi in Ungheria del Regno d'Italia.

Ma l'attività del Wallenberg non si riduceva soltanto a questo: anche moltissimi ebrei sfuggiti alle retate, avevano ottenuto alla Legazione di Svezia documenti spesso falsi, aiuti ed anche interventi diretti nei casi in cui i plotoni di esecuzione erano già pronti a funzionare. Alcuni di questi perseguitati politici, quando ancora c'era il modo e il tempo per tentarlo, avevano potuto raggiungere muniti di falsi passaporti qualche Paese neutrale.

Chi scrive, riuscito ad uscire dall'internamento e fare ritorno a Budapest con un falso certificato medico, e ciò quasi alla vigilia dell'assedio, ebbe modo di seguire il lavoro coraggioso, anche se non sempre ortodosso dal punto di vista legale, degli Svedesi e soprattutto di Wallenberg. Una mattina, mentre infuriava un bombardamento aereo, a Buda nella villa dove era situata la rappresentanza diplomatica svedese mi imbattei in anticamera con due giovanissimi soldati in uniforme delle SS germaniche. Erano due italiani reclutati, uno nel Veneto e l'altro in Lombardia, che chiedevano di potere ottenere qualche documento di identità volendo disertare. Non so se i due ragazzi, alla fine, poterono ottenere quanto chiedevano; certamente i funzionari svedesi correvano un bel rischio soltanto accogliendo sconosciuti, e peggio, in divisa tedesca. E noie ne ebbero, ma riuscirono sempre a superare gli ostacoli, i sospetti e persino gli ordini di qualche gerarca minore che, in extremis, avrebbe voluto fare piazza pulita anche di quei diplomatici neutrali che si adoperavano in tutti i modi contro il Terzo Reich in guerra.

Dopo quel finimondo che fu l'assedio di Budapest e l'arrivo dei primi reparti sovietici, salvo qualche caso assai spiacevole da imputarsi soprattutto al caos del momento, i documenti rilasciati dalla Legazione di Svezia servirono; e se non ad altro a richiamare la attenzione del Comando russo sul fatto che molti stranieri andavano considerati quali elementi non nemici. E fu con vera costernazione che si apprese, non appena liberata Pest, mentre dall'altra parte del Danubio, a Buda si combatteva ancora, essere stato Wallenberg arrestato dalla Gestapo (ciò sarebbe avvenuto il 17 gennaio del 1945) e la notizia la divulgarono i sovietici.

Un certo tempo dopo la sua scomparsa, radio Mosca trasmise che Wallenberg era stato ucciso dai militi delle SS. Il Governo di Stoccolma, però, non credette a questa versione. Ricerche condotte tra ex prigionieri in Russia, sembra abbiano permesso al Governo svedese di stabilire che Raul Wallenberg era stato, invece, arrestato dalla polizia sovietica a Budapest e condotto in Russia. Un ex diplomatico italiano ed altre persone che furono nelle carceri russe raccontarono di avere avuto per vicino di cella il Wallenberg. Il Governo svedese ha fin qui compiuto ripetuti passi per avere notizie del diplomatico, ma senza alcun risultato non avendo Mosca mai risposto in proposito.

Lo scorso mese Re Gustavo ha insignito Wallenberg della massima onorificenza per meriti umanitari, onorificenza che non viene mai concessa alla memoria, bensì soltanto a persone in vita. Ciò dimostra che a Stoccolma si ritiene per certo che il Wallenberg è vivo e che si spera, come sperano molti che dal coraggioso diplomatico sono stati beneficiati, o salvati, di vederlo ritornare in Patria.

PAOLO BUSINARI

TRISTE DESTINO DI UN FILANTROPO

Un diplomatico svedese è "prigioniero,, in Russia

Raul Wallenberg, Primo Segretario di Svezia a Budapest, nei tristi giorni del '43 dopo aver aiutato gli antitedeschi fu fatto scomparire

Vienna, 5. dicembre.

Quando, nel 1943, gli italiani che si trovavano a Budapest si divisero in due opposte fazioni, neofascisti e cosidetti badoglia-ni, e ciò in seguito alla liberazione di Mussolini dal Gran Sasso, la Reale legazione di Svezia assunse la tutela degli interessi del Governo legittimo, quello di Vittorio Emanuele III. Molti connazionali che erano riusciti a rimanere nella capitale ungherese senza sottostare alle imposizioni della rappresentanza diplomatica di Salò, trovarono nei funzionari della Legazione di Svezia aiuto e protezione.

A quell'epoca — si era ormai al momento decisivo della guerra — il nome del Primo Segretario della Legazione svedese, Raul Wallenberg, divenne noto a tutti coloro, e furono molti, italiani in prima linea, che ebbero bisogno di appoggio, di ottenere qualche garanzia per la propria sicurezza personale.

Il Wallenberg, spesso di propria iniziativa, aveva salvato dalla Gestapo molte persone che, altrimenti, avrebbero fatto una brutta fine. Mentre le truppe sovietiche erano quasi alle porte di Budapest e le misure di controllo erano state rese ancora più aspre dai tedeschi e dalla polizia magiara, sempre su iniziativa del diplomatico svedese coloro che avevano da temere sgradite sorprese specie se stranieri, furono muniti di dichiarazioni scritte in lingua russa in cui si attestava che colui che ne era in possesso non era stato un elemento nemico degli Alleati, non aveva agito mai nell'interesse dei tedeschi e tanto meno era stato un collaborazionista.

Agli italiani che, avendo dovuto optare o per il Governo di Salò o per quello di Badoglio, avevano scelto quello legittimo (che gli ungheresi prima dell'arresto di Horty avevano riconosciuto per tale, limitandosi a riconoscere solo *de facto* quello fascista) i funzionari della Legazione di Svezia rilasciarono speciali attestati in cui era detto che l'interessato non avendo voluto riconoscere per suo Governo quello della Repubblica sociale si trovava sotto la protezione della Svezia che curava gli interessi in Ungheria del Regno d'Italia.

Ma l'attività del Wallenberg non si riduceva soltanto a questo; anche moltissimi ebrei, sfuggiti alle retate, avevano ottenuto alla Legazione di Svezia documenti spesso falsi, aiuti ed anche interventi diretti nei casi in cui i plotoni di esecuzione erano già pronti a funzionare. Alcuni di questi perseguitati politici, quando ancora c'era il modo e il tempo per tentarlo, avevano potuto raggiungere muniti di falsi passaporti qualche Paese neutrale.

Chi scrive, riuscito ad uscire dall'internamento e fare ritorno a Budapest con un falso certificato medico, e ciò quasi alla vigilia dell'assedio, ebbe modo di seguire il lavoro coraggioso, anche se non sempre ortodosso dal punto di vista legale, degli Svedesi e soprattutto di Wallenberg. Una mattina, mentre infuriava un bombardamento aereo, a Buda nella villa dove era situata la rappresentanza diplomatica svedese mi imbattei in anticamera con due giovanissimi soldati in uniforme delle SS. germaniche. Erano due italiani reclutati, uno nel Veneto e l'altro in Lombardia, che chiedevano di potere ottenere qualche documento di identità volendo disertare. Non so se i due ragazzi, alla fine, poterono ottenere quanto chiedevano; certamente i funzionari svedesi correvano un bel rischio soltanto accogliendo sconosciuti, e peggio, in divisa tedesca. E noie ne ebbero, ma riuscirono sempre a superare gli ostacoli, i sospetti e persino gli ordini di qualche gerarca minore che, in extremis, avrebbe voluto fare piazza pulita anche di quei diplomatici neutrali che si adoperavano in tutti i modi contro il Terzo Reich in guerra.

Dopo quel finimondo che fu l'assedio di Budapest e l'arrivo dei primi reparti sovietici, salvo qualche caso assai spiacevole da imputarsi soprattutto al caos del momento, i documenti rilasciati dalla Legazione di Svezia servirono; e se non ad altro a richiamare la attenzione del Comando russo sul fatto che molti stranieri andavano considerati quali elementi non nemici. E fu con vera costernazione che si apprese, non appena liberata Pest, mentre dall'altra parte del Danubio, a Buda si combatteva ancora, essere stato Wallenberg arrestato dalla Gestapo (ciò sarebbe avvenuto il 17 gennaio del 1945) e la notizia la divulgarono i sovietici.

Un certo tempo dopo la sua scomparsa, radio Mosca trasmise che Wallenberg era stato ucciso dai militi delle SS. Il Governo di Stoccolma, però, non credette a questa versione. Ricerche condotte tra ex prigionieri in Russia, sembra abbiano permesso al Governo svedese di stabilire che Raul Wallenberg era stato, invece, arrestato dalla polizia sovietica a Budapest e condotto in Russia. Un ex diplomatico italiano ed altre persone che furono nelle carceri russe raccontarono di avere avuto per vicino di cella il Wallenberg. Il Governo svedese ha fin qui compiuto ripetuti passi per avere notizie del diplomatico, ma senza alcun risultato non avendo Mosca mai risposto in proposito.

Lo scorso mese Re Gustavo ha insignito Wallenberg della massima onorificenza per meriti umanitari, onorificenza che non viene mai concessa alla memoria, bensì soltanto a persone in vita. Ciò dimostra che a Stoccolma si ritiene per certo che il Wallenberg è vivo e che si spera, come sperano molti che dal coraggioso diplomatico sono stati beneficiati, o salvati, di vederlo ritornare in Patria.

PAOLO BUSINARI

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

---

reseräkning

		19
Rom den 19 februari 1952.	N:o	BIL.
1 bil. (i 2 ex.)		
Ink. D. N.		
Strängt förtroligt.		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Broder,

I anslutning till 17 B. 10.1.52 angående utgifter, som beskickningen haft i visst ärende, ber jag få översända närslutna av extra tjänstemannen greve F.U. Bonde uppgjorda reseräkning för hans resa Rom-Nizza-Rom den 22 - 24 december 1952.

Johan Beck-Friis

Utrikesrådet Dahlman,
Utrikesdepartementet.

Exp. 19.2
52 92
Kurir

Reseräkning

för tjänsteresa Rom - Nizza.

Resan verkställd på uppdrag av Kun.l.Maj:ts Minister i ROM.

Restider:

1951 december	22	avresa från Rom	kl. 9.oo
"	22	ankomst till Nizza	" 11.oo
"	23	avresa från Nizza	" 18.30
"	24	ankomst till Rom	" 7.40

Biljettkostnader:		fr. frcs.	kr.	Lire.
flygbiljett Rom-Nizza (betalad av besk. 17 B. 10.1.52)				23.200
tågbiljett Nizza-Rom	ver. 1	6.511		
Hotellkostnader:				
Tiden 22-23 dec.1952	" 2	1.929		
Traktamenten:				
1951 december 22-23 två dagtraktamenten à 35 kr.			70	
Utgifter för resgods:				
transport av resgods i Nizza 2 ggr.			5	
Summa		8.440	75	23.200

Ersättningens utbetalande:

Beskickningen torde benäget bemyndigas att utbetala motvärdet i lire.

Rom den 19 februari 1952

(F.U. Bonde)
extra tjänsteman .

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

CB /ER

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Rome, le 9 décembre 1952. 19

VI / N:o 420 | BIL.

INK. D. N:o

AVD. P | GR. 2 | MÅL. Raoul Wallenberg

ang. Leg.rådet Bergenstråhles
möte med hrr Rumiano och Vascos.

Monsieur le Consul Général,

J'ai bien reçu votre lettre du 3 décembre 1952 dont j'ai lu avec un grand intérêt le contenu concernant le diplomate suédois, Monsieur Raoul Wallenberg.

Monsieur Bergenstråhle passera par Turin le samedi 13 ou le dimanche 14 décembre et voudrait bien rencontrer MM Rumiano et Vascos. Je vous prie de bien vouloir arranger des entretiens avec ces deux messieurs et à mon avis le mieux serait à les voir séparément au consulat un de ces jours-ci. Veuillez me télégraphier le jour où Monsieur Bergenstråhle devra s'arrêter à Turin.

u./ Johan Beck-Friis.

Monsieur Carlo Brusa,
Consul Général de Suède,
T u r i n .

Exp. den 9/12 1952. GR

Stampa
3-12-52

PRIGIONIERO DEI RUSSI

Rivelazioni sulla sorte di un diplomatico svedese

Scomparso nel '44 da Budapest - I vani tentativi del governo di Stoccolma per rintracciarlo - Stalin interessato alle indagini - Il segreto svelato da un italiano

(Nostro servizio speciale)

Stoccolma, 2 dicembre.

Il Governo svedese, e per esso il Ministero degli Esteri, sta combattendo una dura lotta dietro le quinte contro Mosca per ottenere il rilascio di uno dei suoi diplomatici illegalmente fatti prigionieri e deportati nell'Unione Sovietica fin dal principio del 1945. E' il caso del quarantenne segretario della Legazione svedese a Budapest, Raul Wallenberg, il quale venne preso in «custodia protettiva» da un reparto dell'esercito rosso allorchè questo entrò nella capitale magiara verso la fine della guerra.

Wallenberg si serviva della sua posizione speciale per favorire tutti coloro che volevano sottrarsi al gioco nazista e si era valso della sua immunità diplomatica per adoperarsi a favore di migliaia di ungheresi, ebrei, socialdemocratici, monarchici o semplicemente anti-nazisti, che venivano sistematicamente braccati dalla Gestapo. Egli li forniva di salvacondotti speciali, della Croce Rossa svedese e potevano così riparare in Svezia.

Nel dicembre 1944 Raul Wallenberg mandò a Stoccolma il suo ultimo rapporto, poche ore prima che cominciasse l'assedio famoso posto dalle armate comuniste. Più tardi, non ricevendo ulteriori sue comunicazioni, il Governo svedese diede istruzioni al proprio ministro a Mosca perchè avviasse indagini. Ci volle qualche tempo prima che Dekanozov, vice-ministro sovietico degli Esteri, comunicasse che l'esercito rosso aveva trovato Wallenberg il 16 gennaio 1945 in casa di Benczur Utca e aveva «preso tutte le necessarie misure per proteggerlo».

Strana protezione, che si protrasse anche quando non vi era più guerra nè era rimasta traccia alcuna di nazisti, i quali del resto non avevano mai molestato il diplomatico svedese. Passò dell'altro tempo e la Russia diede qualche altro particolare, affermando che Wallenberg aveva lasciato Budapest il 17 gennaio «in compagnia di tre persone appartenenti all'esercito russo, le quali lo condussero a conferire col comandante militare». Dopo di che la radio sovietica annunciò che il diplomatico svedese era stato assassinato dalla Gestapo.

Nè i parenti del diplomatico nè il Ministero svedese degli Esteri prestarono fede a questo racconto e non meno di venti note diplomatiche e memorandum e pro-memoria furono mandati a Mosca nei dodici mesi successivi. A tutte le richieste, i russi risposero confermando la versione data per radio. Finalmente nel 1946 il Ministro di Svezia a Mosca ottenne una speciale udienza con Stalin e parlò al generalissimo del caso Wallenberg. Stalin gli promise che avrebbe fatto tutto ciò che era in suo potere per ritrovarlo.

Sei mesi dopo, a dimostrazione dell'interessamento del dittatore rosso, il ministro degli Esteri sovietico Wiscinsky, inviò al governo svedese una nota che riferiva sulle investigazioni fatte e concludeva che Wallenberg non si trovava nell'Unione Sovietica e che non era conosciuto da nessuna autorità dell'U.R.S.S. Per altri 5 anni il governo svedese continuò le sue ricerche e finalmente riuscì ad ottenere una testimonianza diretta che Wallenberg era prigioniero di Stalin.

Fu un diplomatico italiano, di cui per il momento non viene fatto il nome, a fare la rivelazione. Si tratta di uno di coloro che nel 1943 si rifiutarono di prestare giuramento al Maresciallo Badoglio e rimasero a Budapest, Bucarest e Sofia come rappresentanti diplomatici della repubblica di Mussolini, che viveva allora le sue ultime tragiche ore. Dopo che le armate rosse ebbero occupato queste tre capitali, i diplomatici italiani vennero incarcerati e uno di questi fu rinchiuso in una cella attigua a quella occupata da Raul Wallenberg. L'italiano e lo svedese parlarono a lungo tra loro, e si raccontarono le reciproche disavventure, al punto che l'italiano ha saputo tutto della vita di Wallenberg e non vi può essere il minimo dubbio — si palesa a Stoccolma — sulla identità del diplomatico svedese.

Il diplomatico italiano, rimpatriato recentemente dalla prigionia in Russia, ha confermato il suo racconto con un giuramento solenne e la Svezia ha ripreso i contatti con Mosca, nonostante la granitica muraglia che le autorità sovietiche oppongono a qualunque richiesta d'indagine. Pochi giorni fa, re Gustavo Adolfo ha concesso a Wallenberg la più alta onorificenza svedese per chi abbia svolto lavoro unitario. Intanto il Ministro degli Esteri svede e attende una risposta da Mosca: se sarà ancora una volta negativa, Stoccolma pubblicherà e diffonderà la testimonianza del diplomatico italiano, affinchè il mondo giudichi.

o. k.

Sverige - Nytt.
16 - 12. 52

Italiensk diplomat vill söka Raoul Wallenberg

Den italienske diplomaten Claudio de Mohr, som uppger sig ha varit i kontakt med Raoul Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset i Moskva så sent som 1948, har förklarat sig villig att som medlem av en internationell kommission bege sig till Moskva och framlägga sina bevis.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Turin, le 16 décembre 1952.

Bern
2:1
F3

VIII 659

P 2 Wallenberg

Mon cher Bergenstråhle,

Je m'empresse de vous informer que je viens d'avoir un entretien avec Monsieur le Professeur Mario ALLARA, Recteur de l'Univerisité de Turin, qui m'a promis tout concours de sa part et de la part des archives universitaires pour l'identification du Docteur Vamos, ancien étudiant de médecine de l'université. Il y faudra, pourtant, un certain laps de temps pour cette identification car les archives sont en train d'emmenager de l'ancien provisoire siège de l'université dans le palais de via Po, reconstruit après les bombardements. Il paraît qu'elles existent assez en ordre ces archives malgré les bombardements.

Et il paraît encore que on peut dès à présent individuer la période dans laquelle Vamos a étudié à l'université, car, étant donné que à un certain temps dans les universités hongroises a été établi le numerus clausus pour les étudiants hébreux, ces étudiants hongrois se sont de 1920 à 1938 -époque de l'entrée en vigueur aussi en Italie des loix raciales- rabattus et ont envahi la faculté de médecine des universités italiennes. C'est la période précisément dans laquelle, d'après l'age présumible de Monsieur Vamos, il pouvait être en train d'accomplir ses études de médecine. Si fait que je me réserve de vous fournir les généralités que le Professeur Allara vient de me promettre dès que moi-même je les aurai confidentiellement reçues.

Mais, mon cher Bergenstråhle, votre voyage comment s'est-il fait? Car j'ai eu après votre départ le doute que il n'y avait pas l'immédiate correspondance à Milan entre votre train et le Skandinavian Exprès; j'ai voulu chercher dans l'indi-

cateur général et j'ai constaté que effectivement l'exprès pour Stockholm partait 50 minutes environ avant l'arrivée de votre train. Je regrette de ne pas avoir consulté l'indicateur en son temps.

Ma femme me charge de vous dire ses amitiés de bonnes fêtes et d'heureuse année; moi je vous prie, si Monsieur Odner se trouve encore au ministère des Affaires Etrangères (où je présume que vous ferez quelque visite), de lui dire toutes mes bonnes amitiés -nous avons passé pas mal de temps ensemble lors de son séjour à Milan!-.

Bien bien cordialement à vous

Monsieur le Conseiller Carl Bergenstr°ahle,
24, Narvavägen - S t o c k h o l m Ö.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

tackar för senast

Rome, le 2 janvier 1953. 19

N:o 11/1	BIL.
INK. D. N:o VIII/659	

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	W-berg

Mon Cher Brusa,

En vous remerciant de l'accueil si aimable que vous m'avez donné lors de ma visite à Turin le 14 décembre dernier et de votre lettre du 16 décembre 1952 je tiens à vous dire que je suis du retour à Rome maintenant. Ainsi je vous demande de bien vouloir adresser à moi vos futures communications sous l'adresse de la Légation.

A Stockholm on a trouvé les informations de M. Rumiano assez intéressantes mais pour le moment il n'est pas nécessaire de lui en demander d'autres.

Avez mes meilleurs voeux pour 1953 et bien cordialement à vous

Carl Bergenstråhle

Monsieur Carlo Brusa,
Consul Général de Suède,
TURIN.

Exp. 2.1.53 SL

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. vissa efterforskningar

Rom den 7 januari 1952. 19

Förtroligt. 2 bil. BIL.

N:o 2 II

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	W-berh

Broder,

Som jag nämnde för Dig vid vårt sammanträffande, har konsuln i Turin hos därvarande Universitet försökt få uppgifter angående dr Vamos. Konsuln meddelar nu, att han från Universitetets sida icke kunnat få någraupplysningar, då någon person med detta namn ej funnes i Universitetets annaler.

Konsulen söker nu med Rumianos hjälp på andra vägar erhålla personaluppgifter angående Vamos.

./. Jag närsluter två tidningsutklipp ("Tempo" den 6 december 1952). Danielsson önskar få del av den utklippta artikeln.

Carl Bergenstråhle

Förste Sekreteraren S. Engfeldt,
Utrikesdepartementet.

Exp. 8.1.53 SL
rami

Unità 6-12-52

TRISTE DESTINO DI UN FILANTROPO

Un diplomatico svedese è "prigioniero„ in Russia

Raul Wallenberg, Primo Segretario di Svezia a Budapest, nei tristi giorni del '43 dopo aver aiutato gli antitedeschi fu fatto scomparire

Vienna, 5 dicembre

Quando, nel 1943, gli italiani che si trovavano a Budapest si divisero in due opposte fazioni, neofascisti e cosidetti badoglia-ni, e ciò in seguito alla liberazione di Mussolini dal Gran Sasso, la Reale legazione di Svezia assunse la tutela degli interessi del Governo legittimo, quello di Vittorio Emanuele III. Molti connazionali che erano riusciti a rimanere nella capitale ungherese senza sottostare alle imposizioni della rappresentanza diplomatica di Salò, trovarono nei funzionari della Legazione di Svezia aiuto e protezione.

A quell'epoca — si era ormai al momento decisivo della guerra — il nome del Primo Segretario della Legazione svedese, Raul Wallenberg, divenne noto a tutti coloro, e furono molti, italiani in prima linea, che ebbero bisogno di appoggio, di ottenere qualche garanzia per la propria sicurezza personale.

Il Wallenberg, spesso di propria iniziativa, aveva salvato dalla Gestapo molte persone che, altrimenti, avrebbero fatto una brutta fine. Mentre le truppe sovietiche erano quasi alle porte di Budapest e le misure di controllo erano state rese ancora più aspre dai tedeschi e dalla polizia magiara, sempre su iniziativa del diplomatico svedese coloro che avevano da temere sgradite sorprese specie se stranieri, furono muniti di dichiarazioni scritte in lingua russa in cui si attestava che colui che ne era in possesso non era stato un elemento nemico degli Alleati, non aveva agito mai nell'interesse dei tedeschi e tanto meno era stato un collaborazionista.

Agli italiani che, avendo dovuto optare o per il Governo di Salò o per quello di Badoglio, avevano scelto quello legittimo (che gli ungheresi prima dell'arresto di Horty avevano riconosciuto per tale, limitandosi a riconoscere solo *de facto* quello fascista) i funzionari della Legazione di Svezia rilasciarono speciali attestati in cui era detto che l'interessato non avendo voluto riconoscere per suo Governo quello della Repubblica sociale si trovava sotto la protezione della Svezia che curava gli interessi in Ungheria del Regno d'Italia.

Ma l'attività del Wallenberg non si riduceva soltanto a questo: anche moltissimi ebrei, sfuggiti alle retate, avevano ottenuto alla Legazione di Svezia documenti spesso falsi, aiuti ed anche interventi diretti nei casi in cui i plotoni di esecuzione erano già pronti a funzionare. Alcuni di questi perseguitati politici, quando ancora c'era il modo e il tempo per tentarlo, avevano potuto raggiungere muniti di falsi passaporti qualche Paese neutrale.

Chi scrive, riuscito ad uscire dall'internamento e fare ritorno a Budapest con un falso certificato medico, e ciò quasi alla vigilia dell'assedio, ebbe modo di seguire il lavoro coraggioso, anche se non sempre ortodosso dal punto di vista legale, degli Svedesi e soprattutto di Wallenberg. Una mattina, mentre infuriava un bombardamento aereo, a Buda nella villa dove era situata la rappresentanza diplomatica svedese mi imbattei in anticamera con due giovanissimi soldati in uniforme delle SS. germaniche. Erano due italiani reclutati, uno nel Veneto e l'altro in Lombardia, che chiedevano di potere ottenere qualche documento di identità volendo disertare. Non so se i due ragazzi, alla fine, poterono ottenere quanto chiedevano: certamente i funzionari svedesi correvano un bel rischio soltanto accogliendo sconosciuti, e peggio, in divisa tedesca. E nole ne ebbero, ma riuscirono sempre a superare gli ostacoli, i sospetti e persino gli ordini di qualche gerarca minore che, in extremis, avrebbe voluto fare piazza pulita anche di quei diplomatici neutrali che si adoperavano in tutti i modi contro il Terzo Reich in guerra.

Dopo quel finimondo che fu l'assedio di Budapest e l'arrivo dei primi reparti sovietici, salvo qualche caso assai spiacevole da imputarsi soprattutto al caos del momento, i documenti rilasciati dalla Legazione di Svezia servirono: e se non ad altro a richiamare la attenzione del Comando russo sul fatto che molti stranieri andavano considerati quali elementi non nemici. E fu con vera costernazione che si apprese, non appena liberata Pest, mentre dall'altra parte del Danubio, a Buda si combatteva ancora, essere stato Wallenberg arrestato dalla Gestapo (ciò sarebbe avvenuto il 17 gennaio del 1945) e la notizia la divulgarono i sovietici.

Un certo tempo dopo la sua scomparsa, radio Mosca trasmise che Wallenberg era stato ucciso dai militi delle SS. Il Governo di Stoccolma, però, non credette a questa versione. Ricerche condotte tra ex prigionieri in Russia, sembra abbiano permesso al Governo svedese di stabilire che Raul Wallenberg era stato, invece, arrestato dalla polizia sovietica a Budapest e condotto in Russia. Un ex diplomatico italiano ed altre persone che furono nelle carceri russe raccontarono di avere avuto per vicino di cella il Wallenberg. Il Governo svedese ha fin qui compiuto ripetuti passi per avere notizie del diplomatico, ma senza alcun risultato non avendo Mosca mai risposto in proposito.

Lo scorso mese Re Gustavo ha insignito Wallenberg della massima onorificenza per meriti umanitari, onorificenza che non viene mai concessa alla memoria, bensì soltanto a persone in vita. Ciò dimostra che a Stoccolma si ritiene per certo che il Wallenberg è vivo e che si spera, come sperano molti che dal coraggioso diplomatico sono stati beneficiati, o salvati, di vederlo ritornare in Patria.

PAOLO BUSINARI

C O P I A:

Consulat de Suède
Turin

Torino, il 29 dicembre 1952.

Signor Rettore,

Le sarei vivamente grato se Ella potesse farmi sapera qualcosa circa le generalità di quel Dottor VAMOS, ungherese, israelita, laureatosi alla Università di Torino, di cui La ho pregato nel nostro colloquio di martedì 16 corrente.

Sta per ritornare il Signor Bergenstråhle, Consigliere alla Legazione di Svezia a Roma, e sarei ben lieto se potessi dargli quelle informazioni che tanto lo interessano.

Mi è particolarmente gradita l'occasione per rinnovarLe anticipati ringraziamenti e per pregarLa di gradire, coi miei migliori auguri per l'anno nuovo, l'assicurazione della mia più distinta considerazione.

Il Console Generale di Svezia:
(Avv. Carlo Franco Brusa)
(f°)

Chiarissimo Signor Professore Mario ALLARA,
Magnifico Rettore dell'Università di T O R I N O.

P.C.C.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Turin, le 5 janvier 1953.
ann.

Mon cher Bergenstrâhle,

Me référant à votre lettre datée du 2 janvier courant, je m'empresse de vous informer que j'avais sollicité le Recteur de l'Université de Turin pour les informations concernant ce docteur Vamos par une lettre datée du 29 décembre 1952; veuillez en trouver, ci-près, une copie.

./.

Je viens de recevoir ce matin la réponse dudit Recteur daté d'avant-hier, que je vous fais tenir, ci-près, en original. Le drôle dans cette affaire est que Monsieur Rumiano nous avait dit que, peut-être, il était en mesure de se rappeler la pension où ledit Vamos demeurait à Turin lors de son séjour ici pour ses études de médecine. Voulez-vous que j'approfondisse la matière soit en interrogeant de nouveau Monsieur Rumiano, soit en priant la "Questura" de recherches dans ses archives? Si on pouvait établir la période à peu près dans laquelle Monsieur Vamos a séjourné à Turin, il devrait avoir fait ses déclarations et doit avoir été inscript dans les régistres de la police comme étranger demeurant à Turin.

./.

Bien cordialement à vous

Monsieur Carl Bergenstrâhle,
Conseiller à la Légation de Suède
et chargé d'affaires a.i. à ROME.

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI TORINO

N. di Prot 39 Classe 7 Fascicolo 1 addì 3-1-53

Risposta

RISERVATA

Oggetto Informazioni.

Allegati

Illustre Signor Console,

con riferimento alla Sua gentile lettera del 29 dicembre u.s. Le comunico che le ricerche compiute presso gli uffici di segreteria di questa Università hanno dato esito negativo, nel senso che il dott. Vamos non risulta laureato e nemmeno iscritto alla Università di Torino

Mi è gradita l'occasione per ricambiarLe i migliori auguri e deferenti saluti.

IL RETTORE
(prof. Mario Allara)

Ill.mo Signor Avv.
Carlo Franco Brusa
Console generale di Svezia
corso Duca degli Abruzzi, 2
TORINO

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

vissa efterforskningar

Rome, le 9 janvier 1953. 19

VI

N:o 14		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Mon Cher Brusa,

Par la présente j'ai l'honneur de vous accuser réception de la lettre en date du 5 janvier 1953 concernant le Dr Vamos. Après les informations negatives du Recteur de l'Université de Turin je pense qu'il vaut mieux demander l'assistance de M. Rumiano pour trouver le nom exact de Dr Vamos. Ainsi je vous prie de bien vouloir vous mettre de nouveau en contact avec lui pour connaître si possible le nom de la pension, où il demeurait lors de ses études à Turin.

Si, selon votre avis, il serait plus opportun, de s'adresser à la questura de Turin pour avoir des informations désirées, je vous demande de bien vouloir le faire.

Bien cordialement à vous

Carl Bergenstråhle

Monsieur Carlo B r u s a ,
Consul Général de Suède,
T U R I N .

Exp. 9.1.53 SL

16 JAN. 1953

Turin, le 15 janvier 1953.
ann.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Mon cher Bergenstrâhle,

Me référant à votre lettre datée du 9 janvier courant j'ai l'honneur de vous informer que j'ai tout de suite repris contact avec Monsieur Rumiano, que j'ai trouvé toujours zélé pour notre affaire.

Il est, lui aussi, bien surpris des informations négatives de l'Université, car il se rappelle très bien que M. Vamos lui avait dit avoir accompli à Turin ses études de mé= decine; il s'est de nouveau mis en rapport avec d'autres réfu= giés de Turin à Buda-Pest, qui avaient connu ledit docteur, et qui, tous confirment le séjour à Turin de M. Vamos. Celui-ci a trop parlé du Valentino, de l'Université, de la vie turinaise pour n'avoir pas séjourné ici pendant un assez long délai de temps. Personne, pourtant, n'a pu donner des informations con= cernant les généralités du docteur.

Monsieur Rumiano a commencé des recherches parmi les pensions de Via Galliari et les logeuses de ce quar= tier: aucun résultat jusqu'à présent. Par conséquence je me suis adressé à la Questura. La difficulté consiste dans le grand dé= lai de temps intercourru entre le séjour de Vamos à Turin; les archives seront encore en ordre et complets pour ce temps là? J'ai aussi dit que l'on fasse des recherches sous "GAMOS" "MA= MOS" etc., pour le cas que Rumiano ne se rappelle pas exacte= ment l'initiale du nom. Et ils feront des recherches aussi parmi des pensions, logeuses du quartier.

Entretemps Monsieur Rumiano m'a proposé d'é= crire à cette demoiselle de Buda-Pest, avec qui il était en re= lation et qui avait servi de trait d'union entre lui et Vamos.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

efterforskningar i
Wallenbergsaken.

Rom den 19 januari 1953. 19		
3 bil. Strängt förtroligt. N:o 10/7		BIL.
INK/ D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Ärade Broder,

Konsuln i Turin, generalkonsul Brusa, har försökt erhålla upplysningar angående den "doktor Vamos", vilken den italienske sjukvårdaren Rumiano angav såsom uppgiftslämnade i Wallenbergsaken. Försöken ha tyvärr inte lämnat något resultat. Från Turin-universitetets sida har meddelats, att någon person med namnet Vamos icke kunnat spåras i universitetets register. Questuran i Turin har icke heller kunnat påträffa någon person med namnet Vamos i sina främlingsregister. Vidare har Rumiano på konsulns hemställan i efterforskningssyfte besökt ett antal av de studenthem, på vilka ungerska studenter plägade vara inackorderade före kriget, men även dessa efterspaningar ha varit resultatlösa.

Rumiano, som synes allvarligt och osjälviskt vilja hjälpa generalkonsul Brusa, har nu föreslagit, att han skulle tillskriva en ungersk dam Anna, som han på sin tid umgicks med i Ungern, som kände Vamos och som skulle ha varit bekant även med Wallenberg, för att få veta Vamos' rätta namn och adress. Till den ändan har han författat bifogade brev till Anna och generalkonsul Brusa föreslår, att detta måtte vidarebefordras till sin adressat genom svensk kurirs förmedling.

./. Jag ber närslutet få översända Rumianos brev (i dubbla exemplar och en översättning därav) för den åtgärd Du finner lämplig.

Herr Kabinettssekreteraren Å.S. Lundberg,
Utrikesdepartementet.

Exp. 20.1.53 SL
Rumi

Översättning.

RUMIANO MARIO
Via L. Ornato 10
Torino
I t a l i a

Turin den 14.1.1953.

Kära Anna

Efter så många år skriver jag till Dig igen för att få höra nyheter från Dig. Redan då vid krigsslutet skrev jag flera brev till Dig, men de förblevo alla utan svar kanske därför att på den tiden förbindelserna ännu icke voro regelbundna, men numär allt är normalt hoppas jag att detta brev har större tur.

Hur mår Du? Kommer Du ännu ihåg oss italienare? Kan Du ännu tala vårt språk? Har Du gift Dig ännu? Är Du lycklig? Vad har Du gjort sedan Du lämnade Komarom? Berätta mig allt.

Vad gäller oss italienare i Komarom började allvarliga svårigheter. Somliga flydde andra skötos av tyskarna och det var tur att ryssarna kom och medförde befrielse annars skulle ingen ha återvänt hem.

Kommer Du ihåg de där judarna i arbetstjänsten som arbetade med oss? Jag flydde tillsammans med dem och särskilt tack vare den där doktorn som talade italienska lyckades jag klara mig helskinnad hem. På tal om den där doktorn skulle jag vilja veta hans namn och adress för att kunna sätta mig i förbindelse med honom och kunna tacka honom.

För att få den exakta adressen bör Du vända Dig till Iboias, väninna Magda, den där flickan som hade en judisk mamma som en gång arresterades av tyskarna och sedan släpptes, eller till den andra damen som bor i det hus där vi brukade äta. Detta är en sak som jag håller mycket på och jag kommer alltid att vara Dig tacksam om Du skaffar mig den.

Lilla Anna, skriv till mig snart, berätta mig allt om Dig själv, om Irma och om de andra flickorna i Budapest. Här i Turin äro vi flera som lämnat vårt hjärta i Ungern och vi skulle vara lyckliga att åtminstone få några nyheter.

I förhoppningen att Du inte glömt vännen från en gång förr i tiden sänder jag Dig många många hälsningar

Rumiano Mario

Översättning.

RUMIANO MARIO
Via L. Ornato 10
Torino
I t a l i a

Turin den 14.1.1953.

Kära Anna

Efter så många år skriver jag till Dig igen för att få höra nyheter från Dig. Redan då vid krigsslutet skrev jag flera brev till Dig, men de förblevo alla utan svar kanske därför att på den tiden förbindelserna ännu icke voro regelbundna, men nuмär allt är normalt hoppas jag att detta brev har större tur.

Hur mår Du? Kommer Du ännu ihåg oss italienare? Kan Du ännu tala vårt språk? Har Du gift Dig ännu? Är Du lycklig? Vad har Du gjort sedan Du lämnade Komarom? Berätta mig allt.

Vad gäller oss italienare i Komarom började allvarliga svårigheter. Somliga flydde andra skötos av tyskarna och det var tur att ryssarna kom och medförde befrielse annars skulle ingen ha återvänt hem.

Kommer Du ihåg de där judarna i arbetstjänsten som arbetade med oss? Jag flydde tillsammans med dem och särskilt tack vare den där doktorn som talade italienska lyckades jag klara mig helskinnad hem. På tal om den där doktorn skulle jag vilja veta hans namn och adress för att kunna sätta mig i förbindelse med honom och kunna tacka honom.

För att få den exakta adressen bör Du vända Dig till Iboias väninna Magda, den där flickan som hade en judisk mamma som en gång arresterades av tyskarna och sedan släpptes, eller till den andra damen som bor i det hus där vi brukade äta. Detta är en sak som jag håller mycket på och jag kommer alltid att vara Dig tacksam om Du skaffar mig den.

Lilla Anna, skriv till mig snart, berätta mig allt om Dig själv, om Irma och om de andra flickorna i Budapest. Här i Turin äro vi flera som lämnat vårt hjärta i Ungern och vi skulle vara lyckliga att åtminstone få några nyheter.

I förhoppningen att Du inte glömt vännen från en gång förr i tiden sänder jag Dig många många hälsningar

Rumiano Mario

Bergenstråhle/Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

publicering av artiklar i
W-saken

		19
Rom den 31 januari 1953.		
N:o Strängt förtroligt. 83/II		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	W-berg

Broder,

I anslutning till mina samtal i Stockholm med Danielsson och Dig angående en bok av Franco Trandafilo om de italienska diplomaternas upplevelser i rysk fångenskap m.m., kan jag nu meddela, att, efter vad beskickningen inhämtat, Trandafilo aldrig skrivit en bok i frågan men väl en artikelserie i veckotidningen "Il Tempo Illustrato" (Milano). Den första artikeln hade publicerats i november 1950. I artikelserien hade W. icke omnämnts.

Vi ha vidare erfarit, att en tidigare italiensk diplomat, minister Odenigo, inom en nära framtid kommer att publicera en bok om de av ryssarna tillfångatagna italienska diplomaternas upplevelser under fångenskapen.

Den i W-frågan omtalade är de Mohr, som alltjämt tjänstgör vid utrikesministeriet här, har meddelat att några av honom författade artiklar avseende hans samröre med W. under fångenskapen snart komma att införas i Dagens Nyheter.

Carl Bergenstråhle

Förste Sekreteraren H. Engfeldt,

Utrikesdepartementet.

Exp. 3.2.53 52
Rmir

D. Nyheter 1/2/55

TEN B

...edhjälpare under räddningsaktio...
...944

...rien ...ten"

...skva diri-
...tog mak-
...ovjetarme-
...fram. Ett
...uppstod
...regeringen
...de diplo-
...ed Tysk-
...och för-
...samtidigt
...lands sida,
...ungerska,
...diploma-
...ungna att
...ka tillflykt
...Det fanns
...ar uppnå-

...k som mitt
...ers dräma
...beratta om

...ns Nyheter
...eproduction
...dden.)

Budapest. Dekanosovs
grundades.
Detta var ryssarnas
Wallenbergaffären tro
svensk sida ytterligare
verksamhet med uppre
hänvändelser och fler
ringar.
Talrika vittnen har
åren framträtt med oli
gåtans lösning, men in
nat fullständigt styrk
enden. Den s. k. Waller
ten framlade 1948 en
görelse som gick ut p
berg då fortfarande
livet i rysk fångenska
En ny vändning fick
cember 1951, då den it
maten Claudio de Mo
och intygade att han
cellgranne med Waller
vafängelset Lefortovsk
Mohr som nu i Dagen
första gången framlägg
fakta och bevis för a
befann sig i livet 194
Den 11 november f
delades Wallenberg Ill
åttonde storleken, va
gen framhölls att med
postum och att UD ar
rin att Raoul Wallenb
de är i livet.

...istern Staf-
...ska militär-
...llenberg och
...skydd.
...are rappor-
...lmsambassa-
...att Wallen-
...skt beskydd
...ågon anled-
...elande läm-
...gs mor, dels
...kesministern

...solut tyst i
...febril verk-
...D — efter
...s t. ex. elva
...amtliga för-
...upprepade
...svenska opl-
...lse till Sta-
...6 miljoner
...onchalerades

...piötsligt Sovjet-
...ministerium en not
...er Undén den 21 au-
...dinnehållet lydde. En
...rsökning har givit till
...Raoul Wallenberg ...
...ten och at
...för oss ...
...nte kunnat ...

och da
lenberg
själv
att ha
vilka
del le
land,
satsen
någon
iaktta

REALISER

Ryssnot vederlagd
Svensken fängslad

Den italienske diplomaten dr Claudio de Mohr, som sex år suttit fängslad i Moskva och varit cellgranne med den försvunne svensken Raoul Wallenberg, har nu ansett tiden vara mogen att överge den absoluta tystnad han hittills iakttagit.

I en serie skakande dokument framträder han för första gången med fullständigt vittnesmål, som Dagens Nyheter med ensamrätt publicerer i sin helhet. de Mohr skildrar den omänskliga miljö i vilken han och Raoul Wallenberg hållits fängslade, redogör för den riskabla korrespondens de upprätthöll genom "murtelegrafi" i Lefortovskajafängelset i Moskva och bevisar med hjälp av namngivna vittnen att Wallenberg var i livet så sent som 1948.

Detta vittnesmål vederlägger totalt påståenden som gjorts i officiella noter från Sovjetunionens regering till svenska UD.

Riskabel "murtelegrafi" med namngivna vittnen

Dr de Mohr, som presenteras i en artikel av Dagens Nyheters Romkorrespondent Agne Hamrin, anser att Wallenbergs sak nu bäst tjänas av att alla fakta i fallet läggs fram. Han förklarar sig känna det som sin plikt att avlägga sitt vittnesmål inför svensk publik.

I den första skildring som följer här nedan redogör han för de motiv som förmått honom att nu redovisa hela materialet. Han tecknar vidare den politiska bakgrunden till de händelser i Bulgarien i september 1944 som ledde till hans egen arrestering och sexåriga fångenskap i Ryssland och som sålunda kom att göra honom till huvudvittne i Wallenbergsaffären.

Helst skulle jag ha velat vänta med att avge detta vittnesmål till en lämpligare tidpunkt. Jag säger med avsikt vittnesmål, ty min uppgift är inte närmast den att berätta om den odyssé som de diplomater från olika europeiska länder tvingades företa vilka överraskades av röda armén i de av denna invaderade områdena, tillfångatogs och deporterades till Ryssland, där de sattes i Moskvas mest ökända fängelse, skriver dr de Mohr.

Raoul Wallenberg

"Inga manövrer, inga lögner kan dementera dessa fakta"

Min uppgift är i stället att med ett vittnesmål om fakta och episoder som jag själv agerat i eller varit vittne till — fakta som inga manövrer, inga lögner förmår dementera eller motsäga — bidra till att avslöja och dokumentera ett av de mest otroliga och upprörande "fall" som inträffade så att säga i det andra världskrigets "marginal" och som den civiliserade världen är förpliktad att reflektera över och bedöma.

"Kraftiga påtryckningar från Europa och Amerika"

Det är om fallet Wallenberg jag talar, sålunda om den duktige och utomordentligt noble svenske diplomaten som de sovjetryska myndigmotiv som ingenting kan rättfärdiga har "låtit försvinna", sedan de i januari 1945 hade tagit honom till fånga i Budapest, där han med be-

Rysk tystnad trots otaliga förfrågningar

Det är nu åtta år sedan den svenske diplomaten Raoul Wallenberg

I den första skildring som följer här nedan redogör han för de motiv som förmått honom att nu redovisa hela materialet. Han tecknar vidare den politiska bakgrunden till de händelser i Bulgarien i september 1944 som ledde till hans egen arrestering och sexåriga fångenskap i Ryssland och som sålunda kom att göra honom till huvudvittne i Wallenbergsaffären.

Helst skulle jag ha velat vänta med att avge detta vittnesmål till en lämpligare tidpunkt. Jag säger med avsikt vittnesmål, ty min uppgift är inte närmast den att berätta om den odyssé som de diplomater från olika europeiska länder tvingades företa vilka överraskades av röda armén i de av denna invaderade områdena, tillfångatogs och deporterades till Ryssland, där de sattes i Moskvas mest ökända fängelse, skriver dr de Mohr.

Raoul Wallenberg

"Inga manövrer, inga lögner kan dementera dessa fakta"

Min uppgift är i stället att med ett vittnesmål om fakta och episoder som jag själv agerat i eller varit vittne till — fakta som inga manövrer, inga lögner förmår dementera eller motsäga — bidra till att avslöja och dokumentera ett av de mest otroliga och upprörande "fall" som inträffade så att säga i det andra världskrigets "marginal" och som den civiliserade världen är förpliktad att reflektera över och bedöma.

"Kraftiga påtryckningar från Europa och Amerika"

Det är om fallet Wallenberg jag talar, sålunda om den duktige och utomordentligt noble svenske diplomaten som de sovjetryska myndigheterna på det mest skamlösa sätt och i strid med existerande lagar och signerade avtal, i strid också med en hundraårig tradition i den civiliserade världen, med motiv som ingenting kan rättfärdiga har "låtit försvinna", sedan de i januari 1945 hade tagit honom till fånga i Budapest, där han med beundransvärd självuppoffring utförde en mission som var på en gång i högsta grad ädel och humanitär och legitim.

Forts. sidan tio, spalt ett.

I morgon

beskriver dr de Mohr hur hans och hans olyckskamraters flykt från Sofia med ett diplomattåg under svenskt beskydd på grund av kommunistiska sabotage och kränkningar utvecklades till en skräckresa fram och tillbaka genom Bulgarien, varvid det svenska diplomatiska beskyddet fullständigt ignorerades. Under hot och trakasserier togs de 60 diplomaterna till fånga och fördes med flyg till Moskva och det ökända Lefortovskaja — det ohyggligaste, dystraste och smutsigaste av alla fängelser i Moskva. Författaren beskriver hur han tillsammans med två kolleger kastas in i den minimala cell nr 152 — cellen bredvid Raoul Wallenbergs.

Rysk tystnad trots otaliga förfrågningar

Det är nu åtta år sedan den svenske diplomaten Raoul Wallenberg spårlöst försvann i samband med Sovjettruppernas stormning av Budapest, dit han var utsänd av svenska regeringen med speciell uppgift att söka rädda de ungerska judarna från den nazistiska terrorn under den tyska ockupationen.

Om Wallenberg fortfarande är i livet fyller han i år 41 år. Från början var han inte diplomat, utan arkitekt och affärsman. Han var anställd vid en importfirma i Stockholm när han i mars 1944 på amerikanskt initiativ utrustades med diplomatpass och sändes till Budapest av Per Albin Hanssons regering. Som chef för den svenska legationens B-avdelning fick Wallenberg till uppgift att leda hjälparbetet för de förföljda judarna.

Hans humanitära insats lovprisades allmänt, och många tusen ungerska judar har i dag Wallenberg att tacka för sina liv. Det var med

Forts. sidan tio, spalt tre.

DEN SVENSKA ALLMÄNHETEN

Dokument . . .

(Forts. från sidan 1)

Radikalt ändrat läge i affären Wallenberg, hävdar huvudvittnet

Skälen till att jag skulle ha föredragit att vänta något med mitt personliga framträdande i form av ett offentligt vittnesmål är flera. Fallet Wallenberg är allvarligt och synnerligen ömtåligt. Det engagerar inte bara ansvarskänslan, utan också samvetet. Det har sagts i tidningarna att en svensk diplomatisk aktion är i gång i syfte att förmå de sovjetryska myndigheterna — vilka som bekant hittills har systematiskt förnekat att Raoul Wallenberg befinner sig i något ryskt fängelse eller ens inom Sovjetunionens gränser — att erkänna det verkliga förhållandet och efter dryga åtta år av orättfärdig och grym fångenskap frige detta oskyldiga offer för deras skumma planer. Själv har jag med de anklagelser och de i detalj gående utsagor jag gjort inför vederbörande myndighet velat ge mitt bidrag (och andra har gjort detsamma). Och jag har anledning tro att dessa mina vittnesutsagor åtminstone i den civiliserade världens ögon, om än inte i Sovjet-Rysslands, äger just det värde som oemotsägliga fakta besitter.

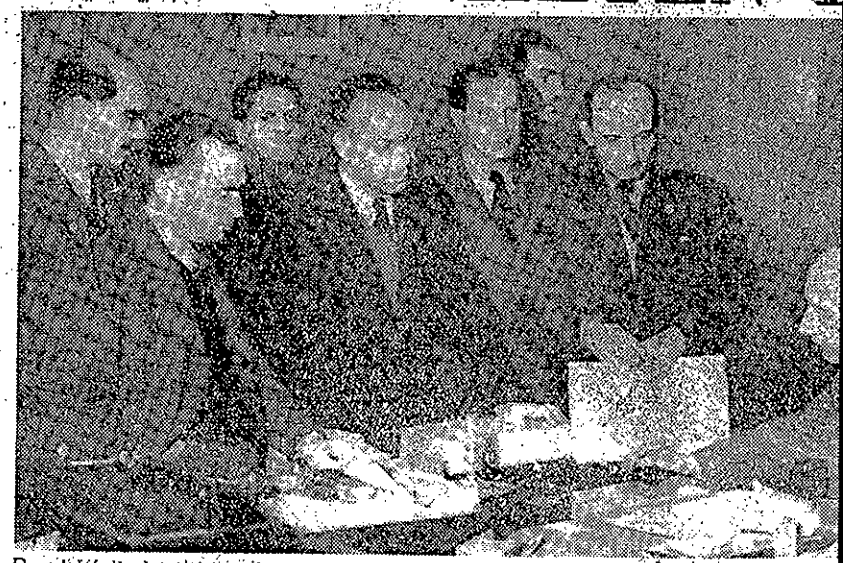

Raoul Wallenberg (siittande) omgiven av några av sina medhjälpare under räddningsakt ungerska judarna 1944.

"Viktigt att hjälpa ryssarna slippa dementera sig själva"

Men just emedan situationen är så ömtålig har jag alltid ansett det vara min plikt att iaktta den mest absoluta diskretion. Denna uppfattning har jag envist hållit fast vid trots de otaliga påtryckningar jag varit utsatt för från alla möjliga håll och trots att jag sedan över ett år har varit formligen belägrad av pressen, både i och utanför Europa.

Jag måste vidare tillägga att det viktigaste skälet till att jag varit så reserverad härrör sig från min övertygelse att varje indiskretion skulle kunna skada honom som man vill rädda. Efter över sex års bittra personliga erfarenheter känner jag alltför väl Sovjetryssarna och deras system för att hänge mig åt några illusioner om deras generositet eller deras känsla för humanitet och rättvisa.

Raoul Wallenbergs öde kunde därför bli beroende av klokheten och försiktigheten hos den som, efter att ha kunnat förvissa sig om att han alltjämt var i livet och i ryska händer, ämnade försöka utverka hans återsändande till hemlandet. Vi får inte glömma en viktig sak: i en diktaturstat tycker de styrande inte om att bli offentligt dementerade. Det gällde med andra ord att hjälpa de sovjetryska myndigheterna på ett sådant sätt att dessa inte hade behövt dementera sig själva offentligt, det gällde att handla i all tysthet, att skapa sådana förhållanden i vilka de sovjetryska myndigheterna också kunde handla på samma sätt, emedan "det passade även dem" — alldenstund det fanns någonting att ställa upp som motbud, ett motbud som inte kunde lämna dem likgiltiga.

"Inte längre någon anledning hålla vittnesmålet hemligt"

Jag vet inte huruvida mina förslag har blivit beaktade. Men jag har däremot måst konstatera att just den diskretion jag så livligt förordat inte har iakttagits eller blivit tillräckligt bevarad. De av mig gjorda avslöjandena och vittnesutsagorna kom åtminstone delvis snart till pressens kännedom och publicerades överallt i världen. Min delaktighet i fallet Wallenberg var sålunda inte längre någon hemlighet. Från alla håll och kanter i Europa och t. o. m. i Amerika blev jag ombedd lämna upplysningar. Icke desto mindre fortsatte jag att tiga och tillbakavisade alla enträgna uppmaningar.

Helt nyligen har emellertid en ny våg av publicitet sköljt fram, och därmed har såväl fallet Wallenberg åter blivit aktuellt som jag själv dragits in i affären. Efter att ha tagit del av några artiklar, vilka har varit synliga även i en del ledande tidningar i mitt eget land, har jag kommit till den slutsatsen att det inte längre fanns någon anledning ens för mig att iaktta den tystlåtenhet jag tidigare lovat upprätthålla. Jag konstaterade i dessa artiklar, som gav olika versioner av ämnet, många kronologiska misstag, och man tillskrev mig påståenden eller avsikter som jag kanske kan vidkännas eller hysa, men vilka jag inte hade givit någon rättighet att publicera. Det är och förblir en gåta för mig hur man har kunnat veta eller gissa sig till saker och ting som jag inte har anförtrott någon tidningsman.

Situationen har med andra ord radikalt förändrats. Om jag hittills har menat det vara min ovillkorliga skyldighet att tiga, så anser jag nu att det i lika hög grad är min plikt att tala — för att lägga till rätta felaktiga eller godtyckliga uppgifter, för att slå fast fakta i den alltjämt öppna frågan och för att avlägga ett utförligt och definitivt vittnesmål i fallet Wallenberg. Det är därvidlag en lika ofrånkomlig plikt för mig att göra detta i en svensk tidning, ty det är framför allt den svenska allmänheten som bör få verkligt besked om fakta som berör och hedrar en så värdig och hjältemodig svensk man.

"Nödvändigt att tillrättalägga

"Kaos och våldsdåd i Bulgarien när kommunisterna tog makten"

Som följd av de militära och diplomatiska katastrofer som drabbat det förbundna Tyskland hade den inrikespolitiska situationen i Bulgarien sommaren 1944 utvecklat sig till en allvarlig kris för den härskande regimen. Ryssarna, som faktiskt hade haft en hel del att göra med framkallandet av denna kris, utnyttjade nu denna som förevändning för att invadera Bulgarien. Som vanligt utfärdade de krigsförklaring först sedan invasionen väl hade satts i gång, och samtidigt anstiftade de överallt i landet en kommunistisk revolution, som snabbt spred sig, varvid ohyggliga handlingar av alla slag begicks. Ryssarna använde sig härvidlag framför allt av de talrika partisanförband som de själva sedan någon tid i all hemlighet hade organiserat och som även understöddes av de allierade. Den gamla regimen förintades i revolutionens brand, och en regering som redan behärskades av från Moskva dirigerade kommunister övertog makten, allt under det att Sovjetarméerna fortsatte att rycka fram. Ett kaotiskt och farligt läge uppstod på detta sätt. Den nya regeringen fick bråttom att avbryta de diplomatiska förbindelserna med Tyskland och dess förbundna och förklara dessa länder krig, samtidigt som den slöt upp på Rysslands sida. De tyska, italienska, ungerska, slovakiska, kroatiska osv. diplomaterna blev sålunda tvungna att lämna Bulgarien och söka tillflykt i något neutralt land. Det fanns endast ett sådant som var uppnåbart — Turkiet.

Det är i detta ögonblick som mitt och mina olyckskamraters drama börjar. Detta skall jag berätta om i en följande artikel.

(World copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

Claudio de Mohr

Rysk . . .

(Forts. från sidan 1)

största tveksamhet tyskarna i början av Wallenbergs verksamhet accepterade svenska skyddspass för 659 judar, men likväl lyckades han senare öka antalet till 12.000.

Raoul Wallenberg stod mitt uppe i sitt outtröttliga arbete när ryssarna i december 1944 stormade Budapest, och han vägrade envist att fly från staden. Den 23 december skickade han sista rutinrapporten till UD i Stockholm. Sedan dess är han försvunnen.

Den 17 januari 1945 meddelade dåvarande vice ryske utrikesministern Dekanosov i en officiell not till svenske Moskvaministern Staffan Söderblom att de ryska militärmyndigheterna ställt Wallenberg och hans egendom under beskydd.

Ungefär en månad senare rapporterade Sovjets Stockholmsambassadör, madame Kollontay, att Wallenberg befann sig under ryskt beskydd och att det inte fanns någon anledning till oro. Detta meddelande lämnades dels till Wallenbergs mor, dels till den svenske utrikesministern Günthers maka.

Efter detta är det absolut tyst i saken från rysk sida trots febril verksamhet från svenska UD — efter Dekanosovs not skickades t. ex. elva olika démarcher som samtliga förblev obesvarade. Även upprepade framställningar från den svenska opinionen, bl. a. en skrivelse till Stalin, representerande 1,6 miljoner svenska medborgare, nonchalerades av ryssarna.

Så överlämnade plötsligt Sovjetunionens utrikesministerium en not till utrikesminister Undén den 21 augusti 1947. Huvudinnehållet lydde: En noggrann undersökning har givit till resultat att Raoul Wallenberg inte finns i Sovjetunionen och att han är okänd för oss. Vidare meddelade ryssarna att de inte kunnat finna den officer på vars rapport

Budapest Dekanosov grundades.

Detta var ryssarna Wallenbergaffären t svensk sida ytterligare verksamhet med upprepade hänvändelser och flera ringar.

Talrika vittnen har åren framträtt med o gåtans lösning, men i nat fullständigt styrk enden. Den s. k. Wallé tén framlade 1948 en görelse som gick ut berg då fortfarande i livet i rysk fångenskap.

En ny vändning fick cember 1951, då den i maten Claudio de M och intygade att han cellgranne med Walle vafängelset Lefortovsk Mohr som nu i Dage första gången framläg fakta och bevis för befann sig i livet 19

Den 11 november delades Wallenberg D åttonde storleken, va gen framhölls att med postum och att UD ar rin att Raoul Wallenb de är i livet.

IETEN BÖR FÅ BESKED”

na medhjälpare under räddningsaktionen för de na 1944.

garien akten”

Moskva dir- övertog mak- tt Sovjetarmé- ka fram. Ett läge uppstod ya regeringen yta de diplo- a med Tysk- dna och för- rig, samtidigt ysslands sida, a, ungerska, sv. diploma- tvungna att söka tillflykt Det fanns var uppnå-

ick som mitt aters drama berätta om

gens Nyheter Reproduction bidden.)

uistern Staf- yska militär- llenberg och skydd. nare rapport- lmsambassa- att Wallen- skt beskydd ågon anled- elande lämn- s mor dels esministern

olut tyst i febril verk-) — efter t. ex. elva ntliga för- upprepade enska opi- till Sta- miljoner chalerades

t Sovjet- n en not en 21 au- lydde En- givit till berg

Outplånlig minnesbild av allt det gemensamma med grannen i cell 151

Från Dagens Nyheters Romkorrespondent
AGNE HAMRIN

Rom, lördag.

Legationsrådet dr Claudio de Mohr, den italienske diplomat vars namn för något över ett år sedan för första gången gick genom världspressen sedan det blivit bekant att han hade ett synnerligen värdefullt vittnesmål att avge i fallet Raoul Wallenberg, är vid detta laget en 53 års man. Den som haft tillfälle att under det gångna året upprepade gånger sammanträffa med honom har väl inte kunnat undgå iaktta att de långa och grymma fängelseåren i Sovjetryssland har satt outplånliga spår i hans ansikte.

Man har dock samtidigt också med förundran måst konstatera med vilken, man är frestad säga latinsk, vitalitet dr de Mohr har förmått psykiskt övervinna de fruktansvärda påfrestningar behandlingen i Moskvas ökända centralfängelse Lefortovskaja innebar. Hr de Mohr är i dag inte en bruten man. Han ser med livslust och förtröstan fram emot kommande år av intensiv verksamhet i Italien och kanske utomlands.

En närmare presentation av den man som under en lång tidsperiod stod i nära nog daglig förbindelse med vår landsman Raoul Wallenberg är på sin plats. Claudio de Mohr föddes år 1900 i Milano. Hans far var en på sin tid känd författare, skald och utgivare av litterära och andra kulturella tidskrifter. Även hans mor var litterärt verksam.

Bokförläggare de Mohrs hem i Milano var i själva verket en litterär salong, där i synnerhet det slutande 1800-talets och det började 1900-talets mest kända italienska diktare träffades.

I denna intensiva litterära miljö växte alltså Claudio de Mohr upp. Men också i en lika levande tradition med rötter i Italiens Risorgimento, den stora nationella frihetsrörelsen. En typiskt högborgerlig, nationell miljö i sekelskiftets Italien.

Som 17-åring gick Claudio de Mohr ut i första världskriget som frivillig. Efter kriget deltog de Mohr bl. a. i d'Annunzios ryktbara expedition till Fiume och tjänstgjorde en tid som skalden-kommendantens ordonnansofficer. I Fiume möttes för övrigt far och son. Fadern dog strax efter av sina krigsskador. Den unge Claudio återvände till Milano, där han doktorerade i juridik, varefter han en tid ägnade sig åt advokatyrket innan han for till Rom för att slå sig på journalistik och författarskap. I Rom kom han så småningom in i den statliga förvaltningen och hamnade efter några år i utrikesministeriet. Han sändes som pressattaché till Bryssel, Haag, Paris. Andra världskriget överraskade honom på en sådan post i Belgien.

Sommaren 1941 förflyttades han till Sofia som pressattaché med legationsråds rang. Där blev han, såsom han berättar i sin artikelserie, tillfångatagen av ryssarna. Efter befrielsen och hemkomsten till Rom återinträdde de Mohr i början av 1951 i utrikesministeriet, där han nu som legationsråd handlägger pressärenden.

”Outplånligt intryck”

En fråga inställer sig ovillkorligen vid läsningen av de Mohrs dramatiska skildring av sina upplevelser i Bulgarien och Sovjetryssland: Hur är det möjligt att han så exakt kan minnas inte bara namnen på sina medfångar, utan också en mängd data och andra detaljfakta?

— Detta är ett intressant, men lättförklarat psykologiskt problem, svarar dr de Mohr. Man skall komma ihåg att jag levde i en strängt begränsad och avgränsad värld, ostörd av det normala livets tusen och en dagliga distraktionskällor. Varje liten händelse antog helt naturligt enorma proportioner, varje etapp av vår via dolorosa brände sig nästan fysiskt förnimbar in i vårt medvetande och minne. Vi fick ju varken läsa eller skriva i fängelset, därför hade vi ingenting annat att göra än att koncentrera vår uppmärksamhet på vad som hände oss och omkring oss. Vi levde i ett intet — i ett tomrum.

Bristen på exakthet beträffande vad Wallenberg berättade om sina öden och äventyr innan han blev min cellgranne förklaras lätt av att jag personligen ju inte berördes därav, men däremot lever mina upplevelser *tillsammans* med honom i fängelset med friskt liv. De har kvarlämnat ett outplånligt intryck.

”Varje fläck, varje repa . . .”

Ett exempel: jag minns den 21 april 1945 mycket väl, därför att min cellkamrat hade sin födelsedag just den dagen — och det var då Wallenberg flyttades över till grannecellen. Minnesbildernas exakthet gäller även fängelsebyggnaden och dess detaljer — jag kan, trots att jag inte har tecknartalang, göra en skiss av väggarna i min cell med noggrant angivande av varje fläck, varje repa — dag in och dag ut i månader och år satt jag ju och stirrade på dem . . .

Det kan tilläggas att legationsrådet de Mohr för närvarande är sysselsatt med att för en amerikansk förläggares räkning skriva en dokumentarisk-psykologisk bok om sina upplevelser under tiden från ankomsten till Sofia och fram till hemkomsten.

(World copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

N u kan Ni göra en lysande affär genom att köpa en av orien-

NORMI BILLIGT!

NYHETER

”Viktigt att hjälpa ryssarna slippa dementera sig själva”

Men just emedan situationen är så ömtålig har jag alltid ansett det vara min plikt att iaktta den mest absoluta diskretion. Denna uppfattning har jag envist hållit fast vid trots de otaliga påtryckningar jag varit utsatt för från alla möjliga håll och trots att jag sedan över ett år har varit formligen belägrad av pressen, både i och utanför Europa.

Jag måste vidare tillägga att det viktigaste skälet till att jag varit så reserverad härrör sig från min övertygelse att varje indiskretion skulle kunna skada honom som man vill rädda. Efter över sex års bittra personliga erfarenheter känner jag alltför väl Sovjetryssarna och deras system för att hänge mig åt några illusioner om deras generositet eller deras känsla för humanitet och rättvisa.

Raoul Wallenbergs öde kunde därför bli beroende av klokheten och försiktigheten hos den som, efter att ha kunnat förvissa sig om att han alltjämt var i livet och i ryska händer, ämnade försöka utverka hans återsändande till hemlandet. Vi får inte glömma en viktig sak: i en diktaturstat tycker de styrande inte om att bli offentligt dementerade. Det gällde med andra ord att hjälpa de sovjetryska myndigheterna på ett sådant sätt att dessa inte hade behövt dementera sig själva offentligt, det gällde att handla i all tysthet, att skapa sådana förhållanden i vilka de sovjetryska myndigheterna också kunde handla på samma sätt, emedan ”det passade även dem” — alldenstund det fanns någonting att ställa upp som motbud, ett motbud som inte kunde lämna dem likgiltiga.

”Inte längre någon anledning hålla vittnesmålet hemligt”

Jag vet inte huruvida mina förslag har blivit beaktade. Men jag har däremot måst konstatera att just den diskretion jag så livligt förordat inte har iakttagits eller blivit tillräckligt bevarad. De av mig gjorda avslöjandena och vittnesutsagorna kom åtminstone delvis snart till pressens kännedom och publicerades överallt i världen. Min delaktighet i fallet Wallenberg var sålunda inte längre någon hemlighet. Från alla håll och kanter i Europa och t. o. m. i Amerika blev jag ombedd lämna upplysningar. Icke desto mindre fortsatte jag att tiga och tillbakavisade alla enträgna uppmaningar.

Helt nyligen har emellertid en ny våg av publicitet sköljt fram, och därmed har såväl fallet Wallenberg åter blivit aktuellt som jag själv dragits in i affären. Efter att ha tagit del av några artiklar, vilka har varit synliga även i en del ledande tidningar i mitt eget land, har jag kommit till den slutsatsen att det inte längre fanns någon anledning ens för mig att iaktta den tystlåtenhet jag tidigare lovat upprätthålla. Jag konstaterade i dessa artiklar, som gav olika versioner av ämnet, många kronologiska misstag, och man tillskrev mig påståenden eller avsikter som jag kanske kan vidkännas eller hysa, men vilka jag inte hade givit någon rättighet att publicera. Det är och förblir en gåta för mig hur man har kunnat veta eller gissa sig till saker och ting som jag inte har anförtrott någon tidningsman.

Situationen har med andra ord radikalt förändrats. Om jag hittills har menat det vara min ovillkorliga skyldighet att tiga, så anser jag nu att det i lika hög grad är min plikt att tala — för att lägga till rätta felaktiga eller godtyckliga uppgifter, för att slå fast fakta i den alltjämt öppna frågan och för att avlägga ett utförligt och definitivt vittnesmål i fallet Wallenberg. Det är därvidlag en lika ofrånkomlig plikt för mig att göra detta i en svensk tidning, ty det är framför allt den svenska allmänheten som bör få verkligt besked om fakta som berör och hedrar en så värdig och hjältemodig svensk man.

”Nödvändigt att tillrättalägga felaktiga, godtyckliga uppgifter”

Det är emellertid förmodligen lämpligt och kanske rent av nödvändigt att jag då börjar med att ge en summarisk framställning av de händelser som inträffade och de omständigheter som rådde innan röda armén arresterade mig och jag låstes in i en cell i det dystra, fruktansvärda fängelset Lefortovskaja, där tillfälligheterna ville att jag skulle komma i kontakt med Raoul Wallenberg, som kom dit efter mig och om vilkens såväl namn som existens jag intill dess inte hade haft den minsta aning. Det är lämpligt att göra detta, inte bara för att ge eftertryck åt mitt vittnesmål med en vidlyftigare, och mera exakt dokumentation, utan också för att ge en klarare och noggrannare föreställning om de förhållanden och den miljö som samtalen mellan mig och Raoul Wallenberg fördes i — slutligen även för att man skall få en mindre ungefärlig bild av det öde som var och sannolikt fortfarande är Wallenbergs.

När de sovjetryska divisionerna i september 1944 nådde fram till Donau och slog läger vid gränsen till Bulgarien efter att dessförinnan ha kastat Rumänien över ända och erövrat detta land tjänstgjorde jag vid italienska beskickningen Sofia.

Bulgarien befann sig i krigstillstånd med de västliga allierade men däremot inte med Ryssland. Gentemot Sovjetunionen hade Bulgarien envist och klokt upprätthållit neutralitet, och mellan dessa bägge länder bestod fortfarande vad man brukar kalla ”normala diplomatiska förbindelser”. Sovjetlegationen i Sofia och den bulgariska beskickningen i Moskva fortsatte att fungera i normal ordning även om en viss kyla gjorde sig märkbar och ett eller annat intermezzo inträffade.

Kaos och våldsdåd i Bulgarien när kommunisterna tog makten”

Som följd av de militära och diplomatiska katastrofer som drabbat det förbundna Tyskland hade den inrikespolitiska situationen i Bulgarien sommaren 1944 utvecklat sig till en allvarlig kris för den härskande regimen. Ryssarna, som faktiskt hade haft en hel del att göra med framkallandet av denna kris, utnyttjade nu denna som förevändning för att invadera Bulgarien. Som vanligt utfärdade de krigsförklaring först sedan invasionen väl hade satts i gång, och samtidigt anstiftade de överallt i landet en kommunistisk revolution, som snabbt spred sig, varvid ohyggliga handlingar av alla slag begicks. Ryssarna använde sig härvidlag framför allt av de talrika partisanförband som de själva sedan någon tid i all hemlighet hade organiserat och som även understöddes av de allierade. Den gamla regimen förintades i revolutionens brand, och en regering som redan behärskades av från Moskva dirigerade kommunister övertog makten, allt under det att Sovjetarméerna fortsatte att rycka fram. Ett kaotiskt och farligt läge uppstod på detta sätt. Den nya regeringen fick bråttom att avbryta de diplomatiska förbindelserna med Tyskland och dess förbundna och förklara dessa länder krig, samtidigt som den slöt upp på Ryssands sida. De tyska, italienska, ungerska, slovakiska, kroatiska osv. diplomaterna blev sålunda tvungna att lämna Bulgarien och söka tillflykt i något neutralt land. Det fanns endast ett sådant som var uppnåbart — Turkiet.

Det är i detta ögonblick som mitt och mina olyckskamraters drama börjar. Detta skall jag berätta om i en följande artikel.

(World copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

Claudio de Mohr

Rysk . . .

(Forts. från sidan 1)

största tveksamhet tyskarna i början av Wallenbergs verksamhet accepterade svenska skyddspass för 639 judar, men likväl lyckades han senare öka antalet till 12.000.

Raoul Wallenberg stod mitt uppe i sitt outtröttliga arbete när ryssarna i december 1944 stormade Budapest, och han vägrade envist att fly från staden. Den 23 december skickade han sista rutinrapporten till UD i Stockholm. Sedan dess är han försvunnen.

Den 17 januari 1945 meddelade dåvarande vice ryske utrikesministern Dekanosov i en officiell not till svenske Moskvaministern Staffan Söderblom att de ryska militärmyndigheterna ställt Wallenberg och hans egendom under beskydd.

Ungefär en månad senare rapporterade Sovjets Stockholmsambassadör, madame Kollontay, att Wallenberg befann sig under ryskt beskydd och att det inte fanns någon anledning till oro. Detta meddelande lämnades dels till Wallenbergs mor, dels till den svenske utrikesministern Günthers maka.

Efter detta är det absolut tyst i saken från rysk sida trots febril verksamhet från svenska UD — efter Dekanosovs not skickades t. ex. elva olika démarcher som samtliga förblev obesvarade. Även upprepade framställningar från den svenska opinionen, bl. a. en skrivelse till Stalin representerande 1,6 miljoner svenska medborgare, nonchalerades av ryssarna.

Så överlämnade plötsligt Sovjetunionens utrikesministerium en not till utrikesminister Undén den 21 augusti 1947. Huvudinnehållet lydde: En noggrann undersökning har givit till resultat att Raoul Wallenberg inte finns i Sovjetunionen och att så är okänd för oss. Vidare meddelade ryssarna att de inte kunnat finna den officer så vars rapport

grundades.

Detta var ryssarnas Wallenbergaffären svensk sida ytterligare verksamhet med upp hänvändelser och fl ringar.

Talrika vittnen ha åren framträtt med gåtans lösning, men nat fullständigt sty enden. Den s. k. Wal tén framlade 1948 e görelse som gick ut berg då fortfarande livet i rysk fångens

En ny vändning fi cember 1951, då den maten Claudio de M och intygade att ha cellgranne med Wal vafängelset Lefortovs Mohr som nu i Dag första gången framlä fakta och bevis för befann sig i livet 1

Den 11 november delades Wallenberg åttonde storleken, v gen framhölls att m postum och att UD a rin att Raoul Walle de är i livet.

ÄNNU EN MOSKVAFÅNGE VITTNAR OM WALLENBERG

Svenskarna kränktes under skyddsuppdrag

Dagens Nyheter fortsätter i dag att publicera dr Claudio de Mohrs vittnesmål om Raoul Wallenberg. Den italienske diplomaten redogör för de händelser som gjorde att han själv skulle komma att tillbringa 2.583 dagar i rysk fångenskap och därmed bli huvudvittne i frågan om svenskens öde.

En av de främsta orsakerna till att röda armén lyckades tillfångata de 60 italienska och tyska legationstjänstemännen från Sofia var en oerhörd kränkning av den svenska beskickningens rättigheter som beskyddare av de flyende diplomaternas specialtåg till Turkiet.

I dagens artikel för författaren fram skildringen till den stund då han kastades in i cell 152 i det ryktade Lefortovskajafängelset i Moskva tillsammans med sina två kolleger Carlo Simen och Giovanni Ronchi. Ronchi, som senare frigivits, har under edlig förpliktelse avgivit ett vittnesmål som i allt väsentligt helt stämmer överens med de Mohrs. Han har sålunda intygat att Wallenberg var i livet i rysk fångenskap så sent som 1948. Så här skriver de Mohr:

De tre männen i cell 152. Skissen har gjorts av arkitekt Axel Kandell i Rom efter de Mohrs anvisningar.

Den stora skaran medlemmar av de tyska och italienska legationerna, tillsammans ett 60-tal personer, gjorde sig alltså beredda att lämna Bulgarien sedan den nya kommunistiska regeringen i Sofia hade avbrutit de diplomatiska förbindelserna med våra respektive länder efter Sovjetarméernas ockupation av det bulgariska territoriet. Endast ett neutralt land låg, såsom jag påpekat i föregående artikel, inom räckhåll, nämligen Turkiet.

Forts. sidan elva, spalt ett.

I morgon

beskriver dr de Mohr den sju kvadratmeter stora och ständigt mörka cell i Moskvafängelset där han tillsammans med sina två italienska kolleger tillbringade 2.583 dagar i fångenskap. Han skildrar livet i fängelset, de inspärrade diplomaternas tröstlösa tillvaro i fullständig sysslolöshet med hungern och kölden som alltid närvarande plågoris. De hygieniska förhållandena var urusla, och artikelförfattaren har personliga erfarenheter av hur läkaringripandena ofta formade sig till ren tortyr. Denna skildring från Lefortovskajafängelset avser att ge en föreställning om den miljö som under många år var och enligt artikelförfattarens åsikt fortfarande är Raoul Wallenbergs.

”BULGARISKA REGERINGEN SKÄM

Ännu en...

(Forts. från sidan 1)

Officiella representanter skulle ”vara till hjälp”

Det var också med Istanbul som mål som det diplomattåg, vilket den bulgariska regeringen själv hade ställt till förfogande och utrustat, ångade ut från Sofias centralstation.

Regeringen hade rent av sänt några officiella representanter till stationen för att bjuda oss farväl, och några andra hade fått i uppdrag att följa med oss ända ner till gränsen för att ”vara till hjälp”. Sverige hade i överensstämmelse med internationell diplomatisk sedvana åtagit sig uppdraget som skyddsmakt för de tyska intressena i Bulgarien liksom för de avresande diplomaterna. Två representanter för svenska beskickningen medföljde också tåget, som lämnade Sofia på kvällen den 9 september 1944.

Efter att på 20 timmar ha genomkorsat ett Bulgarien som befann sig i konvulsioner kom vi fram till gränsstationen Svilengrad på eftermiddagen följande dag. Ordinarie tåget till Istanbul stod färdigt för avgång. Men till vår och ännu mera till våra svenska beskyddares häpnad fick vi i Svelingrad inte tillstånd att fortsätta. Makten i den lilla gränsstaden hade redan hunnit övertas av ett lokalt sovjet, som hade utsträckt sin makt och myndighet eller rättare sagt sitt maktmissbruk till järnvägs- och gränsmyndigheternas personal.

Svenska protester förgäves Diplomatisk immunitet ur spel

Under anförande av en massa byråkratiska spetsfundigheter förklarade den kommunistiske stationskommissarien att våra av bulgariska utrikesministeriet utfärdade visa antingen var otillräckliga eller helt ogiltiga och att han därför såg sig nödsakad kvarhålla oss ”i avvaktan på klart besked från högre ort”. Han gav sålunda order om att vårt diplomattåg skulle köras in på ett sidospår, och där hölls det under bevakning av en pluton kommunistiska ”poliser”.

Ett dygn senare kördes vi tillbaka till Sofia, där representanten för den svenska legationen internerade hos utrikesministeriet och utverkade nytt tillstånd för vår avresa. Tåget med oss ombord återvände sålunda till Svilengrad, där ett ännu värre mottagande väntade oss. På nytt vägrade man oss att fortsätta, och åter kördes vårt tåg in på ett sidospår. Till råga på allt förbjöds vi nu att lämna vagnarna för att köpa mat och ta kontakt med någon, vem det vara månde. Alla protester var förgäves, alla våra svenska beskyddares och från Sofia medföljda bulgariska ”hjälpares” upprepade mått och steg för att utverka tillstånd åt oss att fortsätta resan till Istanbul var till ingen nytta. Första akten av vår tragedi hade börjat — vi var redan fångar.

Fanatiska vaktsoldater hotade med massaker bland diplomater

Instängda i våra vagnar under de mest vidriga förhållanden kvarhölls vi i Svilengrad i sex hela dygn. Och så hände det. Plötsligt — det var den 18 september — embarkerade en avdelning fanatiska röda vaktsoldater vårt tåg. Fastän vi ju var helt obeväpnade, riktade de hotfullt sina vapen mot oss och lovade anställa en formlig massaker om vi gjorde den allra minsta ansats till motstånd. Så backades tåget bort från sidospåret och ångade i väg i riktning mot Sofia. Men vid en station som heter Rakovski stod en avdelning ur röda armén och väntade på oss. Den hade sänts dit per flyg, och till den överlämnades vi nu.

Först nu förstod vi vad som verkligen hade hänt. Uppehållet i Svilengrad, de byråkratiska undanflykterna, de meningslösa resorna fram och tillbaka mellan gränsen och huvudstaden — allt detta hade endast haft till syfte att ge ryssarna tid att hinna fram och ta oss till fånga. Ett av villkoren som ryssarna hade uppställt i avtalen om vapenstillestånd och ”samarbete” var att den revolutionära bulgariska regeringen skulle till Sovjetunionen utlämna alla till fiendeländer hörande diplomater samt sådana som var ovänligt inställda till kommunismen. Ännu hade inte den bulgariska regeringen hunnit bli tillräckligt likriktad och ”sovjetiserad” för att inte känna skammen i det förräderi den måste låna sig åt. Den hade därför valt den utväg som var Pontius Pilatus — den gav oss de kommunistiska partisanerna i våld, och dessa kände sig absolut inte förpliktade att respektera vare sig de lagar eller internationella traditioner som garanterar den diplomatiska immuniteten.

Kvinnorna skickades mot norr Ledande tjänstemännen bestals

I Rakovski överlämnades vi så till MGB, f. d. GPU. Vi underkastades förhör, vi kroppsvisiterades, vi fråntogs allt vårt bagage och alla våra ägodelar, och delades vi upp i smågrupper på två eller tre och så äntligen, efter åtta timmar av alla dessa förberedelser, kom det oväntade, smärtsamma avslöjandet: vi var fångar, behandlade som vanliga brottslingar, i Moskvas dystraste, smutsigaste fängelse — Lefortovskaja.

Högre tjänstemän placerades i Moskvas värsta fängelse

Av de tre huvudfängelser som lyser upp den sovjetryska huvudstaden är Lefortovskaja — det som man har hört minst talas om i Europa — utan tvivel det värsta. Min långa och sorgliga erfarenhet under 73 månaders fångenskap berättigar mig att fälla detta omdöme, ty under denna tid åtnjöt jag förmånen att förflyttas mellan alla de tre stora fängelserna i Moskva och tillbringa månader eller år i vart och ett av dem.

Det bekanta Ljubjankafängelset, ökänt i hela världen, är åtskilligt bättre än Lefortovskaja — i den mån ett sovjetryskt fängelse nu kan vara ”bättre”. Och vad slutligen det enorma Butjurka beträffar — en formlig fängelsestad, som förmår hysa upp till 15.000 fångar — så är det rent av ett mönster och nästan en oas i jämförelse med det förstnämnda.

Likafullt var det just i Lefortovskaja som största delen av de utländska diplomaterna och de ”viktigaste” politiska och militära fångarna från början placerades och kvarhölls längsta tiden. Själv tillbragte jag över fyra år i olika celler i detta fängelse, närmare bestämt från september 1944 till slutet av 1949. Återstoden av fångenskapen hölls jag ömsom i Butjurka och Ljubjanka, vartill kommer en dryg månad i koncentrationsläger — ett slags förberedelse till frigivningen — i Wiener Neustadt.

Lefortovskaja är en gammal och dyster byggnad, ett av de första exemplen på cellfängelser av ”strålformig” arkitekturtyp. Det uppfördes på order av Peter den store, som där placerade alla de främsta som fallit i tsarens onåd och dessutom politiska fångar i största allmänhet. Det räcker med denna antydan för att man skall kunna göra sig en föreställning om de förhållanden Lefortovskajas inhysingar nödgas leva under — trots de ”förbättringar” och ”moderniseringar” som undan för undan har vidtagits. Dessa förändringar har å ena sidan aldrig förmått inverka på ryssarnas kroniska vanskötsel och försumlighet i fråga om underhållet av sina byggnader, å andra sidan emellertid oföränderligt resulterat i en oavbruten försämring och skärpning av själva behandlingssystemet gentemot fångarna. Denna behandling söker i fråga om hårdhet och omänsklighet sin like i världen i dag.

Marsch genom Lefortovskaja ”oändligt utdragen mardröm”

Denna första natt liksom så många följande delade jag cell med två andra medlemmar av italienska legationen i Sofia: vår chargé d'affaires, Carlo Simen, och vår kanslist, Giovanni Ronchi. Genom en lång rad korridorer, gångar och hela flyglar, vilka följde på varandra som en enda oändligt utdragen mardröm, liggande i halvmörker och uppfyllda av en stank av mögel och smuts, fördes vi fram till en trång och nött trappa, som var inbyggd i de tjocka murarna. Denna trappa ledde upp till andra våningen i fängelsets huvud-”arm” — som jag påpekat hade Lefortovskaja formen av en stjärna, där byggnadskropparna bildade ”strålarna”. Där fick vi gå ett stycke på en lång järnläktare, längs vilken cellernas järnskodda dörrar radade upp sig. Framför den andra dörren i ordningen kommenderades halt. Dörren öppnades och slogs igen efter oss tre. Carlo Simen, Giovanni Ronchi och jag var fångar i cell nr 152 i Lefortovskaja.

Denna fruktansvärda natt mellan den 22 och 23 september 1944 inledde för mig och mina italienska kamrater den smärtsamma rad av ytterligare tvåtusenfemhundraåttitre dagar som vi tvingades tillbringa i fullständig isolering från de levandes värld — innan vi omsider fick återse den fria mänskligheten värld och själva igen vara fria människor bland andra fria människor.

Claudio de Mohr

(World Copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

,GARISKA REGERINGEN SKÄMDES"

(Forts. från sidan 1)

representanter lle "vara till hjälp"

stanbul som ttåg, vilket ingen själv de och ut- rån Sofias

nt av sänt ntanter till) oss farväl, fått i upp- ända ner till hjälp". sstämmelse natisk sed- raget som intressena de avre- represen- kickningen

medföljde också tåget, som lämnade Sofia på kvällen den 9 september 1944.

Efter att på 20 timmar ha genomkorsat ett Bulgarien som befann sig i konvulsioner kom vi fram till gränsstationen Svilengrad på eftermiddagen följande dag. Ordinarie tåget till Istanbul stod färdigt för avgång. Men till vår och ännu mera till våra svenska beskyddares häpnad fick vi i Svelingrad inte tillstånd att fortsätta. Makten i den lilla gränsstaden hade redan hunnit övertas av ett lokalt sovjet, som hade utsträckt sin makt och myndighet eller rättare sagt sitt maktmissbruk till järnvägs- och gränsmyndigheternas personal.

protester förgäves k immunitet ur spel

en massa eter för- iske sta- n av bul- utfärda- llräckliga han där- hålla oss ked från nda or- ig skulle och där t av en oliser". vi till- ntanten i inter- nisteriet ind för

vår avresa. Tåget med oss ombord återvände sålunda till Svilengrad, där ett ännu värre mottagande väntade oss. På nytt vägrade man oss att fortsätta, och åter kördes vårt tåg in på ett sidospår. Till råga på allt förbjöds vi nu att lämna vagnarna för att köpa mat och ta kontakt med någon, vem det vara månde. Alla protester var förgäves, alla våra svenska beskyddares och från Sofia medföljda bulgariska "hjälpares" upprepade mått och steg för att utverka tillstånd åt oss att fortsätta resan till Istanbul var till ingen nytta. Första akten av vår tragedi hade börjat — vi var redan fångar.

ktsoldater hotade er bland diplomater

under kvar- x hela löstligt ber — fana- t tåg. onade, n mot ormlig allra

Så ospå- tning som lning e på flyg, nu. som nålet un- re- ellan allt

detta hade endast haft till syfte att ge ryssarna tid att hinna fram och ta oss till fånga. Ett av villkoren som ryssarna hade uppställt i avtalen om vapenstillestånd och "samarbete" var att den revolutionära bulgariska regeringen skulle till Sovjetunionen utlämna alla till fiendeländer hörande diplomater samt sådana som var ovänligt inställda till kommunismen. Ännu hade inte den bulgariska regeringen hunnit bli tillräckligt likriktad och "sovjetiserad" för att inte känna skammen i det förräderi den måste låna sig åt. Den hade därför valt den utväg som var Pontius Pilatus — den gav oss de kommunistiska partisanerna i våld, och dessa kände sig absolut inte förpliktade att respektera vare sig de lagar eller internationella traditioner som garanterar den diplomatiska immuniteten.

ickades mot norr temännen bestals

så n- isi- ba- och

jetryskt flygplan väntade oss och på två timmar flög oss till Dobrice, huvudstaden i bulgariska Dobrudja och för tillfället den ryska invasionsarméns högkvarter.

delades vi upp i smågrupper på två eller tre och så äntligen, efter åtta timmar av alla dessa förberedelser, kom det oväntade, smärtsamma avslöjandet: vi var fångar, behandlade som vanliga brottslingar, i Moskvas dystraste, smutsigaste fängelse — Lefortovskaja.

Högre tjänstemän placerades i Moskvas värsta fängelse

Av de tre huvudfängelser som lyser upp den sovjetryska huvudstaden är Lefortovskaja — det som man har hört minst talas om i Europa — utan tvivel det värsta. Min långa och sorgliga erfarenhet under 73 månaders fångenskap berättigar mig att fälla detta omdöme, ty under denna tid åtnjöt jag förmånen att förflyttas mellan alla de tre stora fängelserna i Moskva och tillbringa månader eller år i vart och ett av dem.

Det bekanta Ljubjankafängelset, ökänt i hela världen, är åtskilligt bättre än Lefortovskaja — i den mån ett sovjetryskt fängelse nu kan vara "bättre". Och vad slutligen det enorma Butjurka beträffar — en formlig fängelsestad, som förmår hysa upp till 15.000 fångar — så är det rent av ett mönster och nästan en oas i jämförelse med det förstnämnda.

Likafullt var det just i Lefortovskaja som största delen av de utländska diplomaterna och de "viktigaste" politiska och militära fångarna från början placerades och kvarhölls längsta tiden. Själv tillbragte jag över fyra år i olika celler i detta fängelse, närmare bestämt från september 1944 till slutet av 1949. Återstoden av fångenskapen hölls jag ömsom i Butjurka och Ljubjanka, vartill kommer en dryg månad i koncentrationsläger — ett slags förberedelse till frigivningen — i Wiener Neustadt.

Lefortovskaja är en gammal och dyster byggnad, ett av de första exemplen på cellfängelser av "strålformig" arkitektur typ. Det uppfördes på order av Peter den store, som där placerade alla de främsta som fallit i tsarens onåd och dessutom politiska fångar i största allmänhet. Det räcker med denna antydan för att man skall kunna göra sig en föreställning om de förhållanden Lefortovskajas inhysingar nödgas leva under — trots de "förbättringar" och "moderniseringar" som undan för undan har vidtagits. Dessa förändringar har å ena sidan aldrig förmått inverka på ryssarnas kroniska vanskötsel och försumlighet i fråga om underhållet av sina byggnader, å andra sidan emellertid oförändrligt resulterat i en oavbruten försämring och skärpning av själva behandlingssystemet gentemot fångarna. Denna behandling söker i fråga om hårdhet och omänsklighet sin like i världen i dag.

Marsch genom Lefortovskaja "oändligt utdragen mardröm"

Denna första natt liksom så många följande delade jag cell med två andra medlemmar av italienska legationen i Sofia: vår chargé d'affaires, Carlo Simen, och vår kanslist, Giovanni Ronchi. Genom en lång rad korridorer, gångar och hela flyglar, vilka följde på varandra som en enda oändligt utdragen mardröm, liggande i halvmörker och uppfyllda av en stank av mögel och smuts, fördes vi fram till en trång och nött trappa, som var inbyggd i de tjocka murarna. Denna trappa ledde upp till andra våningen i fängelsets huvud-"arm" — som jag påpekat hade Lefortovskaja formen av en stjärna, där byggnadskropparna bildade "strålarna". Där fick vi gå ett stycke på en lång järnläktare, längs vilken cellernas järnskodda dörrar radade upp sig. Framför den andra dörren i ordningen kommende rades halt. Dörren öppnades och slogs igen efter oss tre. Carlo Simen, Giovanni Ronchi och jag var fångar i cell nr 152 i Lefortovskaja.

Denna fruktansvärda natt mellan den 22 och 23 september 1944 inledde för mig och mina italienska kamrater den smärtsamma rad av ytterligare tvåtusenfemhundraåttitre dagar som vi tvingades tillbringa i fullständig isolering från de levandes värld — innan vi omsider fick återse den fria mänsklighetens värld och själva igen vara fria människor bland andra fria människor.

Claudio de Mohr

(World Copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

byråkratiska spetsfundigheter förklarade den kommunistiske stationskommissarien att våra av bulgariska utrikesministeriet utfärdade visa antingen var otillräckliga eller helt ogiltiga och att han därför såg sig nödsakad kvarhålla oss "i avvaktan på klart besked från högre ort". Han gav sålunda order om att vårt diplomattåg skulle köras in på ett sidospår, och där hölls det under bevakning av en pluton kommunistiska "poliser".

Ett dygn senare kördes vi tillbaka till Sofia, där representanten för den svenska legationen internerade hos utrikesministeriet och utverkade nytt tillstånd för återvände sålunda till Svilengrad, där ett ännu värre mottagande väntade oss. På nytt vägrade man oss att fortsätta, och åter kördes vårt tåg in på ett sidospår. Till råga på allt förbjöds vi nu att lämna vagnarna för att köpa mat och ta kontakt med någon, vem det vara månde. Alla protester var förgäves, alla våra svenska beskyddares och från Sofia medföljda bulgariska "hjälpares" upprepade mått och steg för att utverka tillstånd åt oss att fortsätta resan till Istanbul var till ingen nytta. Första akten av vår tragedi hade börjat — vi var redan fångar.

Fanatiska vaktsoldater hotade med massaker bland diplomater

Instängda i våra vagnar under de mest vidriga förhållanden kvarhölls vi i Svilengrad i sex hela dygn. Och så hände det. Plötsligt — det var den 18 september — embarkerade en avdelning fanatiska röda vaktsoldater vårt tåg. Fastän vi ju var helt obeväpnade, riktade de hotfullt sina vapen mot oss och lovade anställa en formlig massaker om vi gjorde den allra minsta ansats till motstånd. Så backades tåget bort från sidospåret och ångade i väg i riktning mot Sofia. Men vid en station som heter Rakovski stod en avdelning ur röda armén och väntade på oss. Den hade sänts dit per flyg, och till den överlämnades vi nu.

Först nu förstod vi vad som verkligen hade hänt. Uppehållet i Svilengrad, de byråkratiska undanflykterna, de meningslösa resorna fram och tillbaka mellan gränsen och huvudstaden — allt detta hade endast haft till syfte att ge ryssarna tid att hinna fram och ta oss till fånga. Ett av villkoren som ryssarna hade uppställt i avtalen om vapenstillestånd och "samarbete" var att den revolutionära bulgariska regeringen skulle till Sovjetunionen utlämna alla till fiendeländer hörande diplomater samt sådana som var ovänligt inställda till kommunismen. Ännu hade inte den bulgariska regeringen hunnit bli tillräckligt likriktad och "sovjetiserad" för att inte känna skammen i det förräderi den måste låna sig åt. Den hade därför valt den utväg som var Pontius Pilatus — den gav oss de kommunistiska partisanerna i våld, och dessa kände sig absolut inte förpliktade att respektera vare sig de lagar eller internationella traditioner som garanterar den diplomatiska immuniteten.

Kvinnorna skickades mot norr Ledande tjänstemännen bestals

I Rakovski överlämnades vi så till MGB, f. d. GPU. Vi underkastades förhör, vi kroppsvisiterades, vi fråntogs allt vårt bagage och alla våra ägodelar, och därefter sorterades vi noggrant upp alltefter diplomatisk grad och rang. En större grupp, som bestod av lägre tjänstemän, vaktmästare osv., däribland fyra kvinnor, trängdes ihop som boskap i två godsfinkor och sändes så i väg norr ut mot okänt mål. Den andra och mindre gruppen utgjordes av högre tjänstemän — Tysklands chargé d'affaires och hans närmaste medarbetare, Italiens chargé d'affaires, jag själv samt ytterligare en tjänsteman från vår legation — tillsammans 10 personer. Vi föstes ihop på en lastbil och kördes till flygfältet i Haskovo, där ett sovjetryskt flygplan väntade oss och på två timmar flög oss till Dobrice, huvudstaden i bulgariska Dobrudja och för tillfället den ryska invasionsarméns högkvarter.

I Dobrice kördes vi upp på en kulle, där det stod en smutsig hydda av trä och lera, full av råttor och orenlighet. I den stängdes vi inne. Vi fick sova direkt på golvet. Maten var ytterst knapp och urusel. Soldater ur röda armén och poliser från MGB höll oss under sträng bevakning. Fyra dygn förgick på detta sätt. Nya förhör, nya kroppsvisiteringar, stölder, trakasserier, hotelser. I gryningen den 22 september väcktes vi plötsligt och fördes tillbaka till flygplatsen. Där stod ett flygplan, som vi embarkerade, varpå det startade i riktning mot Moskva.

Bestörtning bland flyktingarna: Fast i Moskvas skräckfängelse

Flygfärden varade åtta eller nio timmar med ett kort uppehåll för bensinpåfyllning i Charkov. Vi anlände till Moskva strax efter skymningen. Där sattes vi i en Intouristbuss och kördes in i staden under en väldig poliseskort. Efter en del som vi tyckte onödiga svängar och omvägar stannade vi framför en kolossal, tung och massiv byggnad, som såg ut som en kasern eller en skola. Vi kommenderades ut ur bussen och in i huset.

Nya förhör vidtog nu, nya kroppsvisitationer, en långsam, utdragen formalistisk procedur, och så en hastig dusch längst in i en iskall och mörk källare. Därpå och nästan en oas i jämförelse med det förstnämnda.

Likafullt var det just i Lefortovskaja som största delen av de utländska diplomaterna och de "viktigaste" politiska och militära fångarna från början placerades och kvarhölls längsta tiden. Själv tillbragte jag över fyra år i olika celler i detta fängelse, närmare bestämt från september 1944 till sluden har vidtagits. Dessa förändringar har å ena sidan aldrig förmått inverka på ryssarnas kroniska vanskötsel och försumlighet i fråga om underhållet av sina byggnader, å andra sidan emellertid oföränderligt resulterat i en oavbruten försämring och skärpning av själva behandlingssystemet gentemot fångarna. Denna behandling söker i fråga om hårdhet och omänsklighet sin like i världen i dag.

Marsch genom Lefortovskaja "oändligt utdragen mardröm"

Denna första natt liksom så många följande delade jag cell med två andra medlemmar av italienska legationen i Sofia: vår chargé d'affaires, Carlo Simen, och vår kanslist, Giovanni Ronchi. Genom en lång rad korridorer, gångar och hela flyglar, vilka följde på varandra som en enda oändligt utdragen mardröm, liggande i halvmörker och uppfyllda av en stank av mögel och smuts, fördes vi fram till en trång och nött trappa, som var inbyggd i de tjocka murarna. Denna trappa ledde upp till andra våningen i fängelsets huvud-"arm" — som jag påpekat hade Lefortovskaja formen av en stjärna, där byggnadskropparna bildade "strålarna". Där fick vi gå ett stycke på en lång järnläktare, längs vilken cellernas järnskodda dörrar radade upp sig. Framför den andra dörren i ordningen kommenderades halt. Dörren öppnades och slogs igen efter oss tre. Carlo Simen, Giovanni Ronchi och jag var fångar i cell nr 152 i Lefortovskaja.

Denna fruktansvärda natt mellan den 22 och 23 september 1944 inledde för mig och mina italienska kamrater den smärtsamma rad av ytterligare tvåtusenfemhundraåttitre dagar som vi tvingades tillbringa i fullständig isolering från de levandes värld — innan vi omsider fick återse den fria mänskligheten värld och själva igen vara fria människor bland andra fria människor.

Claudio de Mohr

(World Copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

Turin, le 31 janvier 1953.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Besv. 6/2 1953.

VIII. 40 a.
2 febr. 1953
P 9 W. berg

Mon cher Ami,

Faisant suite à ma lettre du 15 de ce mois concernant l'enquête des généralités de ce Docteur Vamos, j'ai l'honneur de vous informer que les recherches conduites par la "Questura" parmi les pensions de Via Galliari n'ont donné aucun résultat. Les pensions actuelles ne datent pas, il paraît, de l'époque dans laquelle présumiblement ledit Vamos devait être à Turin pour ses études à l'Université. De même aucun résultat de l'enquête sur les "fogli di soggiorno degli stranieri" pour le permis relatif, de cette période. A' présent le Chef du Gabinet du "Questore" m'a, bien ogligeamment, proposé de rechercher parmi les bulletins des voyageurs arrivés à Turin dans cette époque, se dénonciant régulièrement à la police. Il paraît que, pour les étrangers, ces bulletins soient divisés dans les archives par nations; si fait qu'il serait possible d'avoir un renseignement. De même des nouvelles recherches seront conduites dans les archives de l'Université parmi les nominatifs des étudiants, pour le cas que M. Vamos ait accompli une partie de ses études universitaires à Turin et obtenu le doctorat dans une autre université.

Si toutes ces recherches ne vont pas donner le résultat que nous souhaitons, je ne saurais quoi proposer de autre et je serais plus que jamais douteux concernant le nom Vamos. Ne serait-il pas probable que Vamos soit un nom d'emprunt à cause des persécutions antijuives en Hongrie lors de la guerre mondiale et que ici à Turin le soidisant docteur Vamos y était étudiant sous son nom véritable? Il y a la question du doctorat et du nom sous lequel il a été conféré; mais lors

de la rélation entre Rumiano et Vamos à Buda Pest la situation devait être si confuse que l'on pouvait bien passer outre sur ces détails. Qu'est.ce que vous en dites?

Veuilez agréer, mon cher Ami, les amitiés les plus cordiales de ma part.

Votre dévoué

Monsieur le Conseiller Carl Bergenstrâhle,
à la Légation de Suède à R o m e.

CB/ER

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Dr Vamos och vidare efterforskningar.

Rome, le 6 février 1953 19

VI / N:o 55 Bil.

INK. D. N:o VIII : 40 a
2. 2. 1953

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	R.W-berg

Mon cher Brusa,

Par ces lignes je veux seulement vous faire savoir que j'ai bien reçu vos deux lettres du 15 et du 31 janvier 1953 concernant le Docteur Vamos.

C'est vraiment avec beaucoup d'ardeur et d'énergie que vous avez poursuivi vos recherches dans cette affaire et il est seulement regrettable qu'il soit fait en vain. Pour le moment je vous prie de ne pas continuer vos efforts sans avoir obtenu de nouvelles instructions de la part de la Légation.

Veuillez croire, mon cher Brusa, á l'assurance de mes amitiés les plus cordiales.

Bien à vous

u./ Carl Bergenstråhle.

Monsieur Carlo BRUSA,
Consul Général de Suède à Turin.

Exp. den 9/2 1953. GR

D. Lobfeter 3/2/53

62.000 FÄNGELSETIMMAR MED HEMSKA LIDANDEN

I dagens avsnitt av vittnesmålet om Raoul Wallenberg beskriver den italienske diplomaten Claudio de Mohr den miljö i vilken han och den saknade svensken levde tillsammans i flera år — Lefortovskaja — det minst bekanta men utan tvekan värsta av Moskvas tre stora fängelser.

Det är en skakande skildring av de tre italienarnas 2.583 dagar i cell 152, där enda omväxlingen utgjordes av de fruktade förhören, visiteringarna och förflyttningarna från en cell till en annan. de Mohr skriver:

Carlo Siemen, Giovanni Ronchi och jag, kamrater från italienska legationen i Sofia och nu cellkamrater i Lefortovskaja, det under Peter den store byggda enorma fängelset i Moskva och tillika det hemskaste av de tre centralfängelserna i den sovjetryska huvudstaden, betraktade som förlamade varandra. Därefter började vi se oss omkring i vår nya miljö.

Kostym i trasor fångdräkt sex år

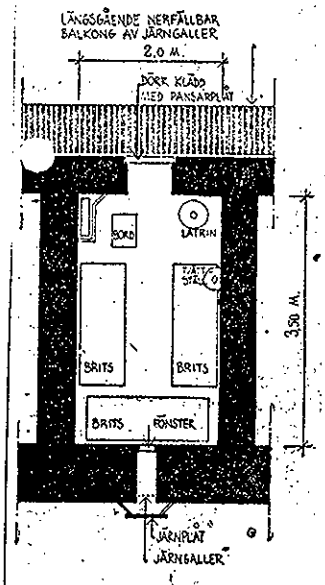

Planritning av cell 152 i Lefortovskajafängelset i Moskva, där de Mohr tillsammans med sina två kamrater hölls inspärrad större delen av sin sexåriga fångenskap. Cellen intill, där Raoul Wallenberg vistades, hade exakt samma utseende.

Redan den allra första anblicken av denna cell, som — för hur länge? undrade vi — skulle vara vårt obevekligt isolerade och stängda "hem", framkallade rysningar av skräck och fasa hos oss. Cellen var ungefär två meter bred och tre och en halv meter lång. Till det välvda taket var det mindre än tre meter. Allt som allt sålunda 18 kubikmeter luft att dela på för tre personer.

Tre furubritsar tjänade som sängar, och möblemanget för övrigt bestod av ett grovt tillyxat bord. Och liksom för att ytterligare minska det knappa utrymme på vilket man kunde röra sig fanns där en smutsig, förhistorisk pjäs som förvandlade cellen till en regelrätt latrin (som vi måste använda i kamraternas närvaro och under vaktens obevekliga och indiskreta blickar...) och slutligen en väldig "bur",

Forts. sidan nio, spalt ett.

FISKBEN BLEV SYNÅL

Claudio de Mohr med den enda suvenir han förde med sig hem från Moskva — ett fiskben som han smugglade undan efter en måltid. Med oändlig möda lyckades han göra ett hål i benets tjockända, varpå han använde det som synål för att laga kostymen som fallit i trasor efter ett par år. För att få sytråd måste han försiktigt dra ut enstaka trådar ur kostymen.

I morgon

berättar dr de Mohr om första kontakten med Raoul Wallenberg. Det var en tillfällighet som gjorde att de tre diplomaterna i cell 152 fick uppslaget att börja "murtelegrafin" till medfångarna genom knackningssignaler i väggarna. På det sättet berättade sedan Wallenberg timme efter timme för de Mohr om sitt öde.

TIO GRADER KALLT INOMHUS I MOSKV

65.000... (Forts. från sidan 1)

Kvinnliga vakter eskorterade till "lunginflammationsdusch"

Denna var fastsatt vid muren och täckte över rören till en värmeledning, som emellertid var fullständigt meningslös, eftersom den under våra första två år i fängelset inte fungerade en enda gång. Detta hade till följd att vi om vintern stundom hade över 10 grader kallt i cellen. När värmeledningen de följande åren verkligen ibland var i gång lyckades den ändå aldrig få upp temperaturen till mer än 5 grader över fryspunkten.

Det utrymme vi hade att röra oss på och där vi sålunda kunde sträcka ut benen hade alltså formen av en trång korridor mellan bägge britsarna utefter långsidorna. Denna korridor var knappt 60 cm bred, och den räckte nätt och jämnt till sex steg på längden. Sex steg framåt — sex steg tillbaka — i gåsmarsch — timme efter timme — det var vår enda "avkoppling".

Infällt i muren fanns vidare ett diminutivt och enkelt tvättställ. Men vattnet var strängt ransonerat och släpptes bara på vissa timmar. För luftväxlingen sörjde ett litet fönster som var ungefär 25 cm i fyrkant. Det var placerat högt upp på väggen, så högt att vi inte kunde nå det, och för övrigt var det bara överkonstapeln bland vaktpersonalen som hade rättighet att öppna och stänga fönstret, vilket han gjorde med ett specialkonstruerat verktyg. Men överkonstapeln var lat och tyckte det var ett besvärligt arbete, varför det inte sällan hände att fönstret stod stängt hela dagar och t. o. m. veckor i följd. Ljuset var lika sparsamt som den friska luften. Det rådde hela tiden halvmörker i cellen. På utsidan var fönstret täckt med en metallskiva, som hade till uppgift att hindra oss från att kasta ens en blick ut i världen utanför vår cell och som dessutom gjorde att aldrig en solstråle tittade in till oss. Nio av årets tolv månader framlevde vi sålunda oavbrutet, dag och natt, i en svag liten elektrisk lampas osäkra och rödaktiga ljus. Om dagen var denna dåliga belysning inte tillräcklig för att vi skulle kunna läsa, och nattetid hindrade den oss från att sova ordentligt, eftersom vi av fängelsereglementet var ålagda att ligga på våra britsar på rygg och med ansiktet uppåtvänt. Det var bara under den korta ryska sommaren som det starka ljuset från solen och den blå himlen trängde in i vår cell, men försvagat, anemiskt, blott som en aning om den ljusa världen där utanför.

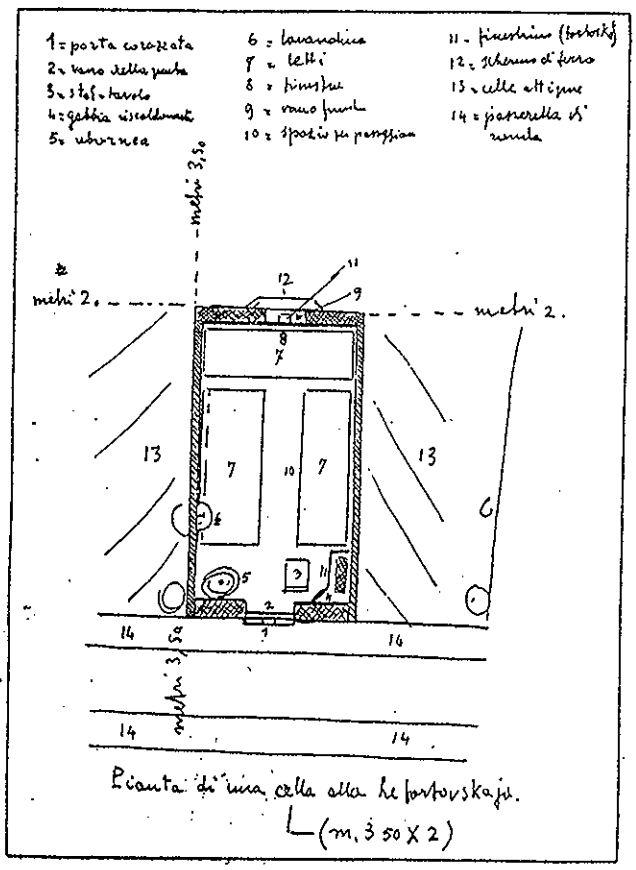

de Mohrs egen beskrivning av cellen i Lefortovskajafängelset. Denna skiss ligger till grund för planritningen på första sidan.

"Motionen" blev martyrium
Gåsmarsch i trång trälåda

Just denna tillvaro i en evig skymning eller i en lampas svaga belysning, som utstrålar liksom ett vagt rödaktigt fint stråldamm, medan där utanför solen kanske lyser och naturen blommar i hela sin prakt — just denna tillvaro är det som deprimerar allra mest och bringar till förtvivlan en människa som ännu inte har lyckats uppnå den grad av resignation där hon är blott och bart ett djur, utan som har kvar inom sig en själ, en förmåga att känna och lida. Denna tillvaro var vårt öde. Och den s. k. "friska luften", som största delen av mänskligheten andas utan att tänka därpå och kanske utan att ens uppskatta dess värde — den hade för oss blivit ett slags symbolisk hypotes. Fängelsereglementet föreskrev, det är sant, tjugu minuters p r o g u l k a, dvs. promenad i det fria, om dagen för varje fånge. Men reglementen och förordningar i Sovjetryssland är som en etikett på en tom flaska: de har ett värde blott för dem som tror att flaskan är full. I själva verket fick vi företa vår föreskrivna dagliga promenad endast två eller på sin höjd tre gånger i veckan, och av de utlovade tjugu minuterna blev det bara tio eller i bästa fall femton. Helgdagar eller när särskilda uppgifter och arbeten var i gång inställdes promenaden helt och hållet. Min fångenskaps trista räkenskapsbok upptar, såsom jag redan har påpekat, en totalsumma av 2.583 dagar, vilket gör 61.992 timmar. Nåväl — av dessa nära 62.000 timmar, tillbragta i ryska fängelser, tillät mig Stalins humanitära generositet att tillbringa sammanlagt 145 timmar, uppdelade i oregelbundet återkommande småportioner på 10—15 minuter, i friska luften — men i en öppen trång låda under en smal flik av himlen, ty sådan var vår rastgård... När man skulle släppa oss ut i "friska luften", så stängde man nämligen i själva verket in oss i en trälåda, som hade byggts upp på fängelsegården. "Lådan" bildade en kvadrat med sex meters sida, och mellan dess trånga furuväggar fick vi så marschera runt, runt... Det var förbjudet att stanna ens för ett ögonblick, vi måste hålla händerna i kors på ryggen, vi fick inte tala ett ord, absolut tystnad var påbjuden — och ett flertal vakter höll ständigt vakande ögon över oss. Vintertid blev dessa promenader snarast ett martyrium. Där gick vi runt, runt i vår trånga rastgård mellan furubrädernas höga väggar, i en temperatur som ofta gick ner till 30 grader under fryspunkten — med strumplösa fötter i de utslitna skorna — på en hårdfrusen mark, täckt av en tjock matta av snö...

Skor och kläder föll i trasor
Surkål var dag under sex år

de verkan och som därför kallades "brom"; 3. En sorts aspirin i tablettform mot feber. Vid operationer användes endast dels grön jod, dels injektioner med några vätskor, vilkas innehåll jag inte kan närmare ange.

Dammet, smutsen och den allmänna vanskötseln präglade helt även sjukstugan. Infektionerna anställde formliga massakrer bland fångarna. Själv blev jag vid två tillfällen offer för sådana infektioner. Den ena gången var 1946 och hade sitt ursprung i en inflammation i ett finger. Denna behandlades med ett instrument som naturligtvis inte hade desinficerats. Följden blev en fruktansvärd och mycket smärtsam infektion, vilken spred sig till hela kroppen med resultat att jag fick utslag överallt och hög feber. Tre hela månader levde jag under det mardrömsliknande hotet av att få ena armen amputerad. Omsider frisknade jag till — kanske emedan Gud ville visa sig barmhärtig.

"En mästerlig operation"
Sex man höll fast patienten

Andra gången var det en värkande tand som gav upphovet till ett formligt martyrium. Tanden drogs ut på det mest bestialiska sätt; självfallet utan bedövning, den var svårt inflammerad. Naturligtvis uppstod en infektion, som spred sig över hela ansiktet, förorsakade hemska smärtor och förvandlade mig till ett monster. Varannan dag fördes jag under sträng bevakning till sjukstugan, där man med odesinficerade knivar skar upp tandköttet, gommen, kindernas slemhinnor, varpå jag skickades tillbaka till min cell. Tre månaders martyrium igen: brinnande feber och outhärdliga smärtor. Varbildningen fortsatte att tillta, tills den slutligen angrep kindbenet. Detta var ett fall som "läkarna" i fängelset inte behärskade, varför man skickade mig till sjukhuset i Butjurka, ett av de två andra stora fängelserna i Moskva. Där förvandlades jag plötsligt till försökskanin, till ett demonstrationsobjekt för en doktor, som höll en föreläsning om mig för sina studenter. Därpå "opererades" jag. Man strömma. Slutligen anlände "kirurgen". Utan att ge mig någon som helst bedövning eller ens något smärtstillande medel satte han i gång med att med formligt raseri, likt en slaktare, skära upp mig. Några tänder som råkade vara i vägen för hans knivar ryckte han så där i förbifarten helt enkelt ut. Så höll han på en hel timme. När denna fasansfulla "operation" äntligen var över så var jag i själva verket mer död än levande. För att jag inte skulle kollapsa fick man lov att ge mig två intravenösa injektioner, varpå jag kördes i väg till en cell — en mörk, iskall och fuktig cell, där jag tillbragte en månad i fullständig isolering, och under hela denna tid hade jag i munnen två enorma tamponger i de alltjämt öppna såren, vilket hade till följd att jag knappt kunde öppna munnen för att få åtminstone en smula flytande föda. En dag kom så "kirurgen" på besök och undersökte mig, varpå han förtjust utropade: "Det här var verkligen en mästerlig operation!" Med såren fortfarande öppna ski-

Gymnas
Stän

Vi var strän
gymnastisera en
form som var t
gelsecell. När vi
rade en kommis
våra matransone
tenskapligt uträk
ge oss ett bestä
och det dög mi
slösade bort dess
siska ansträngnin
Sysslolösheten,
förgiftande, dem
lolösheten, satte
vår tillvaro. På t
ej ens lov att l
Senare gav ma
ryska, och därfö
av oss inte läsa
var det en plåg
i det svaga ljus
len. Den egentli
lingen utgjordes
visiteringarna, a
från en cell till
ett fängelse till e
var förskräckliga
delser, som vi
törsta fruktan i
ogs alltid nattet
—

medan där utanför solen kanske lyser och naturen blommar i hela sin prakt — just denna tillvaro är det som deprimerar allra mest och bringar till förtvivlan en människa som ännu inte har lyckats uppnå den grad av resignation där hon är blott och bart ett djur, utan som har kvar inom sig en själ, en förmåga att känna och lida. Denna tillvaro var vårt öde.

Och den s. k. "friska luften", som största delen av mänskligheten andas utan att tänka därpå och kanske utan att ens uppskatta dess värde — den hade för oss blivit ett slags symbolisk hypotes. Fängelsereglementet föreskrev, det är sant, tjugu minuters progulka, dvs. promenad i det fria, om dagen för varje fånge. Men reglementen och förordningar i Sovjetryssland är som en etikett på en tom flaska: de har ett värde blott för dem som tror att flaskan är full. I själva verket fick vi företa vår föreskrivna dagliga promenad endast två eller på sin höjd tre gånger i veckan, och av de utlovade tjugu minuterna blev det bara tio eller i bästa fall femton. Helgdagar eller när särskilda uppgifter och arbeten var i gång inställdes promenaden helt

timmar. Nåväl — av dessa nära 62.000 timmar, tillbragta i ryska fängelser, tillät mig Stalins humanitära generositet att tillbringa sammanlagt 145 timmar, uppdelade i oregelbundet återkommande småportioner på 10—15 minuter, i friska luften — men i en öppen trång låda under en smal flik av himlen, ty sådan var vår rastgård... När man skulle släppa oss ut i "friska luften", så stängde man nämligen i själva verket in oss i en trälåda, som hade byggts upp på fängelsegården. "Lådan" bildade en kvadrat med sex meters sida, och mellan dess trånga furuväggar fick vi så marschera runt, runt... Det var förbjudet att stanna ens för ett ögonblick, vi måste hålla händerna i kors på ryggen, vi fick inte tala ett ord, absolut tystnad var påbjuden — och ett flertal vakter höll ständigt vakande ögon över oss. Vintertid blev dessa promenader snarast ett martyrium. Där gick vi runt, runt i vår trånga rastgård mellan furubrädernas höga väggar, i en temperatur som ofta gick ner till 30 grader under fryspunkten — med strumplösa fötter i de utslitna skorna — på en hårdfrusen mark, täckt av en tjock matta av snö...

även sjukstugan. Infektionerna anställde formliga massakrer bland fångarna. Själv blev jag vid två tillfällen offer för sådana infektioner. Den ena gången var 1946 levde jag under det mardrömslikande hotet av att få ena armen amputerad. Omsider frisknade jag till — kanske emedan Gud ville visa sig barmhärtig.

"En mästerlig operation"
Sex man höll fast patienten

Andra gången var det en värkande tand som gav upphovet till ett formligt martyrium. Tanden drogs ut på det mest bestialiska sätt; självfallet utan bedövning, den var svårt inflammerad. Naturligtvis uppstod en infektion, som spred sig över hela ansiktet, förorsakade hemska smärtor och förvandlade mig till ett monster. Varannan dag fördes jag under sträng bevakning till sjukstugan, där man med odesinficerade knivar skar upp tandköttet, gommen, kinderna, slemhinnor, varpå jag skickades tillbaka till min cell. Tre månaders martyrium igen: brinnande feber och outhärdliga smärtor. Varbildningen fortsatte att tillta, tills den slutligen angrep kindbenet. Detta var ett fall som "läkarna" i fängelset inte behärskade, varför man skickade mig till sjukhuset i Butjurka, ett av de två andra stora fängelserna i Moskva. Där förvandlades jag plötsligt till försökskanin, till ett demonstrationsobjekt för en doktor, som höll en föreläsning om mig för sina studenter. Därpå "opererades" jag. Man placerade mig i en tandläkarstol, varpå sex djävlar höll fast mina ben och armar, medan två vrac, sålunda kvinnliga assistenter, med hjälp av var sin tång höll min mun öppen. De slet och drog i sina tortyrinstrument tills mungiporna slets upp och blodet började strömma. Slutligen anlände "kirurgen". Utan att ge mig någon som helst bedövning eller ens något smärtstillande medel satte han i gång med att med formligt raseri, likt en slaktare, skära upp mig. Några tänder som råkade vara i vägen för hans knivar ryckte han så där i förbifarten helt enkelt ut. Så höll han på en hel timme. När denna fasansfulla "operation" äntligen var över så var jag i själva verket mer död än levande. För att jag inte skulle kollapsa fick man lov att ge mig två intravenösa injektioner, varpå jag kördes i väg till en cell — en mörk, iskall och fuktig cell, där jag tillbragte en månad i fullständig isolering, och under hela denna tid hade jag i munnen två enorma tamponger i de alltjämt öppna såren, vilket hade till följd att jag knappt kunde öppna munnen för att få åtminstone en smula flytande föda. En dag kom så "kirurgen" på besök och undersökte mig, varpå han förtjust utropade: "Det här var verkligen en mästerlig operation!" Med såren fortfarande öppna skickades jag samma dag tillbaka till Lefortovskaja — där förstås inte en själ brydde sig om mig och min stackars mun. Fängelseläkaren omakade sig inte ens att byta tamponger... Även den gången tillfrisknade jag tack vare Guds barmhärtighet.

Skor och kläder föll i trasor
Surkål var dag under sex år

Under alla mina sex år i ryskt fångenskap lyckades jag aldrig utverka ett ombyte kläder. Sex år i följd — dag och natt — bar jag samma kostym som jag haft på mig när jag tillfångatogs. Det var en lätt sommarkostym — arresteringen ägde ju rum i september månad, då det ännu är mycket varmt i Bulgarien — och det dröjde helt naturligt inte länge förrän den hade blivit så trådsliten att den mest av allt liknade en spindelväv. Jag var i ordets bokstavliga bemärkelse en trashank, hela kostymen bestod till slut bara av hål. Av mitt enda par skor återstod efter ett par år bara ett stycke ovanläder, resten och i synnerhet sulorna hade nötts ut tills intet fanns kvar. Likadant var det med strumporna. Jag — och detsamma var fallet med de övriga resenärerna på "diplomattåget" — fick behålla det par jag då hade på mig, men fick aldrig under alla dessa sex år ett nytt par. Resultatet blev att vi gick omkring med nakna fötter i de utslitna skorna, och vi tyckte att det närmast skulle ha varit en njutning att få företa promenaden i rastgården barfota.

Och så var det matfrågan. Så här såg den typiska matsedeln ut. Surkål — evigt, oföränderligt, obevekligt denna ryska surkål! En sked kascha, vanligen i form av en gröt, lagad på hirs, som kokades i vatten och vanligen utan något som helst fett. Ofta var gröten täckt med ett lager av mögel, liksom för resten det fruktansvärda brödet (av vilket dagsransonen utgjorde 350 gram). Oavbrutet i 18 månader, från våren 1945 till november 1946, utfodrades vi dag för dag med denna mögliga, oätliga gröt. Någon enstaka gång fick vi någon liten omväxling i kosten, t. ex. ett stycke rå fisk, som om vi hade varit sälar eller eskimåer! Att dricka fick vi tojai, dvs. ett glas eller två s. k. te, som i själva verket inte var te, utan helt enkelt varmt vatten, svagt färgat av något vämjeligt surrogat, tillverkat av rostade nötskal, av malini eller andra mystiska ingredienser.

Diagnoser genom gissningar
Mystisk medicin "botade" allt

Om jag sedan skulle övergå till att berätta om de hygieniska förhållandena i fängelset, så är jag rädd att en hel bok inte skulle förslå för att skildra de obeskrivliga, rent djuriska villkor vi tvingades leva i. Det fanns nu verkligen "läkare". De flesta av dem var kvinnor. De få manliga läkare som fanns var riktiga doktorer, dvs. de hade universitetsutbildning. Dessa doktorer — tidtals var det bara en, tidtals två — nöjde sig emellertid vanligen med att dirigera läkarvården i tur och ordning och ingrep endast undantagsvis personligen i den individuella behandlingen av sjuka fångar. Så fanns det vidare de s. k. vrac, mestadels kvinnor, dvs. enkla assistenter som svarade för sjukbesöken och hjälpte de sjuka till rätta. Sjukbesöken var mycket flyktiga, och diagnoserna ställdes alltid på en höft. Läkarna var ålagda att alltid endast tala ryska med patienterna, och för säkerhets skull var en överkonstapel från vaktpersonalen städse närvarande — läkaren fick aldrig vara ensam med den sjuke. Om patienten inte behärskade ryska språket, och därför inte kunde riktigt klargöra var han hade ont eller vilka symtomen var, så hade läkaren inget annat att göra än att gissa sig fram.

Fängelsets läkemedelsförråd inskränkte sig till tre olika slag av medicin: 1. Ett mystiskt pulver som ansågs vara bra för alla slag av sjukdomar; 2. En brunaktig vätska som förklarades ha en lugnan-

Diplomatfru dödligt infekterad av spikarna i utslitna skor

Men det fanns de bland mina medfångar som hade det ännu mycket värre. Till exempel den stackars hustrun till italienske ministern i Bukarest, fru Evelina Odenigo, som fick en infektion i ena foten som följd av de sår vilka spikarna i hennes utslitna skor hade förorsakat. Hon "vårdades" med sådan skicklighet och grymhet att hon avled efter några veckor. Dödsfallet inträffade i slutet av 1945, men hennes man, som satt i en annan cell i Lefortovskaja, blev inte ens underrättad därom. När han bad fängelsekommissarierna om besked om sin hustru svarade dessa med cyniskt lugn att hon mådde utmärkt — fastän hon redan var död. Min beklagansvärde kollega Odenigo fick först fem år senare veta att hans fru hade avlidit. Det skedde när han frigavs tillsammans med oss, och meddelandet gavs honom på det mest hänsynslösa och brutala sätt. Mera än att hon var död fick han inte veta, han förvägrades upplysningar om under vilka förhållanden dödsfallet inträffat eller var hon låg begraven. Icke ens den allra minsta småsak som hade tillhört henne fick han ta med sig hem till Italien som minne av sin maka. Hela hennes bagage hade förstås stulits, alla hennes kläder, hennes päls, hennes smycken.

Var fjortonde dag fördes vi ner i källaren för att få en hastig dusch. Vi brukade kalla den "lunginflammationsduschen". Källarlokalerna var iskalla, duschkabinerna glödheta. Direkt från duschkabinen måste vi, ännu genomvåta, upphettade och fullständigt nakna, gå genom hela den stora iskalla källarvåningen, rysande och skälvande av den hastiga övergången från den ångande hettan i duschrummet till avklädningsrummets polartemperatur. Icke sällan eskorterades vi av kvinnliga vaktkonstaplar, som nyfikna och med ett ironiskt leende betraktade oss där vi nakna marscherade i gåsmarsch genom korridorerna. Två gånger i månaden kom också barberaren för att raka oss. På sex minuter rakade en barberare tre fångar — skar, slet, ryckte utan misskund bort två veckors borstig skäggväxt med en gammal rakhyvel, där ett och samma blad skulle räcka för åtminstone femtio offer. Håret klipptes varannan månad och då med en sådan där sax som man brukar klippa hästmanar med. Var tredje eller fjärde månad fick vi lov att manikurera oss, och för det ändamålet fick vi — naturligtvis alltid under uppsikt — låna en vanlig tång. Det kan förefalla otroligt, men är inte desto mindre sant, vilket alla mina fängelsekamrater kan intyga.

Resignerade måste vi också finna oss i att bli uppätna av de vägglöss som naturligtvis hemsökte alla celler. De förekom i tusental och gav oss aldrig någon ro — men aldrig hände det att vi fick något medel för att bekämpa dem. Vakterna bara skrattade åt vår sjäpighet, och när vi bad dem själva se, så hittade de förstås inga vägglöss — nitjevo!

noter 3/2/53

KALLT INOMHUS I MOSKVAFÄNGELSET

(Forts. från sidan 1)

·terade
·nsdusch"

· som hade rättighet
stänga fönstret, vil-
de med ett special-
verktyg. Men över-
lat och tyckte det
ärligt arbete, varför
n hände att fönstret
la dagar och t. o. m.
Ljuset var lika spar-
n friska luften. Det
tiden halvmörker i
tsidan var fönstret
n metallskiva, som
gift att hindra oss
a ens en blick ut
nför vår cell och
gjorde att aldrig
ttade in till oss.
tolv månader fram-
ndå oavbrutet, dag
svag liten elektrisk
och rödaktiga ljus,
denna dåliga belys-
räcklig för att vi
läsa, och nattetid
oss från att sova
som vi av fängelse-
ar ålagda att ligga
r på rygg och med
vänt. Det var bara
ta ryska sommaren
a ljuset från solen
himlen trängde in
försvagat, anemiskt,
ning om den ljusa
tanför.

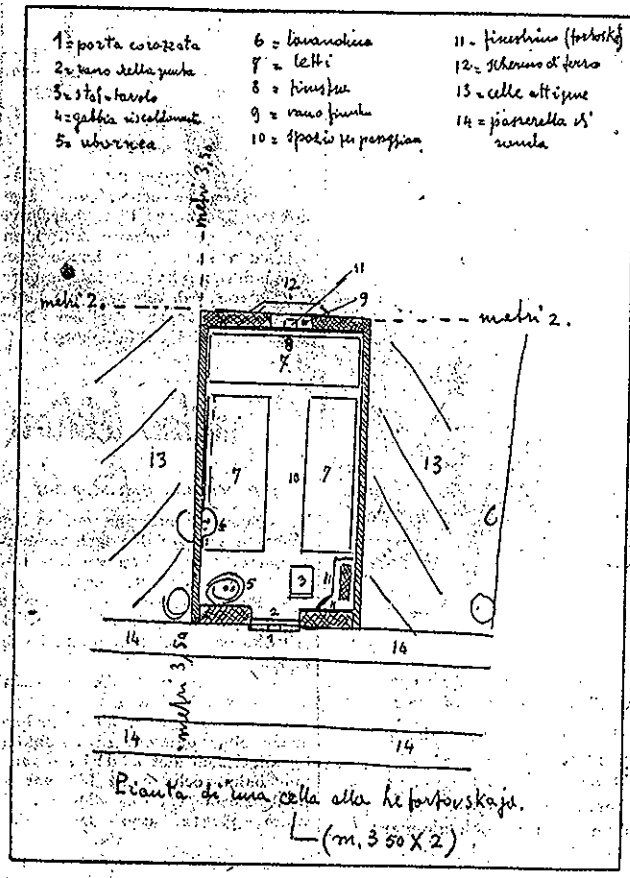

de Mohrs egen beskrivning av cellen i Lefortovskajafängelset. Denna skiss ligger till grund för planritningen på första sidan.

·ium
·g trälåda

· fångenskaps trista
upptar, såsom jag
kat, en totalsumma
, vilket gör 61.992
— av dessa nära
tillbragta i ryska
mig Stalins huma-
itet att tillbringa
timmar, uppdelade
återkommande små-
10—15 minuter, i
– men i en öppen
·der en smal flik
·ådan var vår rast-
man skulle släppa
luften", så stängde
i själva verket in
·, som hade byggts
·segården. "Lådan"
rat med sex meters
· dess trånga furu-
så marschera runt,
var förbjudet att
ett ögonblick, vi
nderna i kors på
inte tala ett ord,
var påbjuden —
·akter höll ständigt
över oss. I vintertid
·enader snarast ett
gick vi runt, runt
tgård mellan furu-
väggar, i en tem-
fta gick ner till
·r fryspunkten —
fötter i de utslitna
hårdfrusen mark,
k matta av snö ...

trasor
sex år

de verkan och som därför kallades "brom"; 3. En sorts aspirin i tablettform mot feber. Vid operationer användes endast dels grön jod, dels injektioner med några vätskor, vilkas innehåll jag inte kan närmare ange.

Dammet, smutsen och den allmänna vanskötseln präglade helt även sjukstugan. Infektionerna anställde formliga massakrer bland fångarna. Själv blev jag vid två tillfällen offer för sådana infektioner. Den ena gången var 1946 och hade sitt ursprung i en inflammation i ett finger. Denna behandlades med ett instrument som naturligtvis inte hade desinficerats. Följden blev en fruktansvärd och mycket smärtsam infektion, vilken spred sig till hela kroppen med resultat att jag fick utslag överallt och hög feber. Tre hela månader levde jag under det mardrömslikнande hotet av att få ena armen amputerad. Omsider frisknade jag till — kanske emedan Gud ville visa sig barmhärtig.

"En mästerlig operation"
Sex man höll fast patienten

Andra gången var det en värkande tand som gav upphovet till ett formligt martyrium. Tanden drogs ut på det mest bestialiska sätt; självfallet utan bedövning, den var svårt inflammerad. Naturligtvis uppstod en infektion, som spred sig över hela ansiktet, förorsakade hemska smärtor och förvandlade mig till ett monster. Varannan dag fördes jag under sträng bevakning till sjukstugan, där man med odesinficerade knivar skar upp tandköttet, gommen, kindernas slemhinnor, varpå jag skickades tillbaka till min cell. Tre månaders martyrium igen: brinnande feber och outhärdliga smärtor. Varbildningen fortsatte att tillta, tills den slutligen angrep kindbenet. Detta var ett fall som "läkarna" i fängelset inte behärskade, varför man skickade mig till sjukhuset i Butjurka, ett av de två andra stora fängelserna i Moskva. Där förvandlades jag plötsligt till försökskanin, till ett demonstrationsobjekt för en doktor, som höll en föreströmma. Slutligen anlände "kirurgen". Utan att ge mig någon som helst bedövning eller ens något smärtstillande medel satte han i gång med att med formligt raseri, likt en slaktare, skära upp mig. Några tänder som råkade vara i vägen för hans knivar ryckte han så där i förbifarten helt enkelt ut. Så höll han på en hel timme. När denna fasansfulla "operation" äntligen var över så var jag i själva verket mer död än levande. För att jag inte skulle kollapsa fick man lov att ge mig två intravenösa injektioner, varpå jag kördes i väg till en cell — en mörk, iskall och fuktig cell, där jag tillbragte en månad i fullständig isolering, och under hela denna tid hade jag i munnen två enorma tamponger i de alltjämt öppna såren, vilket hade till följd att jag knappt kunde öppna munnen för att få åtminstone en smula flytande föda. En dag kom så "kirurgen" på besök och undersökte mig, varpå han förtjust utropade: "Det här var

Gymnastik strängt förbjudet
Ständig rädsla för nattförhör

Vi var strängt förbjudna att gymnastisera ens i den enklaste form som var tänkbar i en fängelsecell. När vi protesterade svarade en kommissarie cyniskt att våra matransoner var så rent vetenskapligt uträknade att de skulle ge oss ett bestämt antal kalorier, och det dög minsann inte att vi slösade bort dessa på onödiga fysiska ansträngningar.

Sysslolösheten, den påtvungna, förgiftande, demoraliserande sysslolösheten, satte helt sin prägel på vår tillvaro. På två hela år fick vi ej ens lov att läsa en enda bok. Senare gav man oss böcker på tyska, och därför kunde de flesta av oss inte läsa dem. För övrigt var det en plåga att försöka läsa i det svaga ljus som rådde i cellen. Den egentligen enda avkopplingen utgjordes av förhören, av visiteringarna, av förflyttningarna från en cell till en annan, från ett fängelse till ett annat. Men det var förskräckliga, plågsamma händelser, som vi alltid hyste den största fruktan inför. Och de företogs alltid nattetid. Att natten är skapad för vila och sömn är sannolikt en borgerlig uppfattning — sovjetryssarna uträttar allting om natten.

Också om dessa förhör skulle jag kunna skriva en hel volym, och det skulle bli en bok som skulle komma läsaren att blekna av harm och fasa. Men det skulle föra mig alltför långt bort från det ämne som här egentligen intresserar oss — fallet Wallenberg. Dock vill jag här ha sagt med allt eftertryck:

Allt vad jag här berättat om förhållandena i Lefortovskajafängelset har jag berättat uteslutande i avsikt att ge en åtminstone ungefärlig föreställning om den miljö och det liv som var inte bara vårt, utan också var och sannolikt fortfarande är den olycklige och oskyldige svenske diplomatens.

Claudio de Mohr

(World Copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

WALLENBERG I NATTLIGA
IVRIG 'MUR

Dagen Nyheter 4-2-53

TTLIGA KORSFÖRHÖR G 'MURTELEGRAFIST'

Tysk diplomat var cellkamrat med svensken

På natten den 20 eller 21 april 1945 fördes Raoul Wallenberg in i cell 151 i Lefortovskajafängelset i Moskva, fastslår den italienske diplomaten Claudio de Mohr i dagens artikel. Genom den tjocka muren hörde författaren hur svensken och dennes cellkamrat, legationssekreterare Rödel vid tyska beskickningen i Bukarest, den första tiden natt efter natt fördes ned till kommissarierna för förhör, som ofta varade till långt fram på morgonen.

Så småningom vågade de tre italienarna i cell 152 söka kontakt med sina grannar genom "murtelegrafin", det riskabla och tidsödande system som bestod i knackningar i väggen. På det sättet fick man reda på kamraternas identitet. Att en svensk diplomat hamnat i ett Sovjetfängelse vållade stor förvåning och uppståndelse bland medfångarna, av vilka de som hade med Wallenberg att göra namnges och presenteras i dagens artikel. I fortsättningen blev Wallenberg en ivrig "murtelegrafist", och timme efter timme utbytte han förtroenden med de tre italienarna. de Mohr berättar:

Tiden för ankomsten kan noga fastställas

I cell nr 152, belägen i andra våningen av Lefortovskajafängelsets huvud-"arm", fick Simen, Ronchi och jag stanna fram till den 11 januari 1945. Natten till den 11 januari förflyttades Simen till en annan cell, och sedan dess vet vi ingenting om honom. Han var då mitt inne i en förhörsperiod och upplevde ett av sitt livs mest dramatiska och farliga ögonblick — hur många sådana upplevde vi inte alla för resten under dessa år!

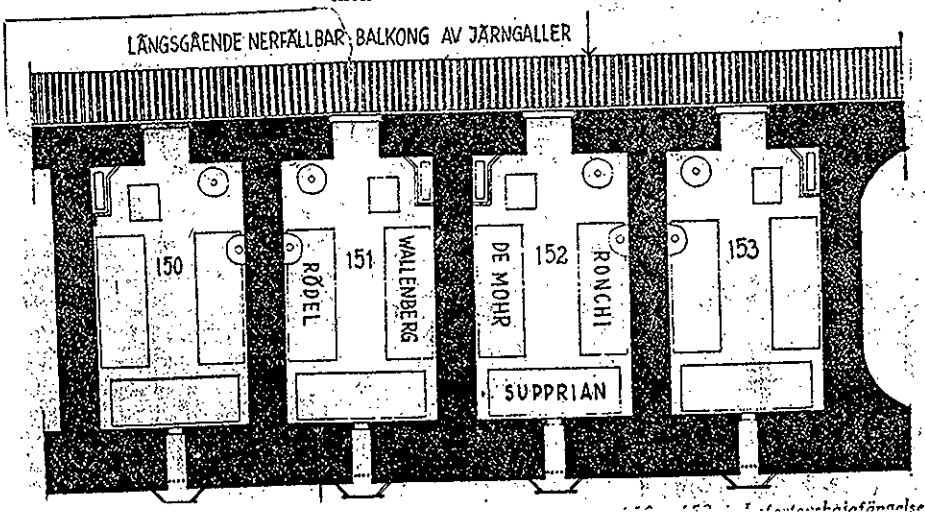

Tiden för ankomsten kan noga fastställas

I cell nr 152, belägen i andra våningen av Lefortovskajafängelsets huvud-"arm", fick Simen, Ronchi och jag stanna fram till den 11 januari 1945. Natten till den 11 januari förflyttades Simen till en annan cell, och sedan dess vet vi ingenting om honom. Han var då mitt inne i en förhörsperiod och upplevde ett av sitt livs mest dramatiska och farliga ögonblick — hur många sådana upplevde vi inte alla för resten under dessa år!

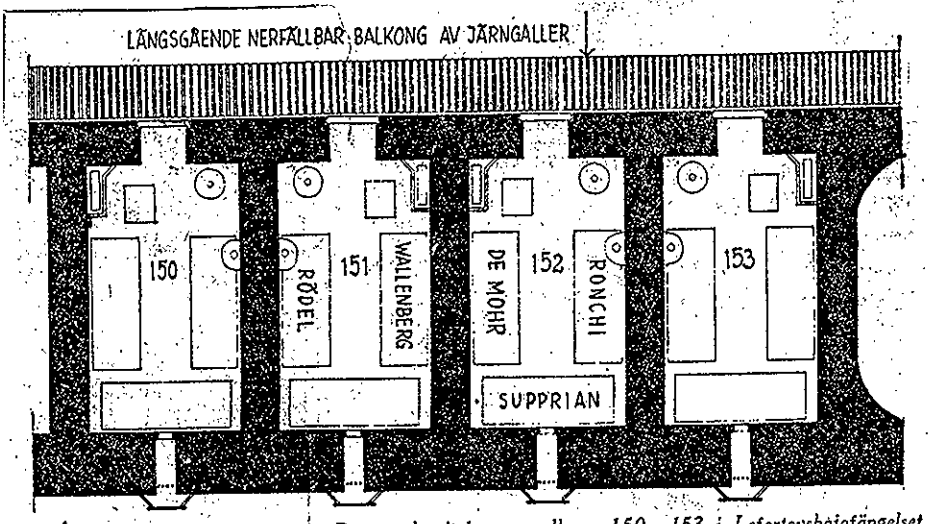

Denna planritning av cellerna 150—153 i Lefortovskajafängelset i Moskva visar de platser huvudpersonerna i de Mohrs skildring hade. Bland annat framgår att Wallenbergs och de Mohrs britsar stod bredvid varandra på var sin sida om väggen. Denna omständighet medförde att det var dessa två som oftast skötte den riskabla korrespondensen mellan cellerna.

"Han är svensk diplomat" Uppståndelse i cellerna

Ronchi och jag var ensamma i vår cell till den 18 april. Den dagens kväll fick vi en ny cellkamrat. Det var d:r Karl Supprian, som hade varit generalsekreterare vid tyska kulturinstitutet i Bukarest. Tillsammans med medlemmarna av tyska legationen där hade han tillfångatagits och deporterats i september 1944. Supprian var inte obekant för oss, eftersom vi hade varit i kontakt med honom och hans dittillsvarande cellkamrat, hr Wallenstein, medlem av tyska legationen i Bukarest.

Supprian och Wallenstein — som inom parentes sagt alltjämt befinner sig i rysk fångenskap — hade nämligen suttit i cell nr 151, som låg närmast intill vår.

Forts. sidan sju, spalt ett.

I morgon

berättar de Mohr om den fortsatta dagliga kontakten med Wallenberg. "Murtelegrafin" avbryts genom att svensken och dennes kamrat Rödel förflyttas, men de råkar bli placerade i cellen ovanför de Mohrs, varför samtalen kan återupptas. Dessa avbryts sedan inte förrän i början av 1948, då Wallenberg förflyttas — vart vet man inte, bestämt, men av andra fångars utsago anser sig italienaren ha starka skäl att anta att Wallenberg var kvar i Lefortovskaja åtminstone fram till 1949. de Mohr avslutar sin artikelserie med på trovärdiga uppgifter byggda teorier om Wallenbergs senare öden.

"WALLENBERG – SVENSK DIPLOMAT...

Wallenberg ...

(Forts. från sidan 1)

Dramatiskt "murtelegram" introducerade svensken

Med dem hade vi kommunicerat regelbundet genom den mur som skilde våra bägge celler åt. Samtalssystemet var det vanliga: knackningar i väggen. Apropå detta kan det vara lämpligt att här ge några förklaringar hur det fungerade, eftersom det var just enligt detta system som jag senare var i stånd att upprätta och vidmakthålla förbindelserna med Raoul Wallenberg.

Det första Simen, Ronchi och jag var angelägna om att få veta när vi den oförglömliga natten till den 22 september 1944 fördes in i vår cell var vad som hade hänt våra kamrater som vi hade skilts ifrån. Vi frågade oss vart de hade tagit vägen och om någon eller några av dem möjligen befann sig i celler bredvid vår. Men under den första tiden var vi så oerfarna och så skräckslagna att vi varken ville eller vågade försöka få kontakt med grannecellernas invånare, som vi hörde vandra av och an och röra sig och av vilkas röster ett otydligt eko ibland nådde in till oss.

En dag hände det emellertid att en av fångarna i cell 153, som av allt att döma just höll på att diska sin matskål i tvättstället, vilket var fastsatt vid muren intill vår cell, råkade stöta emot väggen med sin skål varvid en dov vibration uppstod i muren. Det var som en uppenbarelse. En idé föddes i våra hjärnor. Jag knackade ett par gånger mot väggen — och den okände kamraten på andra sidan denna vägg gjorde i sin tur med ett par knackningar. Vi fortsatte några minuter, men utan att uppnå något positivt resultat. Vi beslöt då att göra ett försök med sändningar enligt Morsesystemet. Simen hade tidigare varit sjöofficer och kunde därför hela Morsealfabetet. Själv kom jag ihåg vissa delar av det. Vi satte ihop ett kort meddelande, och Simen transmitterade det med Morsetecken. Grannarna uppfångade det och svarade efter en stund, men på ett obegripligt sätt. Vi förstod att de inte behärskade konsten att telegrafera enligt Morsesystemet. De närmaste dagarna rådde desillusion och tystnad i våra celler. Men vi gav inte upp.

Efter långa överläggningar beslutade vi övergå till ett enklare, men samtidigt förtvivlat långsamt system: A en knackning — B två knackningar — C tre knackningar osv. hela alfabetet igenom fram till Z, som alltså krävde 26 knackningar. För att sända även ett kort och enkelt ord behövde vi med detta system en kvart. Det var också oerhört farligt. Om d e j o u r n i, dvs. vakten, som marscherade av och an på den förut omnämnda nedfallbara bryggan utanför våra celler, hade fått nys om vad vi hade för oss, så hade vi blivit hårt bestraffade. För ett sådant brott mot reglementet var straffet tre dygn i k a r z e r, ett av de mest omänskliga och mest fruktade straff som fanns. Varje förbindelse, varje meddelande mellan fångarna var absolut förbjudet. Ett pedantiskt system av signaler, semaforer osv. hade utarbetats och var i verksamhet i hela fängelset i avsikt att förhindra att fångar från skilda celler någonsin möttes eller ens fick en skymt av varandra. Vår och en av oss — det var tanken bakom hela detta system — skulle vara fullständigt ovetande om alla de övriga fångarnas existens, förflyttningar och öden, även om denne andre fånge råkade vara en nära anförvant. Det var sålunda i en grav man hade stängt in oss, en grav i vilken vi skulle vara döda för alla utom för våra vaktare. Och försökte man bryta mot denna grymma regel, så väntade en ett ännu grymmare straff.

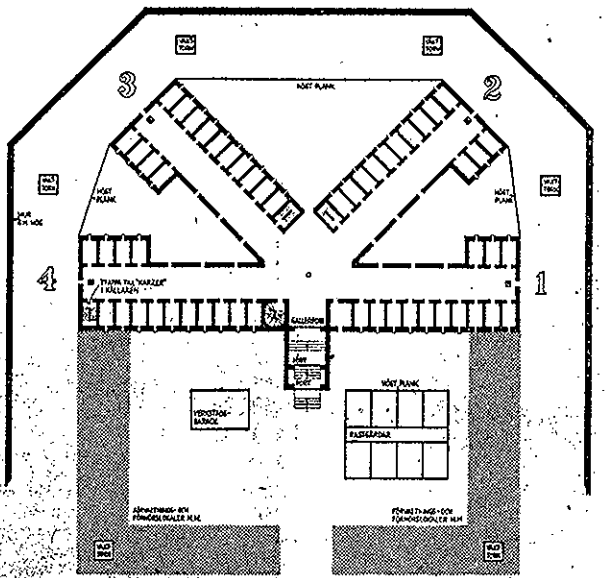

Denna planritning av fängelset Lefortovskaja i Moskva har utförts av arkitekt Axel Kandell. Utgångspunkten har varit en av legationsrådet de Mohr ritad skiss, byggd på dennes minnesbilder från sex år i fängelset. Diskussionsvis har sedan varje detalj genomgåtts. Eftersom självfallet inga mätningar har kunnat företas är det möjligt att exempelvis proportionerna här och var i någon mån avviker från de verkliga. Hur t. ex. den stora omfattningsmurens bägge skänklar slutar är något som hr de Mohr inte med egna ögon har haft tillfälle konstatera, varför ritningen låter dem löpa ut så att säga i ett par osynliga frågetecken.

Ritningen återger bottenplanet av den fyra våningar höga fängelsebyggnaden med sina fyra "armar" eller längor. I detta bottenplan har emellertid den i denna artikelserie aktuella raden av celler — markerade med nr 153 och nedåt och belägna i längans a n d r a våning — inprojicerats. Den lilla cirkeln i mitten av centralgården mellan "armarna" anger den plats där en "trafikkonstapel" alltid stod, utrustad med en vit och röd flagga, med vilkas hjälp han dirigerade "trafiken" inom fängelset så att två från olika celler kommande fångar aldrig skulle få en skymt av varandra.

Detaljrapport från förhören Besked om saknade kamrater

Det var en av de första dagarna av november 1944 som vi med hjälp av detta nya knackningssystem sände det första meddelandet till grannarna i cell 153. De uppfångade det. En lång tystnad uppstod. Det var tydligt att de höll på att studera systemet och försökte finna en nyckel till det. Men de begrep inte systemets enkla konstruktion. Vi gav emellertid inte tappt, utan sände samma meddelande upprepade gånger under de följande dagarna. Slutligen — det var den 7 november — hade de kommit hemligheten på spåren och svarade med samma system. Svaret kom på tyska: "W e r s i n d S i e?"

På det viset kom vi underfund med att av de tre fångarna i grannecellen 153 två var kolleger från tyska legationen i Sofia: legationsrådet Anton Mohrman och pressattachén Hermann Pörtzgen. Den tredje var ungerske militärattachéns sekreterare i Sofia, men hans namn minns jag inte.

Sedan vi på så sätt fått förbindelse med varandra fortsatte vi i dagar och veckor våra samtal, som ju var oerhört tidskrävande, men samtidigt av största vikt och värde för oss. Tack vare dem kunde vi utbyta för oss mycket nyttiga upplysningar, referera de förhör vi varit inkallade till, förbereda oss för överraskningar av olika slag, organisera vårt försvar, få en hel del, om än indirekta och mer eller mindre vaga, besked om andra kamrater eller kända personer som också var inhysta i samma fängelse.

Naturligtvis tänkte vi också genast på att försöka få kontakt även med invånarna i den andra grannecellen, den som hade numret 151. Vår avsikt var att på detta sätt så småningom organisera en hel kedja av kontakter med samtliga celler i denna "arm" av fängelsebyggnaden. Men det var ingen lätt uppgift. Våra grannar i cell 151 kom visserligen snart underfund med själva systemet, men deras egna sändningar var dåliga. Omsider lyckades vi likväl med mycken envishet och stort tålamod åstadkomma den nödvändiga synkroniseringen, och det var på det viset vi blev bekanta med Supprian och Wallenstein, som vi aldrig förut hade sett. Som jag förut påpekat blev dessa bägge åtskilda den 18 april 1945. Supprian flyttades över till oss, medan Wallenstein hamnade i cell nr 150. Cell 151 förblev därefter tom, vilket innebar att den kedja av mödosamt åstadkomna kontakter vi lyckats smida bröts. Det kändes som en stor besvikelse.

om han sade att det var den 14, 15 eller 17 januari. I alla händelser var det fråga om någon av dagarna mellan den 14 och den 17 januari. Förbindelsen avbröts emellertid plötsligt, varefter det inte var möjligt att återuppta den. Tills vidare måste vi sålunda avstå från att försöka få veta mera. Vi hade annars gärna velat veta åtminstone vad han hette och vilken nationalitet han tillhörde, den okände sändaren — få fler detaljer om hans olycksöde. Fullständigt avskilda från yttervärlden och alldeles okunniga om vad som pågick därute som vi var hade vi då ingen aning om att ryssarna redan hade erövrat Ungern och nu stod framför Wiens portar.

Vi beslutade därför att "ringa upp" våra nya grannar. Det var Supprians tur att dagen därpå knacka den första hälsningen. Vi fick omgående svar på tyska. De första orden var: "I c h b i n R ö d e l."

Rödel var en av legationssekreterarna vid tyska beskickningen i Bukarest. Han hade som sådan en mycket viktig och delikat tjänst, och han var dessutom personlig vän till minister Killinger, vars förtroende han åtnjöt. Killinger föredrog att begå självmord den 2 september 1944 framför att ge sig åt de rumänska kommunistpartisaner och sovjetryska förtrupper som hade stormat tyska legationshuset. Hans kvinnliga sekreterare följde hans exempel. Supprian kände Rödel mycket väl. De var goda vänner. Ett slags synkoperat, långsamt samtal tvärs genom väggen inleddes sålunda mellan dessa bägge män, som efter alla dessa tragiska upplevelser oväntat åter "träffades" som grannar. De hade alltför mycket att berätta för varandra för att jag skulle ha vågat avbryta dem och be om ytterligare upplysningar om fången från Budapest. Denne kunde omöjligen vara Rödel, eftersom Rödel i likhet med Supprian hade tagits till fånga i Bukarest. Det endå vi tills vidare visste var således att Rödel i cell 151 hade en kamrat. Resten av sändningen ägnades korta meddelanden om andra kolleger, som satt i cell 150 och som redan haft kontakt med Rödel.

Nattförhör och misshandel tvingade fram "bekännelse"

De följande dagarna fortsatte vi att "telegrafera" hela timmar i sträck. Rödel, som tycktes vara utomordentligt väl informerad, underrättade oss om många världshändelser, även nyligen inträffade, som vi dittills inte känt till. Sedan berättade han om de ständiga, tröttsamma, fruktansvärda förhör som han fortfarande underkastades. Hans grad inom karriären, hans uppgifter, den ytterst ömtåliga tjänst han beklätt och inte minst hans förtroliga förbindelser med minister Killinger gjorde att han ment och sin naivitet, gjorde fel i att sätta tro till. Han berättade till exempel att ryssarna efter en oändlig rad av pressande förhör hade tvingat honom att skriva ner ett mycket långt och detaljerat protokoll. Med andra ord: de tvingade honom avslöja allt han visste, med angivande av namn, data och "hemligheter". Nitton timmar i följd hade de hållit honom sysselsatt med sitt manuskript. Bakom honom stod hela tiden en soldat som vaktade honom och tre kommissarier som skyndade på honom. För att "upp-

svensk diplomat hade kunnat handlas på samma sätt som en son tillhörande en fiendena eller ännu värre? Vi såg då i annan lösning på gåtan än att var fråga om en kollaboratör, där gjort sig skyldig till att ha i dagen i ryssarnas ögon a starka sympatier och alltför intresse för någon av axelstat Men denna hypotes föreföll ändå vågad.

Supprian, som ibland visade på kvickhet och humor, me "Antagligen är det en av d eller fyra tyskvänliga sve som finns!" Vi skrattade, och vidare brydde vi oss inte om a om fler upplysningar — upply gar som kunde tänkas te sig b rande och indiskreta för Wa berg.

LLENBERG – SVENSK DIPLOMAT..."

(Forts. från sidan 1)

kt "murtelegram"
ntroducerade svensken

i kommunicerat den mur som cellen åt. Samvanliga: knack- Apropå detta ligt att här ge hur det funge- var just enligt ag senare var i ch vidmakthålla Raoul Wallen-

Ronchi och jag att få veta när natten till den fördes in i vår ade hänt våra de skilts ifrån, de hade tagit on eller några fann sig i cel- Men under den å oerfarna och vi varken ville a få kontakt invånare, som och an och ikas röster ett idde in till oss. emellertid att ll 153, som av ll på att diska llet, vilket var intill vår cell, iggen med sin vibration upp- r som en up- föddes i våra e ett par gån- h den okände sidan denna med ett par tte några mi- uppnå något beslöt då att indningar en- imen hade ti- r och kunde abetet. Själv delar av det. meddelande,

och Simen transmitterade det med Morsetecken. Grannarna uppfångade det och svarade efter en stund, men på ett obegripligt sätt. Vi förstod att de inte behärskade konsten att telegrafera enligt Morsesystemet. De närmaste dagarna rådde desillusion och tystnad i våra celler. Men vi gav inte upp.

Efter långa överläggningar beslutade vi övergå till ett enklare, men samtidigt förtvivlat långsamt system: A en knackning — B två knackningar — C tre knackningar osv. hela alfabetet igenom fram till Z, som alltså krävde 26 knackningar. För att sända även ett kort och enkelt ord behövde vi med detta system en kvart. Det var också oerhört farligt. Om d e j o u r n i, dvs. vakten, som marscherade av och an på den förut omnämnda nedfällbara bryggan utanför våra celler, hade fått nys om vad vi hade för oss, så hade vi blivit hårt bestraffade. För ett sådant brott mot reglementet var straffet tre dygn i k a r z e r, ett av de mest omänskliga och mest fruktade straff som fanns. Varje förbindelse, varje meddelande mellan fångarna var absolut förbjudet. Ett pedantiskt system av signaler, semaforer osv. hade utarbetats och var i verksamhet i hela fängelset i avsikt att förhindra att fångar från skilda celler någonsin möttes eller ens fick en skymt av varandra. Var och en av oss — det var tanken bakom hela detta system — skulle vara fullständigt ovetande om alla de övriga fångarnas existens, förflyttningar och öde, även om denne andre fånge råkade vara en nära anförvant. Det var sålunda i en grav man hade stängt in oss, en grav i vilken vi skulle vara döda för alla utom för våra vaktare. Och försökte man bryta mot denna grymma regel, så väntade en ett ännu grymmare straff.

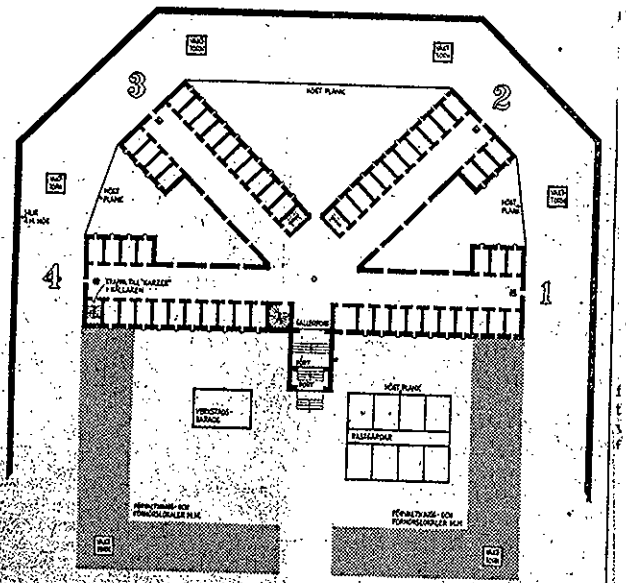

Denna planritning av fängelset Lefortovskaja i Moskva har utförts av arkitekt Axel Kandell. Utgångspunkten har varit en av legationsrådet de Mohr ritad skiss, byggd på dennes minnesbilder från sex år i fängelset. Diskussionsvis har sedan varje detalj genomgåtts. Eftersom självfallet inga mätningar har kunnat företas är det möjligt att exempelvis proportionerna här och var i någon mån avviker från de verkliga. Hur t. ex. den stora omfattningsmurens bägge skänklar slutar är något som hr de Mohr inte med egna ögon har haft tillfälle konstatera, varför ritningen låter dem löpa ut så att säga i ett par osynliga frågetecken.

Ritningen återger bottenplanet av den fyra våningar höga fängelsebyggnaden med sina fyra "armar" eller längor. I detta bottenplan har emellertid den i denna artikelserie aktuella raden av celler — markerade med nr 153 och nedåt och belägna i längans a n d r a våning — inprojicerats. Den lilla cirkeln i mitten av centralgården mellan "armarna" anger den plats där en "trafikkonstapel" alltid stod, utrustad med en vit och röd flagga, med vilkas hjälp han dirigerade "trafiken" inom fängelset så att två från olika celler kommande fångar aldrig skulle få en skymt av varandra.

ort från förhören
l om saknade kamrater

örsta dagarna vi med hjälp kningssystem ddelandet till e uppfångade ppstod. Det l på att stuökte finna en begrep inte truktion. Vi pt, utan sänupprepade de dagarna. n 7 novemhemligheten med samma tyska: "W e r

i underfund rna i grannolleger från a: legations- och pressgen. Den militärattaa, men hans

fått förbinrtsatte vi i samtal, som vande, men t och värde n kunde vi yttiga upprhör vi va-

rit inkallade till, förbereda oss för överraskningar av olika slag, organisera vårt försvar, få en hel del, om än indirekta och mer eller mindre vaga, besked om andra kamrater eller kända personer som också var inhysta i samma fängelse.

Naturligtvis tänkte vi också genast på att försöka få kontakt även med invånarna i den andra grannecellen, den som hade numret 151. Vår avsikt var att på detta sätt småningom organisera en hel kedja av kontakter med samtliga celler i denna "arm" av fängelsebyggnaden. Men det var ingen lätt uppgift. Våra grannar i cell 151 kom visserligen snart underfund med själva systemet, men deras egna sändningar var dåliga. Omsider lyckades vi likväl med mycken envishet och stort tålamod åstadkomma den nödvändiga synkroniseringen, och det var på det viset vi blev bekanta med Supprian och Wallenstein, som vi aldrig förut hade sett. Som jag förut påpekat blev dessa bägge åtskilda den 18 april 1945. Supprian flyttades över till oss, medan Wallenstein hamnade i cell nr 150. Cell 151 förblev därefter tom, vilket innebar att den kedja av mödosamt åstadkomna kontakter, vi lyckats smida bröts. Det kändes som en stor besvikelse.

svaga knackningar

om han sade att det var den 14, 15 eller 17 januari. I alla händelser var det fråga om någon av dagarna mellan den 14 och den 17 januari. Förbindelsen avbröts emellertid plötsligt, varefter det inte var möjligt att återuppta den. Tills vidare måste vi sålunda avstå från att försöka få veta mera. Vi hade annars gärna velat veta åtminstone vad han hette och vilken nationalitet han tillhörde, den okände sändaren — få fler detaljer om hans olycksöde. Fullständigt avskilda från yttervärlden och alldeles okunniga om vad som pågick därute som vi var hade vi då ingen aning om att ryssarna redan hade erövrat Ungern och nu stod framför Wiens portar.

Vi beslutade därför att "ringa upp" våra nya grannar. Det var Supprians tur att dagen därpå knacka den första hälsningen. Vi fick omgående svar på tyska. De första orden var: "I c h b i n R ö d e l."

Rödel var en av legationssekreterarna vid tyska beskickningen i Bukarest. Han hade som sådan en mycket viktig och delikat tjänst, och han var dessutom personlig vän till minister Killinger, vars förtroende han åtnjöt. Killinger föredrog att begå självmord den 2 september 1944 framför att ge sig åt de rumänska kommunistpartisaner och sovjetryska förtrupper som hade stormat tyska legationshuset. Hans kvinnliga sekreterare följde hans exempel. Supprian kände Rödel mycket väl. De var goda vänner. Ett slags synkoperat, långsamt samtal tvärs genom väggen inleddes sålunda mellan dessa bägge män, som efter alla dessa tragiska upplevelser oväntat åter "träffades" som grannar. De hade alltför mycket att berätta för varandra för att jag skulle ha vågat avbryta dem och be om ytterligare upplysningar om fången från Budapest. Denne kunde omöjligen vara Rödel, eftersom Rödel i likhet med Supprian hade tagits till fånga i Bukarest. Det enda vi tills vidare visste var således att Rödel i cell 151 hade en kamrat. Resten av sändningen ägnades korta meddelanden om andra kolleger, som satt i cell 150 och som redan haft kontakt med Rödel.

Nattförhör och misshandel tvingade fram "bekännelse"

De följande dagarna fortsatte vi att "telegrafera" hela timmar i sträck. Rödel, som tycktes vara utomordentligt väl informerad, underrättade oss om många världshändelser, även nyligen inträffade, som vi dittills inte känt till. Sedan berättade han om de ständiga, tröttsamma, fruktansvärda förhör som han fortfarande underkastades. Hans grad inom karriären, hans uppgifter, den ytterst ömtåliga tjänst han beklätt och inte minst hans förtroliga förbindelser med minister Killinger gjorde att han av ryssarna betraktades som ett ment och sin naivitet, gjorde fel i att sätta tro till. Han berättade till exempel att ryssarna efter en oändlig rad av pressande förhör hade tvingat honom att skriva ner ett mycket långt och detaljerat protokoll. Med andra ord: de tvingade honom avslöja allt han visste, med angivande av namn, data och "hemligheter". Nitton timmar i följd hade de hållit honom sysselsatt med sitt manuskript. Bakom honom stod hela tiden en soldat som vaktade honom och tre kommissarier som skyndade på honom. För att "uppmuntra" honom hade de utsatt

svensk diplomat hade kunnat behandlas på samma sätt som en person tillhörande en fiendenation, eller ännu värre? Vi såg då ingen annan lösning på gåtan än att det var fråga om en kollaboratör, den där gjort sig skyldig till att ha lagt i dagen i ryssarnas ögon alltför starka sympatier och alltför stort intresse för någon av axelstaterna. Men denna hypotes föreföll oss ändå vågad.

Supprian, som ibland visade prov på kvickhet och humor, menade: "Antagligen är det en av de tre eller fyra tyskvänliga svenskar som finns!" Vi skrattade, och tills vidare brydde vi oss inte om att be om fler upplysningar — upplysningar som kunde tänkas te sig besvärande och indiskreta för Wallenberg.

De uppfångade uppstod. Det öll på att stusökte finna en de begrep inte struktion. Vi ppt, utan sände upprepade ande dagarna. den 7 novemit hemligheten e med samma å tyska: "W e r

vi underfund garna i grannkolleger från ofia: legationsan och pressförtzgen. Den militärattaofia, men hans

itt fått förbinfortsatte vi i a samtal, som krävande, men vikt och värde dem kunde vi t nyttiga upp- förhör vi va-

svaga knackningar ibergs första "samtal"

re — det måsden 20 eller 21 som hade min nur som vette gäster fördes e om detta för . Men av lättskäl beslutade krare" tillfälle tta förbindelse inde nämligen rna utnyttjade k spela rollen nätter förgick. e vi att än den de nya invåtes och fördes na för att förheten att desshör inträffade lång tid likrighet (ibland te förrän sent ss att förmoda iktiga personer, sserade säkerarier. Vi bekända kamragen erfarenhet förhöras hela rmhärtiga och nder den djädessa förhörsöra precis vad såg vara mest

fann bekant kollega kvafängelsets granncell

nen sände på hur det hade gs till fånga. an hade blivit na i Budapest rda dagar när

mindre vaga, besked om andra kamrater eller kända personer som också var inhysta i samma fängelse.

Naturligtvis tänkte vi också genast på att försöka få kontakt även med invånarna i den andra granncellen, den som hade numret 151. Vår avsikt var att på detta sätt så småningom organisera en hel kedja av kontakter med samtliga celler i denna "arm" av fängelsebyggnaden. Men det var ingen lätt uppgift. Våra grannar i cell 151 kom visserligen snart underfund med själva systemet, men deras egna sändningar var dåliga. Omsider lyckades vi likväl med mycken envishet och stort tålamod åstadkomma den nödvändiga synkroniseringen, och det var på det viset vi blev bekanta med Supprian och Wallenstein, som vi aldrig förut hade sett. Som jag förut påpekat blev dessa bägge åtskilda den 18 april 1945. Supprian flyttades över till oss, medan Wallenstein hamnade i cell nr 150. Cell 151 förblev därefter tom, vilket innebar att den kedja av mödosamt åstadkomna kontakter vi lyckats smida bröts. Det kändes som en stor besvikelse.

effektivt i syfte att framtvinga de bekännelser de önskade eller rättare som de fått i uppdrag att pressa fram. Men å andra sidan lugnade dessa ideliga nattliga väckningar oss — vi var nu övertygade om att våra grannar verkligen var fångar och inte provokatörer. Vi beslutade därför "kalla på dem" så fort något tillfälle erbjöd sig.

En eftermiddag, medan jag satt på min brits, lutad mot väggen som skilde oss från våra grannar och ett offer för nattsvarta tankar, för sådana där dystra meditationer som den djupa tystnaden i ett fängelse så lätt ger upphov till, tyckte jag mig plötsligt höra en svag, obestämd, men ändå rytmisk knackning, som om någon i granncellen var sysselsatt med att i hemlighet "samtala" med invånarna i någon annan cell än vår. Jag lyssnade spänt och blev övertygad om att jag inte tog miste. Jag underrättade mina cellkamrater om saken, och vi försökte sedan uppfånga "sändningen". Det var emellertid svårt, ty knackningarna var så lätta och svaga att många av dem undgick oss. Dessutom hade sändningen tydligen pågått en stund, och även detta försvårade för oss att uppfånga dem. Icke desto mindre lyckades vi förstå en del.

för Wiens portar.

Vi beslutade därför att "ringa upp" våra nya grannar. Det var Supprians tur att dagen därpå knacka den första hälsningen. Vi fick omgående svar på tyska. De första orden var: "Ich bin Rödel."

Rödel var en av legationssekreterarna vid tyska beskickningen i Bukarest. Han hade som sådan en

Nattförhör och misshandel tvingade fram "bekännelse"

De följande dagarna fortsatte vi att "telegrafera" hela timmar i sträck. Rödel, som tycktes vara utomordentligt väl informerad, underrättade oss om många världshändelser, även nyligen inträffade, som vi dittills inte känt till. Sedan berättade han om de ständiga, tröttsamma, fruktansvärda förhör som han fortfarande underkastades. Hans grad inom karriären, hans uppgifter, den ytterst ömtåliga tjänst han beklätt och inte minst hans förtroliga förbindelser med minister Killinger gjorde att han av ryssarna betraktades som ett "byte" av den allra största betydelse. Stackars Rödel hade underkastats alla möjliga slags "prov". De ryska förhörsledarna hade pressat honom obarmhärtigt, de hade plågat och hotat honom. De höll honom i ett tillstånd av skräck, i det att de oavbrutet lät ett damoklessvärd sväva över hans huvud. Damoklessvärdet hette "likvidering". Men till omväxling med hotelserna och utpressningen använde de sig av smicker, löften, illusioner som Rödel, delvis som följd av det skräcktillstånd han befann sig i, delvis på grund av sitt temperament och sin naivitet, gjorde fel i att sätta tro till. Han berättade till exempel att ryssarna efter en oändlig rad av pressande förhör hade tvingat honom att skriva ner ett mycket långt och detaljerat protokoll. Med andra ord: de tvingade honom avslöja allt han visste, med angivande av namn, data och "hemligheter". Nitton timmar i följd hade de hållit honom sysselsatt med sitt manuskript. Bakom honom stod hela tiden en soldat som vaktade honom och tre kommissarier som skyndade på honom. För att "uppmuntra" honom hade de utspisat honom med en riklig måltid och senare med en kopp choklad med käx. Det var en för en fånge otrolig behandling. De hade rent av gett honom en stor ask utsökta bulgariska cigarretter, av vilka han i sitt nervösa och upphetsade tillstånd hade rökt över hundra under dessa nitton timmar. När han äntligen var färdig med sitt långa memorandum, som han måste underteckna med sitt namn sida för sida, hade ryssarna skickat honom tillbaka till hans cell och där lämnat honom i fred.

Häpna och skeptiska fångar mötte svenske cellkamraten

Stackars Rödel trodde nu att han hade prövningarna bakom sig och hoppades att ryssarna skulle börja infria de många löften de gett honom. Han begrep inte ännu att han med sin långa berättelse sannolikt hade undertecknat inte bara sin egen, utan även många andras dom.

Det var först senare, när Rödel var färdig med sin berättelse om sina öden och äventyr — och med vårt telegraferingssystem betydde detta flera dagar —, som vi kunde be honom tala om för oss vem den andre var.

— Vem är er kamrat? frågade vi.

— W a l l e n b e r g, svarade han kort och gott.

Det var ett namn som inte sade oss något. Ingen av oss tre hade någonsin känt eller ens hört talas om en Wallenberg bland kamraterna i diplomatiska kåren. Namnet föreföll oss mycket väl kunna vara tyskt, och vi trodde faktiskt i förstone att denne Wallenberg var tysk. Vi frågade då grannarna i cell 153, Mohrmann och Förtzgen, om de möjligen kände honom eller hört talas om honom. De svarade: "Vi har aldrig känt eller hört talas om någon Wallenberg."

Vem kunde det då vara?

Vi vände tillbaka till Rödel och bad om utförligare upplysningar. Han knackade i väggen:

— E n s v e n s k d i p l o m a t.

En svensk diplomat?! Vi trodde att vi hade hört eller förstått fel, varför vi bad Rödel upprepa sitt svar. Han bekräftade detta och tillade:

— ...a r r e s t e r a d i B u d a p e s t...

Vi var slagna av häpnad, men också skeptiska. Hur var det möjligt att en svensk diplomat hade kunnat hamna i ett sovjetryskt fängelse? Sverige var ju neutralt och upprätthöll normala diplomatiska förbindelser med Sovjetunionen. Inte nog härmed, Sverige hade ju rent av övertagit skyddet av de tyska intressena i Ryssland och omvänt de ryska i Tyskland. Hur var det då möjligt att tro att en svensk diplomat hade kunnat behandlas på samma sätt som en person tillhörande en fiendenation, eller ännu värre? Vi såg då ingen annan lösning på gåtan än att det var fråga om en kollaboratör, den där gjort sig skyldig till att ha lagt i dagen i ryssarnas ögon alltför starka sympatier och alltför stort intresse för någon av axelstaterna. Men denna hypotes föreföll oss ändå vågad.

Supprian, som ibland visade prov på kvickhet och humor, menade: "Antagligen är det en av de tre eller fyra tyskvänliga svenskar som finns!" Vi skrattade, och tills vidare brydde vi oss inte om att be om fler upplysningar — upplysningar som kunde tänkas te sig besvärande och indiskreta för Wallenberg.

Claudio de Mohr

(World Copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

Dr. Nyheter 5/2/53

RB

redsklausu-
förpliktelse
s typ:
mmade här
ronten und
verkslärarn
miska gru
nakterna o
ns motåtgä
de stridan
utbetala d
lönetillägge
ion för per
s, k. "fred

tatliga strid
med protes
vid ämbet
partimotione
en intensi
fann sig sm
för ledamö
len och rege
från att de
hörighet.
rister hävda
lönetillägge
gick inte s
att den aktu
grad oklo
an, att t. ex
m inte vari
med i Läro
nd kunde ut
högre lön ä

att man frå
gällande at
givare skull
erna att i et
stridsåtgärder
ot utformnin

da hänvisad
kommelse va
stemannaorga
och Statstjä

ete så är re-
el ett område
profeter och
är galet.
tribution un-
att standard-
issa områden
innan man
r måste det
och sådant
r förtroende
rationalisera
konsument-
a intimt för-
a.

ör ett par da-
a konsument-
ätta en
ar. Alla vi
t nerv- och
ar, sade h
massflykt til
n officiellt
nisterpresiden
rkände på o
BERLIN, on
ns Nyheters B
respondent

Grotev

g i väst
r massfl

arna. Kraftig
onterats upp,
r hela natten.
ndes ut på
t evakuera 1.
elbart hotade
pen.

WALLENBERG ERTAPPAD U

SVENSKEN FI
VAD HAN A

Det bleo en gripande scen när legationsrådet de Mohr mötte sin fru vid de
Tarvisio den 6 oktober 1950 vid återkomsten från sex års lidande

Meda
tog i's
hade

D. Nyheter 5/2/53

PPAD UNDER 'SAMTAL'
SKEN FICK INTE VETA D HAN ANKLAGADES FÖR

ationsrådet de Mohr mötte sin fru vid den italienska gränsstationen 0' vid återkomsten från sex års lidande i ryska fängelser.

Kolchozarbete sannolikt öde efter fängelset

Dr Claudio de Mohr avslutar i dag sitt vittnesmål om Raoul Wallenberg. Han beskriver den fortsatta "murtelegrafin" med svensken, som varade fram till början av 1948, då de Mohr flyttades till en annan cell. Det är därmed fastslaget att Raoul Wallenberg hölls fången i Lefortovskaja i Moskva från den 20 eller 21 april 1945 till början av 1948.

I den not som utrikesminister Vysjinskij den 21 augusti 1947 överlämnade till svenska regeringen lydde huvudmeningen: "En noggrann undersökning för att utröna var Raoul Wallenberg vistas har gett till resultat att han icke finns i Sovjetunionen och att han är okänd för oss."

Det bör tilläggas att det vittnesmål Dagens Nyheter nu publicerat även är avgivet under edlig förpliktelse inför svenska myndigheter av den i tjänst varande italienske diplomaten. Ett i allt väsentligt överensstämmande vittnesmål har likaledes under edlig förpliktelse avgivits av de Mohrs kollega Giovanni Ronchi. Dessa två är de enda som frigivits av de medfångar som hade direkt kontakt med Wallenberg den aktuella tiden.

de Mohr avslutar sitt vittnesmål med att förklara sig beredd att bli ledare för en internationell kommission med befogenheter att på sovjetryskt territorium företa en grundlig undersökning av fallet Wallenberg. de Mohr skriver:

Forts. sidan åtta, spalt ett.

DE MOHR BEREDD LEDA NY UNDE

Wallenberg . . .

(Forts. från sidan 1)

Vill söka upp alla medfångar i Sovjetunionens fängelser

Våra kontakter tvärs igenom väggen fortsatte med största livaktighet nästan dagligen. Rödel och Wallenberg turades om att "telegrafera". Det var i själva verket mycket ofta svensken som utförde knackningarna, eftersom han hade sin sovbrits just utefter den vägg som skilde våra bägge celler åt. Mellan hans sovbrits och min var sålunda bara denna mur. Det var av denna anledning helt naturligt att han bekvämare och framför allt med mindre risk än Rödel att väcka fångvaktarnas misstankar kunde svara för sändningarna.

Under tiden gick dagarna, veckorna och månaderna. Vi utbytte regelbundet nyheter, berättade i tur och ordning om förhören, om förflyttningar av fångar inom fängelset, om vad vi tillfälligtvis råkat få veta om vad som hände utanför detta. Dessemellan gav vi varandra en del upplysningar om oss själva, ett och annat självbiografiskt förtroende.

Men apropå dessa förtroenden skadar det inte att understryka en sak som förklarar det förhållandet att vi alltid försökte vara mycket diskreta när det gällde att be om upplysningar och detaljer av personlig natur. Denna diskretion var i själva verket en oskriven lag i fängelset. När man tog kontakt med någon fånge som man inte förut var bekant med, så bad man exempelvis i allmänhet inte att få veta hans familjenamn, utan endast förnamnet. Detta är nämligen på ett sätt mindre personligt: det finns många Karl, Johan, Anton, och många betyder alltså — ingen!

När man lever under inkvisitionens och angiveriets tryck är det säkrast att vara just "ingen", det är det klokaste, det lämpligaste, den effektivaste förklädnaden. Samma försiktighetsprincip, även den lika välmotiverad och skrupulöst respekterad, gällde om enskildheter av personlig och biografisk art.

Det fanns dessutom ännu ett skäl till att inte insistera alltför mycket på att få veta detaljer om vad den ene eller andre kamraten hade haft för sig, om orsakerna till att han tillfångatagits och om de anklagelser som ryssarna riktade mot honom. Skälet är helt enkelt det att, bortsett från de bestämda "fel" och "brott" som ryssarna mer eller mindre orimligt kunde beskylla oss för att ha begått, det fanns en grundläggande och allmän anklagelse som ingen undgick och som ryssarna riktade mot oss alla utan åtskillnad och undantagslöst: spionage. Ju mindre våra inkvisitorer upptäckte hos oss, i vårt förflutna, i våra tjänsteställningar och våra handlingar av det slag som de kunde bygga upp en preciserad och grundad anklagelse på, desto mera koncentrerade de sig på spionagetesen. Man fick det intrycket att ryssarna behärskades av spionagemani. De kunde över huvud inte föreställa sig en utlänning, och framför allt inte en diplomat, som inte var spion. Och de krävde med en ihärdighet och envishet som bragte oss till förtvivlan att vi skulle erkänna att vi varit spioner — ungefär på samma sätt som vi skulle kunna gå med på att vara mänskliga varelser . . .

Gav öppenhjärtig skildring av upplevelserna i Budapest

Följden av allt detta var klar. Det ansågs alltid vara ytterst taktlöst och olämpligt att insistera på att en fängelsekamrat berättade detaljer från sin tidigare verksamhet och orsakerna till att han satts i sovjetryskt fängelse. Och denna regel måste ju få dubbel giltighet när det gällde en kamrat som befann sig i Wallenbergs paradoxala situation.

Icke desto mindre fick vi en hel del upplysningar som Wallenberg frivilligt gav oss. Vi fick exempelvis veta att han hade bedrivit en ädel och humanitär verksamhet i Budapest för att hjälpa och beskydda alla dem, och i synnerhet judar som raslagarna, förföljelserna och de andra överdrifter vilka den ungerska regeringen under Hitlers inflytande hade infört och gjort sig skyldig till, bragt i allvarlig fara. Vi fick likaså veta att Wallenberg, uppfylld av självuppoffringens anda och med förakt för faran, hade velat stanna kvar på skansen och in i det sista fortsätta sin mission — in i det sista, dvs. vid en tidpunkt när de utländska beskickningarna redan var evakuerade och många medlemmar av dessa hade satt sig i säkerhet. Raoul Wallenberg hade sannolikt intuitivt förstått och förutsett att den sovjetryska ockupationen skulle komma att mångdubbla de tragiska fallen av politisk, social och ideologisk, om än icke rasbetonad, förföljelse och att han följaktligen skulle kunna rädda ännu många människoliv genom att ingripa, utnyttjande sina diplomatiska prerogativ. Därför stannade han kvar i Budapest in i det sista. Det var först under belägringens och flygangreppens mest tragiska dagar som han såg sig nödsakad att lämna Budapest — inte för att fly, utan för att på någon mindre utsatt plats kunna fortsätta sitt arbete med större utsikt till framgång.

Tiden 14 januari–20 april fortfarande insvept i dunkel

Så föll han i ryssarnas händer — under sådana omständigheter och på en sådan plats att de kunde tillåta sig att arrestera honom utan att något vittne var närvarande, utan att någon alls visste om det. I invasionens tragiska kaos försvann Wallenberg. Ingen återsåg . . . som många trodde t. o. m. att 1945) och det ögonblick då han fördes in i cell nr 151 i Lefortovskaja samt de första kontakterna med mig kan jag icke nu ge några säkra upplysningar. Det är mycket möjligt att Wallenberg gav mig besked även om detta, men jag kan på denna punkt inte vara ovederläggligt och absolut exakt på

Det andra Wallenbergvittnet, den italienske diplomaten Giovanni Ronchi (längst till höger), möts av italienska tjänstemän vid återkomsten från fångenskapen i Moskva.

Wallenberg och hans kamrat blev plötsligt förflyttade

Mina förbindelser med Wallenberg hade börjat i april 1945. De forsatte regelbundet och med största livlighet under månader och månader. Om Wallenbergs identitet kan intet som helst tvivel råda. Man skall komma ihåg att jag ingalunda är den ende som bekräftar och bevisar detsamma. Även Giovanni Ronchi, som ju befann sig i samma cell som jag, som deltog i "samtalen" med Wallenberg och som frigavs tillsammans med mig, har i likhet med mig bekräftat och bevisat det under edlig förpliktelse.

Efter åtskilliga månader — kanske var det ett helt år — av förbindelser och dagliga samtal blev en dag Wallenberg och Rödel plötsligt förflyttade från cell 151. Cellbyte var någonting normalt och förekom mycket ofta. Ett par gånger om året gav kommissarierna order om att ett stort antal omflyttningar skulle ske. Jag vet inte efter vilka principer och för vilka syften man företog dessa förändringar. Men det kan hända att förflyttningen, Wallenberg ovetande, beslutades som följd att vakterna hade överraskat garna i cell 150 med att "te fera" enligt det vanliga s med invånarna i någon gr Tysken Wallenstein lyckade ligen att en dag under pro alltså promenaden i ras underrätta Supprian, som nerade i rastgården intill, han, Wallenstein, hade blivit bestraffad för en sådan f Och Wallenstein var just dem som mest regelbun livligt kommunicerade m sina grannar, bland dem berg. När sådana förbindelse täcktes var det vanligt att garna i granncellerna samt synnerligen förflyttades, uppenb ligen i avsikt att definitivt br varje kontakt och omöjligg varje upprepande. Min uppfattni är att Wallenberg och Rödel fö flyttades just av detta skäl.

de Mohr flyttas från cell 152 Kontakten med svensken bryts

Men en eller ett par dagar efter denna förflyttning upplevde vi den trevliga överraskningen att Wallenberg och Rödel på nytt "ringde upp" oss. De hade flyttats upp till våningen över vår — sålunda till tredje våningen — och närmare bestämt till en cell som låg just över vår. På det viset kunde vi upprätthålla förbindelsen och fortsätta våra samtal.

I cell nr 151 — just den som Wallenberg förut hade haft — flyttade en fånge in som vi brukade kalla "Mysteriet". Vi lyckades aldrig utväxla något samtal med honom. Han svarade regelbundet på våra "anrop" och sände oss meddelanden som emellertid var fullständigt obegripliga. Vi försökte på alla språk vi behärskade: franska, italienska, tyska, engelska, spanska — det var ingenting att göra åt saken. Vi trodde att det var en kines eller japan. De enda ord han lyckades göra begripliga för oss var "Good morning". Men dem upprepade han hundra gånger om dagen. Det var det enda han kunde säga. Det var tydligt att han var sjuk, ty sjukvårdarna ko ofta och gav honom medicin, oc även vrac avlade besök hos ho nom. Antagligen tillhörde han någ orientalisk religion — kansk muhammedanismen. Sin religio utövade han i alla händelser me stor iver och sjöng sina böne Vakterna tillrättavisade honom ofta och tillhöll honom att vara tyst, eller också iakttog de honom med road nyfikenhet, skrattade åt hans riter och gjorde sig lustiga över honom.

Förbindelserna med Wallenberg fortsatte sålunda under lång tid, månad efter månad. Jag tror inte jag misstar mig när jag säger att våra kontakter utan tvivel varade oavbrutet genom hela året 1946 och med stor sannolikhet 1947. Men mitt minne tillåter mig inte att ange ett exakt datum.

Senare förflyttades jag själv till en annan cell. Detta hände i början av 1948. Det var då som kontakten med Wallenberg definiti bröts, och jag fick aldrig veta va Wallenberg i sin tur hade flytta

kännelser, på det vi hjälp av isoleringens alla kval skapande en mardröm och ständig fången. Det slutade r tog intryck härav och fann brott som han blott för att få ett slu Sovjetryssarna har e gåvning i fråga om förföljelse och psyko Och under alla förl nyttjade de omständ att frampressa alla de angivelser, uppgifter kunde användas för som helst, på vilket

Tvångsarb vanli

Indiskretioner oc uppgifter som jag ihop på senare tid att många av ryssa tiska och politisk längre hålles i förva I stället har de, all siska kondition oc eller förutsättninga sänts till olika kolc tiker och andra före mera skulle röna e behandling. Gud gi . . . om nu inte be . . . nu har slagit för . . . om dessa fån . . . från dem som . . . krigsförbrytels . . . nande "brott" — . . . straffängelser e Jag är övertygad . . . händelse dett

Många W . . . Sovj

. . . vad jag här en anklagelse att vara en lägga mig — men med fak bevismöjlighet mänt prat och vulgära förolämpn Om Moskva vill så har det bara förslag, nämligen a en internationell neutrala personer alla garantier, me

EDD LEDA NY UNDERSÖKNING

Det andra Wallenbergvittnet, den italienske diplomaten Giovanni Ronchi (längst till höger), möts av italienska tjänsteman vid återkomsten från fångenskapen i Moskva.

Wallenberg och hans kamrat blev plötsligt förflyttade

Mina förbindelser med Wallenberg hade börjat i april 1945. De forsatte regelbundet och med största livlighet under månader och månader. Om Wallenbergs identitet kan intet som helst tvivel råda. Man skall komma ihåg att jag ingalunda är den ende som bekräftar och bevisar detsamma. Även Giovanni Ronchi, som ju befann sig i samma cell som jag, som deltog i "samtalen" med Wallenberg och som frigavs tillsammans med mig, har i likhet med mig bekräftat och bevisat det under edlig förpliktelse.

Efter åtskilliga månader — kanske var det ett helt år — av förbindelser och dagliga samtal blev en dag Wallenberg och Rödel plötsligt förflyttade från cell 151. Cellbyte var någonting normalt och förekom mycket ofta. Ett par gånger om året gav kommissarierna order om att ett stort antal omflyttningar skulle ske. Jag vet inte efter vilka principer och för vilka syften man företog dessa förändringar. Men det kan hända att förflyttningen, Wallenberg [illegible] ovetande, beslutades som följd att vakterna hade överraskat [illegible] garna i cell 150 med att "[illegible]fera", enligt det vanliga sy[illegible] med invånarna i någon gr[illegible] Tysken Wallenstein lyckade [illegible]ligen att en dag under pro[illegible] alltså promenaden i rast[illegible] underrätta Supprian, som [illegible]nerade i rastgården intill, han, Wallenstein, hade blivit bestraffad för en sådan fö[illegible] Och Wallenstein var just dem som mest regelbund[illegible] livligt kommunicerade m[illegible] sina grannar, bland dem [illegible]berg. När sådana förbindelse[illegible] täcktes var det vanligt att garna i granncellerna samt synnerligen förflyttades, uppenb[illegible]ligen i avsikt att definitivt br[illegible] varje kontakt och omöjlig[illegible] varje upprepande. Min uppfattni[illegible] är att Wallenberg och Rödel f[illegible] flyttades just av detta skäl.

de Mohr flyttas från cell 152 Kontakten med svensken bryts

Men en eller ett par dagar efter denna förflyttning upplevde vi den trevliga överraskningen att Wallenberg och Rödel på nytt "ringde upp" oss. De hade flyttats upp till våningen över vår — sålunda till tredje våningen — och närmare bestämt till en cell som låg just över vår. På det viset kunde vi upprätthålla förbindelsen och fortsätta våra samtal.

I cell nr 151 — just den som Wallenberg förut hade haft — flyttade en fånge in som vi brukade kalla "Mysteriet". Vi lyckades aldrig utväxla något samtal med honom. Han svarade regelbundet på våra "anrop" och sände oss meddelanden som emellertid var fullständigt obegripliga. Vi försökte på alla språk vi behärskade: franska, italienska, tyska, engelska, spanska — det var ingenting att göra åt saken. Vi trodde att det var en kines eller japan. De enda ord han lyckades göra begripliga för oss var "Good morning". Men dem upprepade han hundra gånger om dagen. Det var det enda han var sjuk, ty sjukvårdarna kom ofta och gav honom medicin, och även vårt avlade besök hos honom. Antagligen tillhörde han någon orientalisk religion — kanske muhammedanismen. Sin religion utövade han i alla händelser med stor iver och sjöng sina böner. Vakterna tillrättavisade honom ofta och tillhöll honom att vara tyst, eller också iakttog de honom med road nyfikenhet, skrattade åt hans riter och gjorde sig lustiga över honom.

Förbindelserna med Wallenberg fortsatte sålunda under lång tid, månad efter månad. Jag tror inte jag misstar mig när jag säger att våra kontakter utan tvivel varade oavbrutet genom hela året 1946 och med stor sannolikhet 1947. Men mitt minne tillåter mig inte att ange ett exakt datum.

Senare förflyttades jag själv till en annan cell. Detta hände i början av 1948. Det var då som kontakten med Wallenberg definitivt bröts, och jag fick aldrig veta vad som hände honom därefter.

Tvångsarbete på kolchozerna vanligt för politiska fångar

Indiskretioner och trovärdiga uppgifter som jag lyckats samla upp på senare tid synes bekräfta att många av ryssarnas diplomatiska och politiska fångar inte längre hålles i förvar i fängelserna. I stället har de, allt efter sin fysiska kondition och sina anlag eller förutsättningar för övrigt, satts till olika kolchozer, till fabriker och andra företag, där de numera skulle röna en något bättre behandling. Gud give att det vore sant om nu inte befrielsens timme nu har slagit för dem. När jag [illegible] om dessa fångar, så bortser [illegible] från dem som dömts straff [illegible] krigsförbrytelser eller andra [illegible]nande "brott" — de har skickats [illegible] straffängelser eller Sibirien.

Jag är övertygad om att jag, för [illegible]den händelse detta mitt vittnesmål skulle komma att vederfaras den utsökta äran av någon reaktion och dementi från rysk sida, naturligtvis kommer att beskyllas för att ha talat osanning och för att ha avgivit falskt vittnesbörd — eller att man åtminstone kommer att framställa mig som en sinnessjuk, som råkat i ett tillstånd av delirium. Det är sovjetryssarnas vana, och jag skulle inte alls bli förvånad.

Moskva kommer att framhärda i vad det hittills gjort, nämligen att påstå att Raoul Wallenberg aldrig har blivit arresterad, deporterad till Moskva och satt i fängelse, att ingen någonsin har sett honom, att ingen i hela Ryssland ens har hört talas om honom och att sålunda allt som här har dokumentariskt blivit framlagt är en ren legend.

Många Wallenbergvittnen lever i Sovjetunionens fängelser

[illegible] vad jag här har sagt är icke [illegible] att vara en utmaning till att [illegible]lägga mig — att vederlägga [illegible]men med fakta och med rik[illegible]bevismöjligheter och inte med [illegible]mänt prat och med de vanliga [illegible]ulgära förolämpningarna.

Om Moskva vill ha fram fakta, har det bara att acceptera ett förslag, nämligen att gå med på att en internationell kommission av neutrala personer, utrustad med alla garantier, med immunitet och med sedvanligt skydd, får företa en undersökning på sovjetryskt territorium av fallet Wallenberg. Jag är i högsta grad beredd att leda en sådan kommission, att framlägga dokument och bevis, att föra den till de platser, till det fängelse, till de celler där Wallenberg har levt och lidit och där han stod i kontakt med mig.

Försåvitt man inte har låtit även dem "försvinna" skall vi då i Ryssland återfinna många av våra forna fängelsekamrater — Supprian, Rödel, Wallenstein, Mohrmann etc. etc. —, som i sin tur har haft förbindelse med Wallenberg, som har sett honom livs levande, hört honom tala och känt honom väl. Dessa skall då kunna avge vittnesbörd om huruvida det är jag som har fantiserat eller om det i stället är ryssarna som har ljugit och fortsätter att ljuga.

Och sedan får den civiliserade mänskligheten bedöma och döma.

Claudio de Mohr

(World Copyright Dagens Nyheter and Claudio de Mohr. Reproduction even in part strictly forbidden.)

… av upplevelserna i Budapest

Följden av allt detta var klar. Det ansågs alltid vara ytterst taktlöst och olämpligt att insistera på att en fängelsekamrat berättade detaljer från sin tidigare verksamhet och orsakerna till att han satts i sovjetryskt fängelse. Och denna regel måste ju få dubbel giltighet när det gällde en kamrat som befann sig i Wallenbergs paradoxala situation.

Icke desto mindre fick vi en hel del upplysningar som Wallenberg frivilligt gav oss. Vi fick exempelvis veta att han hade bedrivit en ädel och humanitär verksamhet i Budapest för att hjälpa och beskydda alla dem, och i synnerhet judar som raslagarna, förföljelserna och de andra överdrifter vilka den ungerska regeringen under Hitlers inflytande hade infört och gjort sig skyldig till, bragt i allvarlig fara. Vi fick likaså veta att Wallenberg, uppfylld av självuppoffringens anda och med förakt för faran, hade velat stanna kvar på skansen och in i det sista fortsätta sin mission — in i det sista, dvs. vid en tidpunkt när de utländska beskickningarna redan var evakuerade och många medlemmar av dessa hade satt sig i säkerhet. Raoul Wallenberg hade sannolikt intuitivt förstått och förutsett att den sovjetryska ockupationen skulle komma att mångdubbla de tragiska fallen av politisk, social och ideologisk, om än icke rasbetonad, förföljelse och att han följaktligen skulle kunna rädda ännu många människoliv genom att ingripa, utnyttjande sina diplomatiska prerogativ. Därför stannade han kvar i Budapest in i det sista. Det var först under belägringens och flygangreppens mest tragiska dagar som han såg sig nödsakad att lämna Budapest — inte för att fly, utan för att på någon mindre utsatt plats kunna fortsätta sitt arbete med större utsikt till framgång.

Tiden 14 januari–20 april fortfarande insvept i dunkel

Så föll han i ryssarnas händer — under sådana omständigheter och på en sådan plats att de kunde tillåta sig att arrestera honom utan att något vittne var närvarande, utan att någon alls visste om det. I invasionens tragiska kaos försvann Wallenberg. Ingen återsåg honom, många trodde t. o. m. att han var död, att han sannolikt hade omkommit under den bombarderade stadens ruiner. Efter vad det förefaller gav de sovjetryska myndigheterna själva tvetydiga och motsägande versioner — låt oss även säga sanningslösa, såsom de har för sed. Och märk väl: medvetet osanna versioner, ty de visste mycket väl att Raoul Wallenberg hade blivit arresterad av MGB, säkerhetspolisen, förd till Moskva och, som om han varit den värste förbrytare, satt i Lefortovskajafängelset.

Om hans öden under tiden mellan dagen för hans arrestering i Budapest (sålunda någon av dagarna mellan den 14 och 17 januari 1945) och det ögonblick då han fördes in i cell nr 151 i Lefortovskaja samt de första kontakterna med mig kan jag icke nu ge några säkra upplysningar. Det är mycket möjligt att Wallenberg gav mig besked även om detta, men jag kan på denna punkt inte vara ovederlägglig och absolut exakt på samma sätt som jag är det i fråga om allt annat. Detta är kanske begripligt om man tar hänsyn till den tid som förflutit sedan dess och de otaliga olyckor som drabbat mig, anhopningen av så många smärtsamma eller direkt tragiska hågkomster i ett minne som redan har måst hålla fast så många data och detaljer. För övrigt har denna lucka ingen betydelse, ty det som betyder något, det som är visst och säkert, obestridligt och bevisat är att Raoul Wallenberg i åratal har suttit inspärrad i Lefortovskaja tillsammans med mig och hundratals andra kamrater, av vilka de flesta liksom han alltjämt försmäktar i fängelse.

Bara två av medfångarna frigivna från Ryssland

de Mohr har här gjort en förteckning över fångarna i cellerna 150—153 i Lefortovskajafängelset i Moskva under tiden 22 september 1944—5 april 1948 — den period han själv satt i cell 152. En av dessa är Raoul Wallenberg, och av de övriga, vilka samtliga presenterats i de Mohrs artiklar, har de flesta haft direkt kontakt med svensken. Bara två av vittnena, de Mohr och Ronchi, har frigivits. Dessutom har den italienske diplomaten Simen fått återvända från fångenskapen, men han flyttades från cell 152 innan Wallenberg kom dit, varför de båda inte haft direkt kontakt med varandra.

de Mohr	cell	152		22.9 1944— 5.4 1948
Mohrmann	„	153		22.9 1944—1947
”Mysteriet”	„	151		1947—början av 1948
Pörtzgen	„	153		22.9 1944—1947
Rantzau	„	150		18.4 1945—okänd tidpunkt
Ronchi	„	152		22.9 1944— 5.4 1948
Rödel	„	151	omkr.	21.4 1945—1946 (ev. senare)
Simen	„	152		22.9 1944—11.1 1945
Supprian	„	151		21.9 1944—18.4 1945
„	„	152		18.4 1945— 5.4 1948
”Ungraren”	„	153		sept. 1944—1946
Wallenberg	„	151	omkr.	21.4 1945—1946
„ (trol.)	„	205		1946—?
Wallenstein	„	151		dec. 1944—omkr. 18.4 1945
„	„	150	omkr.	18.4 1945—?
Warschau	„	150		?—?

en dag Wallenberg och Rödel plötsligt förflyttade från cell 151. Cellbyte var någonting normalt och förekom mycket ofta. Ett par gånger om året gav kommissarierna order om att ett stort antal omflyttningar skulle ske. Jag vet inte efter vilka principer och för … täcktes var det vanligt att … garna i granncellerna samt synnerligen förflyttades, uppenbarligen i avsikt att definitivt bryta varje kontakt och omöjliggöra varje upprepande. Min uppfattning är att Wallenberg och Rödel förflyttades just av detta skäl.

… mänt prat och med vulgära förolämpningar … Om Moskva vill ha … så har det bara att … förslag, nämligen att … en internationell k… neutrala personer, … alla garantier, med i…

de Mohr flyttas från cell 152 Kontakten med svensken bryts

Men en eller ett par dagar efter denna förflyttning upplevde vi den trevliga överraskningen att Wallenberg och Rödel på nytt ”ringde upp” oss. De hade flyttats upp till våningen över vår — sålunda till tredje våningen — och närmare bestämt till en cell som låg just över vår. På det viset kunde vi upprätthålla förbindelsen och fortsätta våra samtal.

I cell nr 151 — just den som Wallenberg förut hade haft — flyttade en fånge in som vi brukade kalla ”Mysteriet”. Vi lyckades aldrig utväxla något samtal med honom. Han svarade regelbundet på våra ”anrop” och sände oss meddelanden som emellertid var fullständigt obegripliga. Vi försökte på alla språk vi behärskade: franska, italienska, tyska, engelska, spanska — det var ingenting att göra åt saken. Vi trodde att det var en kines eller japan. De enda ord han lyckades göra begripliga för oss var ”Good morning”. Men dem upprepade han hundra gånger om dagen. Det var det enda han kunde säga. Det var tydligt att han var sjuk, ty sjukvårdarna kom ofta och gav honom medicin, och även vrac avlade besök hos honom. Antagligen tillhörde han någo orientalisk religion — kansk muhammedanismen. Sin religio utövade han i alla händelser me stor iver och sjöng sina böner Vakterna tillrättavisade honom ofta och tillhöll honom att vara tyst, eller också iakttog de honom med road nyfikenhet, skrattade åt hans riter och gjorde sig lustiga över honom.

Förbindelserna med Wallenberg fortsatte sålunda under lång tid, månad efter månad. Jag tror inte jag misstar mig när jag säger att våra kontakter utan tvivel varade oavbrutet genom hela året 1946 och med stor sannolikhet 1947. Men mitt minne tillåter mig inte att ange ett exakt datum.

Senare förflyttades jag själv till en annan cell. Detta hände i början av 1948. Det var då som kontakten med Wallenberg definiti bröts, och jag fick aldrig veta vi Wallenberg i sin tur hade flytta

Wallenberg fick aldrig höra någon anklagelse av ryssarna

Vid de följande talrika förflyttningar jag senare var med om försökte jag alltid intressera mig för Wallenberg. Jag frågade sålunda mina nya kamrater om de möjligen hade haft förbindelse med honom. Men jag hade ingen tur. Under den tid jag tillbragte i cell nr 185, som var belägen i tredje våningen i fängelsets tredje ”arm”, försäkrade mig emellertid en tysk kamrat att han hade hört talas om Wallenberg, som hade varit inhyst i en granncell till den där tysken tidigare hade varit. Detta ger mig anledning anta att Wallenberg ännu i början av 1949 befann sig i Lefortovskaja.

Vid den tiden företogs emellertid de stora förflyttningarna i samband med rättegångarna (rättegångar utan domstol och helt enkelt bestående av en anklagelseakt och ett domsutslag, utfärdade av Sovjetunionens riksåklagare). Lefortovskaja tömdes på alla sina ”diplomatiska” och liknande fångar. En del av dem flyttades över till Butjurkafängelset. Det var exempelvis fallet med mig. Andra skickades till Lubiankafängelset, där jag senare återförenades med dem. Wallenberg fördes sannolikt till ett av dessa bägge fängelser. Men jag har aldrig haft någon underrättelse om honom.

Många frågar sig helt säkert vilka skäl och vilket syfte ryssarna kan ha haft med att hålla Wallenberg fången. Det är svårt att säga något bestämt härom. Själv talade Wallenberg om för mig att han då ännu inte lyckats få klart för sig v ryssarna egentligen ank gade honom för. Bortsett fi den vanliga anklagelsen för spi nage — den riktades ju mot oss al — förefaller det som om man åt minstone under den tid vi had kontakt med varandra inte hade beskyllt honom för någonting särskilt.

Svenske diplomaten fint ”byte” Psykologisk tortyr vid förhören

Det finns emellertid en sak som man bör observera: ryssarna anklagade aldrig, de gjorde aldrig — frånsett alldeles tydliga och uppenbara fall — gällande att vederbörande begått något bestämt brott. Deras taktik var en helt annan: de fordrade i stället att fången spontant riktade anklagelser mot sig själv, t. ex. för att ha begått en ”krigsförbrytelse” eller en ”politisk förbrytelse” vilken som helst. När vi frågade kommissarien: ”Men vad är det då ni anklagar mig för att ha gjort?” så svarade denne oföränderligt: ”Det är inte vi som skall tala, det är ni som skall tala om för oss allt — allt — allt — som ni vet mycket väl!”

De ryska förhörsledarna trevade sig helt enkelt fram. De försökte pressa fram medgivanden eller be-

D. Nyheter 6/2/52

L OC

l Saco-gruppen
id samma bord
på civilminister
ns löner under
nde men parall
änarkartellen. I
TCO, statsråde
änarkartellen, s

kholm ge
besättn
or, näsdu

insamling
lande från po
korset på tors
lår fylld med
väntar på g
n statliga gåvar
ltar till Hollan
lagen 18.000 m
och Hälsingborg
nma väg på tor
torsdagseftermi
avgick ytterligare
n — 18.000
område på freda
apten Torvald
aco flög på tor
g till Amsterdan
r och torrmjölk,
strofens offer.
rgningen gratis
llandshjälpen.

ndsbygden syne
fällen gå ur hu
pengar till Ho
eckningar på p
till exempel ""
lumlen och Svenl
:" eller "Samtlig
s by". En liten
etig stil anteckn
slant som han

det och Stadsför
2.000 kommur
, brandförmän
ar ajournerats ti
estäms.

NYTT VITTNE FRAMTRÄDER

Wallenberg kvar i Moskvafängelset ännu våren 1949

Envoyén Armando Odenigo, som tillbringat sex år i rysk fångenskap.

PRESSADES HÅRT PÅ VIKTIGA NAMN

Från DN:s Romkorrespondent Agne Hamrin

ROM, torsdag.

Dagens Nyheter är i dag i tillfälle att presentera ett nytt vittne i affären Raoul Wallenberg, ett vittne som helt bekräftar legationsrådet Claudio de Mohrs uppseendeväckande och i sig självt avgörande vittnesmål. Vad som framför allt ger detta nya vittnesmål värde och beviskraft är att det avlägges helt oberoende av de Mohrs. Vittnet är förre italienske ministern i Bukarest Armando Odenigo. Envoyén Odenigos berättelse mynnar ut i den slutsatsen att Wallenberg ännu så sent som 1949 befann sig i Moskvafängelset Lefortovskaja.

Ryssarna betraktade svensken som spion

Om minister Odenigos tragiska personliga öde har dr de Mohr berättat i en av sina artiklar. Fru Evelina Odenigo arresterades tillsammans med sin man och fördes, hon också, till Lefortovskaja, där hon avled som följd av bristande vård av en sjukdom. Sin hustrus död i fängelset fick hr Odenigo besked om först när han frigavs fem år senare.

Envoyén Odenigo befinner sig för tillfället i Rom, där Dagens Nyheters medarbetare träffat samman med honom i hans hotell. Inledningsvis konstaterar hr Odenigo att han icke haft någon förbindelse med legationsrådet de Mohr under den för bedömandet av fallet Wallenberg avgörande tiden, dvs. åren i Moskvafängelset.

Forts. sidan fem, spalt ett.

WALLENBERG VÄLKÄND I FÄNGELSE

Wallenberg ...

(Forts. från sidan 1)

Svensken vanligt samtalsämne bland politiska fångarna

Dessförinnan hade de bägge viktiga Wallenbergsvittnena sett varandra en gång på våren 1944, då de Mohr avlade ett besök i Bukarest, där Odenigo alltså var sitt lands minister. De hade tidigare känt varandra, bl. a. från tiden för Gabriele D'Annunzios expedition till Fiume. Odenigo och de Mohr träffades igen först den 6 september 1950, dvs. när de frigavs tillsammans med de övriga av ryssarna tillfångatagna italienska diplomaterna, och via koncentrationslägret i Wiener Neustadt återkom de tillsammans till Italien i oktober samma år.

Det var den 18 september 1944 som envoyén Odenigo arresterades av ryssarna i Bukarest — och med honom de övriga medlemmarna av italienska legationen där. Fångarna fördes först till en villa i staden, varvid den sovjetryska säkerhetspolisen förklarade att det endast var fråga om att kvarhålla dem några dagar i och för rutinförhör. Villan, i vars källargång fångarna inspärrades, tillhörde en då i Rumänien ganska känd skådespelerska vid namn Marietta Sadovva, som emellertid hade hyrt ut den till en tysk diplomat vid namn Neubacher på tyska beskickningen i Bukarest. Efter ryssarnas inmarsch i staden lade politiska polisen beslag på villan.

I denna villas källarvåning kvarhölls de italienska diplomaterna en vecka, fram till söndagen den 24 september. Fångarna var:

Minister Odenigo.
Fru Evelina Odenigo.
T. f. generalkonsuln Renato Tozzi.
Militärattachén major Achille Menel.
Förste legationssekreteraren Franco Trandofilo.
Andre legationssekreteraren Romeo Moschetti.

Den 24 september 1944 fördes de sex fångarna med flyg till Moskva, dit de anlände kl. 17 samma dag, och inspärrades i olika celler i Lefortovskaja. Flygfärden fick de göra tillsammans med tillfångatagna medlemmar av tyska legationen i Bukarest samt tyska konsulaten i Plösti Galatz och Brassov. Listan över de tyska fångarna ser ut som följer:

Generalkonsuln greve Rödiger Adelmann, Plösti.
Generalkonsul Rodde, Brassov.
Kulturattachén baron von Gregory.
Generalkonsuln dr Alfred Lörner, Galatz,
vartill slutligen kom general Bartha, militärattaché vid ungerska legationen i Bukarest.

I fängelsets flygel nr 2, andra våningen, cell nr 127 placerades Odenigo, Tozzi och Menel. I cellen under denna, med nr 75, spärrades fru Odenigo in (denna första våning av länga nr 1 var reserverad för kvinnliga fångar). Trandofilo och Moschetti fördes till cell 115, belägen i länga nr 1, andra våningen.

Förflyttning till annan cell inledde 800 timmars förhör

Den 11 januari 1945 flyttades Menel från cell 127 och två veckor senare, närmare bestämt 26 januari, även Odenigo och Tozzi. Dessa bägge överfördes denna dag till cell 124. Där förblev de ensamma till maj månad 1945, då greve Adelmann sällade sig till dem. En ny förflyttning inträffade i februari 1946, då Adelmann fördes till någon annan cell och Lörner intog dennes plats i cell 124. Dessa tre stannade i denna cell till februari 1948. Följande månad förflyttades Odenigo och Tozzi till cell 115, där tidigare Moschetti och Trandofilo vistats. Den 21 maj 1949 förflyttades Odenigo igen, denna gång till cell 141, belägen i andra våningen av länga 4. Vid denna tidpunkt började för Odenigo en ny lång förhörsperiod, den fjärde i ordningen, då han utsattes för inkvisitoriska förhör, vilka varade i tillsammans omkring 800 timmar. Efter denna påfrestande period förflyttades Odenigo till Ljubjanka, ett annat av Moskvas tre stora fängelser, och därifrån gick vägen så slutligen över koncentrationslägret i Wiener Neustadt till friheten och hemlandet.

Minister Odenigo är angelägen understryka att han, i motsats till legationsrådet de Mohr, icke personligen har haft direkt kontakt med Raoul Wallenberg — vilket ju förklaras därav att Odenigo befann sig i en annan länga, en annan "arm", av den stora fängelsebyggnaden än de Mohr och Wallenberg, vilka ju under en lång tid endast hade en cellvägg mellan sig. Men den "murtelegraf" om vilken dr de Mohr berättat så åskådligt fungerade så ypperligt i praktiskt taget hela fängelset att, även om den direkta kontakten i form av vistelse i samma cell eller av "knackningar" mellan två intill varandra belägna celler icke alltid var för handen, fångarna dock fick många och ofta återkommande upplysningar om varandra.

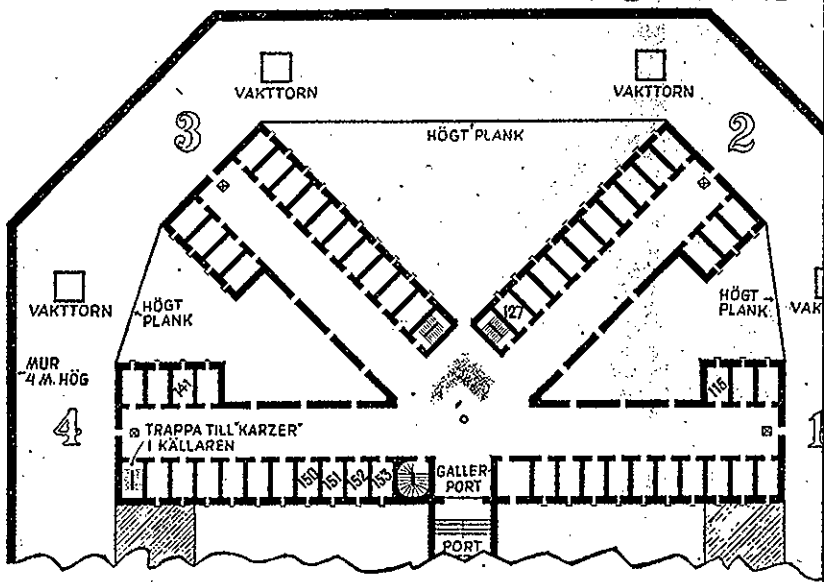

Av denna skiss framgår hur de i denna artikel aktuella cellerna i andra våningen i Lefortov placerade. I cell 151 satt Wallenberg, i 152 de Mohr. I cell 127 satt Odenigo den första ti då var hans fru placerad i 75, som ligger rakt under i första våningen. Senare flyttades Od cell 115 och därefter till 141, där en 800 timmars förhörsperiod vidtog.

Fångarnas teori om svensken: Pressades på viktiga namn

Det är mot denna bakgrund man bör läsa de ovan anförda namnlistorna. Deras betydelse ligger sålunda däri att åtminstone några av dessa vittnesgilla personer på ett eller annat sätt haft förbindelse med Raoul Wallenberg eller i varje fall hört honom omtalas som medfånge i Lefortovskaja. Att på denna punkt förebringa exakta uppgifter i varje enskild detalj är uppenbarligen omöjligt — redan av det skälet att de nämnda tyska diplomaterna fortfarande torde befinna sig i Sovjetryssland, i den mån de icke har avlidit, vilket på goda grunder kan anses vara fallet med baron von Gregory.

Bland de medfångar i Lefortovskaja som minister Odenigo sålunda många gånger hörde nämnas befinner sig Raoul Wallenberg. Den förste som talade med honom om denne var den nämnde tyske generalkonsuln i Plösti, greve Adelmann, vilken berättade att "en svensk diplomat" hölls inspärrad i fängelset och sedan presenterade uppgiften med angivande av namnet: Wallenberg. Denna uppgift daterar sig såsom av ovanstående förflyttningsschema framgår till tiden från maj 1945 till februari 1946, då Odenigo och Adelmann vistades i samma cell, nr 124. Men envoyén Odenigo understryker att Adelmann ingalunda var den ende bland medfångarna som hade något att berätta om Wallenberg. Dennes humanitära mission i Budapest var sålunda välbekant för fångarna i Lefortovskaja, och dessa diskuterade ofta med varandra vilka skäl ryssarna kunde tänkas ha haft för att arrestera och behålla denne medborgare i ett neutralt land. En uppfattning bland fångarna var att ryssarnas viktigaste moti de ville avpressa Walle många namn och andra som möjligt, utgående frå dem beteckande uppfatt varje i utlandstjänst be plomat, av vilken natio må vara, är en spion, diplomatiska rang och är ett camouflage för u severksamhet.

Sista gången minister hörde någon medfånge Raoul Wallenberg var år 21 maj detta år förflytta nigo från cell 115 till cel han som cellkamrat fick vid namn Franz Rudolf Denne Grofrner hade va sam i Donauländerna för ka kontraspionagets räkn fallet i Gestapos onåd så tänkt för att ha haft fö med den internationella hjälporganisationen Joint. härav arresterades Grofrn av den tyska säkerhetspo ryssarnas inmarsch i Öste kade han ur asken i elc tades av den sovjetryska och fördes till Moskva.

Utmärkt hotell, tyckte ry om det fruktade Lefortovsl

Grofrner kände "hela Budapest" och hade särskilt väl reda på sig beträffande de där verksamma utländska diplomaternas göranden och låtanden. Han kunde sålunda berätta om Wallenberg och dennes räddningsaktion. Han nämnde för Odenigo att svensken icke var karriärdiplomat, att han tagits till fånga av ryssarna, att han förts till Moskva och att han satt inspärrad i Lefortovskaja, åtminstone till den tidpunkt då Grofrner flyttades till Odenigos cell. Slutsatsen härav blir då att Raoul Wallenberg ännu så sent som i varje fall våren 1949 befann sig i detta fängelse, ty av Odenigos tidsschema för de olika förflyttningarna framgår att den italienske diplomaten satt i cell 141 från maj till september 1949. Vid den sistnämnda tidpunkten överfördes han till Ljubjankafängelset, och därmed blev det för minister Odenigos vidkommande tyst om Raoul Wallenberg. I Ljubjanka kan han inte erinra sig ha hört vår landsman omtalas.

Det är tydligt att även detta

detta hotell "Zu vier Jahr "Men det blev inte fyra, gånger fyra årstider jag vistas där", kommenterar Odenigo.

,ENBERG VÄLKÄND I FÄNGELSET

(Forts. från sidan 1)

nligt samtalsämne politiska fångarna

ägge vik-
sett var-
944, då de
Bukarest,
sitt lands
tare känt
tiden för
xpedition
de Mohr
septem-
gavs till-
v ryssar-
ka diplo-
ntrations-
återkom
i oktober

ıber 1944
ırresteras-
st — och
llemmar-
nen där.
en villa
vjetryska
e att det
kvarhålla
rutinför-
ång fån-
le en då
1. skåde-
ietta Sa-
e hyrt ut
vid namn
ckningen
mas in-
iska po-

ng kvar-
terna en
den 24

Minister Odenigo.
Fru Evelina Odenigo.
T. f. generalkonsuln Renato Tozzi.
Militärattachén major Achille Menel.
Förste legationssekreteraren Franco Trandofilo.
Andre legationssekreteraren Romeo Moschetti.

Den 24 september 1944 fördes de sex fångarna med flyg till Moskva, dit de anlände kl. 17 samma dag, och inspärrades i olika celler i Lefortovskaja. Flygfärden fick de göra tillsammans med tillfångatagna medlemmar av tyska legationen i Bukarest samt tyska konsulaten i Plösti Galatz och Brassov. Listan över de tyska fångarna ser ut som följer:

Generalkonsuln greve Rödiger Adelmann, Plösti.
Generalkonsul Rodde, Brassov.
Kulturattachén baron von Gregory.
Generalkonsuln dr Alfred Lörner, Galatz,
vartill slutligen kom general Bartha, militärattaché vid ungerska legationen i Bukarest.

I fängelsets flygel nr 2, andra våningen, cell nr 127 placerades Odenigo, Tozzi och Menel. I cellen under denna, med nr 75, spärrades fru Odenigo in (denna första våning av länga nr 1 var reserverad för kvinnliga fångar). Trandofilo och Moschetti fördes till cell 115, belägen i länga nr 1, andra våningen.

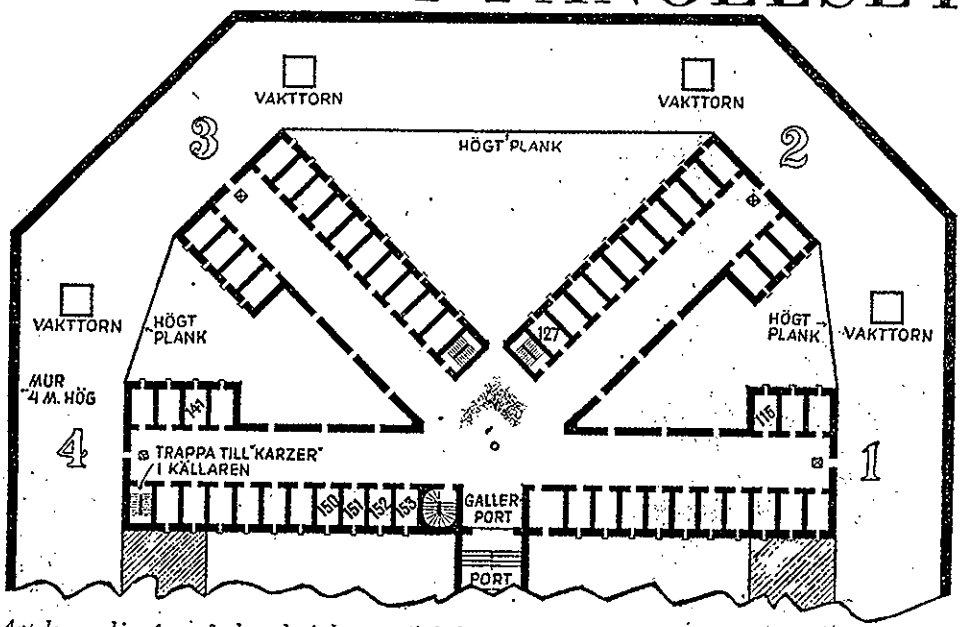

Av denna skiss framgår hur de i denna artikel aktuella cellerna i andra våningen i Lefortovskaja är placerade. I cell 151 satt Wallenberg, i 152 de Mohr. I cell 127 satt Odenigo den första tiden, och då var hans fru placerad i 75, som ligger rakt under i första våningen. Senare flyttades Odenigo till cell 115 och därefter till 141, där en 800 timmars förhörsperiod vidtog.

till annan cell 800 timmars förhör

flyttades
i veckor
januari.
Dessa
dag till
nsamma
e Adel-
En ny
februari
till nä-
r intog
essa tre
februari
lyttades
115, där
andofilo
förflyt-
ång till
åningen
idpunkt

började för Odenigo en ny lång förhörsperiod, den fjärde i ordningen, då han utsattes för inkvisitoriska förhör, vilka varade i tillsammans omkring 800 timmar. Efter denna påfrestande period förflyttades Odenigo till Ljubjanka, ett annat av Moskvas tre stora fängelser, och därifrån gick vägen så slutligen över koncentrationslägret i Wiener Neustadt till friheten och hemlandet.

Minister Odenigo är angelägen understryka att han, i motsats till legationsrådet de Mohr, icke personligen har haft direkt kontakt med Raoul Wallenberg — vilket ju förklaras därav att Odenigo befann sig i en annan länga, en annan "arm", av den stora fängelsebyggnaden än de Mohr och Wallenberg, vilka ju under en lång tid endast hade en cellvägg mellan sig. Men den "murtelegraf" om vilken dr de Mohr berättat så åskådligt fungerade så ypperligt i praktiskt taget hela fängelset att, även om den direkta kontakten i form av vistelse i samma cell eller av "knackningar" mellan två intill varandra belägna celler icke alltid var för handen, fångarna dock fick många och ofta återkommande upplysningar om varandra.

Fångarnas teori om svensken: Pressades på viktiga namn

Det är mot denna bakgrund man bör läsa de ovan anförda namnlistorna. Deras betydelse ligger sålunda däri att åtminstone några av dessa vittnesgilla personer på ett eller annat sätt haft förbindelse med Raoul Wallenberg eller i varje fall hört honom omtalas som medfånge i Lefortovskaja. Att på denna punkt förebringa exakta uppgifter i varje enskild detalj är uppenbarligen omöjligt — redan av det skälet att de nämnda tyska diplomaterna fortfarande torde befinna sig i Sovjetryssland, i den mån de icke har avlidit, vilket på goda grunder kan anses vara fallet med baron von Gregory.

Bland de medfångar i Lefortovskaja som minister Odenigo sålunda många gånger hörde nämnas befinner sig Raoul Wallenberg. Den förste som talade med honom om denne var den nämnde tyske generalkonsuln i Plösti, greve Adelmann, vilken berättade att "en svensk diplomat" hölls inspärrad i fängelset och sedan presenterade uppgiften med angivande av namnet: Wallenberg. Denna uppgift daterar sig såsom av ovanstående förflyttningsschema framgår till tiden från maj 1945 till februari 1946, då Odenigo och Adelmann vistades i samma cell, nr 124. Men envoyén Odenigo understryker att Adelmann ingalunda var den ende bland medfångarna som hade något att berätta om Wallenberg. Dennes humanitära mission i Budapest var sålunda välbekant för fångarna i Lefortovskaja, och dessa diskuterade ofta med varandra vilka skäl ryssarna kunde tänkas ha haft för att arrestera och behålla denne medborgare i ett neutralt land. En uppfattning bland fångarna var att ryssarnas viktigaste motiv var att de ville avpressa Wallenberg så många namn och andra uppgifter som möjligt, utgående från den för dem betecknande uppfattningen att varje i utlandstjänst befintlig diplomat, av vilken nation han än må vara, är en spion, att hans diplomatiska rang och titel blott är ett camouflage för underrättelseverksamhet.

Sista gången minister Odenigo hörde någon medfånge tala om Raoul Wallenberg var år 1949. Den 21 maj detta år förflyttades Odenigo från cell 115 till cell 141, där han som cellkamrat fick en tysk vid namn Franz Rudolf Grofrner. Denne Grofrner hade varit verksam i Donauländerna för det tyska kontraspionagets räkning, men fallet i Gestapos onåd såsom misstänkt för att ha haft förbindelser med den internationella judiska hjälporganisationen Joint. På grund härav arresterades Grofrner i Wien av den tyska säkerhetspolisen. Vid ryssarnas inmarsch i Österrike räddade han ur asken i elden, häktades av den sovjetryska polisen och fördes till Moskva.

Utmärkt hotell, tyckte ryss om det fruktade Lefortovskaja

Grofrner kände "hela Budapest" och hade särskilt väl reda på sig beträffande de där verksamma utländska diplomaternas göranden och låtanden. Han kunde sålunda berätta om Wallenberg och dennes räddningsaktion. Han nämnde för Odenigo att svensken icke var karriärdiplomat, att han tagits till fånga av ryssarna, att han förts till Moskva och att han satt inspärrad i Lefortovskaja, åtminstone till den tidpunkt då Grofrner flyttades till Odenigos cell. Slutsatsen härav blir då att Raoul Wallenberg ännu så sent som i varje fall våren 1949 befann sig i detta fängelse, ty av Odenigos tidsscheman för de olika förflyttningarna framgår att den italienske diplomaten satt i cell 141 från maj till september 1949. Vid den sistnämnda tidpunkten överfördes han till Ljubjankafängelset, och därmed detta hotell "Zu vier Jahreszeiten". "Men det blev inte fyra, utan sex gånger fyra årstider jag nödgades vistas där", kommenterar minister Odenigo.

ri 1945 flyttades
27 och två veckor
estämt 26 januari,
ch Tozzi. Dessa
denna dag till
blev de ensamma
15, då greve Adel-
till dem. En ny
ffade i februari
n fördes till nä-
och Lörner intog
l 124. Dessa tre
cell till februari
ånad förflyttades
till cell 115, där
och Trandofilo
maj 1949 förflyt-
, denna gång till
andra våningen
denna tidpunkt

började för Odenigo en ny lång förhörsperiod, den fjärde i ordningen, då han utsättes för inkvisitoriska förhör, vilka varade i tillsammans omkring 800 timmar. Efter denna påfrestande period förflyttades Odenigo till Ljubjanka, ett annat av Moskvas tre stora fängelser, och därifrån gick vägen så slutligen över koncentrationslägret i Wiener Neustadt till friheten och hemlandet.

Minister Odenigo är angelägen understryka att han, i motsats till legationsrådet de Mohr, icke personligen har haft direkt kontakt med Raoul Wallenberg — vilket ju förklaras därav att Odenigo befann sig i en annan länga, en annan "arm", av den stora fängelse-

fange i Lefortovskaja. Att på denna punkt förebringa exakta uppgifter i varje enskild detalj är uppenbarligen omöjligt — redan av det skälet att de nämnda tyska diplomaterna fortfarande torde befinna sig i Sovjetryssland, i den mån de icke har avlidit, vilket på goda grunder kan anses vara fallet med baron von Gregory.

Bland de medfångar i Lefortovskaja som minister Odenigo sålunda många gånger hörde nämnas befinner sig Raoul Wallenberg. Den förste som talade med honom om denne var den nämnde tyske generalkonsuln i Plösti, greve Adelmann, vilken berättade att "en svensk diplomat" hölls inspärrad i fängelset och sedan presenterade uppgiften med angivande

var den ende bland medfångarna som hade något att berätta om Wallenberg. Dennes humanitära mission i Budapest var sålunda välbekant för fångarna i Lefortovskaja, och dessa diskuterade ofta med varandra vilka skäl ryssarna kunde tänkas ha haft för att arrestera och behålla denne medborgare i ett neutralt land. En uppfattning bland fångarna var att

ka kontraspionagets räkning, men fallet i Gestapos onåd såsom misstänkt för att ha haft förbindelser med den internationella judiska hjälporganisationen Joint. På grund härav arresterades Grofrner i Wien av den tyska säkerhetspolisen. Vid ryssarnas inmarsch i Österrike räkade han ur asken i elden, häktades av den sovjetryska polisen och fördes till Moskva.

Utmärkt hotell, tyckte ryss om det fruktade Lefortovskaja

Grofrner kände "hela Budapest" och hade särskilt väl reda på sig beträffande de där verksamma utländska diplomaternas göranden och låtanden. Han kunde sålunda berätta om Wallenberg och dennes räddningsaktion. Han nämnde för Odenigo att svensken icke var karriärdiplomat, att han tagits till fånga av ryssarna, att han förts till Moskva och att han satt inspärrad i Lefortovskaja, åtminstone till den tidpunkt då Grofrner flyttades till Odenigos cell. Slutsatsen härav blir då att Raoul Wallenberg ännu så sent som i varje fall våren 1949 befann sig i detta fängelse, ty av Odenigos tidsschema för de olika förflyttningarna framgår att den italienske diplomaten satt i cell 141 från maj till september 1949. Vid den sistnämnda tidpunkten överfördes han till Ljubjankafängelset, och därmed blev det för minister Odenigos vidkommande tyst om Raoul Wallenberg. I Ljubjanka kan han inte erinra sig ha hört vår landsman omtalas.

Det är tydligt att även detta nya vittne på den väsentliga punkten — att Raoul Wallenberg i flera år suttit inspärrad i Lefortovskaja — bekräftar legationsrådet de Mohrs utsago. Tre italienare i diplomatisk tjänst har avgivit vittnesmål, vilka alla bestyrker detta:

Legationsrådet de Mohr: dels i form av ett av svenska myndigheter uppsatt vittnesprotokoll, dels med sina i Dagens Nyheter publicerade utförliga och detaljerade artiklar.

Kanslisten Giovanni Ronchi (för närvarande anställd vid italienska konsulatet i Alger): likaledes i form av ett skriftligt intyg, tillställt vederbörande svenska myndighet.

Envoyén Odenigo: med denna sin klara kronologiska framställning för Dagens Nyheter.

Det kan till slut nämnas att även minister Odenigo inom de närmaste månaderna utkommer med en bok, i vilken han ger en ingående skildring av sina upplevelser i sovjetryska fängelser. Den icke minst intressanta delen av denna bok torde vara den som behandlar ryssarnas förhörsmetoder och avsikter med dessa. Bokens titel — "L'albergo delle 24 stagioni", "De 24 årstidernas hotell" — har sin egen historia. En rysk fängelsekommissarie gjorde en dag en som skämt avsedd anmärkning om att Odenigo egentligen hade det alldeles utmärkt i

detta hotell "Zu vier Jahreszeiten". "Men det blev inte fyra, utan sex gånger fyra årstider jag nödgades vistas där", kommenterar minister Odenigo.

D Nyheter 8/2/53

D•N

8/2 1953

Raoul Wallenbergs öde

Det har varit en skakande läsning som den italienske diplomaten Claudio de Mohr givit Dagens Nyheters läsare. Ingen kan glömma hans detaljerade, på årslånga erfarenheter grundade skildring av förhållandena i Lefortovskajafängelset i Moskva, av den än utspekulerade grymhet, än mera liknöjda brutalitet varmed fångarna behandlades. Vad som från svensk synpunkt först och sist gjort de Mohrs redogörelse till ett så betydelsefullt och så gripande dokument är dock det faktum att han i Moskva varit Raoul Wallenbergs medfånge, att han under en lång tid suttit i cellen intill den där den svenske diplomaten hölls inspärrad, att han via "murtelegrafen" utväxlat meddelanden med sin cellgranne, vilka han nu lagt fram inför offentligheten. I en artikel på fredagen styrktes de Mohrs uppgifter beträffande Wallenbergs vistelse i Lefortovskaja av en annan, i samma fängelse inspärrad och sedermera till Italien likaledes återsänd diplomat, minister Odenigo, som ansåg sig kunna konstatera att Wallenberg fanns kvar i Lefortovskaja ännu år 1949.

Därmed har framlagts en redogörelse för Raoul Wallenbergs öde intill 1948—1949 som är så väl dokumenterad, så ovedersäglig som tänkas kan med hänsyn till den fullständiga isolering som påtvingas fångarna i ett ryskt fängelse, speciellt i det fruktade Lefortovskaja. Det är en redogörelse som måste vara ovedersäglig också för ryssarna. Det hittills sista officiellt publicerade ryska beskedet om Raoul Wallenberg gavs i augusti 1948 och innebar helt kort att den svenske diplomatens vistelseort "var okänd" för Moskva. Mot detta besked bör ställas de uppgifter som dåvarande ryska ambassadören i Stockholm, madame Kollontay, våren 1945 gav först Raoul Wallenbergs mor, senare utrikesminister Günthers maka och som i bägge fallen gick ut på att Wallenberg "stod under ryskt beskydd" och snart skulle återvända till Sverige. Detta erkännande och denna utfästelse från rysk sida är ju — eller borde ha varit — grundläggande för hela den fortsatta utvecklingen, i varje fall fram till de Mohrs vittnesmål, varom de första uppgifterna offentliggjordes i december 1951.

Så har dock inte varit fallet. Från UD:s sida gjordes visserligen framställningar och inleddes efterforskningar, men, kan man fråga sig, vad fanns det för anledning att vidta efterforskningar i Moskva, när det gällde en person som enligt ryska ambassadörens uppgift stod under ryskt beskydd? UD:s sätt att handha denna sak har träffande karaktäriserats av en av den s. k. Wallenbergskommitténs ledamöter, Mia Leche Löfgren, i hennes senaste bok, "Finns det inte", skriver hon, "något som heter immunitet för diplomater, och skulle inte en stat kunna begära av en annan, med vilken den har vänskapliga förbindelser, att en legationssekreterare får resa hem till sitt land? Att en not av detta innehåll aldrig avgick till Ryssland hör till de egendomliga omständigheterna i denna egendomliga historia. Det verkade tyvärr som om regeringen och de som förestod Moskvalegationen hade gjort tvivlet till arbetshypotes i Wallenbergsaffären, och tvivel är onekligen ett ovanligt dåligt utgångsläge för den som vill vinna resultat."

Denna negativa attityd kom bland annat till uttryck i riksdagen den 22 maj 1951, då hr Undén på tal om den ryska not enligt vilken Wallenbergs vistelseort var okänd för de ryska myndigheterna förklarade att denna uppgift "inte kunde motbevisas" — eljest hade ju, tycker man, ryssarna själva tidigare tillhandahållit just ett avgörande motbevis. Samtidigt förklarade emellertid hr Undén att åtgärder för att få Raoul Wallenberg tillbaka skulle vidtas med all kraft om och när man kunde "peka på något bestämt faktum som tydde på att Wallenberg funnits i livet på någon viss ort, vid någon viss tidpunkt efter omhändertagandet".

Är det då möjligt att begära exaktare ortsangivning än först cell nr 151, senare förmodligen cell nr 205 i Lefortovskajafängelset i Moskva under åren 1945—1949? För de ryska myndigheterna kan det, med denna utgångspunkt, omöjligt fordras mer än ett handgrepp för att ta reda på Wallenbergs senare vistelseort och sända hem honom om han alltjämt är i livet. Att man på svensk sida utgår från att så är fallet klarlades senast i november i fjol, då Wallenberg tilldelades Illis quorum för sina humanitära insatser i Budapest.

Vad har svenska regeringen på den senaste tiden gjort för att påverka ryska regeringen, och vad kan göras? Officiellt har ingenting meddelats om någon svensk démarche med anledning av de Mohrs vittnesmål, men under hand har antytts att "UD gör allt vad det kan". Samtidigt måste en allt starkare opinion fråga sig vad som kan uträttas för att Moskva inte skall nonchalera de svenska önskemålen så som skett hittills. Kan Sverige t. ex. inte vägra att medge ryssar inresetillstånd innan fallet Wallenberg klarats upp på ett från svensk synpunkt godtagbart sätt? Svensk vägran att delta i fortsatt "idrottsutbyte" skulle kanske inte betyda så mycket, men nog är det motbjudande att svenska idrottsmän skall uppträda i Moskva, där de enligt uppgift bestås ett "furstligt mottagande" — samtidigt som deras landsman kanske sitter inspärrad i ett fängelse under de vidrigaste förhållanden bara några tusen meter från dem. Vi vet att Wallenberg vid en viss tidpunkt har befunnit sig i cell nr 151 i Lefortovskajafängelset i Moskva. Vi får inte ge upp, inte sky några tänkbara medel för att utverka ett besked av ryska regeringen och om möjligt få Raoul Wallenberg åter.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

artikel om W-berg

		19
Rom den ~~15 februari 1953~~.		
N:o 73		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Kære Vän,

För Din stora vänlighet att sända mig ett exemplar av den schweiziska veckotidningen "Sie und Er" ber jag få framföra ett tack. Vi ha här med intresse tagit del av Din artikel om Wallenberg.

Carl Bergenstråhle

Herr Skriftställaren Rudolph Philipp,
Grevturegatan 8, Stockholm.

Exp. 16.2.53 SL Rum

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Turin, le 12 février 1953.

ann.
VIII 70
13 FEB. 1953
8 2 W-berg

Brusa 19/2 1953.

Mon cher Bergenstrâhle,

J'ai bien reçu votre lettre du 6 février courant concernant le Docteur Vamos. Très bien et parfaitement d'accord avec vous étant donné aussi que la situation des juifs va de plus en plus s'empirant "oltre cortina".

Toutefois la Questura doit encore me faire connaître le résultat de quelques recherches en cours que je vous communiquerai le cas échéant, n'étant pas le cas, il me semble, de les faire interrompre.

Je viens de recevoir ce matin la lettre du Recteur de l'Université de Turin que je vous fais tenir ci-près par original, et je vais vous expliquer son origine. ./.

Lors de ma visite au Professeur Allara je lui avais dit qu'il pouvait y avoir une incertitude concernant l'exactitude du nom du recherché et que, par conséquant, il fallait s'enquérir dans les noms similaires. Evidemment on doit avoir pensé à la formation d'un nom "VAMOS" avec la dernière lettre "V" et le lettres du prénom "AMOS": ce qui est prendre ad literam ce que j'avais dit, ce qui est surtout bien de zèle! Est-ce que, tant de zèle étant donné, je dois aller personnellement remercier ou écrire en remerciant?

Veuillez croire, mon cher Bergesntrâhle, à la sincérité de mes amitiés bien cordiales.

Bien à vous

Monsieur le Conseiller Carl Bergenstrâhle,
à la Légation Royale de Suède à R o m e.

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI TORINO

RISERVATA ALLA PERSONA

addì 9 FEB. 1953

N. di Prot. 1571 Cl. 4 Fasc. 1

Risposta a

Oggetto Informazioni.

Allog.

Illustre Signor Console,

facendo seguito alla mia precedente lettera con cui Le comunicavo l'esito negativo delle indagini relative a uno studente "Vamos", iscritto al corso di laurea in medicina e chirurgia presso questa Università, La informo che, in seguito a ulteriori ricerche, è risultato che nell'anno accademico 1926-27 fu iscritto al suddetto corso di laurea lo studente Chiabov Amos, figlio di Carlo e di Zanutti Bianca, nato a Trieste il 4 novembre 1904, proveniente per congedo dalla Università di Firenze.

Dal foglio di congedo, rilasciato dalla Università di Firenze in data 5 gennaio 1927, risulta che lo studente Chiabov si iscrisse al primo anno di corso nella Università di Bologna nellp anno 1923-24, passando quindi alla Università di Firenze dove si iscrisse al secondo anno di corso nell'anno accademico 1924-25, e al terzo anno di corso nell'anno 1925-26.

Lo studente Chiabov Amos conseguì la laurea in medicina presso questa Università il 17 luglio 1930 e, da domande esistenti nel suo fascicolo personale, si rileva che, nel gennaio del 1941, si trovava in servizio presso l'ospedale neuropsichiatrico provinciale di Bergamo.

Con distinti ossequi.

IL RETTORE
(prof. Mario Allara)

Illustre Signor
avv. CARLO FRANCO BRUSA
Console Generale di Svezia
Corso Duca degli Abruzzi, 2
TORINO

Beck-Friis/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

tackar för tidnings-
artiklar

Rom den 18 februari 1953. 19		
X / N:o 83		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Broder,

För Din stora vänlighet sända mig artiklarna i den schweiziska veckotidskriften ber jag Dig mottaga mina uppriktiga tacksägelser. Det var mycket intressant få taga del av desamma. Jag hoppas varmt, att Dina ansträngningar slutligen komma att medföra önskat resultat.

Johan Beck-Friis

Herr Skriftställaren Rudolph Philipp,
Grevturegatan 8, STOCKHOLM.

18
2 K.L.

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

CB/ER

ang. skriftligt tack till
rektorn för Turins Universitet.

Rome, le 19 février 1953. 19		
VI / N:o 61		BIL.
INK. D. N:o VIII:70 13.2.53.		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Mon cher ami,

Ayant reçu votre lettre en date du 12 février 1953 concernant le cas Vamos et vous remerciant de son contenu et de son annexe, je vous prie ainsi pour le mieux d'écrire une lettre au recteur de l'Université de Turin lui exprimant les remerciements pour tous ses efforts dans cette affaire.

u./ Carl Bergenstråhle.

Monsieur Carlo BRUSA,
Consul Général de Suède à T u r i n .

Exp. den 19/2 1953. GR.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Turin, le 21 février 1953.

VIII 94

8 2 W-berg

Mon cher Bergenstrâhle,

J'ai reçu votre lettre d'avant-hier concer= nant le cas Vamos et j'ai tout de suite écrit au recteur de l'Université de Turin le remerciant de tous ses efforts dans cette affaire.

Pour ce qui concerne les recherches encore en cours par la Questura, dont à ma lettre du 12 février 1953, je dois vous informer que le Chef de Gabinet du Questo re vient de me faire savoir qu'elles n'ont donné aucun ré= sultat. Ce qui est pourtant drôle; ce monsieur aurait de= meuré à Turin pendant des années et aucune trace de son sé= jour n'y serait pas trouvable. Qu'il s'agisse d'un nom d'emrunt?

Veuillez agréer, mon cher Ami, mes amitiés bien cordiales.

Monsieur le Conseiller Carl Bergenstrâhle,
à la Légation Royale de Suède à R o m e.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

Turin, le 5 mars 1953.
Recommandé avec 1 ann.

Kab. sekr
10.3
53

VIII 117
6 MAR. 1953
P 2 W-berg

Mon cher Ami,

Je dois retourner sur l'affaire du Dr. Vamos car je viens de recevoir la visite de M. Rumiano, qui m'a apporté la lettre qu'il avait adressée à M.elle Anna Polen (dont à ma lettre datée du 15 janvier 1953), telle qu'il l'a reçue de la poste il y a quelques jours. J'ai l'honneur de vous la faire tenir ci-près en vous informant, conformement à ce que M. Rumiano m'ai dit, que la lettre a été ouverte à l'arrivée à Turin par la femme dudit Rumiano.- Celui-ci m'a demandé information concernant l'enveloppe de cette lettre; je présume -je lui ai dit- que la lettre a été mise sous enveloppe à Stockholm et de là envoyée par courrier à Budapest à cette Légation de Suède, laquelle, à son tour, a tâché de la faire parvenir par la voie de la poste à l'adresse de M.lle Polen; très probablement à Budapest existe le censure postale qui a ouvert la lettre et l'a retournée à l'expéditeur. M. Rumiano m'a confirmé d'être sûr de l'exactitude de l'adresse; à quoi j'ai répondu que M.lle Polen pouvait s'être mariée et, de ce fait aussi, pouvait avoir changé d'adresse même si sa famille était logée ou demeurait toujours: 32 Major utza.

./.

Monsieur Rumiano m'a encore saisi de la demande s'il y a la possibilité pour lui et une équique de ses ouvriers maçons de se faire adjuger une sousentreprise pour de travaux de canalisations, digues etc..A' quoi j'ai répondu que jusqu'à présent il n'avait jamais été possible de faire de l'émigrations sous quelle que forme que ce soit dans l'édilité.

Veuillez agréer, mon cher Bergenstrâhle, les amitiés les plus cordiales de ma part.

Monsieur le Conseiller Carl Bergenstrâhle,
à la Légation Royale de Suède à R o m e.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

brev i W-bergsaken

19

Rom den 10 mars 1953.

II/ N:o 44 1 bil. Strängt förtroligt. BIL.

INK. D. N:o VIII/117

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Ärade Broder,

I anslutning till mitt brev den 19 februari 1953 i Wallenberg-affären ber jag få meddela, att konsuln i Turin hit översänt bifogade försändelse, vilken utgör ett till brevskrivaren, signor Rumiano, återsänt brev ställt till dennes väninna från Budapest-tiden, Anna Polenciar. Brevet har återsänts till Rumiano såsom varande obeställbart.

Jag antager, att det är beskickningen i Budapest, som postat brevet.

Enligt vad vi förstå, lyder kontrollappen på brevets ena sida i översättning som följer:

"Enär denna icke utlämnade postförsändelse icke är försedd med avsändarens namn, har jag öppnat den och återtillslutit den. N.N. Posttjänsteman."

./.

Carl Bergenstråhle

Herr Kabinettssekreteraren A.S. Lundberg,

Utrikesdepartementet.

Exp. 10.3.53
GL
12 mm

OD/ BI.

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Utbetaln.t.M.Saunders.

Rom den 8 augusti 1953.		
Nr. 503	2 bil.	19
P 2 N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

Härmed får jag vördsamt meddela, att beskickningen enligt särskilt bemyndigande från departementet utbetalat 19.000 lire till fru Maria Saunders.

./. (Mod kv.)

./. Debetbesked BK nr. 9 å lire 19.000:- jämte verifikation å utgiften bifogas.

/u/ Carl Bergenstråhle

Exp.kurir 8/8/53.

Er

(Chiffr. f. Kabinettssekr.)

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Bergenstråhle/KL

Rom den 8 augusti 1953.

Strängt förtroligt.

N:o 136 11		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Ärade Broder,

I anslutning till meddelandena i särskild ordning angående fru Maria Saunders, som uppgivit sig i sitt förvar ha vissa dokument avseende Raoul Wallenberg, ber jag få meddela, att beskickningen med stöd av givet bemyndigande utbetalat 19.000 lire till henne. Utgiften anmäles i 503 B. 8.8.53, som bilägges detta handbrev.

Jag hade kommit överens med fru Saunders, att jag idag kl. 16 skulle komma till hennes hotell och få den omtalade portföljen med Wallenbergs dokument. Just nyss var emellertid fru Saunders här och förklarade - livligt upphetsad - att hennes "Kiste" icke skulle komma till Rom förrän den 22 dennes. Hon visade mig även ett telegram från Innsbruck, däri detta meddelades. Jag läste telegrammet och frågade henne vem avsändaren av telegrammet var. Till svar fick jag blott veta att det under telegrammet stod ett fingerat namn å en person, vars identitet hon icke ville avslöja.

Fru Saunders tiggde idag ej mer pengar.

Vi kommo överens om att fru Saunders skulle uppsöka mig ånyo den 19 dennes.

u/ Carl Bergenstråhle

Kabinettssekreteraren Arne S. L u n d b e r g,
Utrikesdepartementet.

Exp. 8/8 K.L.

Rom 14.VIII 1953

S. W;

Herrn Botschaftsrat
Karl Bergenstrahle
R O M

Sehr verehrter Herr Botscaftsrat !

Es ist mir brwusst, ich bin unbescheiden wenn ich nochmals an Ih Bereitwilligkeit appeliere und bitte helfen Sie mir die 10 Tag npch ueberstehen zu koennen.
Dass ich nach diesen Tagen mich dankbar erweisen kann und werd dessen bitte seien Sie gewiss, durch die Ueberreichung des Erwaehnten Paketes. Und so beitragen zu duerfen die Wahrheit uebe den Opfertod eines edlen Menschenfreundes an das Licht zu bringen.
Bitte, bitte Sie sehr glauben Sie mir und wenn Sie mir glauben werden Sie mir meine Bitte nicht uebel vermerken und nochmals aushelfen.
Um aber auf alle Faelle sicher zu sein dass ich meiner Schuld gerecht werden kann auch fuer den Fall der kaum anzunehmen ist dass die Lieferung nicht eintraefe, habe ich vorgesorgt indem dass diesfalls jemand hieher kommt und mir Geld bringt da ja eine Sendung unzulaessig ist.
Aber er wird nicht kommen muessen die Box ist sicher hier habe heute abend wieder ein gutes Telefonat erhalten
Es ist mir als alter Dame so furchtbar peinlich und schmerzlich persoenlich bitten zu muessen, auch schaeme ich mich meiner Unbescheidenheit, wo Sie mir ohnehin so entgegen kamen und nobel an mir handelten, darum nehme ich Zuflucht zum schreiben und Sie herzlichst zu bitten haben Sie die Guete mir zu telefonieren ob ich heute vormittag vorsprechen darf. 37 470503
Ein Ungluck kommt selten allein hoeren Sie Herr Rat was mir heute zugestossen ist, was mich sehr beunruhigt und ich Sie bitt

Ihre Ansicht darueber auszusprechen;
Bei dem Essen im Restaurant Touring habe ich meine Handtasche vor mich auf den Tisch gestellt,nach 10 Minuten war diese verschwunden sammt allen Inhalt an Briefen Dokumenten u.s.W;
Die Umstaende waren so mysterioes was auch der Polizei agent feststellte der auf Anruf erschienen ist.
Wenn es ein in Italien ueblicher Diebstahl ist bin ich nicht so besorgt als wenn es ein Versuch von gewisser Seite waere mir etwas zu rauben ,weil man sich fuerchtet.Ich kannmich so schlecht mit den Leuten die nur itlienisch sprechen verstaen = digen,bitte fragen Sie die Leute telefonisch aus aber nicht als Schwedischerbotschaftsrat sondern nennen Sie einen beliebigen Namen als mein Freund der mir durch verdolmetschung helfen will.
jedenfalls bin ich sehr unruhig,denn ich habe schon verschieden gemerkt ich moechte nicht gerne eines Tages einen Unfall haben wie selbe heutigen Tages so oft vorkommen:
Bitte haben Sie zu niemandem ueber mein Angbot gesprochen ?
Bitte Sie Herr B Rat um Ihr Telefonat am Vormittag .

In Hochachtung Ergebene

[redacted]

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

dokument.

19

Rom den 24 augusti 1953.

Strängt förtroligt. | BIL.

137/II

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Ärade Broder,

I beskickningens aktuella Wallenberg-ärende ber jag i anslutning till mitt handbrev den 8 augusti 1953 få meddela, att fru Saunders ännu ej fått hit sin "Kiste". Hon har idag visat ett just erhållet telegram avsänt från Father Rici Father, Bahnhofhotell, Innsbruck, vari meddelas, att lådan anländer till Rom om ytterligare en vecka. Fru Saunders har lovat underrätta mig så snart lådan anlänt hit.

Sedan mitt sista handbrev har fru Saunders vid ett par tillfällen begärt ytterligare ekonomisk hjälp. Jag har sagt henne, att beskickningen för ytterligare utbetalningar behöver bemyndigande från Stockholm. Hon har då ej insisterat.

Bergensteåhle

Kabinettssekreteraren Arne S. Lundberg,
Utrikesdepartementet.

Exp 24.8.53 SL

30./VIII 1953

Albergo Touring
VACCARI
Roma - Via Principe Amedeo, 34
Telefoni 470-503 - 471-427

470396

Herrn Gotschaftsrat.
Carl Gergenstrahle
Rome

Sehr verehrter Herr Gotschaftsrat!

Nachdem ich bereits 7 mal vergeblich angerufen habe und da man mich scheinbar nicht versteht, einfach anhängt was schade ist, um die 20 L. wo mir jede Penny wehe tut schreibe ich Ihnen Herr Rat und lege gleichzeitig den Brief bei: ~~das~~ Diesem, ersehen Sie dass also am 7. um 20:38 Uhr der Onkel am Termin eintrifft. Jedenfalls nach seinen Worten gut verbürgt. Bitte Sie Herr Rat mich also bis dahin zu warten und Ihr Vertrauen nicht zu entziehen. Die Unpünktlichkeit ist nicht mein Verschulden.

Besten Dank in Hochachtung

[illegible]

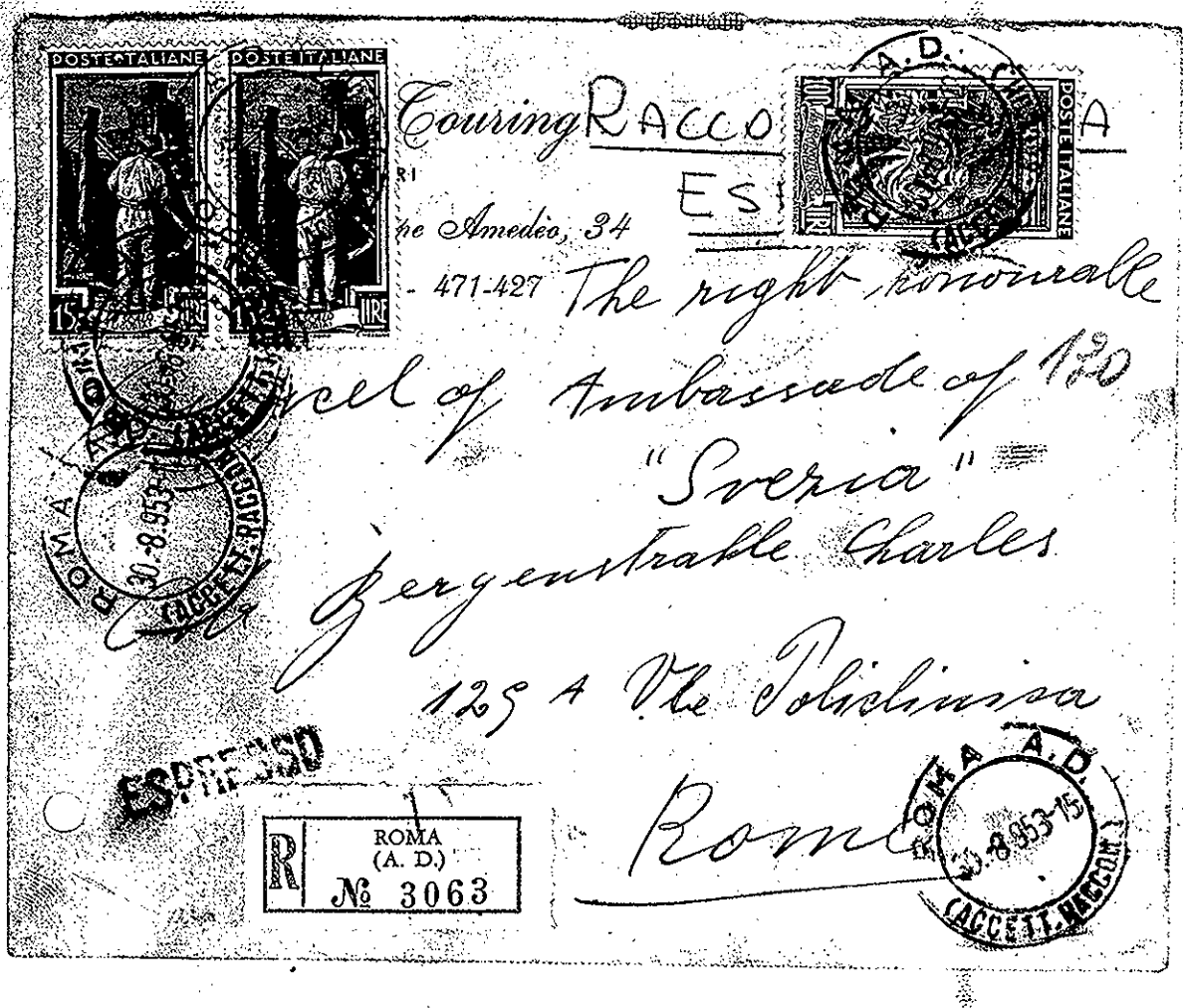
POSTE ITALIANE
POSTE ITALIANE
Touring RACCO A
ES
ne Amedeo, 34
- 471-427
The right honourable
cel of Ambassade of 120
"Svezia"
Bergenstrahle Charles
129 A Vle Policlinica
Roma
ROMA A.D.
30-8-953-15
(ACCETT. RACCOM.)
ESPRESSO
R
ROMA
(A. D.)
№ 3063

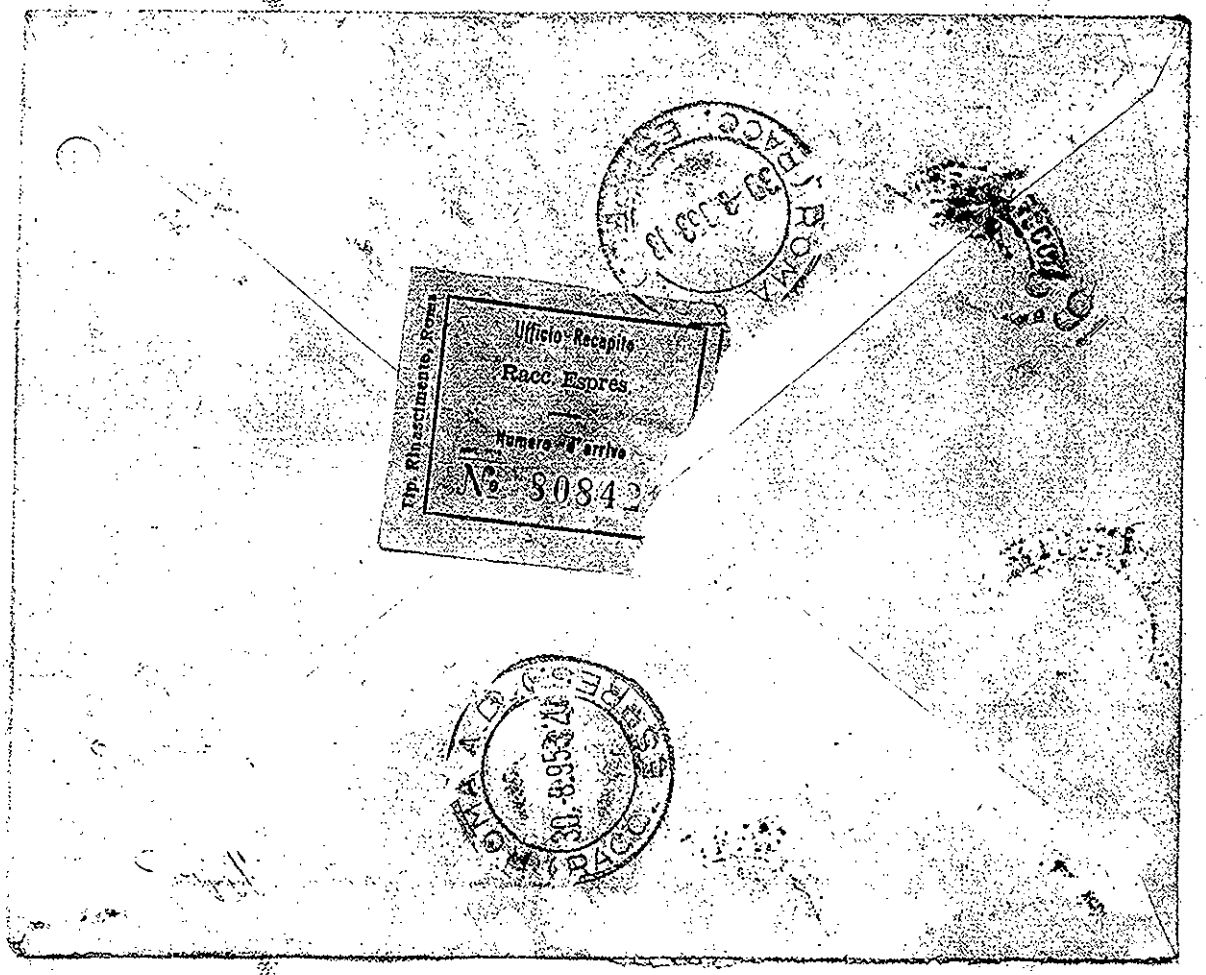
Ufficio Recapito
Racc. Espres.
Numero d'arrivo
Tip. Rinascimento, Roma

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenberg-dokument

		19
Rom den ~~24 september 1953~~.		
N:o 158 a Strängt förtroligt.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

11/

Broder,

Det är nu jämt en månad sedan beskickningen meddelade något i ärendet angående fru Maria Saunders' Wallenberg-dokument, och under denna månad har något av vikt icke inträffat i saken. Beskickningen har sålunda ännu ej erhållit de utlovade dokumenten. Fru Saunders har vid ett flertal tillfällen varit i förbindelse med beskickningen och regelbundet upprepat, att hennes "Kiste" vore på väg oc h snart skulle vara framme hos emottagaren i Vatikanstaden. Då och då ha hennes rapporter åtföljts av en - om ock i försiktig form - framförd begäran om ett handlån. Mot dessa senare framställningar ha vi emellertid ställt ossganska avvisande och sagt, att medel måste begäras i Stockholm. Fru Saunders har då sagt sig icke önska detta.

För dagen är läget det, att kistan, enligt fru Saunders, nu är i Vatikan-staden. Det återstår att se, om fru Saunders får ut den, och om den i så fall innehåller de utlovade dokumenten.

Johan Beck-Friis

Herr Kabinettssekreteraren Arne Lundberg,
Utrikesdepartementet.

Exp. 26.9.53 92 Remi

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN CB/EH

	Rom den 2. Oktober 19 53.	
X1 / N:o 714		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. 8	GR. 2	MÅL. w.

Frau Maria Saunders,
Albergo Touring,
Via Principe Amedeo, 34
Roma.

Ich möchte Ihnen hiermit sagen, dass ich für ca 5 Wochen von Rom verreist bin und dass Sie in dieser Zeit Ihre gef. Mitteilungen Herrn Legationssekretär Hennings senden möchten.

Ergebenst
C.Bergenstråhle

Exp. 2/10 EH

Albergo Touring

(VACCARI)

ROMA - VIA PRINCIPE AMEDEO, 34

Telefoni: 470-503 - 471-427

Roma, _____ 19____

MEMORANDUM

Ai clienti che pernottano a Roma consigliamo il nostro attiguo
Ristorante Touring - Via Cavour, 50 A - 50 B - Tel. 470-396

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 28 januari 1954.
Personligt och strängt förtroligt.

1 bil.

Tel. UD 5/2

Aesv 26/2

Broder,

Jag vore Dig tacksam för ett telegrafiskt meddelande, om Du anser Dig kunna komma i kontakt med Franco Trandafilo - han omnämnes senast i Ditt handbrev den 31 januari 1953 - och när detta kan ske.

Din tillgivne
Gunnar Jarring

(Gunnar Jarring)

T.f. Chargé d'Affaires Bergenstråhle,
R o m .

Frågor till Franco Trandafilo.

1. Kan Trandafilo erinra sig, om han under vistelsen i Lefortovskaja hörde omtalas, att det fanns någon svensk i fängelset under tiden 1945 - 1950?

2. I så fall, hur erhöll han detta meddelande, och fick han några närmare detaljer om denne svensk?

3. Talade han efter frigivningen med de Mohr om sin eventuella kännedom om svenskan, eller talade de Mohr om att han hört något om någon svensk i de ryska fängelserna?

4. När ägde i så fall detta samtal rum? Skedde det innan de Mohr hade någon kontakt med svenska representanter?

5. När träffade Trandafilo Henry Thomsen, och var?

6. Vad berättade Thomsen om sig själv?

7. Berättade han något om Wallenberg eller om någon annan svensk, som skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja?

8. Berättade han eventuellt något om att han hört, att någon eller några svenskar skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja?

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

samtal önskas

		19
XI / N:o 126.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	W-berg

Roma il 11 febbraio 1954.

Egregio Dottore,

Non mi è stato purtroppo possibile di ragiungerLa per telefono per chiederLe di volermi cortesemente accordare un colloquio e pertanto La prego di mettersi gentilmente in contatto telefonico con me alla Legazione di Svezia ai seguenti numeri 847 073, 847 373.

Nel rigranziarLa anticipatamente La prego di gradire, Egregio Dottore, l'espressione della mia più perfetta stima.

(Carl Bergenstråhle)
Consigliere.

Dott. Franco Trandafilo,
Il Tempo, Roma.

Exp 11.2.54 SL

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

---

ang. visst samtal

Rom den 15 februari 1954.

II / Strängt förtroligt. 22.

INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

19

BIL.

Broder,

Tyvärr kan jag med dagens kurirlägenhet icke sända Dig någon rapport/samtal ang. med T., en person Du bett mig uppsöka. Vi ha per telefon försökt få tag på honom flera gånger men alltid utan resultat. Han tycks ha nattjänstgöring på sin tidning. Jag har vidare skrivit honom ett brev och bett honom ringa mig, men hittills har han icke avhörts.

Jag hoppas inom närmaste dagarna få mitt samtal med honom.

Carl Bergenstråhle

Utrikesrådet G.Jarring,
Utrikesdepartementet.

Exp. 15·2·54 GL Kurir

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

CB/ER

Rom den 22 februari 1954.
19

Strängt förtroligt.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg.

ang. viss person och viss bok.

Broder,

Med beklagande nödgas jag meddela, att jag klarar av Dina uppdrag dåligt.

1) Jag har ännu icke fått tag på T. Han har ej reagerat på min skriftliga anhållan om en påringning. På hans arbetsplats upplyses, att han är sjuk. Ingen svarar på hans telefonnummer. Jag fortsätter att söka få tag på honom.

2) Hos bokhandlarne här känner man ej alls till O:s bok "De 24 årstiderna". Den finnes icke å de italienska förlagslistorna. O. bor numera i Milano eller Trieste. Jag tänker fråga T. om boken. Vet han ingenting om den, tänker jag be konsulatet i Milano att genom en bokhandel där söka få tag på O. och fråga honom, var boken kan erhållas.

u./ Carl Bergenstråhle.

exp. med kurir den /2 1954.

Utrikesrådet J a r r i n g,
Kungl. Utrikesdepartementet.

Exp. 22-2-54 92
Kurir.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

samtal med M. T.

Rom den 26 februari 1954. 19

1 bil. Strängt förtroligt.

N:o 35/II		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Dr Franco Trandafilo
"Il Tempo": tel 68 4351
best. Villagio Cornelia 399803
Via Cassia

Broder,

./. Närslutet ber jag få översända en av Bergenstråhle uppgjord promemoria angående sitt samtal i dag med Trandafilo. Du anser måhända några punkter av T:s i promemorian återgivna utsägelser ofullständiga eller oklara - Bergenstråhle är beredd att ånyo kontakta T. om så skulle erfordras. Det synes ej vara anledning antaga annat än att T. åter gärna och beredvilligt skall ställa sig till förfogande.

Jag hade även tillfälle träffa T., som för mig upprepade sin villighet att lämna oss alla de upplysningar, varav man å svensk sida kunde vara i behov. T. var en sympatisk man i 50-års åldern, som verkade vederhäftig.

Vad beträffar Odenigos bok "L' Albergo delle 24 Stagione" kan jag meddela, att T. nämnde, att manuskriptet till denna bok förelåg färdigt och att O. för närvarande låge i överläggningar med en förläggare om densammas publicering. På grund av det politiska läget i Italien vore det dock icke lätt att få en bok av ifrågavarande art utgiven. T. hade själv haft dåliga erfarenheter härav.

Dagens Nyheters härvarande korrespondent Hamrin har

Utrikesrådet G. Jarring,
Utrikesdepartementet.

Exp. 27.2.54 GL Kurir.

även på fråga idag sagt, att, enligt vad han visste, hade O. ännu icke fått sin bok utgiven. O. hade med Hamrin diskuterat möjligheten att få boken utgiven i Sverige, men härav har det ännu icke blivit något, liksom ej heller med en tänkt publicering i Tyskland. Hamrin hade ögnat igenom manuskriptet, som vore en "tjock lunta".

Slutligen må tilläggas, att T. omtalade, att de Mohr för närvarande är pressattaché vid italienska ambassaden i Madrid.

Johan Beck-Friis

BBerggenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

	19	
Strängt förtroligt.		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.
angående samtal med d:r Franco Trandafilo.

Sedan jag för några dagar sedan skriftligen bett den italienske journalisten D:r Franco Trandafilo ringa mig för överenskommelse om ett sammanträffande, telefonerade han mig igår och besökte mig å beskickningen idag. Har beklagade livligt, att han på grund av sjukdom icke varit i tillfälle att låta höra av sig tidigare.

T. omtalade, att han för närvarande var anställd i Presidenza del Consiglio å dess radioavdelning samt därjämte verksam såsom journalist i tidningen "Il Tempo".

Jag fick under vårt samtal knappast anledning att ställa några ledfrågor till T., som själv förde in detta på sin vistelse i Sovjetunionen - hans sjukdom vore en svit av umbärandena under denna, sade han. T. berättade något om sina ryska upplevelser, och när han talade om sin vistelse i Lefortovskaja-fängelset, där han vistades 6 september 1944 - april 1950 (cell no 115), frågade jag honom, om han hört omtalas, att det fanns någon svensk där.

T. sade då:"Nej, där hörde jag aldrig talas om, att det skulle vara någon svensk där. Jag har vidare själv aldrig sammanträffat med någon svensk i de ryska

fängelserna, men jag kan berätta något märkvärdigt för Er - jag har redan tidigare berättat det för en svensk journalist, det var för ett år sedan". (Namnet å denne erinrade sig T. icke). T. berättade så, att han i april 1950 i fängelset Butiskaja delat cell med bl.a. en norrman (N.), som var rödhårig och hade rött skägg. N. hade berättat för T., att N. 1944 tjänstgjort i Budapest på svenska legationen, där N. varit sysselsatt med att utställa identitetskort för judar. Även italienska antifascister hade fått dylika kort och N. nämnde namnet på en person (direktören för det italienska institutet i Budapest), som fått ett dylikt kort. Denna uppgift hade T. kunnat verifiera, vilket T.ansåg vara ett bevis för att N. talade sanning. Även vitryssar hade fått identitetskort.

N. berättade vidare, att en av hans kolleger å svenska legationen i Budapest, som var överordnad till N., tagits av ryska polisen i Budapest. När ryssarna kommo till Budapest, hade denne svensk öppet förklarat vem han var och vad han höll på med. Ryssarna hade till en början lämnat svensken ifred, men en vacker dag togs han av polisen. Detta skedde utanför legationen, när svensken satt i en bil. Svensken hade blivit inspärrad, men lyckats rymma och sedan gömt sig hos en kvinnlig vän. Några dagar senare hade polisen emellertid ånyo fått tag på svensken och fört honom till Sovjetunionen.

På fråga vad denne norske uppgiftslämnare hette svarade T., att han hade ett typiskt norskt namn, Johansen eller dylikt. T. mindes ej exakt namnet men sade att N. icke var karriärdiplomat utan tillfälligt anställd på legationen på grund av sina språkkunskaper, bl.a. i ryska, som han talade flytande. N. tillhörde en ansedd norsk familj, som va-

rit bosatt i England och i Paris. Familjen hade tjänat en förmögenhet genom grosshandelsaffärer. N. hade fått livsmedelspaket i fängelset. T. hade därför vid ett par tillfällen hyst misstanke, att han var en rysk provokatör.

T. berättade vidare följande:

Ifrågavarande svensk hade varit i Lefortskaja men i april 1950 fördes han därifrån till Butiskaja. Transporten till sistnämnda fängelse hade skett i samma veva som T. själv flyttades från Lefortovskaja till Butiskaja. T. hade ej själv sett svensken å någotdera stället eller under transporten, men norrmannen visste med bestämdhet att svensken varit med om ifrågavarande förflyttning. T. visste ej varpå han grundade detta sitt påstående.

På fråga vilka cellkamraterna i Butiskaja voro, sade T., att han delat cell - förutom med ovannämnda norrman - med den bulgariske ingenjören Sciopow och en ungersk handelsattaché i Sofia, vars namn T. ej kunde erinra sig.

T. hade ej träffat norrmannen förrän de sammanfördes i Butiskaja. Norrmannen och ungraren infördes i samma cell som T. och Sciopow hade. T. och Sciopow hade kommit till cellen på eftermiddagen, norrmannen och ungraren infördes där på kvällen samma dag.

Sciopow hade varit överste vid de bulgariska ingeniörstrupperna och hade erhållit sin utbildning i Italien. T. nämnde, att Sciopow, som talade flytande italienska, var intim vän med Hollands honorärkonsul i Turin. Nämnde konsul kunde, om han alltjämt funnes i livet, säkert lämna uppgifter om var Sciopow nu befunne sig och om hur han hade det. Konsulns namn kände ej T. till.

Nämnda fyra cellkamrater hade ofta inbördes utförligt diskuterat sina upplevelser. Det var under dessa berättelsestunder (i april 1950), som T. av norrmannen fått höra om svensken. T. upprepade, att han icke tidigare

hört talas om eller kände till svenskens fall, ej heller hade han tidigare träffat N.

Det var en överenskommelse, att därest någon av dem sluppe ut till ytterv ärlden, så skulle han rapportera allt vad han visste om andra fångar till sitt eller andra länders myndigheter för vederbörande familjers underrättande. Enligt denna överenskommelse hade T. efter sin frigörelse underättat norrmannens familj om vad han visste om denne.

T. hade ej hört av Sciopow sedan T. lämnade Ryssland, ej heller något från N. eller ungraren.

Jag tog så upp fråga nr 3 beträffande T:s samtal med de Mohr. T. omtalade då, att samtliga medlemmar av den grupp, som frigavs hösten 1950, under tre månader varit inspärrade i ett ryskt läger i Wiener Neustadt innan de repatrierades. Förutom T. hade även de Mohr varit där. Här hade samtliga deltagare för varandra berättat om sina upplevelser och T. hade säkerligen då för de Mohr även nämnt vad norrmannen berättat om svensken. T. kunde ej minnas, att de Mohr under dessa samtal nämnt något om en svensk. Detta utbyte av informationer ägde rum i oktober 1950, innan T. och de M. kommo till Italien och således innan någon av dem hade kontakt med svenska representanter.

När jag härefter frågade T. om hans sammanträffande med en person som hette Henry Thomsen (fråga 5) erinrade sig T. att ovannämnde norrman bar detta namn.

Namnet Wallenberg nämndes ej alls under vårt samtal. T. talade om "le pauvre suédois ".

Samtalet fördes på franska, som T. behärskade utomordentligt väl.

Rom den 26 februari 1954.

Carl Bergenstråhle

Reservation för stavningen av fängelsenamnet Butiskaja.

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

	8.3.1954 19	
VII / N:o 41.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

EILTF SVENSK

PARIS

FOER PETRI KOLON PER HAR EJ AVHOERT HONOM SEDAN DE SKILDES OCH VET EJ ALLS VAR HAN NUFOERTIDEN FINNES STOP VEDERBOERANDE HADE BELGISK NATIONALITET STOP PER AATERKOMMER PARIS KVAELLEN TOLFTE

BERGENSTRAHLE

IL CONSIGLIERE DELLA LEGAZIONE DI SVEZIA

Exp. 8.3 54 92 kl. 16:30

Bergenstråhle/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

debetbesked nr 9

Rom den 3 maj 19 54.		
N:o Förtroligt. II/9		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
B	2	Wallenberg

Broder,

Med anledning av Din efterlysning av beskickningens debetbesked nr 9 ber jag få meddela, att detta insändes med 503 B. 8.8.53 och tillhör ett ärende, som handlägges av politiska avdelningen Jag antar att beskedet finnes där.

Carl Bergenstråhle

Herr Revisor K. Warfvinge,
Utrikesdepartementet.

Exp. 3.5.54 GL

STATSDEPARTEMENTEN

Meddelande

Från	Datum	Till
Ekonomibyrån	24/4-54	Beskickningen i Rom

M+H
Tab I
R:2

Kronde

Var god insänd avskrift av Debetbesked nr 9, vilket ej synes ha inkommit till departementet.

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Dep 350 12 48 4000×100 481046

173
2 pett.

Legazione di Svezia

Roma

Trieste. 6. III. 955

Spettabile

Legazione di Svezia

Con la presente ho l'onore di confermare ricevuta la Vostra lettera in data: 3 Febb. 955

Vi prego con ossequi quando è necessario l'informazioni supplementari, allora scrivete almio indirizzo per che io vado in questa luna per l'emigrazione è poi non posso d'informarvi piu.

Gradite distinti saluti

Hadobas Francisc

INK. BESK. FROM
D. No XIV 264
8 MAR 955
AVD. P | CL. 2 | MAIL W-berg

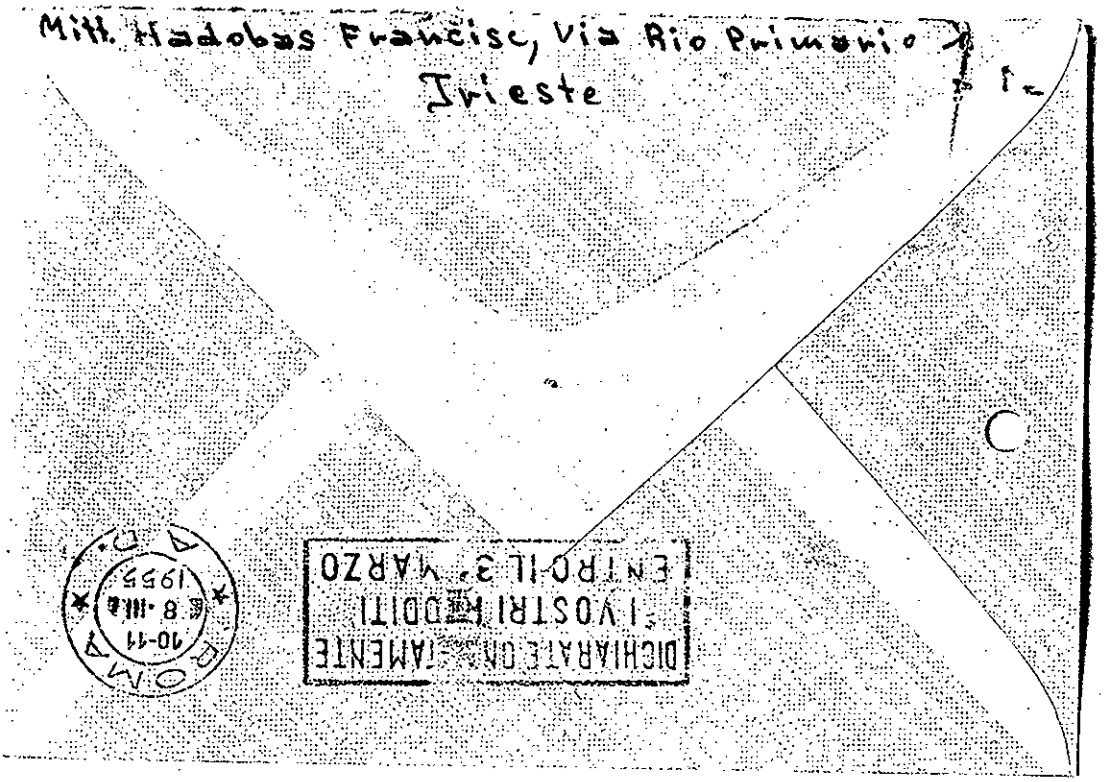
Mitt. Hadobas Francisc, Via Rio Primario
Trieste
DICHIARATE ESATTAMENTE
I VOSTRI REDDITI
ENTRO IL 3° MARZO
ROMA
10-11
8-III
1955

Ambasada

Suediei

Roma

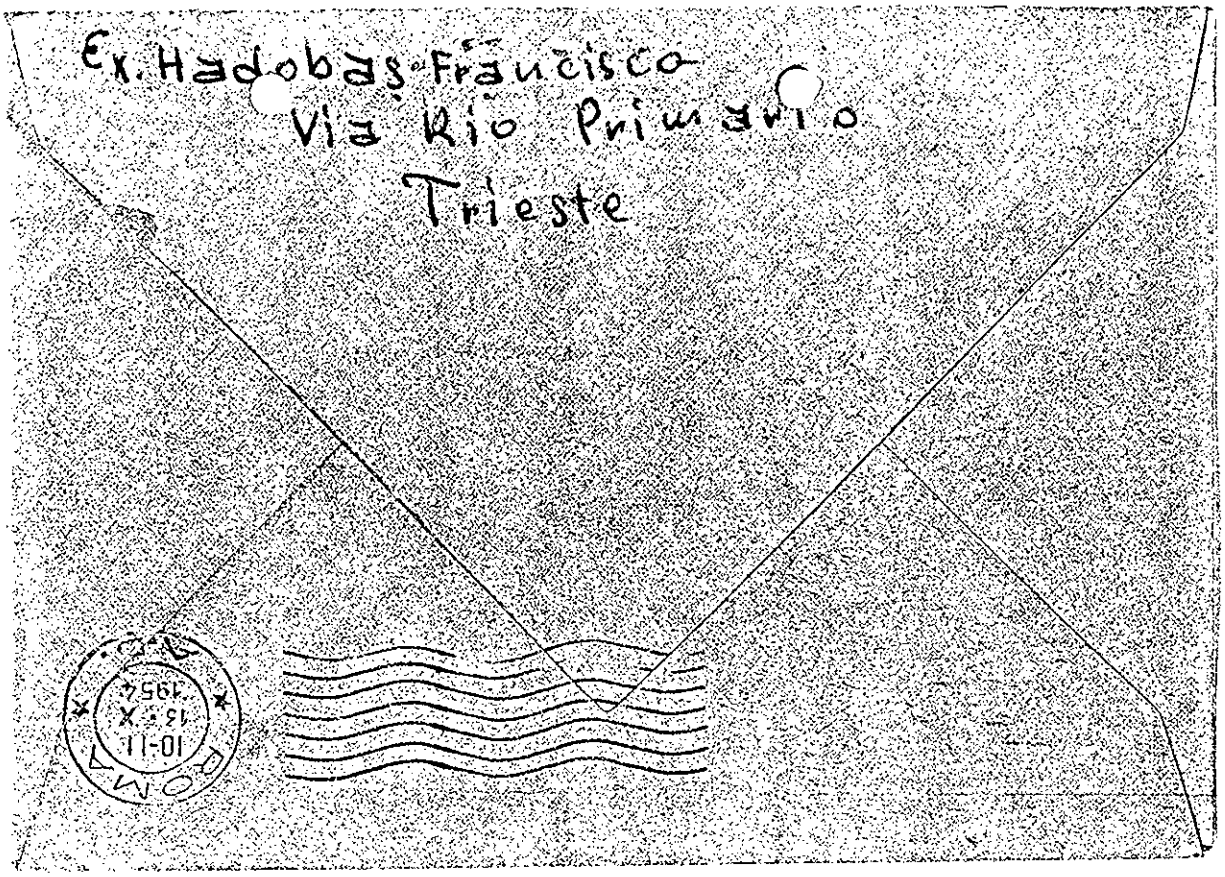
Ex. Hadobas Francisco
Via Rio Primario
Trieste
ROMA
15 X
1954
10-11

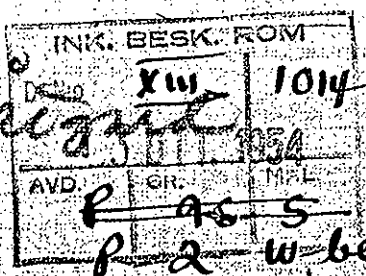

INK. BESK. ROM
Dnr XIII 1014
AVD. GR. MAL
P 95 5 (ă)
P 2 W-berg

Ar pentru

Ă lingua Romana

Stimate D. Consul

Subsemnatul Emigrant Român Hadobie Francisc adus la cunoștința excelenței voastre următoarele:

În anul 1951, Aprilie fiind militar și însărcinat cu poza deținuților dela canalul Dunărea-Marea neagră am avut sub poza mea un deținut care spunea că este cetățean Suedez fost Ambasador la Budapesta în 1945, și răpit de către Rusi și dus cu forță la canal.

Cetățeanul Suedez al D-tră în timpul cât a stat sub mâna mea va rugat, ca cu ar ce preț să aduc la cunoștința D-tră că el trăiește și să se ia măsuri în direcția eliberării lui. Cu informații noi amănunțită stau la dispoziția D-tră ar când voi ale când este vorba de un om care suferă nemiunat.

Cu mare respect:

HADOBIS FRANCISC

Sürgős

A lingua Hungherna

Mélyen tisztelt Kamil Úr

Alulírott Hydobys Ferenc Kanónia emigráns, tisztelettel excelenciád tudtóra adom a következőket: 1952 Áprilisában mint kotana a Duna-Feketetengerí csatorna mentén fogvatartott politikai rabokkal az őrizetenel voltam megbízva. Az őrizetem alatt volt egy rab, melynek az állítása szerint ő Svéd állampolgár és mint Svéd Konzul Budapesten volt 1945-ben ahonnan bésött az Oroszok erőszakkal elhurcaltók. A fönt nevezett Svéd állampolgár az idő alatt míg a bezem alatt volt megkért hogy bármi óran hassan az önök tudtóra azt hogy ő él és hogy tegyék meg a kellő lépéseket a kiszabadítása érdekében. Bőnebb felvilágosítással bármikor a rendelkezé

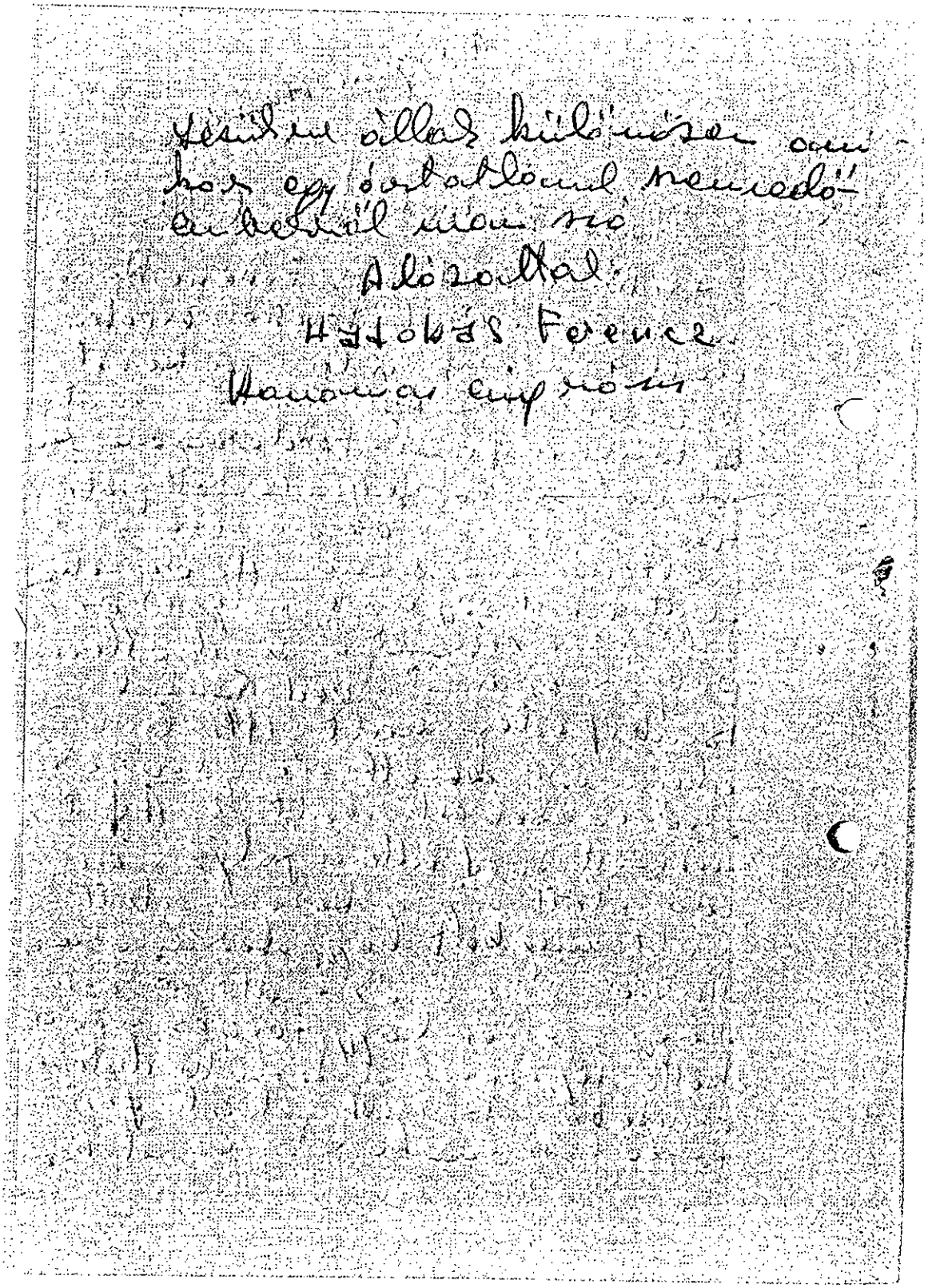

Scritte in Romeno

la 18 Oct. 1954

INK. BESK. ROM
D. N.o XIII 1062
AVD. P GR. 96 MAL. S

Ben.
27.10.54

Mult stimate Dl. Consul p. 2 W-berg

(a)

Subsemnatul Hadobas Francisc emigrant Român, dezertat din cadrele armatei române și ajuns în Orașul Triest la 25 August 1954, am onoarea a vă înștiința Exțelenței Voastre de următoarele:

„In anul 1952 Aprilie fiind militar și însărcinat cu paza deținuților dela canalul Dunărea-Marea Neagră. Am avut sub paza mea un deținut care spunea că este cetățean Suedez, fost Ambasador Suedez, la Budapest în 1945 și răpit de către Ruși și dus cu forță la Canal.

Cetățeanul Suedez al dv. în timpul cât a stat sub paza mea, mi-a rugat ca cu ori ce preț să aduc la cunoștința Dv. că D-lui trăește și astfel să se ia măsuri în direcția eliberări lui"

Cu mare respect:
Hadobaș Francisc

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

rumänska kan ej läsas
av besk:s funktionärer

Roma il 26 ottobre 19 54.		
XI / N:o 960.		BIL.
INK. D. N:o XIII/1062		
AVD. P	GR. 2 ~~96~~	MÅL. 4 - beng S

(a)

Signor Hadobas Francisc,
Via Rio Primario 1, Trieste.

La R. Legazione di Svezia a ricevuto la Sua lettera in data 18 ottobre 1954 scritta in lingua romena. Questa lingua non essendo conosciuta dei funzionari della R. Legazione mi pregio indicarLe che la corrispondenza con la R.Legazione può essere redatta oltre che in svedese in lingua francese, inglese, italiana o tedesca.

Con osservanza

(F.U. Bonde)
Addetto

Exp. 27.10.54 L

Inviata 1.XI.954

Spettabile legazione di Svezia

Sotto scritte Hadobas Francisc profughi da Romania con il mio amico Marcine Vasile, ho il pregio d'informarvi che a mese Aprile 1952, cuando io ero in esercita Romeno, sono parlato col un uomo della prigione „canale-Dunare-Mare-Negro„ da Romania, chè di nazionalitate Svezia, era consolato in Budapest in anno: 1945.

Adesso i cuesta lettera ho il pregio d'informavi a proposito cuesta il situazione.

Gradite distinti saluti

Hadobas Francisc

Profughi da Romania

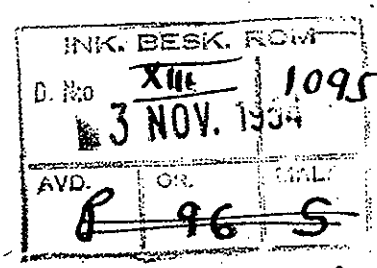

besv. 3.11.54.

(à)

B 2 W-berg

Bonde/flm

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

upplysn. om sv. fånge
i Rumänien.

Roma, lì 3 novembre 1954. 19

XI / N:o 989 | BIL.

INK. D. N:o XIII-1095
3.11.54.

AVD. P | GR. 2 ~~96~~ S | MÅL. W-beag (a)

Signor Hadobas F r a n c i s c,
T r i e s t e. Via Rio Primario 1

La ringrazio sentitamente per la Sua lettera in data 1 novembre 1954 e per quanto Lei ha comunicato alla R. Legazione.

Le sarei grato di ricevere con cortese sollecitudine ogni utile supplementare informazione in merito al cittadino svedese ed alle circostanze dell'incontro nonche tutte quelle informazioni que potrebbero essere utili all'identificazione del cittadino svedese in questione ed al suo rintracciamento.

Con ogni osservanza,

(F.U. Bonde)
Addetto.

3/11

Trieste 7.11.954

Spettabile Legazione

Ho il pregio d'informarvi che io non capisco bene lingua italiana, lo parlo un po' appena un po' è troppo difficile per me d'informarvi aproposito cuesto lavoro in cuesta lingua.

Volontieri sono finito d'informarvi solamente in lingua Romeno o Hungherezа, perche io non capisco bene altra lingua.

Gradite distinti saluti

Hadobas Francisc
Profugo da Romania

besv. 11.11.54.

DESK.
XIII 1114
9 NOV. 1954
~~P 96 S~~
P 2 W-berg

Bonde/flm

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

upplysn. om sv.
fånge.

Roma, li 11 novembre 1954. 19

X1 N:o 1002 BIL.

INK. D. N:o XIII-1114
9.11.54.

AVD.	GR.	MÅL.
P	2 ~~96~~	W-berg ~~S~~

Signor Francisc Hadobas,
T r i e s t e. Via Rio Primario 1

Riferendomi alla Sua lettera in data 7 novembre 1954 di cui ho preso buona nota La prego di voler comunicare a questa R. Legazione tutte le informazioni possibili in merito al cittadino svedese in oggetto scrivendo pure in lingua ungarese.

Con ogni osservanza,

(F.U. Bonde)
Addetto.

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenberg-affären

		19
~~Rom den 18 november 1954.~~		
II/ N:2 bil. 267	Strängt för troligt.	
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	W-berg

Broder,

En viss Francisc Hadobas, som säger sig vara rumänsk flykting och bosatt i Trieste, har i brev till beskickningen den 1 november 1954 meddelat, att han år 1952, då han tjänade i rumänska armén, i ett rumänskt fängelse vid kanalen Donau-Svarta Havet talat med en svensk, som varit vid konsulatet i Budapest år 1945.

Uppmanad att inkomma med närmare upplysningar svarade Hadobas, att han endast kunde korrespondera på rumänska eller ungerska språken, enär han saknade tillräcklig kunskap i andra språk för att lämna en skriftlig redogörels

Uppmanad att på ungerska eller rumänska lämna så fullständiga upplysningar som möjligt i fallet har Hadobas
./. tillställt beskickningen här bifogade brev på ungerska.
./. En redogörelse för innehållet i ifrågavarande brev lämnas härmed såsom detta meddelats beskickningen i en kortfattad muntlig översättning.

Johan Beck-Friis

Herr Kabinettssekreteraren Arne Lundberg,
Utrikesdepartementet.

Exp. 22.11.54 GL kurir

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN
Rom.

19

Bil hbr. J. Beck-Friis-Lundberg,
dat. 18 nov. 1954.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Hadobas hade i april 1952 vid kanalen Donau-Svarta Havet, då han tjänstgjorde vid den rumänska gränsvakten, satts att vakta en grupp politiska fångar med order att strängt övervaka dem, då de voro farliga spioner. Några dagar därefter hade han observerat en lång man, som var särskilt övervakad. En dag hade han fått order gå til en skog med en fånge, som var 180 cm. lång, mager, 42 til 44 år gammal och som ej hade något hår framtill på huvudet men mera baktill och bar en mycket sliten militäruniform. Han bad honom om en tjänst att framföra ett budskap till svenska legationen. 1945 var han i Budapest, där han var såsom svensk minister. När ryska trupperna invaderade staden, hade de börjat plundra och hade icke sparat svenska legationen. Han hade då gått för att protestera mot soldaternas övergrepp till det ryska kommandot, som då va i Debrecen. Ryssarna hade omedelbart häktat honom och transporterat honom till Nagyvarod och alltsedan dess vor han fånge. Han berättade för mig, att han förlorat allt hopp att återfå sin frihet, då han redan 1946 hade skicka ett meddelande genom en radiomontör men ingenting hade hä och hans sista hopp vore detta budskap. När vi kommo tillbaka hörde jag att vissa ryska officerare voro där.

Särtryck ur tidningen Vi nr 2 den 14 januari 1955

17 GEN. 1955

Överlämnas för kännedom av
Utrikesdepartementets Pressbyrå

Raoul Wallenberg

lever, ej glömd, ej förrådd

Sveriges regering arbetar för hans befrielse

● Varför häktades just Raoul Wallenberg av Berijas politiska polis för tio år sedan, den 13 januari 1945? ● Varför har Sovjets nya regeringskollektiv ännu inte släppt Raoul? ● Varför har Raouls närmaste och författaren Rudolph Philipp under de senaste tre åren vägrat lämna konkreta informationer till pressen och riksdagsledamöterna?

Efter samråd med Raouls mor fru Maj von Dardel, Raouls styvfar och förmyndare Fredrik von Dardel och Raoul Wallenberg-aktionens ordförande fru Birgitta de Vylder-Bellander besvaras dessa frågor här av

Rudolph Philipp

Kampen för Raoul Wallenbergs frihet

Redan sommaren 1947 beslöt de organisationer som slutit sig samman för att arbeta för Raouls befrielse — bland dem även KF representerat av Albin Johansson — på förslag av svenska pressens representanter att tillsätta en undersökningskommitté, som skulle pröva det bevismaterial jag samlat och det strängt konfidentiella material från utrikesdepartementet som stått till mitt förfogande. — Kabinettssekreteraren friherre Hans Beck-Friis gav sitt tillstånd för kommittén att ta del av det nämnda konfidentiella materialet. — Denna kommitté, vars ordförande var Anders Örne och juridiske expert adv. Yngve Schartau, konstaterade den 19 oktober 1947:

»Efter att ha genomgått och övervägt det sålunda föreliggande materialet få vi uttala följande:

Det är klarlagt, att Raoul Wallenberg från den 13 januari 1945 stått under effektivt beskydd av sovjetrysk militär myndighet, i enlighet med vad också meddelats från Sovjetunionens utrikesministerium; vidare är det övertygande utrett, att han efter nämnda tidpunkt — och i varje fall intill tämligen nära tid — befunnit sig i livet i ryskt förvar på skilda platser såväl utom som inom sovjetryskt område.»

Under de senaste åren har Sveriges regering och utrikesledning gjort Örnekommitténs konklusion till sin på grund av strängt saklig prövning av det då föreliggande och sedermera rikligt utökade bevismaterialet.

Denna ståndpunkt har upprepade gånger skriftligen och muntligen — nyligen på högsta plan — meddelats de ansvariga sovjetryska instanserna.

Publicitet — men ej som självändamål

Publicitet har för oss aldrig varit ett självändamål.

Ännu fyra veckor före publiceringen av min bok »Raoul Wallenberg — diplomat, kämpe, samarit» meddelade jag Berijas representanter att boken inte skulle komma ut om Raoul anlände till Sverige eller överlämnades till vår legation i Moskva senast den 31 oktober 1946. Inför en svensk notarius publicus undertecknade vi en oåterkallelig förklaring att vi inte skulle utnyttja Raouls hemkomst i antisovjetiskt syfte.

En liknande förklaring överlämnade vi 1952 till vårt UD för vidarebefordran till Moskva.

Denna frivilligt åtagna förpliktelse för vår egen och Raouls räkning håller vi alltjämt fast vid.

Att vi menade allvar med detta bevisades av det faktum att ingen av Raouls frigivna olyckskamrater, som vi hört som vittnen, lät sig missbrukas till sensationsjournalistik — med ett undantag: italienske diplomaten Claudio de Mohr, med vars »sensationella vittnesmål» Sveriges största dagstidning i februari 1953 under nästan en hel vecka fyllde löpsedlar och dussintals textspalter. Redan fjorton månader tidigare hade jag i svensk press publicerat alla fakta som de Mohr berättat om Raoul — han hade suttit i samma Moskvafängelse — men givetvis undvikit att publicera sådant som kunde skada Raoul och hans medfångar. På 58 rader hade jag sagt vad som fanns att säga. Från Dagens Nyheters stort uppslagna sensationsmakeri med de Mohr tog Raouls familj och jag omedelbart avstånd i klara ordalag. Typiskt för detta reportage var att den tandvård som tillkom diplomaterna i Lefortovskajafängelset som ett speciellt privilegium (och också av alla de fångna diplomaterna uppskattades som ett sådant) nu skildrades som en särskilt utspekulerad tortyr. Behandlingen skedde nämligen utan lokalbedövning. Jag har själv frivilligt och i Stockholm behandlats enligt denna ryska metod — av en svenskfödd i Kiev utbildad tandläkare — som lärt sig borra lagom med ledning av patientens smärtförnimmelse och därför aldrig tog till injektionssprutan. Det gjorde ont, men dessa »ryska» fyllningar och kronor är efter 16 år alltjämt hela.

Vi är tacksamma mot den svenska pressen för det levande intresse den visar för Raouls befrielse. Detta gäller också DN, framförallt dess ledareavdelning. Men storreportaget kring de Mohr har varken tidningen eller dess Romkorrespondent Agne Hamrin, eljest utan tvivel en tidningsman av världsklass, någon heder av.

Varför går jag så utförligt in på detta? Därför att detta journalistiska missgrepp är viktigt

för besvarandet av *Vis* frågor efter tänkbara motiv för att Raoul alltjämt hålles kvar i SSSR, medan under tiden dussinvis av hans medfångar — tyskar, italienare och andra — blivit frigivna.

DN:s artikelserie publicerades första veckan i februari 1953. Några dagar senare visste man hur stor skada detta reportage gjort Raouls sak hos de makthavande i Moskva.

Varför vägrade jag svenska och utländska tidningar och tidskrifter under flera år artiklar om den aktuella situationen i kampen för Raouls frihet?

Varför vägrade vi även att hjälpa de svenska riksdagsmän och -kvinnor som vände sig till oss för att få informationer för planerade interpellationer i riksdagen och bad dem att i Raouls intresse inte ta upp frågan i riksdagen?

Varför bad jag internationella organisationer som ville resa ett monument i Genève över Raoul Wallenbergs gärning att skrinlägga denna tanke?

Varför undanbad sig Raouls anhöriga energiskt den mötes- och presskampanj som planerades av amerikanska organisationer med anledning av 10-årsdagen?

Och varför begränsade jag till några få personer kretsen av dem som jag informerade om nya vittnesmål från 1951 till 1954 och om démarcherna för Raouls hemsändande?

Det var inte lätt för Raouls mor att vara förtegen t.o.m. mot Raouls släkt på fädernet. Det var inte lätt för mig att låta mig kallas för kverulant i arbetarpressen och av funktionärer i arbetarpartiet som jag tillhör som medlem. Det var inte lätt för fru Bellander när hon som ordförande i Raoul Wallenberg-aktionen måste ge undvikande svar när organisationernas representanter frågade henne varför vi var så överksamma. Också vårt stillatigande var ett slags aktivitet, kanske den svåraste.

Vi räknade med att de myndigheter i SSSR, vars misstroende väckts genom de Mohr-reportaget, äntligen skulle förstå att vi menar allvar med vårt löfte att inte använda Raouls befrielse som bricka i maktstriden mellan öst och väst.

Kanske vi räknade fel.

Den allra närmaste framtiden kommer att ge besked.

Gottgörelse ökar regeringens prestige

Huvudmotivet för att Raoul alltjämt inte repatrierats torde vara — den enligt vår mening felaktiga — uppfattningen hos de Sovjetmyndigheter som bestämmer över hans öde att *status quo* skulle vara bättre för Sovjets prestige än frigivandet av Raoul.

I våra ansträngningar att övertyga Sovjets regering om motsatsen är även denna *Vi*-artikel en länge och noga övervägd faktor. *Ett experiment till vars framgång också den svenska opinionen kan bidra.*

Jag är övertygad om att alla som med oss i Raouls befrielse ser en ovillkorlig förutsättning för goda relationer mellan det lilla Sverige och den stora Sovjetunionen med glädje tar fasta på att vår regering och utrikesledning efter mångårig tvekan låtit sig övertygas genom fakta och gjort befrielsen av en svensk medborgare till sin egen sak. Också Östen Undéns motståndare kommer inte att tyda denna omvändelse som en svaghet utan som tecken på att vi här i Norden har en äkta demokrati, en demokrati vars fel det lönar sig att påvisa utan rädsla för överheten.

Om de män som i sina händer har Raoul Wallenbergs liv och frihet ser att vår regerings och utrikesledningens prestige inte lider av denna min öppna framställning av Tage Erlanders och Östen Undéns ändrade uppfattning, då kommer, hoppas jag, de makthavande i Moskva att dra denna analoga slutsats: att Raouls hemsändande endast kan gagna Sovjets prestige.

För mig gäller inga andra inskränkningar i friheten att tala och skriva än de som sekretesslagen stadgar för alla medborgare. Därför har jag inhämtat endast mina närmaste medarbetares medgivande att publicera detta. Att UD säkerligen är mot varje publicitet i Raouls sak, kan inte vara avgörande för mig, om mina medarbetare tillsammans med mig hyser motsatt uppfattning. Vår lojalitet är den fria medborgarens, ej tjänstemannens. Och lojalitet mot regering och parti slutar där den kolliderar med lojalitet mot humanitet och mänskorätt. Och illojalt skulle det vara av oss att helt i tysthet låta 10-årsdagen för Raoul Wallenbergs frihetsförlust gå förbi, desto mera som vi ju satte munlås på dem, som ville tala på eget initiativ. Att helt tiga still skulle troligtvis vantolkas i Moskva, ses som bevis på att svensk opinion har glömt denne humanitetens förkämpe och att familjen och författaren till

detta har resignerat. Och det skulle säkert inte vara till Raouls fördel.

Vi är övertygade att Malenkov, Molotov och Krusjtjov — om de inte visste det förut — nu inser det naturliga i att det numera råder samförstånd mellan Raouls familj och UD, som ju själv hade skickat ut honom till Budapest som förste legationssekreterare med det svåraste uppdraget en svensk diplomat fått under kriget.

Vi är slutligen också övertygade om att detta samarbete av Sveriges opinion kommer att betraktas som en naturlig sak och mer meningsfyllt än vår mångåriga polemik mot den mängd UD-kommunikéer som jag alltför lätt kunde påvisa vara intetsägande eller direkt felaktiga.

Varför häktades just Raoul Wallenberg av Berijas polis i Pest?

Budapest består av två städer, det urgamla *Buda* (jämförbart med Gamla stan i Stockholm) och den nyare miljonstaden *Pest*. Mellan Buda och Pest flyter Donau 1 à 2 km bred. Kungaborgen och legationerna låg i Buda, i de »fina» kvarteren uppe på kullarna. Budapests många judar bodde på andra sidan floden, i Pest. Här fanns i januari 1945 nära 100 000 dödskandidater sammanfösta i ett ghetto på ett litet område kring synagogan, där tidigare på sin höjd ett tusental familjer hade bott. Avspärrat av ett högt plank och under veckor i sträck utan tillförsel av vatten och livsmedel blev ghettot skådeplatsen för bottenlöst elände. Inom »internationella ghettot» som Raoul hade organiserat vid Phönixgatan — 1946 fick den i stället namnet Raoul Wallenberggatan — levde omkring 13 000 judar under mera människovärdiga förhållanden och något säkrare i de s.k. svenskhusen med Tre Kronor som sköld mot pilkorsnazisterna.

Buda — på Donaus västra strand — hölls ännu i januari 1945 besatt av tyskarnas Wehrmacht, vilket inte hindrade, att också de neutrala legationerna blev plundrade av lössläppta pilkorsgangsters, men dock innebar ett visst skydd för diplomaternas säkerhet till liv och lem. Sedan både den svenska legationsbyggnaden och andra hus i diplomatstaden, som vår legation hade tillsyn över som skyddsmakt, blivit utplundrade och delvis bombskadade hade de svenska legationstjänstemännen dragit sig undan och höll sig under många veckor gömda på olika håll, under långa perioder utan kontakt med varandra. Något speciellt intresse för dem hade de ungerska pilkorsbanditerna dock inte; den svenske diplomat de ville få tag i och vars foto de hade fått med order att mörda honom, det var Raoul. Han hade som ende neutrale diplomat stannat kvar bland sina dödsdömda skyddslingar på andra sidan Donau i Pest, som var utlämnat till terroristerna sedan Wehrmacht, pilkorsregeringen och nazistledarna flytt västerut.

Medan Buda var omringat av marskalk *Tolbuchins* armé var det marskalk *Malinovsky* som ryckte fram öster om Donau och stod utanför Pest. Raoul hade många avdelningar i Pest som han utrustat med legationsskölden som skydd. Omkring 400 medarbetare hade han försett med papper som visade att de var anställda hos svenska legationen. Det var f.d. direktörer i industri- och bankföretag, läkare, jurister, ingenjörer o.s.v. som Raoul hade räddat undan deporteringen och som nu arbetade som tjänstemän i hans organisation. Deras lön bestod av chansen att överleva och av matransonerna ur det stora lager livsmedel som Raoul — till största delen på kredit! — hade låtit lagra för sina skyddslingar. Raouls hemliga högkvarter befann sig i källaren till en av stadens storbanker.

Sveriges minister i Budapest envoyén Danielsson hade vid den tiden sökt sin tillflykt till en av Budaborgens djupa källare tillsammans med kanslibiträdet fil. mag. Margareta Bauer och Rädda Barnens delegat Asta Nilsson. Tolv meter höga, skrangliga stegar fick de klättra uppför, om de någon gång ville få se en glimt dagsljus. Från de nakna klippväggarna droppade fukten ned på sängarna. Minister Danielsson hade fått veta att pilkorsledningen hade givit order om att Raoul skulle lönnmördas och bad nu genom budbärare Raoul sätta sig i säkerhet hos honom i Buda. Men Raoul var väl medveten om faran sedan veckor tillbaka och hade inte en tanke på att dra sig undan. Han hade hemliga medarbetare även i statspolisen och pilkorspartiet. Dagligen sammanträffade han med dem och övertalade allt fler av dem att genom att hjälpa judarna köpa »returbiljett till livet» för sig och sina familjer. Med polisbefälets hjälp lyckades Raoul upprepade gånger hindra mobben att spränga ghettot i luften. På hemliga vägar forslade Raouls organisation vatten, bröd och medicin

till ghettot, och om och om igen räddade Raoul grupper av judar som av unga ligister med pilkorsarmbindel drevs ned till Donau för att där mejas ned med kulsprutor. I dessa dagar var floden röd av de mördades blod. Rädda Barnens barnhem tömdes, och varken Sveriges Tre Kronor, Röda Korset eller påvens sigill respekterades längre.

Nu var Raoul inte längre diplomat. Han var en humanitetens partisan bland en kvarts miljon dödsdömda, av vilka han under dessa dagar trots allt lyckades rädda omkring hälften. Så, och endast så, kan man förstå att ortodoxa judar har kallat honom sin Messias, sin frälsare. Unga judar, i går ännu fridsamma skrivbordsmänniskor eller metallarbetare, följde i dessa dagar Raouls exempel och blev orädda och hänsynslösa kämpar. Utklädda till poliser eller pilkorsmän — uniformerna hade Raouls bundsförvanter bland polisbefälet och pilkorspartiet skaffat fram liksom också automatvapen — susade de i »lånade» bilar genom Pests brinnande gator och sköt ned bödlarna, där det var möjligt, och befriade dödsdömda judar på väg ned till Donau.

En dylik judisk partisanavdelning höll till på Benczurgatan 16, camouflerad som »Röda Korsets transportavdelning». I detta »T-avdelningens» hus inrättade Raoul den 10 januari 1945 »Sveriges legation för det av Röda armén befriade Ungern». Raoul hade kort dessförinnan skickat en judisk partisan över Donau till minister Danielsson med anhållan att få lämna den ännu av pilkorsarna hållna delen av Pest och flytta till T-avdelningen för att där möta Röda armén. Ryska ingenjörstrupper hade nämligen vid den tidpunkten redan nått utkanten av ghettot. Ministern hade Raoul »fria händer».

Raoul hos NKVD

Den 13 januari kom de första ryska patrullerna till Sveriges nya legation. Särskilda legationsskyltar med rysk text och Svenska flaggan hade Raoul sedan månader fört med sig i sin Studebaker. Raoul presenterade sig som chargé d'affaires för Sverige, som ju var SSSR:s skyddsmakt i Ungern. En rysk löjtnant och två soldater avdelades till skydd för den svenska legationen och av en major Demtsjinkov fördes Raoul tillsammans med sin chaufför, livvakt och handsekreterare, civilingenjören Langfelder, till högkvarteret för kommenderande generalen i Pest Tjernisjov, som i sin nästa dagsrapport meddelade att han omhändertagit Sveriges chargé d'affaires. Judiska vittnen meddelade oss senare att de den 14 januari sett Raoul i ghettot i upprörd diskussion med ryska officerare. Han kom till ghettot och åkte därifrån i en rysk bil med Langfelder vid ratten och eskorterad av ryska officerare.

Inte förrän den 17 januari kom Raoul — med NKVD-eskort — tillbaka till legationen vid Benczurgatan 16. Han hämtade där en del av sina väskor och fortsatte sedan till sitt huvudkontor vid Tátragatan som under tiden befriats av ryssarna. Raoul fick dock inte gå in i huset, utan den judiska vakten fick kalla ned byråföreståndaren Müller och kassören Bíro. Bevakad av en rysk major och två militärpoliser (vars namn är kända för oss) berättade Raoul för sina medarbetare att han sedan den 13:e januari uppehållit sig i olika av NKVD — Berijas politiska polis — bevakade hus, att han och Langfelder behandlades väl men ej fick röra sig fritt. — Nu skulle han resa till marskalk Malinovskis högkvarter i Debrecen, 20 mil öster om Pest, »om som gäst eller fånge vet jag inte». Eskorterad av de motorcyklande militärpoliserna fortsatte Raoul Wallenberg sedan mot Pests utkanter.

Den 16 januari underrättade ryske vice utrikesministern Dekanosov vår Moskvaminister Staffan Söderblom om att Raoul och hans egendom i Budapest ställts under ryskt beskydd.

Fyra veckor senare försäkrade SSSR:s dåvarande stockholmsambassadör Madame Kollontay Raouls mor att hennes son befann sig välbehållen i ryskt förvar.

Tre veckor senare: Madame Kollontay blev sjuk och fick söka vård på ett sjukhem i Saltsjöbaden. Kort före sin hemresa bad hon i telefon dåvarande utrikesexcellensen Günthers maka att söka upp henne. Hon hade ett viktigt meddelande från Moskva till Günther personligen, vilken hon dock tyvärr inte kunde söka upp. Madame Kollontay hade fått order att underrätta Günther om att Raoul befann sig välbehållen på ryskt område och att han skulle komma hem desto snabbare, ju mindre man bråkade i Sverige.

I mitten på september 1946 förklarade en medlem av sovjetbeskickningen i Stockholm i ryske militärattachéns närvaro: »Raoul Wallenberg lever och har det bra. Han är inte direkt häktad, men man måste omhänderta honom, eftersom han gjorde några dumheter efter

Pests befrielse. Men det skrivs så mycket smörja om honom, och det försvårar lösningen av problemet. Hölle man tyst, så skulle han en dag dyka upp i Stockholm.»

Det är intressant och betydelsefullt att både vice utrikesminister Dekanosov, som lämnade det första officiella kvittot på Raouls frihetsförlust, och även den ryske ambassadtjänstemannen, som gjorde nyssnämnda uttalande för en person som enligt vad han mycket väl visste stod i kontakt med oss, var Berija-funktionärer. Dekanosov var den som för den nära nog allsmäktige Berijas räkning kontrollerade Moskvas UD.

Varför misstänkte ryssarna Raoul?

Berijas militärpolisbefäl i Pest var förbryllade. Ett dylikt »fall» hade de aldrig förut träffat på under 44 månaders fronttjänst. I de hittills erövrade huvudstäderna hade de ingenstans träffat på några neutrala diplomater. Och här kommer en ung svensk till dem i solkig trenchcoat, beter sig ingalunda undfallande utan ställer frimodigt en rad *krav:* Man skulle sörja för att beskjutningen av legationskvarteren i Buda, där neutrala diplomater befann sig, omedelbart inställdes! Att både det stora allmänna och det internationella judeghettot genast ställdes under militärt skydd, så att det blev ett slut på marodörernas övergrepp mot hans skyddslingar! Att alla judeskyddspass genast skulle erkännas som giltiga och att judarna inte skulle drivas från ghettot och gatorna till fronten som tvångsarbetare.

NKVD-cheferna förklarade för Raoul att större delen av hans »krav» var oantagbara, och beträffande det begärda skyddet för diplomaterna i Buda, så sträckte sig deras kompetens inte väster om Donau, där marskalk Tolbuchin var högste chefen. Var hade Raoul f.ö. dokumentariska underlag med sovjetiska stämplar för att han var officiell representant för Sovjets skyddsmakt i Ungern? Så frågade Berijas ombud och tillade att de under de senaste dagarna hade träffat på hundratals »svenska diplomater», ja t.o.m. stött på nazistförbrytare och högtställda fascistfunktionärer som kunde visa fram svenska dokument. Allt detta föreföll dem synnerligen misstänkt.

Günthers omdömeslöshet

Svensk opinion har hittills inte blivit informerad om två svåra missgrepp, begångna av krigstidens samlingsregering, vilka är av stor betydelse för Raouls öde. Endast genom att diskutera dem kan man lära av begångna fel. Demokrati betyder framförallt diskussion, som T. G. Masaryk sade.

Den 15 oktober 1944 överfölls den ungerske riksföreståndaren Horthys son och »kronprins» av nazisterna. Han blev svårt skadad och fördes bort av banditerna. Då tappade Horthy fattningen och förkunnade i ett radiotal ungersk separatfred med Sovjet. Det var just detta nazisterna hade velat provocera fram. Nu ockuperade de — på en söndag — alla regeringsbyggnader, radio, post, telegraf, trängde in på kungaborgen och häktade avfällingen. Pilkorshövdingen, quislingen Szálasi, upphöjdes till regeringschef. I Stockholm ledde regimskiftet i Budapest till att hittillsvarande ungerske biträdande militärattachén utnämndes till Szálasis chargé d'affaires. Som diplomater ackrediterade banditer fanns det ju vid den tiden gott och väl i Stockholm, där det vimlade av nazistdiplomater av olika nationaliteter. Också denna nazist hade sålunda gott kunnat behandlas med artighet några veckor till, om man nu menade allvar med försöket att rädda de ännu överlevande ungerska judarna undan total förintelse. Både USA, vars president ju tagit initiativet till Raoul Wallenbergs räddningsmission, och Sovjet, vars skyddsmakt i Ungern ju var just Sverige, hade säkerligen haft största förståelse för en dylik tolerans. Men just mot de ungerska fascisterna gick excellens Günther till aktion: Szálasis ombud förpassades ur Sverige!

Att kasta ut ett annat lands chargé d'affaires är ett ganska klart besked om att man inte önskar några »diplomatiska förbindelser» med det andra landet. Ändå gjorde vårt UD ingen ansats till att själv hemkalla Raoul och beskickning i övrigt trots att den genom sin bryska åtgärd ryckt undan den juridiska grundvalen både för Raouls räddningsmission som neutral diplomat och för beskickningens verksamhet som skyddsmakt för allierade och ryska medborgare. UD:s åtgärd och den därpå följande passiviteten utlämnade de svenska diplomaterna som privatmän helt åt den ungerska pilkorsregimens godtycke!

Det var den första »omdömeslösheten». Men ytterligare en följde strax därpå. Varje normalbegåvad svensk tidningsläsare visste vid den tiden att Röda armén var på segerrik framryckning västerut. Efter befrielsen av Rumänien, Bulgarien, Jugoslavien och största delen

av Ungern stod ryssarna nu utanför Buda och Pest, och det var en fråga om veckor, kanske dagar, när dubbelstaden skulle falla. Men fram till mitten på december 1944 reste svenska diplomatiska kurirer fram och tillbaka mellan Arvfurstens palats och Budapestbeskickningen. Att Günther hade ringt upp Sovjetambassadören Kollontay, det hade kanske varit tillräckligt för att samtliga medlemmar i vår Budapestbeskickning, speciellt kvinnorna, hade fått en sovjetrysk legitimation såsom funktionärer av SSSR:s skyddsmakt i Ungern. Dylika dokument hade med säkerhet besparat de svenska diplomaterna i Buda interneringen genom marskalk Tolbuchins NKVD, och Berija hade knappast vågat sig på att låta Raoul föras till Moskva.

Inte ond vilja utan UD:s slarv är en av huvudorsakerna till Raouls öde.

Medan nu vice utrikesminister Dekanosov & madame Kollontay via excellens Günther sökte lugna ned Raouls familj och svensk opinion, arbetade Berijas ombud i Pest med största energi på att konstruera några bevis för att Raoul stått i nazistspionagets tjänst. Hundratals av Raouls ungerska medarbetare häktades och förhördes. De flesta av dem släpptes snart igen, några av dem försvann för alltid. I februari 1945 utsattes också attaché Lars Berg — chefen för beskickningens B-avdelning (skyddsmaktsuppdrag) — för ett regelrätt förhör i Pest dit han hade flytt och ställdes under NKVD-bevakning i lektor Valdemar Langlets hus. Också vid detta förhör sökte Berijas ombud pressa fram att Raoul (tillsammans med Berg) varit ledare för spionageverksamhet.

Tämligen snart insåg emellertid Berija, att det var omöjligt att hitta ens det minsta bevis att Raoul och beskickningen i övrigt bedrivit spionage. Därför gav Berija nu också order om att de svenska legationstjänstemän, som i mitten på februari 1945 hade tagits om hand i Buda av marskalk Tolbuchins militärpolis och sedan hållits internerade i Dunavecse, skulle skickas hem via Moskva. De nådde Sverige i april 1945.

Att Raouls häktning varit ett missgrepp var Berija tvungen att inse. NKVD:s undersökning var mycket grundlig. T.o.m. Gestapoofficerare, som ryssarna tillfångatagit i Finland och Tyskland, förhördes i Moskva om de visste något om Raoul Wallenberg. En Gestapoman, som under några år varit tilldelad tyska legationen i Stockholm och som »händelsevis» flera gånger hade bott i ett pensionat på Strandvägen i samma hus där Raouls kontor var beläget (det var innan han utnämndes till förste legationssekreterare i Budapest), förhördes i Moskva ingående om Raouls person och hans eventuella spionageaktivitet till Hitlers förmån.

Jag är alldeles övertygad om att alla förfrågningar, som vårt UD riktade till Moskva beträffande Raoul, skickades vidare till Berija och besvarades av honom — negativt.

Ännu den dag som idag är har jag inte blivit klok på vilka avsikter Berija hade med att hålla kvar Raoul och hans chaufför. Det troligaste är kanske att NKVD överhuvud inte hade någon bestämd avsikt. Det var bara det att man inte hade någon anledning att släppa dem, när det officiella Sverige upprepade gånger genom UD-kommunikéer och i riksdagsdeklarationer hade förklarat: inte det ringaste bevis förelåg för att Raoul överhuvud taget blivit häktad av Sovjetmyndigheterna, och ännu mindre för att han förts till SSSR och kastats i fängelse!

Så sent som 1951 meddelades detta »i strängt förtroende» för flera chefredaktörer av envoyé Sjöborg, som under sekretessplikt av excellensen Undén hade fått arvodesuppdraget att gå igenom och ordna UD:s dossié om Raoul.

Att Günther hemlighöll Madame Kollontays officiella meddelande om att Raoul befann sig välbehållen på ryskt område t.o.m. för regeringschefen Per Albin Hansson, för sina närmaste medarbetare i UD och Raouls familj, det var en tredje ödesdiger omdömeslöshet.

Utan betydelse kan det väl inte heller ha varit, att vår moskvaminister Söderblom alldeles på egen hand hittade på hypotesen att Raoul skulle ha mördats av nazisterna på vägen mellan Pest och Debrecen. Eller att UD i en kommuniké förklarade »Raoul hade varken UD:s eller minister Danielssons tillstånd att begeg sig till general Tjernisjov som chargé d'affaires, han hade sålunda handlat egenmäktigt».

Allt detta skulle emellertid för länge sedan vara glömt och förlåtet, om inte det fortsatta dröjsmålet med Raouls befrielse tvingar oss tro att dessa tidigare officiella svenska missgrepp alltjämt hindrar Moskva att ta Undéns démarcher på allvar.

Vi har anledning att vara tacksamma mot vår regering och utrikesledning för att Undén och hans närmaste man sedan 1952 till den dag i dag är gjort mycket för att skaffa fram allt aktuellare, ovedersägliga bevis genom att ut-

nyttja den bästa expertisen Sverige förfogar över. UD har visat sinne för fair play. Tyvärr hade jag under många år varit tvungen att utsätta vår utrikesledning för besk kritik. Men utan avoghet på grund av vad som varit gjorde utrikesledningen *sitt bästa* för att gottgöra begångna fel: sitt bästa, som inte räckte till.

Ty det kvarstår som faktum att Sverige intill denna dag misslyckats med att för en bevisligen aktivt antinazistisk diplomat uppnå vad andra regeringar lyckats med till förmån för sovjetfientliga nazist- och fascistdiplomater.

Det står utom all diskussion att det inte finns många utrikesministrar som skulle kunna uppträda med mer pondus i Moskva än Osten Undén. Alla Moskvakännare är ense om att vår nuvarande Moskvaambassadör Sohlman — inte bara som den diplomatiska kårens doyen (talesman) — är den som har de intimaste förbindelserna av alla Moskvas beskickningschefer med just dem, som genom ett telefonbesked skulle kunna återge Raoul friheten. Vår utrikesledning bör helt enkelt inte kunna misslyckas med att göra det klart för Moskva hur allvarligt Sveriges regering och folk ser på denna fråga. Vi kommer aldrig att resignera. Raouls sak kan inte längre tigas ihjäl. Och det finns endast *en* lösning: hans hemkomst.

För kort tid sedan förklarade Undén inför Oslostudenterna att hans utrikespolitik främst går ut på att minska friktionen mellan öst och väst. Är det då inte en hedersplikt för honom och regeringen att göra allt för att den anledning till friktion äntligen skaffas ur världen som utgöres av en svensk diplomats tioåriga isolering?

Raouls befrielse är en prövosten för frågan hur Sveriges konsekventa vänskapspolitik uppfattas i Moskva. Ser man överhuvud taget något positivt däri eller tolkar man den endast som en reaktion under nödtvång? Inte bara enskilda människor emellan är vänskap en mycket ömtålig sak, som båda parterna måste vårda sig om och ständigt förvärva på nytt, alltid redo att frimodigt erkänna och gottgöra varje oförrätt man råkar tillfoga den andre. Detta gäller i ännu högre grad stater emellan, även när den ena är det lilla Sverige och den andra den stora Sovjetunionen.

På kungens 70-årsdag dekorerades Raoul Wallenberg på UD:s förslag med Illis quorum meruere labores såsom erkänsla för hans gärning i Budapest. På pressens förfrågan förklarade UD den gången, att denna hedersbevisning *icke var postum*. Vilket betydde: Icke en död man, utan en av Sveriges bästa levande söner, Raoul Wallenberg, som en dag åter skall leva som en fri man, hade sent — men inte för sent — fått ett officiellt tack för sin [illegible] temodiga insats.

Vi har utan att fästa oss vid bakdanteri och insinuationer under mer än tre år visat lojalitet intill självutplåning. Vi har därmed bevisat att det från vår sida inte var fråga om taktik utan om uppriktig tacksamhet för utrikesledningens helomvändning. Men för oss kan démarcher, ens på allra högsta plan, inte te sig som den sista utvägen, om de trots överväldigande och ovedersägligt bevismaterial förblir resultatlösa. Det måste för vårt demokratiska lands diplomati finnas en väg ut ur denna återvändsgränd.

Ännu lever Raoul Wallenberg!

Låt honom inte en enda dag för länge känna sig förgäten och förrådd av oss alla.

145514. Nordisk Rotogravyr, Stockholm 1955.

Beck-Friis/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

tackar för art. om
Raoul Wallenberg

	Rom den 19 januari 19 55.	
Vi / N:o 15.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W;berg

Broder,

Mottag mina uppriktiga tacksägelser för Din vänlighet sända mig Din artikel i "Vi" , av vilken jag tagit del med stort intresse. Måtte ansträngningarna att få hem Raoul Wallenberg snart krönas med framgång.

Många hälsningar från

(Johan Beck-Friis)

Herr Författaren Rudolph Philipp,
Grevturegatan 83, Stockholm Ö.

Exp. 19.1.55 SL

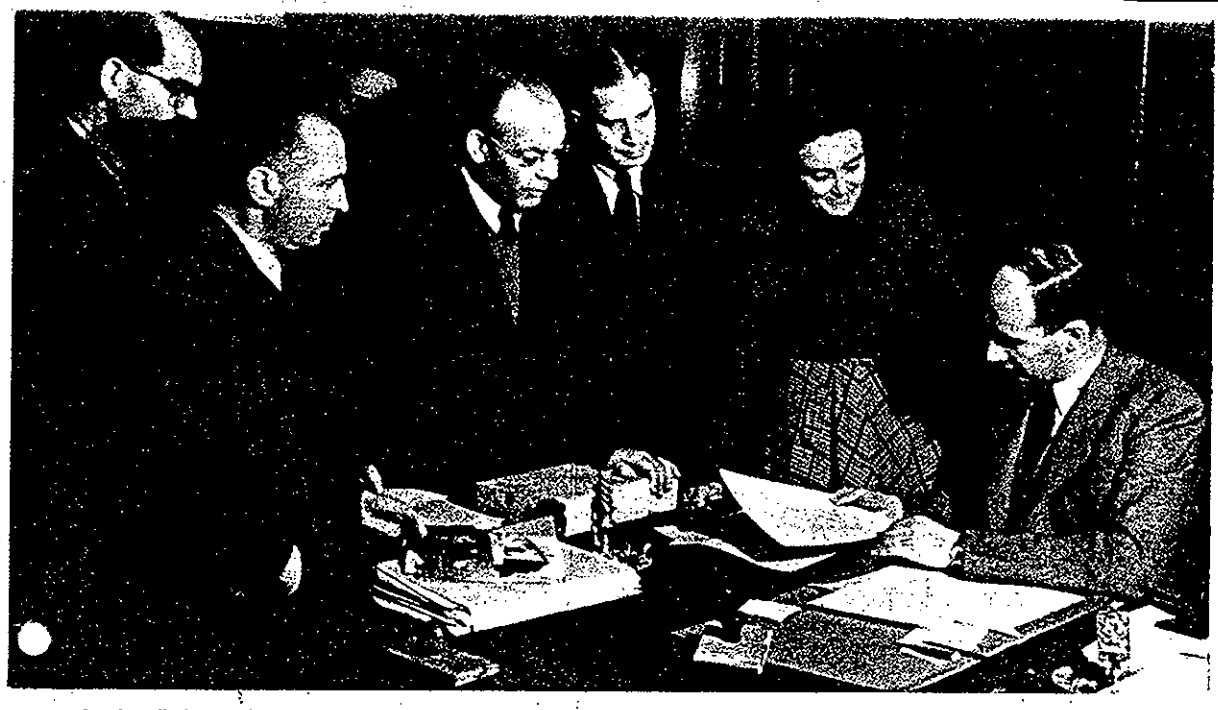

Raoul Wallenberg med sina närmaste medarbetare i sitt hemliga högkvarter i en storbanks källare. (Bilden tagen den 26 november 1944.)

Raoul Wallenberg

lever, ej glömd, ej förrådd

Sveriges regering arbetar för hans befrielse

● Varför häktades just Raoul Wallenberg av Berijas politiska polis för tio år sedan, den 13 januari 1945? ● Varför har Sovjets nya regeringskollektiv ännu inte släppt Raoul? ● Varför har Raouls närmaste och författaren Rudolph Philipp under de senaste tre åren vägrat lämna konkreta informationer till pressen och riksdagsledamöterna?

Efter samråd med Raouls mor fru Maj von Dardel, Raouls styvfar och förmyndare Fredrik von Dardel och Raoul Wallenberg-aktionens ordförande fru Birgitta de Vylder-Bellander, besvaras dessa frågor här av

Rudolph Philipp

Redan sommaren 1947 beslöt de organisationer som slutit sig samman för att arbeta för Raouls befrielse — bland dem även KF representerat av Albin Johansson — på förslag av svenska pressens representanter att tillsätta en undersökningskommitté, som skulle pröva det bevismaterial jag samlat och det strängt konfidentiella material från utrikesdepartementet som stått till mitt förfogande. — Kabinettssekreteraren friherre Hans Beck-Friis gav sitt tillstånd för kommittén att ta del av det nämnda konfidentiella materialet. — Denna kommitté, vars ordförande var Anders Örne och juridiske expert adv. Yngve Schartau, konstaterade den 19 oktober 1947:

»Efter att ha genomgått och övervägt det sålunda föreliggande materialet få vi uttala följande:

Det är klarlagt, att Raoul Wallenberg från den 13 januari 1945 stått under effektivt beskydd av sovjetrysk militär myndighet, i enlighet med vad också meddelats från Sovjetunionens utrikesministerium; vidare är det övertygande utrett, att han efter nämnda tidpunkt — och i varje fall intill tämligen nära tid — befunnit sig i livet i ryskt förvar på skilda platser såväl utom som inom sovjetryskt område.»

Under de senaste åren har Sveriges regering och utrikesledning gjort Örnekommitténs kon-

Vi 14/1 55

Återgivande av innehållet i denna artikel helt eller delvis får icke ske utan angivande av källan

klusion till sin på grund av strängt saklig prövning av det då föreliggande och sedermera rikligt utökade bevismaterialet.

Denna ståndpunkt har upprepade gånger skriftligen och muntligen — nyligen på högsta plan — meddelats de ansvariga sovjetryska instanserna.

Publicitet — men ej som självändamål

Publicitet har för oss aldrig varit ett självändamål.

Ännu fyra veckor före publiceringen av min bok »Raoul Wallenberg — diplomat, kämpe, samarit» meddelade jag Berijas representanter att boken inte skulle komma ut om Raoul anlände till Sverige eller överlämnades till vår legation i Moskva senast den 31 oktober 1946. Inför en svensk notarius publicus undertecknade vi en oåterkallelig förklaring att vi inte skulle utnyttja Raouls hemkomst i antisovjetiskt syfte.

En liknande förklaring överlämnade vi 1952 till vårt UD för vidarebefordran till Moskva.

Denna frivilligt åtagna förpliktelse för vår egen och Raouls räkning håller vi alltjämt fast vid.

Att vi menade allvar med detta bevisades av det faktum att ingen av Raouls frigivna olyckskamrater, som vi hört som vittnen, låt sig missbrukas till sensationsjournalistik — med ett undantag: italienske diplomaten Claudio de Mohr, med vars »sensationella vittnesmål» Sveriges största dagstidning i februari 1953 under nästan en hel vecka fyllde löpsedlar och dussintals textspalter. Redan fjorton månader tidigare hade jag i svensk press publicerat alla fakta som de Mohr berättat om Raoul — han hade suttit i samma Moskvafängelse — men givetvis undvikit att publicera sådant som kunde skada Raoul och hans medfångar. På 58 rader hade jag sagt vad som fanns att säga. Från Dagens Nyheters stort uppslagna sensationsmakeri med de Mohr tog Raouls familj och jag omedelbart avstånd i klara ordalag. Typiskt för detta reportage var att den tandvård som tillkom diplomaterna i Lefortovskajafängelset som ett speciellt privilegium (och också av alla de fångna diplomaterna uppskattades som ett sådant) nu skildrades som en särskilt utspekulerad tortyr. Behandlingen skedde nämligen utan lokalbedövning. Jag har själv frivilligt och i Stockholm behandlats enligt denna ryska metod — av en svenskfödd i Kiev utbildad tandläkare — som lärt sig att borra lagom med ledning av patientens smärtförnimmelse och därför aldrig tog till injektionssprutan. Det gjorde ont, men dessa »ryska» fyllningar och kronor är efter 16 år alltjämt hela.

Vi är tacksamma mot den svenska pressen för det levande intresse den visar för Raouls befrielse. Detta gäller också DN, framförallt dess ledareavdelning. Men storreportaget kring de Mohr har varken tidningen eller dess Romkorrespondent Agne Hamrin, eljest utan tvivel en tidningsman av världsklass, någon heder av.

Varför går jag så utförligt in på detta? Därför att detta journalistiska missgrepp är viktigt för besvarandet av *Vi:s* frågor efter tänkbara motiv för att Raoul alltjämt hålles kvar i SSSR, medan under tiden dussinvis av hans medfångar — tyskar, italienare och andra — blivit frigivna.

DN:s artikelserie publicerades första veckan i februari 1953. Några dagar senare visste man hur stor skada detta reportage gjort Raouls sak hos de makthavande i Moskva.

Varför vägrade jag svenska och utländska tidningar och tidskrifter under flera år artiklar om den aktuella situationen i kampen för Raouls frihet?

Varför vägrade vi även att hjälpa de svenska riksdagsmän och -kvinnor som vände sig till oss för att få informationer för planerade interpellationer i riksdagen och bad dem att i Raouls intresse inte ta upp frågan i riksdagen?

Varför bad jag internationella organisationer som ville resa ett monument i Genève över Raoul Wallenbergs gärning att skrinlägga denna tanke?

Varför undanbad sig Raouls anhöriga energiskt den mötes- och presskampanj som planerades av amerikanska organisationer med anledning av 10-årsdagen?

Och varför begränsade jag till några få personer kretsen av dem som jag informerade om nya vittnesmål från 1951 till 1954 och om démarcherna för Raouls hemsändande?

Det var inte lätt för Raouls mor att vara förtegen t.o.m. mot Raouls släkt på fädernet. Det var inte lätt för mig att låta mig kallas för kverulant i arbetarpressen och av funktionärer i arbetarpartiet som jag tillhör som medlem. Det var inte lätt för fru Bellander när hon som ordförande i Raoul Wallenberg-aktionen måste ge undvikande svar när organisationernas representanter frågade henne varför vi var så overksamma. Också vårt stillatigande var ett slags aktivitet, kanske den svåraste.

Vi räknade med att de myndigheter i SSSR, vars misstroende väckts genom de Mohr-reportaget, äntligen skulle förstå att vi menar allvar med vårt löfte att inte använda Raouls befrielse som bricka i maktstriden mellan öst och väst.

Kanske vi räknade fel.

Den allra närmaste framtiden kommer att ge besked.

Gottgörelse ökar regeringens prestige

Huvudmotivet för att Raoul alltjämt inte repatrierats torde vara — den enligt vår mening felaktiga — uppfattningen hos de Sovjetmyndigheter som bestämmer över hans öde att *status quo* skulle vara bättre för Sovjets prestige än frigivandet av Raoul.

I våra ansträngningar att övertyga Sovjets regering om motsatsen är även denna *Vi*-artikel en länge och noga övervägd faktor. *Ett experiment till vars framgång också den svenska opinionen kan bidra.*

Jag är övertygad om att alla som med oss i Raouls befrielse ser en ovillkorlig förutsättning för goda relationer mellan det lilla Sverige och den stora Sovjetunionen med glädje tar fasta på att vår regering och utrikesledning efter mångårig tvekan låtit sig övertygas genom fakta och gjort befrielsen av en svensk medborgare till sin egen sak. Också Östen Undéns motståndare kommer inte att tyda denna omvändelse som en svaghet utan som tecken på att vi här i Norden har en äkta demokrati, en demokrati vars fel det lönar sig att påvisa utan rädsla för överheten.

Om de män som i sina händer har Raoul Wallenbergs liv och frihet ser att vår regerings och utrikesledningens prestige inte lider av denna min öppna framställning av Tage Erlanders och Östen Undéns ändrade uppfattning, då kommer, hoppas jag, de makthavande i Moskva att dra denna analoga slutsats: att Raouls hemsändande endast kan gagna Sovjets prestige.

För mig gäller inga andra inskränkningar i friheten att tala och skriva än de som sekretesslagen stadgar för alla medborgare. Därför har jag inhämtat endast mina närmaste medarbetares medgivande att publicera detta. Att UD säkerligen är mot varje publicitet i Raouls sak, kan inte vara avgörande för mig, om mina medarbetare tillsammans med mig hyser motsatt uppfattning. Vår lojalitet är den frie medborgarens, ej tjänstemannens. Och lojalitet mot regering och parti slutar där den kolliderar med lojalitet mot humanitet och mänskorätt. Och illojalt skulle det vara av oss att helt i tysthet låta 10-årsdagen för Raoul Wallenbergs frihetsförlust gå förbi, desto mera som vi ju satte munlås på dem, som ville tala på eget initiativ. Att helt tiga still skulle troligtvis vantolkas i Moskva, ses som bevis på att svensk opinion har glömt denne humanitetens förkämpe och att familjen och författaren till detta har resignerat. Och det skulle säkert inte vara till Raouls fördel.

Raouls legationsbyggnad efter bombningen.

Vi är övertygade att Malenkov, Molotov och Krusjtjov — om de inte visste det förut — nu inser det naturliga i att det numera råder samförstånd mellan Raouls familj och UD, som ju själv hade skickat ut honom till Budapest som förste legationssekreterare med det svåraste uppdraget en svensk diplomat fått under kriget.

Vi är slutligen också övertygade om att detta samarbete av Sveriges opinion kommer att betraktas som en naturlig sak och mer meningsfyllt än vår mångåriga polemik mot den mängd UD-kommunikéer som jag alltför lätt kunde påvisa vara intetsägande eller direkt felaktiga.

Varför häktades just Raoul Wallenberg av Berijas polis i Pest?

Budapest består av två städer, det urgamla *Buda* (jämförbart med Gamla stan i Stockholm) och den nyare miljonstaden *Pest*. Mellan Buda och Pest flyter Donau 1 à 2 km bred. Kungaborgen och legationerna låg i Buda, i de »fina»-kvarteren uppe på kullarna. Budapests många judar bodde på andra sidan floden, i Pest. Här fanns i januari 1945 nära 100 000 dödskandidater sammanfösta i ett ghetto på ett litet område kring synagogan, där tidigare på sin höjd ett tusental familjer ide bott. Avspärrat av ett högt plank och under veckor i sträck utan tillförsel av vatten och livsmedel blev ghettot skådeplatsen för bottenlöst elände. Inom »internationella ghettot» som Raoul hade organiserat vid Phönixgatan — 1946 fick den i stället namnet Raoul Wallenberggatan — levde omkring 13 000 judar under mera människovärdiga förhållanden och något säkrare i de s.k. svenskhusen med Tre Kronor som sköld mot pilkorsnazisterna.

Buda — på Donaus västra strand — hölls ännu i januari 1945 besatt av tyskarnas Wehrmacht, vilket inte hindrade, att också de neutrala legationerna blev plundrade av lössläppta pilkorsgangsters, men dock innebar ett visst skydd för diplomaternas säkerhet till liv och lem. Sedan både den svenska legationsbyggnaden och andra hus i diplomatstaden, som vår legation hade tillsyn över som skyddsmakt, blivit utplundrade och delvis bombskadade hade de svenska legationstjänstemännen dragit sig undan och höll sig under många veckor gömda på olika håll, under långa perioder utan kontakt med varandra. Något speciellt intresse för dem hade de ungerska pilkorsbanditerna dock inte; den svenske diplomat de ville få tag i och vars foto de hade fått med order att mörda honom, det var Raoul. Han hade som ende neutrale diplomat stannat kvar bland sina dödsdömda skyddslingar på andra sidan Donau i Pest, som var utlämnat till terroristerna sedan Wehrmacht, pilkorsregeringen och nazistledarna flytt västerut.

Medan Buda var omringat av marskalk *Tolbuchins* armé var det marskalk *Malinovsky* som ryckte fram öster om Donau och stod utanför Pest. Raoul hade många avdelningar i Pest som han utrustat med legationsskölden som skydd. Omkring 400 medarbetare hade han försett med papper som visade att de var anställda hos svenska legationen. Det var f.d. direktörer i industri- och bankföretag, läkare, jurister, ingenjörer o.s.v. som Raoul hade räddat undan deporteringen och som nu arbetade som tjänstemän i hans organisation. Deras lön bestod av chansen att överleva och av matransonerna ur det stora lager livsmedel som Raoul — till största delen på kredit! — hade låtit lagra för sina skyddslingar. Raouls hemliga högkvarter befann sig i källaren till en av stadens storbanker.

Sveriges minister i Budapest envoyén Danielsson hade vid den tiden sökt sin tillflykt till en av Budaborgens djupa källare tillsammans med kanslibiträdet fil. mag. Margareta Bauer och Rädda Barnens delegat Asta Nilsson. Tolv meter höga, skrangliga stegar fick de klättra uppför, om de någon gång ville få se en glimt dagsljus. Från de nakna klippväggarna dröp fukten ned på sängarna. Minister Danielsson hade fått veta att pilkorsledningen hade givit order om att Raoul skulle lönnmördas och bad nu genom budbärare Raoul sätta sig i säkerhet hos honom i Buda. Men Raoul var väl medveten om faran sedan veckor tillbaka och hade inte en tanke på att dra sig undan. Han hade hemliga medarbetare även i statspolisen och pilkorspartiet. Dagligen sammanträffade han med dem och övertalade allt fler av dem att genom att hjälpa judarna köpa »returbiljett till livet» för sig och sina familjer. Med polisbefälets hjälp lyckades Raoul upprepade gånger hindra mobben att spränga ghettot i luften. På hemliga vägar forslade Raouls organisation vatten, bröd och medicin till ghettot, och om och om igen räddade Raoul grupper av judar som av unga ligister med pilkorsarmbindel drevs ned till Donau för att där mejas ned med kulsprutor. I dessa dagar var floden röd av de mördades blod. Rädda Barnens barnhem tömdes, och varken Sveriges Tre Kronor, Röda Korset eller påvens sigill respekterades längre.

Nu var Raoul inte längre diplomat. Han var en humanitetens partisan bland en kvarts miljon dödsdömda, av vilka han under dessa dagar trots allt lyckades rädda omkring hälften. Så, och endast så, kan man förstå att ortodoxa judar har kallat honom sin Messias, sin frälsare. Unga judar, i går ännu fridsamma skrivbordsmänniskor eller metallarbetare, följde i dessa dagar Raouls exempel och blev orädda och hänsynslösa kämpar. Utklädda till poliser eller pilkorsmän — uniformerna hade Raouls bundsförvanter bland polisbefälet och i pilkorspartiet skaffat fram liksom också automatvapen — susade de i »lånade» bilar genom Pests brinnande gator och sköt ned bödlarna, där det var möjligt, och befriade dödsdömda judar på väg ned till Donau.

En dylik judisk partisanavdelning höll till på Benczurgatan 16, camouflerad som »Röda Korsets transportavdelning». I detta »T-avdelningens» hus inrättade Raoul den 10 januari 1945 »Sveriges legation för det av Röda armén befriade Ungern». Raoul hade kort dessförinnan skickat en judisk partisan över Donau till minister Danielsson med anhållan att få lämna den ännu av pilkorsarna hållna delen av Pest och flytta till T-avdelningen för att där möta Röda armén. Ryska ingenjörstrupper hade nämligen vid den tidpunkten redan nått utkanten av ghettot. Ministern hade gett Raoul »fria händer».

Raoul hos NKVD

Den 13 januari kom de första ryska patrullerna till Sveriges nya legation. Särskilda legationsköldar med rysk text och Svenska flaggan hade Raoul sedan månader fört med sig i sin Studebaker. Raoul presenterade sig som chargé d'affaires för Sverige, som ju var SSSR:s skyddsmakt i Ungern. En rysk löjtnant och två

I en park i Pest nära Donau, där pilkorsarna brukade fösa ihop judar före deporteringen, avtäckte den tacksamma staden Budapest den 10 april 1949 — när kommunisterna sålunda redan hade makten — detta monument för att hedra Raoul Wallenbergs gärning. Raouls kamp mot nazistterrorn symboliseras av en naken yngling i strid med en orm med hakkors på hjässan — en modern S:t Göran. På sockeln Raoul i bronsrelief och en inskrift.

soldater avdelades till skydd för den svenska legationen och av en major Demtsjinkov fördes Raoul tillsammans med sin chaufför, livvakt och handsekreterare, civilingenjören Langfelder, till högkvarteret för kommenderande generalen i Pest Tjernisjov, som i sin nästa dagsrapport meddelade att han omhändertagit Sveriges chargé d'affaires. Judiska vittnen meddelade oss senare att de den 14 januari sett Raoul i ghettot i upprörd diskussion med ryska officerare. Han kom till ghettot och åkte därifrån i en rysk bil med Langfelder vid ratten och eskorterad av ryska officerare.

Inte förrän den 17 januari kom Raoul — med NKVD-eskort — tillbaka till legationen vid Benczurgatan 16. Han hämtade där en del av sina väskor och fortsatte sedan till sitt huvudkontor vid Tátragatan som under tiden befriats av ryssarna. Raoul fick dock inte gå in i huset, utan den judiska vakten fick kalla ned byråföreståndaren Müller och kassören Bíro. Bevakad av en rysk major och två militärpoliser (vars namn är kända för oss) berättade Raoul för sina medarbetare att han sedan den 13:e

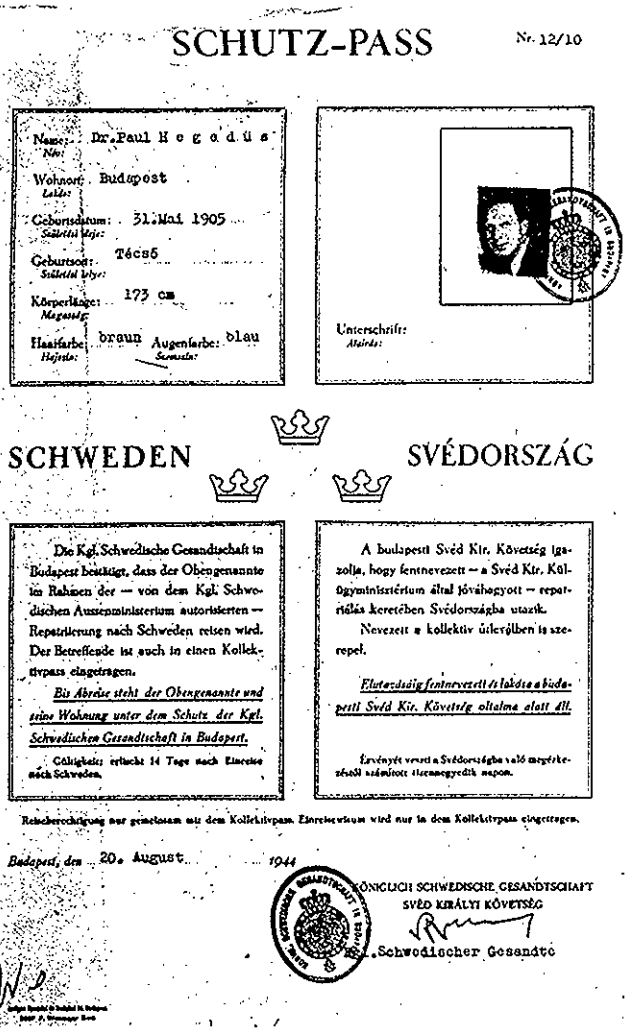
SCHUTZ-PASS Nr. 12/10

Name: Dr. Paul Hegedüs

Wohnort: Budapest

Geburtsdatum: 31. Mai 1905

Geburtsort: Técsö

Körperlänge: 173 cm

Haarfarbe: braun Augenfarbe: blau

Unterschrift:

SCHWEDEN SVÉDORSZÁG

Die Kgl. Schwedische Gesandtschaft in Budapest bestätigt, dass der Obengenannte im Rahmen der — von dem Kgl. Schwedischen Aussenministerium autorisierten — Repatriierung nach Schweden reisen wird. Der Betreffende ist auch in einen Kollektivpass eingetragen.

Bis Abreise steht der Obengenannte und seine Wohnung unter dem Schutz der Kgl. Schwedischen Gesandtschaft in Budapest.

Gültigkeit: erlischt 14 Tage nach Einreise nach Schweden.

A budapesti Svéd Kir. Követség igazolja, hogy fentnevezett — a Svéd Kir. Külügyminisztérium által jóváhagyott — repatriálás keretében Svédországba utazik.

Nevezett a kollektiv útlevélben is szerepel.

Elutazásáig fentnevezett és lakása a budapesti Svéd Kir. Követség oltalma alatt áll.

Érvényét veszti a Svédországba való megérkezését számított tizenegyedik napon.

Reisebescheinigung nur gemeinsam mit dem Kollektivpass. Einreisevisum wird nur in den Kollektivpass eingetragen.

Budapest, den 20. August 1944

KÖNIGLICH SCHWEDISCHE GESANDTSCHAFT
SVÉD KIRÁLYI KÖVETSÉG

Schwedischer Gesandte

Raouls största uppfinning: Skyddspasset. Genom detta »dokument», som saknade allt stöd i internationell rätt, undandrog Raoul tiotusentals ungerska medborgare av judisk härkomst följderna av den judefientliga lagstiftningen. Först när pilkorsregeringen inte längre trodde på Raouls löften att Sverige skulle återuppta de diplomatiska förbindelserna förlorade dessa skyddspass sin trollkraft.

januari uppehållit sig i olika av NKVD — Berijas politiska polis — bevakade hus, att han och Langfelder behandlades väl men ej fick röra sig fritt. — Nu skulle han resa till marskalk Malinovskis högkvarter i Debrecen, 20 mil öster om Pest, »om som gäst eller fånge vet jag inte». Eskorterad av de motorcyklande militärpoliserna fortsatte Raoul Wallenberg sedan mot Pests utkanter.

Den 16 januari underrättade ryske vice utrikesministern Dekanosov vår Moskvaminister Staffan Söderblom om att Raoul och hans egendom i Budapest ställts under ryskt beskydd.

Fyra veckor senare försäkrade SSSR:s dåvarande stockholmsambassadör Madame Kollontay Raouls mor att hennes son befann sig välbehållen i ryskt förvar.

Tre veckor senare: Madame Kollontay blev sjuk och fick söka vård på ett sjukhem i Saltsjöbaden. Kort före sin hemresa bad hon i telefon dåvarande utrikesexcellensen Günthers maka att söka upp henne. Hon hade ett viktigt meddelande från Moskva till Günther personligen, vilken hon dock tyvärr inte kunde söka upp. Madame Kollontay hade fått order att underrätta Günther om att Raoul befann sig välbehållen på ryskt område och att han skulle komma hem desto snabbare, ju mindre man bråkade i Sverige.

I mitten på september 1946 förklarade en medlem av sovjetbeskickningen i Stockholm i ryske militärattachéns närvaro: »Raoul Wallenberg lever och har det bra. Han är inte direkt häktad, men man måste omhänderta honom, eftersom han gjorde några dumheter efter Pests befrielse. Men det skrivs så mycket smörja om honom, och det försvårar lösningen av problemet. Hölle man tyst, så skulle han en dag dyka upp i Stockholm.»

Det är intressant och betydelsefullt att både vice utrikesminister Dekanosov, som lämnade det första officiella kvittot på Raouls frihetsförlust, och även den ryske ambassadtjänstemannen, som gjorde nyssnämnda uttalande för en person som enligt vad han mycket väl visste stod i kontakt med oss, båda var Berija-funktionärer. Dekanosov var den som för den nära nog allsmäktige Berijas räkning kontrollerade Moskvas UD.

Varför misstänkte ryssarna Raoul?

Berijas militärpolisbefäl i Pest var förbryllade. Ett dylikt »fall» hade de aldrig förut träffat på under 44 månaders fronttjänst. I de hittills erövrade huvudstäderna hade de ingenstans träffat på några neutrala diplomater. Och här kommer en ung svensk till dem i solkig trenchcoat, beter sig ingalunda undfallande utan ställer frimodigt en rad *krav:* Man skulle sörja för att beskjutningen av legationskvarteren i Buda, där neutrala diplomater befann sig, omedelbart inställdes! Att både det stora allmänna och det internationella judeghettot genast ställdes under militärt skydd, så att det blev ett slut på marodörernas övergrepp mot hans skyddslingar! Att alla judeskyddspass genast skulle erkännas som giltiga och att judarna inte skulle drivas från ghettot och gatorna till fronten som tvångsarbetare.

NKVD-cheferna förklarade för Raoul att större delen av hans »krav» var oantagbara, och beträffande det begärda skyddet för diplomaterna i Buda, så sträckte sig deras kompetens inte väster om Donau, där marskalk Tolbuchin var högste chefen. Var hade Raoul f.ö. dokumentariska underlag med sovjetiska stämplar för att han var officiell representant för Sovjets skyddsmakt i Ungern? Så frågade Berijas ombud och tillade att de under de senaste dagarna hade träffat på hundratals »svenska diplomater», ja t.o.m. stött på nazistförbrytare och högtställda fascistfunktionärer som kunde visa fram svenska dokument. Allt detta föreföll dem synnerligen misstänkt.

Günthers omdömeslöshet

Svensk opinion har hittills inte blivit informerad om två svåra missgrepp, begångna av krigstidens samlingsregering, vilka är av stor betydelse för Raouls öde. Endast genom att diskutera dem kan man lära av begångna fel. Demokrati betyder framförallt diskussion, som T. G. Masaryk sade.

Den 15 oktober 1944 överfölls den ungerske riksföreståndaren Horthys son och »kronprins» av nazisterna. Han blev svårt skadad och fördes bort av banditerna. Då tappade Horthy fattningen och förkunnade i ett radiotal ungersk separatfred med Sovjet. Det var just detta nazisterna hade velat provocera fram. Nu ockuperade de — på en söndag — alla regeringsbyggnader, radio, post, telegraf, trängde in på kungaborgen och häktade avfällingen. Pilkorshövdingen, quislingen Szálasi, upphöjdes till regeringschef. I Stockholm ledde regimskiftet i Budapest till att hittillsvarande ungerske biträdande militärattachén utnämndes till Szálasis chargé d'affaires. Som diplomater ackrediterade banditer fanns det ju vid den tiden gott om i Stockholm, där det vimlade av nazistdiplomater av olika nationaliteter. Också denna nazist hade sålunda gott kunnat behandlas med artighet några veckor till, om man nu menade allvar med försöket att rädda de ännu överlevande ungerska judarna undan total förintelse. Både USA, vars president ju tagit initiativet till Raoul Wallenbergs räddningsmission, och Sovjet, vars skyddsmakt i Ungern ju var j[illegible] Sverige, hade säkerligen haft största förståe för en dylik tolerans. Men just mot de ungerska fascisterna gick excellens Günther till aktion: Szálasis ombud förpassades ur Sverige!

Att kasta ut ett annat lands chargé d'affaires är ett ganska klart besked om att man inte önskar några »diplomatiska förbindelser» med det andra landet. Ändå gjorde vårt UD ingen ansats till att själv hemkalla Raoul och vår beskickning i övrigt trots att den genom sin bryska åtgärd ryckt undan den juridiska grundvalen både för Raouls räddningsmission som neutral diplomat och för beskickningens verksamhet som skyddsmakt för allierade och ryska medborgare. UD:s åtgärd och den därpå följande passiviteten utlämnade de svenska diplomaterna som privatmän helt åt den ungerska pilkorsregimens godtycke!

Det var den första »omdömeslösheten». Mer ytterligare en följde strax därpå. Varje normalbegåvad svensk tidningsläsare visste vid den tiden att Röda armén var på segerrik framryckning västerut. Efter befrielsen av Rumänien, Bulgarien, Jugoslavien och största delen av Ungern stod ryssarna nu utanför Buda och Pest, och det var en fråga om veckor, kanske dagar, när dubbelstaden skulle falla. Men fram till mitten på december 1944 reste svenska diplomatiska kurirer fram och tillbaka mellan Arvfurstens palats och Budapestbeskickningen. Att Günther hade ringt upp Sovjetambassadören Kollontay, det hade kanske varit tillräckligt för att samtliga medlemmar i vår Buda-

Civilingenjör Vilmos Langfelder, en av de av Raoul från fronten räddade judiska arbetssoldaterna, blev Raouls chaufför och under de sista dagarna i Pest hans livvakt och handsekreterare. Han omhändertogs tillsammans med sin chef den 13 januari 1945 och skildes först i Moskvas rannsakningsfängelse från Raoul.

pestbeskickning, speciellt kvinnorna, hade fått en sovjetrysk legitimation såsom funktionärer av SSSR:s skyddsmakt i Ungern. Dylika dokument hade med säkerhet besparat de svenska diplomaterna i Buda interneringen genom marskalk Tolbuchins NKVD, och Berija hade knappast vågat sig på att låta Raoul föras till Moskva.

Inte ond vilja utan UD:s slarv är en av huvudorsakerna till Raouls öde.

Medan nu vice utrikesminister Dekanosov och madame Kollontay via excellens Günther sökte lugna ned Raouls familj och svensk opinion, arbetade Berijas ombud i Pest med största energi på att konstruera några bevis för att Raoul stått i nazistspionagets tjänst. Hundratals av Raouls ungerska medarbetare häktades och förhördes. De flesta av dem släpptes snart igen, några av dem försvann för alltid. I februari 1945 utsattes också attaché Lars Berg — chefen för beskickningens B-avdelning (skyddsmaktsuppdrag) — för ett regelrätt förhör i Pest dit han hade flytt och ställdes under NKVD-bevakning i lektor Valdemar Langlets hus. Också vid detta förhör sökte Berijas ombud pressa fram att Raoul (tillsammans med Berg) varit ledare för spionageverksamhet.

Tämligen snart insåg emellertid Berija, att det var omöjligt att hitta ens det minsta bevis för att Raoul och beskickningen i övrigt bedrivit spionage. Därför gav Berija nu också order om att de svenska legationstjänstemän, som i mitten på februari 1945 hade tagits om hand i Buda av marskalk Tolbuchins militärpolis och sedan hållits internerade i Dunavecse, skulle skickas hem via Moskva. De nådde Sverige i april 1945.

Att Raouls häktning varit ett missgrepp var Berija tvungen att inse. NKVD:s undersökning var mycket grundlig. T.o.m. Gestapoofficerare, som ryssarna tillfångatagit i Finland och Tyskland, förhördes i Moskva om de visste något om Raoul Wallenberg. En Gestapoman, som under några år varit tilldelad tyska legationen i Stockholm och som »händelsevis» flera gånger hade bott i ett pensionat på Strandvägen i samma hus där Raouls kontor var beläget (det var innan han utnämndes till förste legationssekreterare i Budapest), förhördes i Moskva ingående om Raouls person och hans eventuella spionageaktivitet till Hitlers förmån.

Jag är alldeles övertygad om att alla förfrågningar, som vårt UD riktade till Moskva beträffande Raoul, skickades vidare till Berija och besvarades av honom — negativt.

Ännu den dag som idag är har jag inte blivit klok på vilka avsikter Berija hade med att hålla kvar Raoul och hans chaufför. Det troligaste är kanske att NKVD överhuvud inte hade någon bestämd avsikt. Det var bara det att man inte hade någon anledning att släppa dem, när det officiella Sverige upprepade gånger genom UD-kommunikéer och i riksdagsdeklarationer hade förklarat: inte det ringaste bevis förelåg för att Raoul överhuvud taget blivit häktad av Sovjetmyndigheterna, och ännu mindre för att han förts till SSSR och kastats i fängelse!

Så sent som 1951 meddelades detta »i strängt förtroende» för flera chefredaktörer av envoyé Sjöborg, som under sekretessplikt av excellensen Undén hade fått arvodesuppdraget att gå igenom och ordna UD:s dossié om Raoul.

Att Günther hemlighöll Madame Kollontays officiella meddelande om att Raoul befann sig välbehållen på ryskt område t.o.m. för regeringschefen Per Albin Hansson, för sina närmaste medarbetare i UD och Raouls familj, det var en tredje ödesdiger omdömeslöshet.

Utan betydelse kan det väl inte heller ha varit, att vår moskvaminister Söderblom alldeles på egen hand hittade på hypotesen att Raoul skulle ha mördats av nazisterna på vägen mellan Pest och Debrecen. Eller att UD i en kommuniké förklarade »Raoul hade varken UD:s eller minister Danielssons tillstånd att bege sig till general Tjernisjov som chargé d'affaires, han hade sålunda handlat egenmäktigt».

Philipps medarbetarestab: Gunnar Lagergren, hovrättsjurist, numera svensk ledamot av internationella domstolen i Tanger, spårade vintern 1945—46 i Budapests ruiner upp ögonvittnen. Hans fru Nina Lagergren, Raouls syster, hjälpte oss få reda på »hemliga» dokument beträffande Raoul som UD hade utdelat till och med till utländska medborgare. Denna vår kvinnliga mästerdetektiv har vi också att tacka för sådana bevis, som excellens Günther hade hållit hemliga till och med för sin egen regeringschef. — Guy von Dardel, docent, Raouls halvbror, arbetade 1946—51 på båda sidor om järnridån för att skaffa fram bevismaterial. — Birgitta de Vylder-Bellander organiserade 1947 mer än 1 miljon demokratiska svenska kvinnor och män i Raoul Wallenberg-aktionen, vars ordförande hon är sedan starten.

Allt detta skulle emellertid för länge sedan vara glömt och förlåtet, om inte det fortsatta dröjsmålet med Raouls befrielse tvingar oss tro att dessa tidigare officiella svenska missgrepp alltjämt hindrar Moskva att ta Undéns démarcher på allvar.

Vi har anledning att vara tacksamma mot vår regering och utrikesledning för att Undén och hans närmaste man sedan 1952 till den dag i dag är gjort mycket för att skaffa fram allt aktuellare, ovedersägliga bevis genom att utnyttja den bästa expertisen Sverige förfogar över. UD har visat sinne för fair play. Tyvärr hade jag under många år varit tvungen att utsätta vår utrikesledning för besk kritik. Men utan avoghet på grund av vad som varit gjorde utrikesledningen *sitt bästa* för att gottgöra begångna fel: sitt bästa, som inte räckte till.

Ty det kvarstår som faktum att Sverige intill denna dag misslyckats med att för en bevisligen aktivt antinazistisk diplomat uppnå vad andra regeringar lyckats med till förmån för sovjetfientliga nazist- och fascistdiplomater.

Det står utom all diskussion att det inte

På Phönixgatan i Pest hade Raoul hyrt 32 fastigheter och ställt dem under svenskt beskydd, och så uppstod bredvid det allmänna stora ghettot ett mera skyddat »internationellt ghetto». Efter kriget uppkallades Phönixgatan efter Raoul Wallenberg.

finns många utrikesministrar som skulle kunna uppträda med mer pondus i Moskva än Osten Undén. Alla Moskvakännare är ense om att vår nuvarande Moskvaambassadör Sohlman — inte bara som den diplomatiska kårens doyen (talesman) — är den som har de intimaste förbindelserna av alla Moskvas beskickningschefer med just dem, som genom ett telefonbesked skulle kunna återge Raoul friheten. Vår utrikesledning bör helt enkelt inte kunna misslyckas med att göra det klart för Moskva hur allvarligt Sveriges regering och folk ser på denna fråga. Vi kommer aldrig att resignera. Raouls sak kan inte längre tigas ihjäl. Och det finns endast *en* lösning: hans hemkomst.

För kort tid sedan förklarade Undén inför Oslostudenterna att hans utrikespolitik främst går ut på att minska friktionen mellan öst och väst. Är det då inte en hedersplikt för honom och regeringen att göra allt för att den anledning till friktion äntligen skaffas ur världen som utgöres av en svensk diplomats tioåriga isolering?

Raouls befrielse är en prövosten för frågan hur Sveriges konsekventa vänskapspolitik uppfattas i Moskva. Ser man överhuvud taget något positivt däri eller tolkar man den endast som en reaktion under nödtvång? Inte bara enskilda människor emellan är vänskap en mycket ömtålig sak, som båda parterna måste vårda sig om och ständigt förvärva på nytt, alltid redo att frimodigt erkänna och gottgöra varje oförrätt man råkar tillfoga den andre. Detta gäller i ännu högre grad stater emellan, även när den ena är det lilla Sverige och den andra den stora Sovjetunionen.

På kungens 70-årsdag dekorerades Raoul Wallenberg på UD:s förslag med Illis quorum meruere labores såsom erkänsla för hans gärning i Budapest. På pressens förfrågan förklarade UD den gången, att denna hedersbevisning *icke var postum*. Vilket betydde: Icke en död man, utan en av Sveriges bästa levande söner, Raoul Wallenberg, som en dag åter skall leva som en fri man, hade sent — men inte för sent — fått ett officiellt tack för sin hjältemodiga insats.

Vi har utan att fästa oss vid bakdanteri och insinuationer under mer än tre år visat lojalitet intill självutplåning. Vi har därmed bevisat att det från vår sida inte var fråga om taktik utan om uppriktig tacksamhet för utrikesledningens helomvändning. Men för oss kan démarcher, ens på allra högsta plan, inte te sig som den sista utvägen, om de trots övervåldigande och ovedersägligt bevismaterial förblir resultatlösa. Det måste för vårt demokratiska lands diplomati finnas en väg ut ur denna återvändsgränd.

Ännu lever Raoul Wallenberg!

Låt honom inte en enda dag för länge känna sig förgäten och förrådd av oss alla.

Spett.

Legazione di Svezia a

Roma

Trieste, 3, I, 1955,

Spettabile Bero 3.2.55

INK. BESK. ROM		
D. No	XIV	14
7 GEN.	1955	
AVD. P	GR. 2	MAL. W-berg

Legazione di Svezia

Bero 3-2/54

Ho il prgio d'informarvi che referendomi alla mia lettera in datta: 14, XI, 1954, verso il spettabile Legazione

Vi prego con ossequi, datemi rispondere aproposito il mia lettera

Gradite distinti saluti

Hadobas Francisc

8, 1, 55

Skall för höra mig i UD

i ärendet

CK

Mitt. Hadobas Francisc, Via Rio Primario No 1.
Trieste

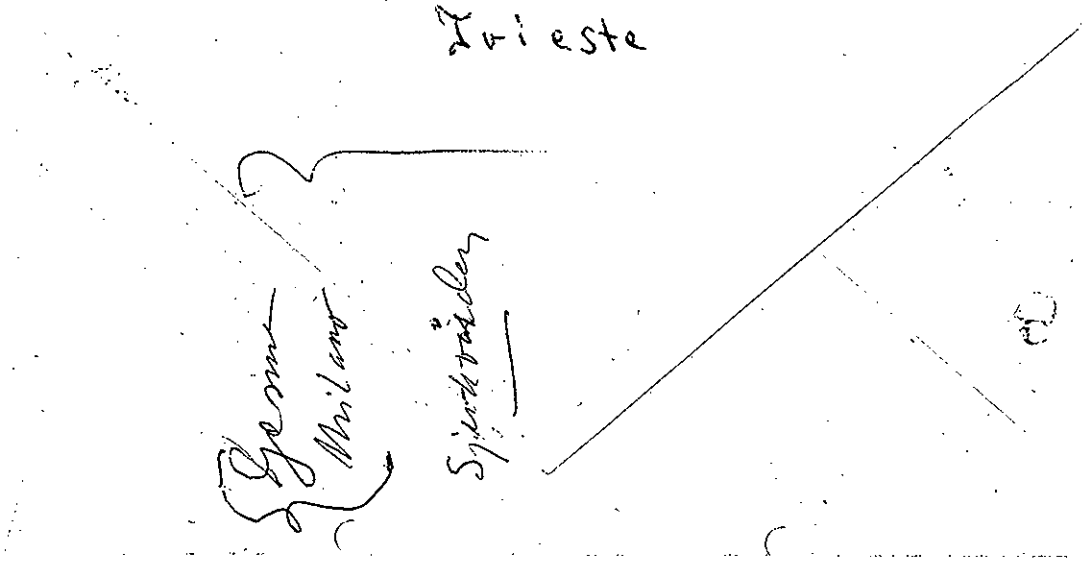

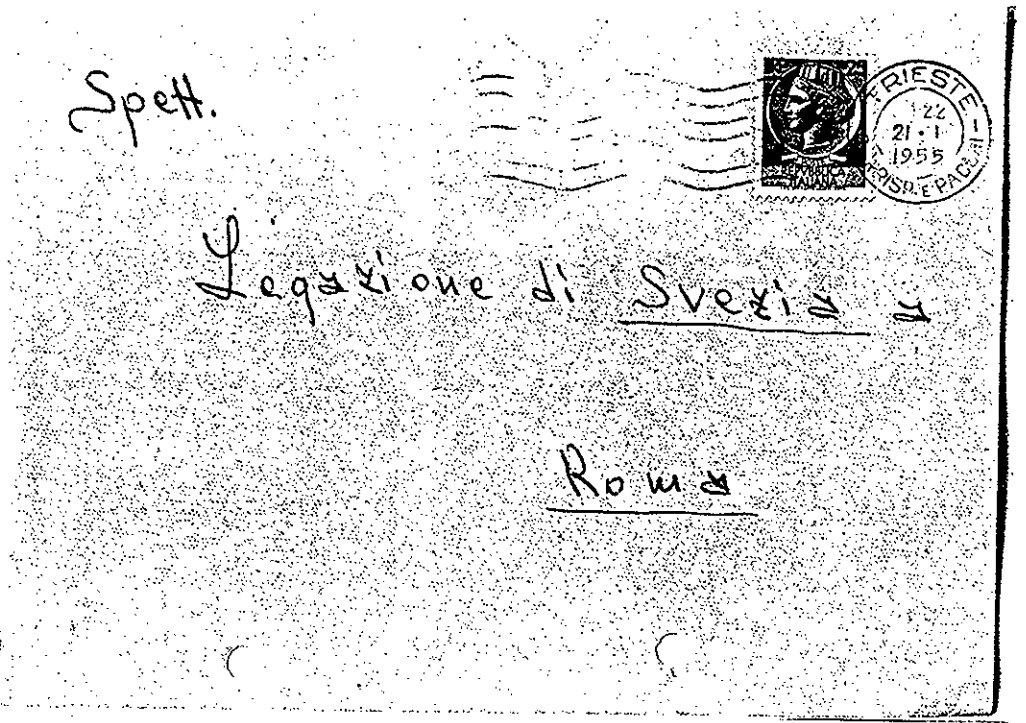

Spett.

Legazione di Svezia

Roma

Trieste 23, 1. 955,

Spett. Ben 5.2.55 Rd

Legazione di Svezia.

Bonde

Ho il pregio d'informarvi che referendomi alla mia lettera scritte in lingua Hungarese in datta: 1.4.11.1954. Verso le Spett. Legazione di Svezia

Vi prego con osseqii, datemi rispondere aproposito il mia lettera.

Gradite distinti Saluti:
Hadobas Francisc

XIV 95
24 DEN 1955

B 2 W-berg

Mitt. Haddass Francisc, Via Rio Primario 1.
Trieste

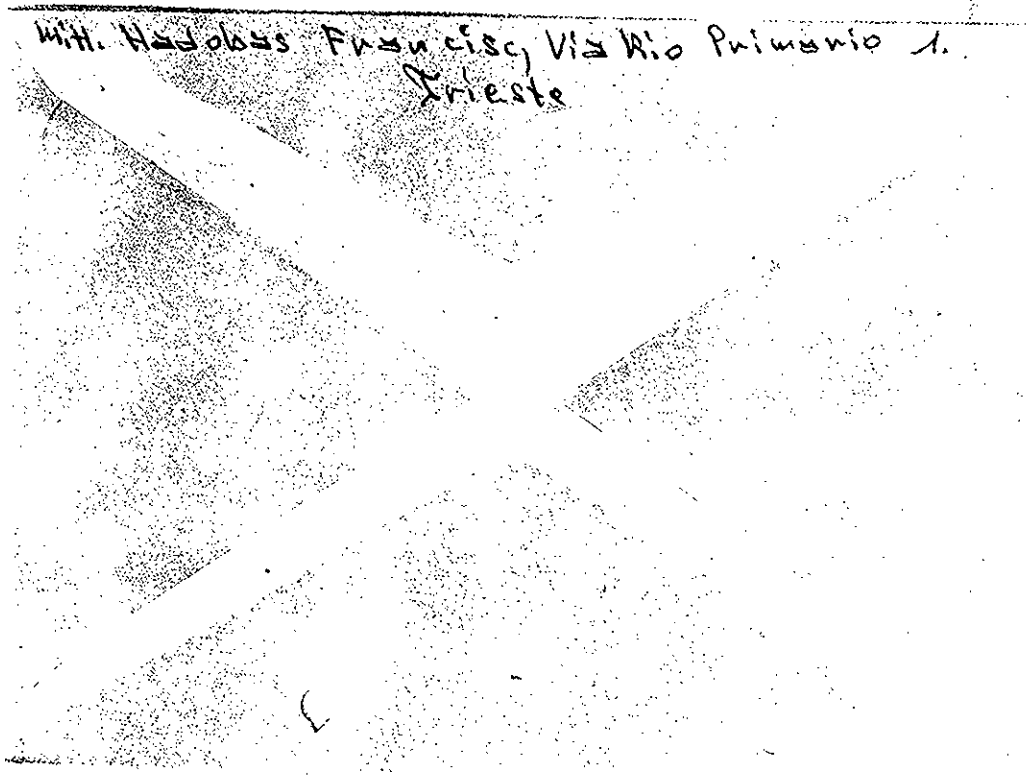

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

R. Wallenberg-ärendet

		19
Roma il 3 febbraio 1955.		
VII / N:o 119.		BIL.
INK. D. N:o XIV/14 XIV/95		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

Signor Francise Hadobas,
Via Rio Primario 1, T r i e s t e .

Con la presente ho l'onore di confermare ricevuta delle Sue due lettere in data 3 gennaio e 22 gennaio 1955.

Se occorre la R. Legazione si reserva di ritornare sull'argomento in oggetto.

Con ogni osservanza

(F.U. Bonde)
Addetto

Exp. 3.2.55 SL

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

uppgifter om Hadobas

Confidentielle.		19
N:o	IX/13 a)	BIL.
INK. D. N:o hbr.Jarring/ Beck-Friis 19.1.55.		
AVD.	GR.	MÅL.
P	2	Wallenberg

A i d e M é m o i r e .

Avec prière de bien vouloir faire constater, si possible, si Francise Hadobas, réfugié roumain, habitant à Trieste Via Rio Primario No. 1, est identique à la personne dont la photographie est annexée ci-près et de vouloir fournir toutes les informations utiles sur le compte du nommé Hadobas.

./.

La personne représentée sur la photographie annexée est connue sous le nom de Vas.

Rome, le 8 février 1955.

8. 2. 55

Lämnad Chipico i handom;
han lovade att man skulle på
ett diskret sätt fastställa huruvida
Hadobas vore identisk med personen
å fotot.

CK

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 19 januari 1955.
Personligt och strängt förtroligt.
1 bil.

Aide Mem.
8.2
55

II : 27
P 2 W-berg.

Broder,

Med anledning av Ditt brev till Lundberg den 18 november 1954 rörande en viss Francisc Hadobas vill jag meddela Dig, att vi misstänka, att han är identisk med en viss Vas, som uppträdde i olika Wallenberg-sammanhang och lämnade bevisligen felaktiga uppgifter. Det skulle emellertid vara av intresse att få konstaterat om Hadobas och Vas verkligen äro identiska, varför jag medsänder ett fotografi, vilket Du kanske på något sätt kan få översänt till Trieste för verifiering.

./.

Din tillgivne
Gunnar Jarring
(Gunnar Jarring)

Envoyén Friherre Beck-Friis,
R o m .
- - - -

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Kabinettssekreteraren

Stockholm den 30 mars 1955.
Strängt förtroligt. 1 bil.

Bil. Lämnad
SK Kihlgren i handen
23/4
Bev. S. H.

INK. BESK. ROM
D. No 11 96
2 APR. 1955
AVD. 8 CR. 2 MAL. 10-berg

Broder,

./.

Bifogade brev bör på säkert sätt vidarebefordras till f.envoyén Ivan Danielsson, vars adress är

Bovdighera, (Bordighera ?)
Corso Italia 39.

Brevet innehåller en strängt förtrolig upplysning i Wallenbergaffären och sändes denna väg för att inte innehållet skall komma till eventuell italiensk brevcensurs kännedom.

Din tillgivne
Arne S. Lundberg

(Arne S. Lundberg)

Envoyén Friherre B e c k - F r i i s ,
R o m .

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Beck-Friis/GL

vid.bef. av brev till
minister Danielsson

19

Rom den 23 april 1955.

N:o Strängt för troligt. 101.		BIL.
INK. D. N:o skr. 30.3. 55		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Lundberg-Beck-Friis Wallenberg

Broder,

Ditt brev den 30 nästlidne mars angående vidarebefordran av ett brev till Ivan Danielsson i Bordighera har vållat huvudbry. Trots förfrågan hos många resande, huruvida de hade sina vägar däråt har ingen kunnat anträffas. Jag har därför i dag överlämnat brevet till generalkonsul Kihlgren i Genua, som besökte beskickningen och lovade denne att antingen själv fara dit med brevet eller bedja Danielsson om ett besök. Jag hoppas sålunda att brevet snart skall vara Danielsson till handa.

Avstånden här äro ju mycket stora, varför jag av kostnadshänsyn ej velat sända någon extra.

Johan Beck-Friis

Kabinettssekreteraren Arne S. Lundberg,
Utrikesdepartementet.

Exp. 26.4.55 SL

Beck-Friis/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

vidarebef. av brev
t. I. Danielsson.

Rom den 2 maj 1955		
N:o II/110	Strängt förtroligt	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Broder,

I anslutning till mitt brev den 23 nästlidne april angående vidarebefordran av ett brev till Ivan Danielsson i Bordighera ber jag få meddela, att Danielsson underrättat mig att han den 28 april personligen avhämtade brevet i Genua.

(Johan Beck-Friis)

Kabinettssekreteraren Arne S. Lundberg,
Stockholm.

exp. m.k. 4.5.55
J.T

König/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Rom den 4 maj 19 55		
N:o 11/111	Personligt och strängt förtroligt	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Broder,

Åberopande Ditt brev den 19 januari 1955 angående Francisc Hadobas ber jag få meddela att protokollet just ringt och meddelat att denne ej är identisk med mannen å det fotografi vi tillställt dem. Protokollet utlovade kompletterande uppgifter om några dagar. Jag återkommer så snart vi fått dessa.

(Johan Beck-Friis)

Herr Utrikesrådet G. Jarring,
S t o c k h o l m.

exp. m. h. 4.5.55. D.T.

König/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Rom den 16 maj 19 55		
N:o II/121.	Personligt och strängt förtroligt	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. Wallenberg

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 4 maj 1955 angående Hadobas vill jag meddela, att utrikesministeriet visat sig ej ha några kompletterande uppgifter att lämna om mannen ifråga. Man ville blott visa oss den skrivelse man fått från inrikesministeriet. Denna innehöll intet annat än ett konstaterande att Hadobas ej var identisk med mannen å fotografiet vi lämnat. Utrikesministeriet önskade behålla fotot, vilket jag utgår från ej är något hinder för.

(Johan Beck-Friis)

Herr Utrikesrådet G. Jarring,
S t o c k h o l m.

exp. m.k. 17.5.55. J.F.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 23 maj 1955.
Personligt och strängt förtroligt.

Ber. 16.4.55

II 125a
27 Maj 1955
8 2 W-berg

Broder,

Jag tackar Dig för upplysningarna i Ditt handbrev den 16 maj. Jag skulle emellertid vara Dig tacksam, om Du genom italienska vederbörande eller på annat sätt, som Du finner lämpligt, kunde utröna vart Hadobas tagit vägen. Vi vore intresserade av att om möjligt erhålla hans fullständiga adress.

Din tillgivne

(Gunnar Jarring)

Envoyén Friherre Beck-Friis,
Rom.
- - - - -

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

uppgifter om Hadobas.

	19
	Rom den 16 juni 1955.
N:o 136	Personligt och strängt förtroli
INK. D. N:o	
AVD. P	GR. 2
	MÅL. Wallenberg

Broder,

Åberopande Ditt handbrev till Beck-Friis den 25 maj 1955 ber jag få meddela, att beskickningen vid sin tidigare korrespondens med Francisc Hadobas tillskrivit denne under adress Via Rio Primario 1, Trieste. Jag har nu trätt i författning om att utröna huruvida Hadobas fortfarande finnes under ifrågavarande adress eller för det fall han flyttat hans nuvarande vistelseort.

(Claës König)

Utrikesrådet Järring,
Utrikesdepartementet.

Exp. 16.6.55 GL Kanin.

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

viss adress

19

Roma il 22 giugno 1955.

XII/1 N:o 543 | BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
r	2	W-berg

Dottore Gino Lotti,
Piazza M. Tommaseo, 4, T r i e s t e .

Egregio Dottore,

Mi rivolgo a Lei per pregarLa di voler cortesemente farmi avere se possibile una informazione. Si tratta di stabilire se il profugo rumeno Fransisc Hadobas prima domiciliato a Trieste al numero 1 Via Rio Primario tuttora si trova all'indirizzo indicato e nel caso che esso si sia trasferito altrove si determinare il suo indirizzo attuale.

La pregherei anche nel svolgere l'indagine di non far aparire il nome della Reale Legazione.

Nel scusarmi del disturbo reccato e ringraziandoLa anticipatamente per quanto vorrà gentilmente fare La prego, Egregio Dottore, di gradire i sensi della mia massima stima.

(Johan Beck-Friis)
Ministro di Svezia

Exp. 22.6.55 SL

skr. tit. 28.7.55

4 PIAZZA N.TOMMASEO
TELEF.23-372-TRIESTE

Trieste,25 Giugno 1955

INK. BESK. ROM
XIV 703 a
26 juni 1955
AVD. 8 2 W-berg

A S.E. Il Ministro
Barone Johan Beck Friis
Legazione di Svezia
R O M A
Via del Policlinico,129 A

Jarring
27.6/55

Eccellenza,

a seguito della pregiata Sua dd.22 corr.,mi sono subito informato presso il Campo Profughi di Via Rio Primario,1 ed ho potuto sapere, in via molto confidenziale,che il nominativo di cui alla Sua sotto riscontro si é assentato dal campo il giorno 17/5/55 e non vi é piú rientrato ed é per tale ragione ricercato dalla Polizia.-

Sempre a Sua disposizione Le porgo i miei piú devoti ossequi.-

[illegible]

Konig/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

efterforskningar
Wallenberg

Rom den 27 juni 1955. 19		
Personligt och strängt förtroligt		
N:o 137		Bil.
INK. D. N:o XIV:703 a 26 JUNI 1955.		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

II

Broder,

Återkommande till Ditt handbrev den 23 maj 1955 angående Hadobas ber jag få meddela, att vi genom en pålitlig mellanhand i Trieste erfarit , att Hadobas den 17 nästlidna maj försvunnit från det flyktingläger i Trieste, där han var inkvarterad, och därför efterspanades av polismyndigheterna. Hittills hade dessa spaningar tydligen varit utan framgång.

Jag skall be vår kontaktman om någon tid höra sig för huruvida något spår efter Hadobas framkommit.

(Johan Beck-Friis)

Utrikesrådet G. Jarring,
Utrikesdepartementet.

Exp. 27.6.55 GL Ruin.

Bonde/GL

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

efterspaningar

		19
Roma il 1 luglio 1955.		
N:o 571/XII		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Egregio Dottore,

La ringrazio vivamente per la Sua cortese lettera in data 25 giugno 1955 con le informazioni gentilmente fornitemi.

La sarei infinitamente grato se Lei volesse accertarsi se il Hadobas,Fransisc è stato rintracciato e ne caso negativo seguire l'affare per poter se possibile in seguito darmi qualche notizia in merito alla persona in questione.

Spero di non abusare troppo della Sua cortesia nel darLe questo nuovo disturbo, e rinnovando i miei sentiti ringraziamenti per quanto Lei ha già voluto fare, La prego,Egregio Dottore, di gradire i sensi della mia massima stima.

(Johan Beck-Friis)
Ministro di Svezia

Dottore Gino Lotti,
Piazza M. Tommaseo,4 T r i e s t e .

EXP. 2.7.55 SL

Bonde/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

efterspaningar.

Rom den 28 juli 1955		
N:o XII / 700.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Egregio Dottore,

Riferendomi alla mia lettera in data 1 luglio 1955 nonche alla Sua in data 25 giugno 1955 La sarei molto grato se Lei gentilmente volesse comunicarmi se Le è stato possibile di avere delle informazioni in merito al Hadobas, Fransisc ed al suo attuale indirizzo.

Scusandomi per il disturbo La prego, Egregio Dottore, di gradire i sensi della mia massima stima.

(Johan Beck-Friis)
Ministro di Svezia

Dottore Gino Lotti,
Piazza N. Tommaseo, 4,
T r i e s t e.

exp. 28.7.55. J.T.

4 PIAZZA N.TOMMASEO
TELEF.23-372-TRIESTE

Trieste, 3 Agosto 1955

INK. BESK. ROM
D. No XIV 853
6
AVD. 8 2 W-berg

A S.E. Il Ministro
Barone Johan Beck Friis
Legazione di Svezia
R O M A
Via del Policlinico 129 A

Eccellenza,

mi riferisco alla Sua dd. 28/7 u.s. per informarLa che non é stato ancora rintracciato il profugo di cui il Suo interessamento.-

La prego gradire i miei distinti ossequi con i sensi della massima stima.-

Ottavio Pinotti

Bonde/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

artikel om R. Wallenberg i den italienska veckotidningen "Oggi".

Rom den 8 sept. 1955		
N:o 565		1 BIL. (i 5 ex)
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Till Hans Excellens Herr Ministern för Utrikes Ärendena.

För det intresse densamma må erbjuda får jag vördsamt
./. i 5 exemplar insända en artikel ur den italienska veckotidningen "Oggi" (Milano) den 8 september 1955 om Raoul Wallenbergs försvinnande. I artikeln, vilken är daterad från Stockholm i augusti, påpekas det, att i Sverige funnes "en sammanslutning för Raoul Wallenbergs repatriering, vilken bestode av 600.000 medlemmar", varav man kunde sluta sig till den betydelse fallet gåves i Sverige.

Wallenbergs mission till Budapest och hans arbete därstädes skildras därefter kanske något romantiserat. Bland annat skulle han ha bildat ett "irreguljärt band", vilket plundrat en tysk militärdepå för att komma över tyska uniformer. Vidare sades han, iklädd en tysk SS-uniform, med några djärva mäns bistånd ha stormat ett tåg och hjälpt omkring tretusen personer, vilka skulle deporterats, att fly.

Artikeln omnämner de försök, vilka från svensk sida

exp. m. k. 8.9.55. J.T

gjorts för att finna spår efter den försvunne, samt de démarcher hos de sovjetryska myndigheterna, vilka företagits. Elva svenska noter i ärendet hade lämnats obesvarade och de ryska myndigheternas tes vore, att Wallenberg bragts om livet av Gestapo. När sedan Ungerns minister i Stockholm meddelade, att Wallenberg "mördats av Szallasy's grönskjortor", hade den svenska folkopinionen kraftigt reagerat. En begäran om upplysningar i fallet, undertecknad av "en och en halv miljon människor" hade riktats till de sovjetryska myndigheterna. Visjinsky hade svarat att Wallenberg tråligtvis mördats av Szallasy's agenter samt att han vore okänd för de ryska myndigheterna.

Fallet Wallenberg hade åter aktualiserats genom den i Dagens Nyheter publicerade artikelserien av den italienske diplomaten Claudio de Mohr, vari denne omtalade att Wallenberg den 21 april 1945 befunnit sig i Lefortovskaja-fängelset i Moskva. Ett annat tecken på att Wallenberg befunne sig i livet samt att han dömts för något slags brott vore, heter det i artikeln, att ett monument över honom bortförts och en minnestavla på ett av de av Wallenberg för sin verksamhet inköpta husen i Budapest avlägsnats. Varför frågar sig artikelförfattaren?

Hela Sverige väntade sedan 10 år tillbaka på att få veta sanningen.

(E. Rosenblad)

Dtl. d. 565 B. 8.9.55

DURA DA DIECI ANNI

IL MISTERO DELL'EROE SVEDESE

Il diplomatico svedese Raul Wallenberg, che salvò migliaia di connazionali durante la guerra, fu prelevato dai sovietici nel 1945: dopo di allora nessuno l'ha più visto

Corrispondenza di GIORGIO VENTURI

Stoccolma, agosto

Un paio di settimane fa la *Pravda* pubblicò una breve notizia per rendere noto che "il dottor Raul Wallenberg" era stato insignito di un'alta decorazione sovietica. Questo semplice annuncio bastò a far saltare in aria il ministero degli esteri svedese che da dieci anni va tempestando il Cremlino con una sola, grave domanda: « Dov'è Raul Wallenberg? ». La scomparsa di questo uomo straordinario, di questo autentico eroe della Svezia moderna, è sempre parsa così strana e inquietante che gli stessi funzionari del ministero degli esteri svedese, alla lettura della *Pravda*, si sono guardati in volto sbalorditi; poi, ragionando con mente più calma, hanno deciso che, con ogni probabilità, deve trattarsi di un sia pur strano caso di omonimia. Così, l'eccezionale "caso Wallenberg" continua a restare oscuro.

L'ANGELO DEI DISPERATI

In Svezia esiste una associazione "per il rimpatrio di Raul Wallenberg", forte di seicentomila membri e questo può bastare per chi voglia comprendere l'importanza del caso. Nato nel 1912 nella Svezia meridionale, ultimo rampollo di una delle più ricche e nobili famiglie svedesi, Raul Wallenberg non volle mai rassegnarsi a condurre una vita comoda e brillante, ma vuota. Aveva tutto quanto si può immaginare dal punto di vista materiale: una immensa fortuna, tutte le porte aperte, un corpo atletico, una non comune conoscenza delle lingue. Ma, dopo essersi laureato all'università di Michigan, egli si spostò in Palestina, nell'Africa del sud e nei Balcani. Infine entrò nella carriera diplomatica e nel '42 fu inviato a Budapest, primo segretario presso quella legazione di Svezia. Verso la fine del 1943, a Londra e a Washington si notò con viva preoccupazione che le supreme autorità magiare, e segnatamente il reggente Horthy, non riuscivano più a contenere le sempre maggiori pretese tedesche. Sino allora, bene o male, la polizia germanica non era mai riuscita a far accettare il proprio punto di vista al governo di Budapest, un punto di vista secondo il quale i legittimisti absburgici, gli iscritti ai partiti agrario e socialdemocratico e naturalmente gli israeliti avrebbero dovuto essere tutti arrestati, spediti in Germania nei soliti carri-bestiame. Gli americani si misero in contatto con la Croce Rossa svedese che, a sua volta, si rivolse a Raul Wallenberg, chiedendogli se potesse mettere in gioco la propria vita. Andrea Falk, nel suo volume *Terra due volte promessa*, racconta come una notte il diplomatico svedese — uno strano diplomatico per la verità — indossasse egli stesso la divisa di capitano della SS per guidare un manipolo di audaci all'assalto di un treno di deportati diretti in Germania, riuscendo a far evadere circa tremila persone. Un giorno infine, non sapendo più dove nascondere i suoi protetti, Raul Wallenberg fece sapere alle autorità di aver acquistato un blocco di 36 caseggiati per conto del governo svedese e che da quel momento appartamenti e abitanti erano sotto la sua protezione. Fece applicare lo scudo svedese a tutte le porte e rimase a vedere cosa sarebbe accaduto.

"SARÒ OSPITE O PRIGIONIERO?"

Non accadde niente sino a quando il reggente Horthy non venne rovesciato dal Szallasy, amico e sostenitore dei nazisti. Allora i 13 mila ospiti di Wallenberg ed egli stesso furono costretti a disperdersi e a nascondersi. Egli trovò rifugio in un sotterraneo della Benczur utca, da dove continuò a dirigere la sua "milizia segreta", ma risparmiando se stesso. La capitale ungherese era assediata e viveva la sua terribile agonia. Impossibilitati a far partire per la Germania gli arrestati, i tedeschi li avevano tutti confinati nel blocco di case "comperato" da Raul Wallenberg. E circa ventimila persone si pigiavano nelle fragili dimore, assolutamente indifese contro le granate sovietiche che piovevano sempre più numerose e contro le probabili rappresaglie dei vinti. Un giorno infatti si seppe che il gen. Schmidthuber, comandante delle truppe tedesche, aveva ordinato di minare il blocco di caseggiati per farlo saltare al momento della ritirata. Allora Raul Wallenberg portò a termine l'atto più eroico della sua vita. Uscì dal rifugio e si presentò al generale germanico: « Signor generale », gli disse, « lei sa chi sono e che io non mento. Ho l'onore di farle sapere che se lei non ritira l'ordine di minare il blocco di case appartenente al mio Paese, io provvederò personalmente a che i russi la impicchino appena saranno qui ». Il gen. Schmidthuber cedette. Pochi giorni dopo arrivarono le truppe sovietiche.

Invitato da tre ufficiali sovietici a seguirli al Q.G. del maresciallo Malinovsky, Raul Wallenberg, prima di uscire, disse pensoso ai suoi amici: « Sarò loro ospite o prigioniero? Vorrei proprio saperlo! » Non ebbe risposta. Undici consecutive note svedesi a Mosca rimasero senza risposta. Sinché un bel giorno Radio Kossuth, la nuova stazione radiofonica di Budapest, annunciò che Raul Wallenberg "era stato assassinato dalla Ghestapo". E questa divenne la versione ufficiale di Mosca. Due anni dopo il ministro di Svezia presso il Cremlino riusciva ad avere un colloquio con Stalin sull'argomento. La vecchia volpe parve sorpresa, disse che non aveva mai sentito parlare del signor Wallenberg: ma promise che lo avrebbe fatto ricercare. L'indignazione svedese scoppiò qualche settimana dopo, quando il nuovo ministro d'Ungheria a Stoccolma, compagno Wilhelm Boehm, ebbe a dichiarare: « Sulla strada che conduce a Debrecen sono stati ritrovati indizi che permettono ora di stabilire che Wallenberg e i tre ufficiali sovietici che lo accompagnavano sono stati assassinati dalle "camicie verdi" di Szallasy ». Una simile impudenza fece perdere la testa ai pur pacifici svedesi. Un coro di proteste si levò da tutto il Paese, un milione e mezzo di persone firmò una richiesta di notizie che venne inviata al governo di Mosca. E allora Viscinsky fece sapere che « Wallenberg, verosimilmente assassinato dagli agenti di Szallasy... non si trova nell'U.R.S.S. ed è totalmente sconosciuto alle autorità sovietiche ». Poi il silenzio divenne assoluto.

LA TARGA DIVELTA

Nel 1952 la Svezia ha insignito Raul Wallenberg della più alta decorazione nazionale *"Illis quorum meruere labores"*. Non alla memoria, naturalmente. La faccenda ritornò a galla l'anno dopo, quando il quotidiano svedese *Dagens Nyheter* pubblicò gli articoli del diplomatico italiano Claudio de Mohr, appena liberato dal carcere sovietico e attuale addetto stampa a Madrid, dai quali si apprendeva che il 21 aprile del 1945, mediante il "telegrafo dei carcerati", Raul Wallenberg si era fatto vivo da una cella della prigione moscovita Lefortovskaia. Si trovava in compagnia del diplomatico tedesco Roedel. Ma a partire dalla primavera del 1946 è stata perduta ogni traccia dello scomparso, benché vi sia ormai la prova che quando le autorità comuniste inventarono che era stato assassinato dalla Ghestapo o dalle "camicie verdi", egli era bene in vita e prigioniero a Mosca. Dov'è Wallenberg?

C'è un altro sintomo che fa ritenere che egli sia in vita e sia anche

«Dove Raul Wallenberg?». La scomparsa di questo uomo straordinario, di questo autentico eroe della Svezia moderna, è sempre parsa così strana e inquietante che gli stessi funzionari del ministero degli esteri svedese, alla lettura della *Pravda*, si sono guardati in volto, sbalorditi; poi, ragionando con mente più calma, hanno deciso che, con ogni probabilità, deve trattarsi di un sia pur strano caso di omonimia. Così l'eccezionale "caso Wallenberg" continua a restare oscuro.

L'ANGELO DEI DISPERATI

In Svezia esiste una associazione "per il rimpatrio di Raul Wallenberg" forte di seicentomila membri e questo può bastare per chi voglia comprendere l'importanza del caso. Nato nel 1912 nella Svezia meridionale, ultimo rampollo di una delle più ricche e nobili famiglie svedesi, Raul Wallenberg non volle mai rassegnarsi a condurre una vita comoda e brillante, ma vuota. Aveva tutto quanto si può immaginare dal punto di vista materiale: una immensa fortuna, tutte le porte aperte, un corpo atletico, una non comune conoscenza delle lingue. Ma, dopo essersi laureato all'università di Michigan, egli si spostò in Palestina, nell'Africa del sud e nei Balcani. Infine entrò nella carriera diplomatica e nel '42 fu inviato a Budapest, primo segretario presso quella legazione di Svezia. Verso la fine del 1943, a Londra e a Washington si notò con viva preoccupazione che le supreme autorità magiare, e segnatamente il reggente Horthy, non riuscivano più a contenere le sempre maggiori pretese tedesche. Sino allora, bene o male, la polizia germanica non era mai riuscita a far accettare il proprio punto di vista al governo di Budapest, un punto di vista secondo il quale i legittimisti absburgici, gli iscritti ai partiti agrario e socialdemocratico e naturalmente gli israeliti avrebbero dovuto essere tutti arrestati, spediti in Germania nei soliti carri-bestiame. Gli americani si misero in contatto con la Croce Rossa svedese che, a sua volta, si rivolse a Raul Wallenberg, chiedendogli se poteva assumersi la protezione di tutti i perseguitati. Il giovane diplomatico accettò con entusiasmo: e forse proprio da quel momento egli cominciò a vivere la vita che aveva sempre sognato.

In breve Raul Wallenberg divenne l'angelo custode di centinaia di migliaia di disperati. Munito di un ingentissimo fondo in dollari, egli usò l'arma della corruzione con la medesima costanza di quella della persuasione. Organizzò una "banda irregolare" composta di giovani audacissimi, che con un riuscito colpo di mano riuscirono a svaligiare un deposito di uniformi tedesche e a servirsene, unitamente a falsi documenti. Quando né corruzione né astuzia riuscivano a portare i frutti attesi, Raul Wallenberg non esitò a ricorrere alla minaccia. Un giorno infine, non sapendo più dove nascondere i suoi protetti, Raul Wallenberg fece sapere alle autorità di aver acquistato un blocco di 36 caseggiati per conto del governo svedese e che da quel momento appartamenti e abitanti erano sotto la sua protezione. Fece applicare lo scudo svedese a tutte le porte e rimase a vedere cosa sarebbe accaduto.

"SARÒ OSPITE O PRIGIONIERO?"

Non accadde niente sino a quando il reggente Horthy non venne rovesciato dal Szallasy, amico e sostenitore dei nazisti. Allora i 13 mila ospiti di Wallenberg ed egli stesso furono costretti a disperdersi e a nascondersi. Egli trovò rifugio in un sotterraneo della Benczur utca, da dove continuò a dirigere la sua "milizia segreta"; ma risparmiando se stesso. La capitale ungherese era assediata e viveva la sua terribile agonia. Impossibilitati a far partire per la Germania gli arrestati, i tedeschi li avevano tutti confinati nel blocco di case "comperato" da Raul Wallenberg. E circa ventimila persone si pigiavano nelle fragili dimore, assolutamente indifese contro le granate sovietiche che piovevano sempre più numerose e contro le probabili rappresaglie dei vinti. Un giorno infatti si seppe che il gen. Schmidthuber, comandante delle truppe tedesche, aveva ordinato di minare il blocco di caseggiati per farlo saltare al momento della ritirata. Allora Raul Wallenberg portò a termine l'atto più eroico della sua vita. Uscì dal rifugio e si presentò al generale germanico: «Signor generale», gli disse, «lei sa chi sono e che io non mento. Ho l'onore di farle sapere che se lei non ritira l'ordine di minare il blocco di case appartenente al mio Paese, io provvederò personalmente a che i russi la impicchino appena saranno qui.». Il gen. Schmidthuber cedette. Pochi giorni dopo arrivarono le truppe sovietiche.

Invitato da tre ufficiali sovietici a seguirli al Q.G. del maresciallo Malinovsky, Raul Wallenberg, prima di uscire, disse pensoso ai suoi amici: «Sarò loro ospite o prigioniero? Vorrei proprio saperlo!». Era il 17 gennaio del 1945. Da quel giorno nessuno ha più visto Raul Wallenberg.

In principio, rispondendo alle autorità svedesi che domandavano dove fosse andato a finire il loro consigliere di Legazione, i russi diedero risposte tranquillizzanti. Il sottosegretario agli esteri Dekanosov fece sapere che "si trovava sotto la protezione dell'Armata Rossa". Ma qualche settimana dopo, di punto in bianco, le cose mutavano. La celebre signora Kollontaj, ambasciatrice sovietica a Stoccolma, alla madre dello scomparso che chiedeva ansiosamente notizie, fece capire che c'era qualcosa di losco a carico del giovane diplomatico. E alla richiesta di spiegazioni da parte del ministero degli esteri svedese, rilino riusciva ad avere un colloquio con Stalin sull'argomento. La vecchia volpe parve sorpresa, disse che non aveva mai sentito parlare del signor Wallenberg: ma promise che lo avrebbe fatto ricercare. L'indignazione svedese scoppiò qualche settimana dopo, quando il nuovo ministro d'Ungheria a Stoccolma, compagno Wilhelm Boehm, ebbe a dichiarare: «Sulla strada che conduce a Debrecen sono stati ritrovati indizi che permettono ora di stabilire che Wallenberg e i tre ufficiali sovietici che lo accompagnavano sono stati assassinati dalle "camicie verdi" di Szallasy». Una simile impudenza fece perdere la testa ai pur pacifici svedesi. Un coro di proteste si levò da tutto il Paese, un milione e mezzo di persone firmò una richiesta di notizie che venne inviata al governo di Mosca. E allora Viscinsky fece sapere che «Wallenberg, verosimilmente assassinato dagli agenti di Szallasy... non si trova nell'U.R.S.S. ed è totalmente sconosciuto alle autorità sovietiche». Poi il silenzio divenne assoluto.

LA TARGA DIVELTA

Nel 1952 la Svezia ha insignito Raul Wallenberg della più alta decorazione nazionale *"Illis quorum meruere labores"*. Non alla memoria, naturalmente. La faccenda ritornò a galla l'anno dopo, quando il quotidiano svedese *Dagens Nyheter* pubblicò gli articoli del diplomatico italiano Claudio de Mohr, appena liberato dal carcere sovietico e attuale addetto stampa a Madrid, dai quali si apprendeva che il 21 aprile del 1945, mediante il "telegrafo dei carcerati", Raul Wallenberg si era fatto vivo da una cella della prigione moscovita Lefortovskaia. Si trovava in compagnia del diplomatico tedesco Roedel. Ma a partire dalla primavera del 1946 è stata perduta ogni traccia dello scomparso, benché vi sia ormai la prova che quando le autorità comuniste inventarono che era stato assassinato dalla Ghestapo o dalle "camicie verdi", egli era bene in vita e prigioniero a Mosca. Dov'è Wallenberg?

C'è un altro sintomo che fa ritenere che egli sia in vita e sia anche stato condannato per chi sa mai quali colpe. Subito dopo la fine della guerra, le migliaia di persone che erano state salvate da Wallenberg gli avevano eretto un monumento, nel quale egli era raffigurato in un San Giorgio che abbatte il drago. Ebbene, nel maggio del 1949, il monumento veniva tolto dal piedestallo per essere trasferito — si disse — a Debrecen. Contemporaneamente dal muro maestro di una delle case "comperate" da Wallenberg veniva divelta una targa che ricordava lo splendido coraggio del diplomatico svedese. Perché? Ecco il mistero che sarebbe necessario svelare per poter infine arrivare alla verità. Una verità che tutta la Svezia attende da dieci anni.

Giorgio Venturi

KUNGL.UTRIKES
DEPARTEMENTET

Pressbyrån

Uttalande av utrikesminister Undén i riksdagsdebatten den 2 november 1955.angående Wallenbergsaffären.

I anledning av herr Ohlins fråga om Raoul Wallenberg vill jag - utan att nu gå närmare in på saken - framhålla att ett intensivt utredningsarbete utföres inom utrikesdepartementet under ständig kontakt med de anhöriga och att på grundval härav åtskilligt bevismaterial kunnat erhållas. En del av de uppgifter som i samband med de tyska krigsfångarnas hemsändande från Sovjetunionen publicerats i pressen hade vi sålunda redan tidigare kännedom om. Jag tog upp denna sak med medlemmar av sovjetregeringen under mitt besök i Moskva 1954 och därefter tillställde vi det sovjetryska utrikesministeriet det material vi då hade. Senare har vid ytterligare ett par tillfällen framställning gjorts till ledande personer inom sovjetregeringen.

Svaren på tidigare framställningar har varit att Wallenberg inte funnits i Sovjetunionen. Vid de senaste démarcherna har dock från sovjetrysk sida uttryckligen tillfogats att, om Wallenberg anträffades, han skulle återsändas till Sverige. Vi betraktar detta som ett löfte och kommer att även i fortsättningen påminna om det och kräva att mysteriet Wallenberg äntligen uppklaras på det enda sätt som hela vårt folk hoppas och väntar.

Mer anser jag det inte lämpligt att för närvarande säga i denna sak.

Sch. 44/12 ..

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Stockholm den 10 december 1955.
Strängt förtroligt. 1 bil.

27.12.55
Brevet ovanstående till gen.-konsul Kihlgren som efter julbesök i Rom idag reser åter till Genua
CM

II 305a
16 DIC. 1955
P 2 Wallenberg

Herr Chargé d'Affaires,

./. Härmed får jag be Eder att till vicekonsul Berg i Genua på säkert sätt vidarebefordra bifogade brev i Wallenberg-ärendet.

Högaktningsfullt
Gunnar Lorentzon
(Gunnar Lorentzon)

Herr t.f. Chargé d'Affaires K ö n i g ,
R o m .

König/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. vidarebef. av meddelande.

Rom den 5 januari 1956 19		
N:o 11/2.	Strängt förtroligt	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Ärade Broder,

Tyvärr fördröjdes mitt svar angående de Mohr en dag, enär utrikesministeriet först uppgav, att denne, som tjänstgör som pressattaché vid ambassaden i Madrid sedan ett och ett halvt år, befann sig i Italien på semester. Sedan ministeriet använt ett dygn på att försöka lokalisera honom, upptäcktes att han rest åter till Madrid.

(Claës König)

Kabinettssekreteraren L u n d b e r g,
S t o c k h o l m.

exp. m.K. 7.1.56 J.T

Vi väntar inte längre

Materialet om Raoul Wallenberg räcker inte, hävdade ordföranden i Högsta Sovjets unionsråd A. P. Volkov vid den ryska delegationens ankomst till Stockholm förra tisdagen. Vilket material är det då som från svensk sida överlämnats till Moskva? Hurudant är det bevismaterial som den svenska regeringen förfogar över? Det är så överväldigande, att alla förutsättningar finns för en snar positiv lösning av frågan, vilket betyder Raoul Wallenbergs hemsändande, förklarar i denna artikel

Rudolph Philipp

När statsministern i fjol tackade ja till inbjudan att besöka Sovjetunionen var författaren till denna artikel överens med regeringens och utrikesledningens befullmäktigade i saken Raoul Wallenberg — dåvarande kabinettssekreteraren Arne S. Lundberg — att resan inte skulle sammankopplas med den sedan länge utlovade energiska diplomatiska aktionen för att få hem Raoul Wallenberg.

Men resan uppsköts från januari till påsk 1956 och ändrades på Moskvas begäran från ett privat- till ett *statsbesök*. Enligt svensk tradition är det kungen och utrikesministern som representerar vårt land vid officiella besök i utlandet. Nu bröts denna tradition. Enligt vad kabinettssekreteraren upplyste mig gick regeringen med på denna ändring under förutsättning att frågan Raoul Wallenberg skulle bli ett huvudtema för förhandlingarna på högsta plan i Moskva. Den 25 mars, söndagen före avresan, definierade statsministern syftet med statsbesöket sålunda: »Jag ser som min uppgift i Moskva att göra vad ni åstadkommit i Sverige, nämligen att få de styrande att lyssna, att studera bevismaterialet och att lösa frågan positivt.»

När vår regeringsdelegation under ledning av statsministern och statsrådet Gunnar Hedlund förhandlade i Moskva så hade Sovjetunionens styrande kollektiv sedan tre veckor tillgång till den not, som excellensen Undén överlämnat till ambassadören Rodionov.

I denna not underströk regeringen

att utrikesministern Undén den 8 november 1955 meddelat Sovjetunionens ambassadör att den svenska regeringen förfogar över *övervädigande bevis* för att Raoul Wallenberg förts till SSSR och som spion kastats i fängelse;

att vår Moskvaambassadör Sohlman redan den 29 september 1954 (efter exc. Undéns återkomst från Moskva där han fick samma löfte av nu statsministern) i en utförlig promemoria redogjort för de stränga krav som Sveriges regering ställt på vittnesförhören om Raoul Wallenbergs fängelsetid i Sovjetunionen och att endast fullt tillförlitliga vittnesmål godtagits;

att i den svenska noten av den 8 november 1955 klarlagts för Moskva, att Sveriges regering under tiden fått nytt bevismaterial om Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen och att också dessa vittnesmål noggrant granskats av regeringens bästa expertis på området;

att alla våra vittnesmål motsvarar *de strängaste fordringar* en svensk domstol kan uppställa;

att två medlemmar av Sveriges Högsta Domstol minutiöst prövat vårt material och fastställt *att Raoul Wallenbergs omhändertagande av Moskvas funktionärer i Budapest och hans fångenskap på sovjetrysk botten är helt bevisad;*

att detta utlåtande av två justitieråd bifogades noten;

att Sveriges regering därmed är övertygad om att Sovjetunionen nu förfogar över alla förutsättningar att äntligen hitta Raoul Wallenberg och skicka honom tillbaka till sitt hemland.

Vid notens överlämnande den 9 mars 1956 påpekade utrikesministern muntligen för ambassadör Rodionov det svenska alternativet att offentliggöra alla våra dokument i saken Raoul Wallenberg. Efter återkomsten informerade oss regeringsdelegationens sakkunniga på UD:s uppdrag om moskvaförhandlingarnas gång. Då hörde vi bland annat att statsrådet Hedlund för sovjetryska vederbörande framhållit att allt bevismaterial måste redovisas för den svenska allmänheten, om frågan inte snarast löses positivt. När jag tackade statsrådet Hedlund för hans insats svarade han: »Ingenting att tacka för . . . *det var bara det vi var där för att göra*».

Sovjetunionens premiärminister Bulganin och chefen för det allsmäktiga kommunistpartiet och därmed också högste makthavande för alla fängelser och arbetsläger Chrustjev och chefen för Sovjetunionens utrikesdepartement Molotov vet, om inte sedan många år så åtminstone sedan sju veckor, att Sveriges chargé d'affaires, förste legationssekreteraren Raoul Wallenberg, omhändertogs i mitten av januari 1945 i stadsdelen Pest, att han fördes till Moskva och att han den 31 januari 1945 fanns i Folkkommissariatets för Inrikes Ärenden (NKVD:s) beryktade fängelse Ljublanka i Moskva, några hundratal meter från Kreml. Cellens nummer och medfångarnas namn har Sverige meddelat Sovjetunionens ledare, som också vet att Raoul Wallenberg därefter i många år satt i moskvafängelset Lefortofskaja. Utrikesminister Molotov känner genom noten och bilagorna även till namnen på Raoul Wallenbergs medfångar av olika nationaliteter som under tiden kommit tillbaka och oberoende av varandra avgivit överensstämmande vittnesmål om Raouls och hans chaufför och handsekreterare, civilingenjör Vilmos Langfelders, fångenskap.

Skulle Moskva mena allvar med sina löften till Undén 1954 och till Erlander helt nyligen, så hade det inte behövts en intetsägande kommuniké i Pravda, en kommuniké som inte med ett ord antyder att Raoul omhändertagits av sovjetryska myndigheter i Budapest och kastats i fängelse i Sovjetunionen! Det skulle ha räckt med ett *cirkulärtelegram* från Bulganin och Chrustjev till alla fängelser, isolatorer (straffängelser), arbetsläger och s.k. schweigelager (läger där internerna inte har den minsta kontakt med omvärlden och ingen chans att efter strafftiden lämna deportationsområdet). Då skulle Raoul Wallenberg inom fyrtioåtta timmar med flyg ha kommit till Moskva, och Erlander och Hedlund skulle ha återvänt till Bromma i sällskap med Raoul.

Då hade det aldrig blivit aktuellt med publicering av det övervädigande materialet om Raoul Wallenbergs fångenskap och om de enligt UD bevisligen av Moskva inspirerade försöken att intill den dag som idag är vilseleda UD och oss om Raouls vistelseort och öde!

Skulle noten av den 9 mars 1956 och statsministerns moskvabesök inte leda till en *positiv lösning* har utrikesledningen upprepade gånger lovat oss att lägga fram alla fakta för svensk opinion. En sådan publikation kallas populärt *vitbok*, men detta uttryck användes enligt envoyén Lundberg inte diplomaterna emellan. Vad regeringen och utrikesledningen menar med *positiv lösning* i saken Raoul Wallenberg definierade Arne S. Lundberg som *»slut på Moskvas förhalningstaktik och inga försök att nu komma med en dödsattest»*.

Nu är det för sent att göra Stalin och Beria till syndabockar! En sådan undanflykt skulle inte betyda slutet på kampen utan en ny början.

Raoul Wallenberg måste hem. Vi väntar inte längre.

När statsminister Erlander och inrikesminister Hedlund anlände till Bromma efter Sovjet-besöket intervjuades de i första hand om Wallenberg-frågan.

Turin, le 30 janvier 1956.

CONSULAT DE SUÈDE
TURIN

IX 103

A la Légation Royale de Suède à R o m e.

J'ai l'honneur de Vous confirmer l'adresse, que je viens de donner par téléphone à Monsieur König, de Monsieur Ronchi. La voici:

Cavaliere Giovanni RONCHI,
Viale Don Minzni, 23, c/° Solari,
P E S A R O.

Effectivement Monsieur Ronchi est cousin de l'Avocat Cesare SOLARI-MARCHESE, lequel à présent a changé d'adresse ici à Turin: il se trouve Via Amedeo Avogadro 16, où il a soit l'habitation soit son bureau comme avocat.

J'ai dû, naturellement, faire savoir la raison pour laquelle je demandais à M. Solari l'adresse de son cousin; il ne m'a pas caché l'intérêt que la demande d'adresse de son cousin de la part de la Légation, lui causait.

(Carlo Franco Brusa)

König/flm

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

Giovanni Ronchis adress.

Rom den 30 januari 1956		
N:o X/63	R.P. 15 parole	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

QUESTURA
PESARO
PREGASI CORTESEMENTE TELEGRAFARE SE GIOVANNI RONCHI
TUTTORA RESIDENTE PESARO VIALE DON MINZONE 5 OPPURE
IN CASO NEGATIVO ATTUALE RESIDENZA URGENTE.

LEGAZIONE DI SVEZIA

Primo Segr. König, Legazione di Svezia, V. Policlinico 129A

EXP

30.1. kl. 11.30

skr. tit. 27.2.56

10 - 2. 1956

Ho saputo da mio cugino l'avvocato Cesare Solari che presso codesta Ambasciata trovasi giacente a mio nome una lettera.

Mi permetto segnalarvi il mio preciso indirizzo: Ronchi

Giovanni, Viale Don Minzoni 23
Pesaro –
Visarò grato se vorrete farmi
pervenire la lettera a me indiriz-
zata. XIV 184
Ossequio e W
Ronchi Giovanni

Bonde/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. brev till tit.

Rom den 27 febr. 19 56		
N:o XII/128		BIL.
INK. D. N:o XIV/184 13.2.56		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W

Dott. Giovanni Ronchi,
Viale Don Minzoni 23,
P e s a r o.

Riferendomi alla Sua cartolina postale indirizzata a questa Reale Legazione di Svezia ho l'onore di informarLa che nessuna lettera a Suo nome si trova giacente presso la Legazione.

Con ogni osservanza.

(F.U. Bonde)
Addetto

exp. 27.2.56. J.T

KUNGL.UTRIKES
DEPARTEMENTET
Pressbyrån.

Rom 20 LUG. 1956

Pressmeddelande lördagen den 14 juli 1956.

Utrikesdepartementet meddelar: Sovjetambassaden i Stockholm har på lördagen framfört till Utrikesdepartementet, att man på sovjetisk sida kommer snarast möjligt lämna besked om resultatet av de sovjetiska myndigheternas undersökningar beträffande Raoul Wallenberg. Dessa myndigheter håller enligt sovjetambassadens meddelande på med en detaljerad granskning av det från svensk sida överlämnade materialet. Från utrikesdepartementets sida underströks liksom skett tidigare, betydelsen av ett snabbt svar.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET
Pressbyrån

1 OTT. 1956

Pressmeddelande fredagen den 28 september 1956.

I Wallenbergs-ärendet gjorde svenska regeringen på torsdagen en ny allvarlig påminnelse i Moskva, meddelar utrikesdepartementet. I ett memorandum, som av Sveriges chargé d´affaires överlämnades till vice utrikesminister Zacharov, erinrades först om att sovjetregeringen i samband med statsministerns och statsrådet Hedlunds besök i Moskva vid månadsskiftet mars-april 1956 utfäst sig att noggrant studera det då från svensk sida överlämnade utförliga materialet och att underrätta svenska regeringen om resultatet av denna prövning.. Därefter säges, att det nu således gått nära ett halvt år sedan sovjetregeringen lovade inleda sina nya efterforskningar. Den svenska regeringen konstaterar, att den icke under denna tid, varunder upprepade påminnelser gjorts till sovjetiska vederbörande, mottagit någon upplysning om undersökningarnas resultat. Den önskar i anledning härav ånyo understryka den utomordentliga vikt som den fäster vid detta ärende. Det har såväl hos den svenska regeringen som hos den svenska allmänheten framkallat stor besvikelse, att sovjetregeringen icke ens sett sig i tillfälle lämna några informationer om vad som hittills framkommit genom undersökningarna.

Fl

von Post/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

artikel om R. Wallenberg.

Rom den 13 febr. 19 57		
N:o 11/61		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Broder,

./. I anslutning till Beck-Friis' brev till Järring den 26 februari 1954 ber jag härmed få översända en artikel - jämte ett utförligt referat på svenska - som Franco Trandafilo publicerat i "Il Tempo" den 8 februari med anledning av det sovjetiska beskedet om Raoul Wallenbergs öde. Det tycks huvudsakligen röra sig om ett uppkok på hans tidigare uttalanden.

(Eric von Post)

Utrikesrådet Åström,
Stockholm.

up. u. flyg 14/2 57. J.T.

Tempo - 8 - 2 - 57

UNA NOTA DEL CREMLINO AL GOVERNO DI STOCCOLMA

I russi rivelano dopo dieci anni come morì la "Primula degli ebrei,,

Il diplomatico svedese Raoul Wallemberg venne arrestato dai sovietici nel 1945 a Budapest e di lui non si riuscì più ad avere alcuna notizia - Ora le autorità moscovite affermano che egli morì alla Lubianka

Stoccolma, 7 febbraio

La Russia ha fatto sapere alla Svezia con una nota ufficiale che il diplomatico svedese Raoul Wallemberg scomparso dal 1945, dall'epoca cioè dell'entrata dei russi a Budapest, morì nella prigione della Lubianka dieci anni fa (e precisamente il 17 luglio 1947).

Raoul Wallemberg fu arrestato dalle truppe sovietiche a Budapest nel 1945, dove aveva salvato ben 20.000 ebrei ungheresi dai nazisti e per 12 anni il governo sovietico negò che il diplomatico svedese si fosse mai trovato in Russia.

Dal 1952 soltanto, il governo svedese ha mandato alla Russia 49 tra note e memoriali per chiarire la faccenda.

La nota russa dice che Wallenberg morì «improvvisamente, nella sua cella, di notte, per un infarto cardiaco» (egli si trovava nella prigione Lubianka di Mosca). Secondo la versione sovietica la data della morte è il 17 luglio 1947. Il diplomatico aveva allora 36 anni.

La dichiarazione sovietica viene considerata contraddittoria, in quanto i sovietici si erano sino ad ora ostinatamente rifiutati di ammettere che Wallemberg fosse mai entrato in territorio sovietico, malgrado numerosi interventi diplomatici della Svezia che aveva citato anche le prove fornite da altri prigionieri, che erano stati detenuti con Wallemberg. La contraddizione viene spiegata, da parte sovietica, con il fatto che i servizi sovietici di sicurezza ed in particolare il loro capo, Abakumov, giustiziato nel 1954 quale complice di Beria, non avevano fornito in tempo tutto il materiale relativo per consentire al Ministro degli Esteri sovietico di prendere opportuni passi. Il memorandum afferma che però, attualmente, è stato rinvenuto un rapporto su Wallemberg negli archivi sovietici, il che ha consentito di rispondere alle richieste di informazioni svedesi. Il rapporto trovato negli archivi sovietici è un rapporto manoscritto del medico dell'infermeria della prigione in cui si trovava detenuto Wallemberg, che informa Abakumov che il prigioniero era morto in seguito ad un attacco cardiaco. Il medico, tale Smoltsov, morto nel 1953, scrive inoltre in margine al rapporto che il cadavere è stato cremato senza autopsia.

Questa sera, il Ministero degli Esteri svedese ha pubblicato una dichiarazione nella quale «deplora» che il memorandum sovietico sia del tutto insufficiente.

Incontro in carcere con Raoul Wallemberg

Il caso vuole che proprio un nostro redattore, Franco Trandafilo, sia stato compagno di cella, nella prigione moscovita della Butirskaja, del diplomatico svedese Raoul Wallemberg, di cui ieri il Governo russo ha rivelato la triste sorte. Il collega Trandafilo, che qui narra l'incontro in carcere con lo svedese, fu rimpatriato dai russi il 6 ottobre 1950.

Dopo oltre sei anni, i sovietici hanno finito col confessare: Raoul Wallemberg — la cui esistenza in Russia, o, per meglio dire, nelle prigioni moscovite, era sempre stata da essi negata, anche quando erano stati posti dinanzi alle inoppugnabili prove della convivenza di quel disgraziato con altri prigionieri restituiti all'Occidente — è dato ora per morto e la colpa ne vien fatta risalire a Beria e ad Abakumov. Con una argomentazione illogica da tutti i punti di vista, si dice che soltanto ora è stata trovata negli archivi traccia della esistenza di quel poveretto. Anche se fosse vero, al Governo sovietico va sempre addebitata la gravissima responsabilità di non aver espletato subito le indagini sulla persona del diplomatico svedese, allorchè fu provata la sua esistenza in Russia; a parte, ben s'intende, la palese falsità della morte «avvenuta nel 1947».

Raoul Wallemberg era vivo alla fine del 1950. Quando, subito dopo il loro ritorno dalla prigionia, i dieci diplomatici italiani che furono trattenuti per sei anni nelle carceri moscovite furono interrogati dalle competenti autorità italiane, essi diedero le più utili e circostanziate descrizioni dei personaggi con i quali avevano trascorso la triste avventura russa. E, a mezzo del nostro Ministero degli Esteri, furono informate la Croce Rossa e le famiglie di coloro di cui ognuno di noi potette fornire indicazioni valide. A me, che facevo parte di quel gruppo di scampati alla morte, dopo essere stato a peregrinare dolorosamente nelle carceri della Lefortovskaja, della Butirskaja e della terrorizzante Lubianka, toccò appunto parlare di un nordico col quale ero stato in cella: si trattava proprio del diplomatico svedese.

Il primo aprile del 1950, insieme con l'ingegnere bulgaro Stepan Sciopov, mio compagno di cella, i russi mi fecero abbandonare la vecchia Lefortovskaja, nella quale ero stato rinchiuso ed avevo patito esattamente per cinque anni e sei mesi, per trasportarci altrove. Ci privarono del poco che era ancora rimasto del nostro bagaglio, lasciandoci solo poche cose in un sacchetto a mano. Ci confiscarono i libri e gli appunti, ci rasero i capelli, ci fotografarono di fronte e di profilo, presero le impronte digitali delle dieci dita e, alla fine, ci chiusero in una cella per cinque detenuti con letti in ferro infissi nel muro ed un bugliolo accanto alla porta. Era la cella numero 172 della Butirskaja, la seconda prigione nella quale dimorai a Mosca.

Fatta costruire dall'imperatrice Caterina II per i molti delinquenti comuni che infestavano la capitale ed i dintorni a quell'epoca, i sovietici l'avevano poi ampliata ed ingrandita fino a farne un complesso di numerosi «corpi», suddivisi in tanti padiglioni e collegati l'un l'altro con corridoi e passaggi interni. Questa, che è la più grande prigione moscovita, non più per delinquenti comuni ma per detenuti politici, ha una popolazione di oltre trentamila persone.

Nella cella 172

La sera del 4 aprile 1950 la nostra nuova cella si popolò di altri due sventurati: l'addetto commerciale ungherese in Bulgaria dott. Janos Sokatz, arrestato dalle truppe sovietiche nel 1944 a Sofia insieme con tutto il personale della legazione del suo Paese, ed il signor Henri Tomsen, arrestato in strane circostanze, nel 1945, a Budapest. Con questi due nuovi compagni rimanemmo soltanto un mese, il tempo di conoscerci e di raccontarci i nostri guai. Poi un giorno vennero a prenderli. Sokatz e Tomsen scomparvero per sempre dal piccolo ed angusto nostro orizzonte.

Tomsen era di corporatura tarchiata, di statura media, di colorito avorio come si è tutti nelle carceri, aveva capelli ed una fluente barba rossastri, che, chissà perchè, non avevano subito la stessa cura radicale alla quale fummo sottoposti noi al nostro ingresso alla Butirskaja. Mi narrò subito di essere stato arrestato a Budapest nel momento in cui si presentò alle autorità militari sovietiche di occupazione per informarle di aver rilasciato certificati di nazionalità svedese ad ebrei magiari onde salvarli dalle persecuzioni razziali, nonchè di aver concesso anche ad alcuni sudditi sovietici certificati di identità e di tutela da parte della Legazione di Svezia. Vi si era recato per chiedere il riconoscimento di quelle carte e mi disse che in cuor suo si attendeva di essere ringraziato ed elogiato, avendo egli agito per puro spirito di umanità verso tanta gente che aveva corso pericolo della vita. E chi avrebbe potuto mai dubitare proprio di lui che era chiamato in tutti gli ambienti della resistenza e della opposizione magiara «la primula degli ebrei»? Invece, con suo grande stupore, lo interrogarono come un nemico, lo chiusero in una stanza guardato da una sentinella. Una notte egli si accorse che la sua guardia dormiva; non ci pensò due volte per dare la scalata alla finestra. Si trovò in una strada di Budapest, in piena notte: si allontanò con mille precauzioni da quella casa e poi riuscì a trovare asilo presso una amica alla quale era legato da particolare affetto.

La sventura doveva abbattersi sul suo capo, era una fatalità più forte di tutti i suoi abili trucchi per sfuggire alla cattura, della quale non si rese mai conto. Una settimana dopo, nel corso di quelle perquisizioni metodiche, casa per casa, quartiere per quartiere, che i sovietici facevano in tutte le città occupate, egli venne scovato presso la ospitale amica e inviato direttamente a Mosca.

Tomsen mi narrò di aver subito innumerevoli interrogatori, di essere stato sottoposto, all'inizio, ad un crudele trattamento perchè si voleva da lui una confessione che mai avrebbe potuto fare: di essere stato, cioè, al servizio dello spionaggio tedesco. Poi — e lui stesso non si spiegava il mutamento — i russi avevano addolcito il suo regime tanto che gli veniva concesso un pezzetto di burro alla settimana, qualche pacchetto di sigarette e mi confessò chè per ordine di un Commissario aveva avuto anche il permesso di non essere «rapato».

La sua conversazione era piacevolissima: conosceva molte lingue e le parlava tutte alla perfezione, compresa quella russa, e questo dev'essere stato uno dei motivi principali dei sospetti a suo carico. Io gli sono rimasto particolarmente riconoscente perchè in quel mese che lo lasciarono insieme con me nella cella n. 172, il mio spirito, oltremodo depresso, fu sollevato proprio da lui.

Eppure vi era qualcosa di misterioso nel suo comportamento. Me ne accorsi il giorno in cui, come si usava in carcere, ci scambiammo gli indirizzi delle nostre famiglie: noi tre, l'ungherese, il bulgaro ed io non esitammo a dire i nostri; lui, lo svedese, ci pregò soltanto di informare il Ministero degli Esteri di Stoccolma della sua presenza nelle carceri moscovite «perchè — disse — penseranno loro ad informare chi di dovere». Cosa nascondeva il poveretto?

Chi era Tomsen

Alcuni giorni dopo il mio ritorno in Italia, un funzionario della Legazione di Svezia a Roma venne a chiedermi se nelle carceri di Mosca avevo mai incontrato un suddito del suo Re. Narrai la storia di quel Tomsen e il funzionario restò sbalordito: in tutti i suoi particolari, essa corrispondeva esattamente a quella del diplomatico svedese di nome Raoul Wallemberg, ma il nome era un altro. Io dicevo Tomsen, come mai? Più tardi ebbi la visita dei parenti di Raoul Wallemberg e la mia sorpresa crebbe ancora di più. I connotati da me forniti sul mio compagno della Butirskaja corrispondevano esattamente a quelli del Wallemberg. Cosa mai era, dunque, accaduto? Tutto era esatto, la sua funzione a Budapest, il rilascio dei documenti di identità agli ebrei, le conoscenze di cui mi aveva parlato, la sua figura fisica, eppure il nome era diverso. Azzardai allora l'ipotesi che il suo Commissario inquirente, promettendogli chissà cosa, gli avesse imposto di non rivelare neppure ai suoi compagni di cella la sua vera identità. Il caso volle che questa mia supposizione trovasse conferma nelle dichiarazioni di un altro italiano che aveva avuto modo di sapere della presenza in carcere dello svedese; fu [illegible] *che fece stabilire*

dieci anni fa (e precisamente il 17 luglio 1947).

Raoul Wallemberg fu arrestato dalle tru[illegible]se a Budapest nel 194[illegible]veva salvato ben 20.000 ebrei ungheresi dai nazisti e per 12 anni il governo sovietico negò che il diplomatico svedese si fosse mai trovato in Russia.

Dal 1952 soltanto, il governo svedese ha mandato alla Russia 49 tra note e memoriali per chiarire la faccenda.

La nota russa dice che Wallenberg morì «improvvisamente, nella sua cella, di notte, per un infarto cardiaco» (egli si trovava nella prigione Lubianka di Mosca). Secondo la versione sovietica la data della morte è il 17 luglio 1947. Il diplomatico aveva allora 36 anni.

La dichiarazione sovietica viene ... le prove fornite da altri prigionieri, che erano stati detenuti con Wallemberg. La contraddizione viene spiegata, da parte sovietica, con il fatto che i servizi sovietici di sicurezza ed in particolare il loro capo, Abakumov, giustiziato nel 1954 quale complice di Beria, non avevano fornito in tempo tutto il materiale relativo per consentire al Ministro degli Esteri sovietico di prendere opportuni passi. Il memorandum afferma che però, attualmente, è stato rinvenuto un rapporto su Wallemberg negli archivi sovietici, il chè ha consentito di rispondere alle richieste di informazioni svedesi. Il rapporto trovato negli archivi sovietici è un rapporto manoscritto del medico dell'infermeria della prigione in cui si trovava detenuto Wallemberg, che informa Abakumov che il pri...

... «deplora» che il memorandum sovietico sia del tutto insufficiente.

Incontro in carcere con Raoul Wallemberg

Il caso vuole che proprio un nostro redattore, Franco Trandafilo, sia stato compagno di cella, nella prigione moscovita della Butirskaja, del diplomatico svedese Raoul Wallemberg, di cui ieri il Governo russo ha rivelato la triste sorte. Il collega Trandafilo, che qui narra l'incontro in carcere con lo svedese, fu rimpatriato dai russi il 6 ottobre 1950.

Dopo oltre sei anni, i sovietici hanno finito col confessare: Raoul Wallemberg – la cui esistenza in Russia, o, per meglio dire, nelle prigioni moscovite, era sempre stata da essi negata, anche quando erano stati posti dinanzi alle inoppugnabili prove della convivenza di quel disgraziato con altri prigionieri restituiti all'Occidente – è dato ora per morto e la colpa ne vien fatta risalire a Beria e ad Abakumov. Con una argomentazione illogica da tutti i punti di vista, si dice che soltanto ora è stata trovata negli archivi traccia della esistenza di quel poveretto. Anche se fosse vero, al Governo sovietico va sempre addebitata la gravissima responsabilità di non aver espletato subito le indagini sulla persona del diplomatico svedese, allorchè fu provata la sua esistenza in Russia; a parte, ben s'intende, la palese falsità della morte «avvenuta nel 1947».

Raoul Wallemberg era vivo alla fine del 1950. Quando, subito dopo il loro ritorno dalla prigionia, i dieci diplomatici italiani che furono trattenuti per sei anni nelle carceri moscovite furono interrogati dalle competenti autorità italiane, essi diedero le più utili e circostanziate descrizioni dei personaggi con i quali avevano trascorso la triste avventura russa. E, a mezzo del nostro Ministero degli Esteri, furono informate la Croce Rossa e le famiglie di coloro di cui ognuno di noi potette fornire indicazioni valide. A me, che facevo parte di quel gruppo di scampati alla morte, dopo essere stato a peregrinare dolorosamente nelle carceri della Lefortovskaja, della Butirskaja e della terrorizzante Lubianka, toccò appunto parlare di un nordico col quale ero stato in cella: si trattava proprio del diplomatico svedese.

Il primo aprile del 1950, insieme con l'ingegnere bulgaro Stepan Sciopov, mio compagno di cella, i russi mi fecero abbandonare la vecchia Lefortovskaja, nella quale ero stato rinchiuso ed avevo patito esattamente per cinque anni e sei mesi, per trane, ci chiusero in una cella per cinque detenuti con letti in ferro infissi nel muro ed un bugliolo accanto alla porta. Era la cella numero 172 della Butirskaja, la seconda prigione nella quale dimorai a Mosca.

Fatta costruire dall'imperatrice Caterina II per i molti delinquenti comuni che infestavano la capitale ed i dintorni a quell'epoca, i sovietici l'avevano poi ampliata ed ingrandita fino a farne un complesso di numerosi «corpi», suddivisi in tanti palazzi e collegati l'un l'altro con corridoi e passaggi interni. Questa, che è la più grande prigione moscovita, non più per delinquenti comuni ma per detenuti politici, ha una popolazione di oltre trentamila persone.

Nella cella 172

La sera del 4 aprile 1950 la nostra nuova cella si popolò di altri due sventurati: l'addetto commerciale ungherese in Bulgaria dott. Janos Sokatz, arrestato dalle truppe sovietiche nel 1944 a Sofia insieme con tutto il personale della legazione del suo Paese, ed il signor Henri Tomsen, arrestato in strane circostanze, nel 1945, a Budapest. Con questi due nuovi compagni rimanemmo soltanto un mese, il tempo di conoscerci e di raccontarci i nostri guai. Poi un giorno vennero a prenderli. Sokatz e Tomsen scomparvero per sempre dal piccolo ed angusto nostro orizzonte.

Tomsen era di corporatura tarchiata, di statura media, di colorito avorio come si è tutti nelle carceri, aveva capelli ed una fluente barba rossastri, che, chissà perchè, non avevano subito la stessa cura radicale alla quale fummo sottoposti noi al nostro ingresso alla Butirskaja. Mi narrò subito di essere stato arrestato a Budapest nel momento in cui si presentò alle autorità militari sovietiche di occupazione per informarle di aver rilasciato certificati di nazionalità svedese ad ebrei magiari onde salvarli dalle persecuzioni razziali, nonchè di aver concesso anche ad alcuni sudditi sovietici certificati di identità e di tutela da parte della Legazione di Svezia. Vi si era recato per chiedere il riconoscimento di quelle carte e mi disse che in cuor suo si attendeva di essere ringraziato ed elogiato, avendo egli agito per puro spirito di umanità verso tanta gente che aveva corso pericolo della vita. E chi avrebbe potuto mai dubitare proprio di lui che era chiamato in tutti gli ambienti della resistenza e della opposizione magiara «la primula degli ebrei»? Invece, con suo grande stupore, lo interrogarono come un nemico, lo chiusero in una stanza guardato da una sentinella. Una notte egli si accorse che la sua guardia dormiva; non ci pensò due volte per si sul suo capo, era una fatalità più forte di tutti i suoi abili trucchi per sfuggire alla cattura, della quale non si rese mai conto. Una settimana dopo, nel corso di quelle perquisizioni metodiche, casa per casa, quartiere per quartiere, che i sovietici facevano in tutte le città occupate, egli venne scovato presso la ospitale amica e inviato direttamente a Mosca.

Tomsen mi narrò di aver subito innumerevoli interrogatori, di essere stato sottoposto, all'inizio, ad un crudele trattamento perchè si voleva da lui una confessione che mai avrebbe potuto fare: di essere stato, cioè, al servizio dello spionaggio tedesco. Poi – e lui stesso non si spiegava il mutamento – i russi avevano addolcito il suo regime tanto che gli veniva concesso un pezzetto di burro alla settimana; qualche pacchetto di sigarette e mi confessò che per ordine di un Commissario aveva avuto anche il permesso di non essere «rapato».

La sua conversazione era piacevolissima: conosceva molte lingue e le parlava tutte alla perfezione, compresa quella russa, e questo dev'essere stato uno dei motivi principali dei sospetti a suo carico. Io gli sono rimasto particolarmente riconoscente perchè in quel mese che lo lasciarono insieme con me nella cella n. 172, il mio spirito, oltremodo depresso, fu sollevato proprio da lui.

Eppure vi era qualcosa di misterioso nel suo comportamento. Me ne accorsi il giorno in cui, come si usava in carcere, ci scambiammo gli indirizzi delle nostre famiglie: noi tre, l'ungherese, il bulgaro ed io non esitammo a dire i nostri; lui, lo svedese, ci pregò soltanto di informare il Ministero degli Esteri di Stoccolma della sua presenza nelle carceri moscovite «perchè – disse – penseranno loro ad informare chi di dovere». Cosa nascondeva il poveretto?

Chi era Tomsen

Alcuni giorni dopo il mio ritorno in Italia, un funzionario della Legazione di Svezia a Roma venne a chiedermi se nelle carceri di Mosca avevo mai incontrato un suddito del suo Re. Narrai la storia di quel Tomsen e il funzionario restò sbalordito: in tutti i suoi particolari, essa corrispondeva esattamente a quella del diplomatico svedese di nome Raoul Wallemberg, ma il nome era un altro. Io dicevo Tomsen, come mai? Più tardi ebbi la visita dei parenti di Raoul Wallemberg e la mia sorpresa crebbe ancora di più. I connotati da me forniti sul mio compagno della Butirskaja corrispondevano esattamente a quelli del Wallemberg. Cosa mai era, dunque, accaduto? Tutto era esatto, la sua funzione a Budapest, il rilascio dei documenti di identità agli ebrei, le conoscenze di cui mi aveva parlato, la sua figura fisica, eppure il nome era diverso. Azzardai allora l'ipotesi che il suo Commissario inquirente, promettendogli chissà cosa, gli avesse imposto di non rivelare neppure ai suoi compagni di cella la sua vera identità. Il caso volle che questa mia supposizione trovasse conferma nelle dichiarazioni di un altro italiano che aveva avuto modo di sapere della presenza in carcere dello svedese; fu ciò appunto che fece stabilire con esattezza alle autorità di Stoccolma che Wallemberg e Tomsen erano una sola persona, il diplomatico svedese oggi dato per morto.

Il risultato di queste indagini fu portato a mia conoscenza dal Governo di Svezia che si premurò di farmi avere, attraverso una comunicazione ufficiale di Palazzo Chigi, i suoi ringraziamenti uniti alla speranza di poter presto far rimettere in libertà il disgraziato che aveva condiviso con me la permanenza nella Butirskaja. Ciò accadeva alla fine del 1950. Se il governo di Mosca avesse svolto subito le indagini che dice di aver fatto a dodici anni di distanza dall'arresto di Wallemberg, e a sei anni dal nostro rimpatrio, il comunismo registrerebbe un delitto di meno a suo danno.

FRANCO TRANDAFILO

Popolo 9/2/57

Ondata di indignazione per la morte di Wallenberg

La fine del diplomatico svedese è « simbolo di mostruosa tirannide » - Altri tre funzionari dell'Ambasciata russa a Stoccolma espulsi per spionaggio

Stoccolma, 8 febbraio

Un'ondata di indignazione si è diffusa oggi in Svezia in seguito all'ammissione sovietica della morte del diplomatico svedese Wallenberg, liquidato nella tristemente famosa prigione moscovita di Lubianka.

La notizia della sorte di Wallenberg, che milioni di persone in Svezia conoscono come il « salvatore degli ebrei ungheresi », è stata data ieri dall'Unione Sovietica con una nota ufficiale in cui si informava il Governo svedese che il prigioniero era morto di un improvviso attacco di cuore molti anni fa. La « confessione » russa, giunta dopo 12 anni di energiche smentite da parte sovietica, è stata accolta in Svezia con un misto di riserbo e di indignazione.

Definendo la fine del diplomatico svedese « un simbolo della mostruosità della tirannide e del valore della libertà », il grande giornale liberale « Dagens Nyheter » scrive dei capi sovietici: « Essi non sembrano rendersi conto del fatto che le dichiarazioni russe non sono per niente attendibili ».

Il più grande giornale pomeridiano svedese, « Expressen », respinge come «ripugnante ipocrisia » le espressioni di rammarico che accompagnavano la nota russa diretta al Governo svedese e la comunicazione fatta alla vecchia madre del Wallenberg.

Intanto portavoci del Governo svedese hanno detto che le prove addotte da Mosca sulla morte del diplomatico sono "magre" ed hanno fatto capire che continueranno gli sforzi tendenti a far luce completa sulla sorte di Wallenberg. La madre del diplomatico ritiene che il figlio sia ancora vivo.

Dal Congresso mondiale israelita, che contribuì al finanziamento del salvataggio di circa 20.000 ebrei, organizzato dal Wallenberg, dopo che Hitler aveva ordinato il loro sterminio, la signora ha ricevuto un telegramma che dice: « Il suo nome sarà scritto a lettere d'oro nella nostra storia e nei nostri cuori ».

Malgrado l'emozione suscitata dall'ammissione sovietica, vivo interesse ha suscitato la notizia che altri tre funzionari dell'Ambasciata sovietica a Stoccolma sono stati espulsi dalla Svezia in correlazione ad un recente caso di spionaggio.

Una fonte autorevole, che ha fornito l'informazione, ha precisato che si tratta di persone che furono in contatto con Anatole Ericsson, un cittadino svedese di origine russa condannato a dodici anni di lavori forzati l'anno scorso per aver compiuto opera di spionaggio negli impianti radar svedesi.

La fonte ha aggiunto che i russi espulsi hanno lasciato il Paese per via aerea: per il momento non è dato conoscerne i nomi, d'altra parte, il Ministero degli Esteri svedese si rifiuta di fare qualsiasi commento a tale informazione.

Messaggero
8-2-57

Il diplomatico Wallenberg morì in prigione a Mosca

Lo ha comunicato il governo russo dopo dieci anni che non se ne avevano notizie

Stoccolma, 7 febbraio

La Russia ha fatto sapere alla Svezia con una nota ufficiale che il diplomatico svedese Raoul Wallenberg, scomparso da tempo, morì in una prigione di Mosca dieci anni fa.

L'informazione viene ora accompagnata da espressioni di rincrescimento dopo anni di smentite.

Nella nota si dà la colpa del fatto a un dirigente dei servizi di sicurezza sovietico, Abakumov, il quale avrebbe tenuto in prigione il diplomatico e avrebbe mentito nel riferire sul caso al Governo sovietico. Abakumov non è più vivo perchè è stato giustiziato.

Raoul Wallenberg fu arrestato dalle truppe russe a Budapest nel 1945. Egli aveva salvato 20.000 ebrei ungheresi dai nazisti.

Per 12 anni il Governo sovietico negò che Wallenberg si fosse mai trovato in Russia.

Dal 1952 soltanto, il Governo svedese aveva mandato 49 note e memoriali alla Russia per chiarire la faccenda.

Bonde/IT

Bil. 2 ad hbr von Post/Åström 13.2.57

P.M.

Artikel i "Il Tempo" den 8 februari 1957 angående Wallenberg av Franco Trandafilo.

Trandafilo säger i sin artikel med anledning av det ryska meddelandet om Wallenbergs död i fängelset 1947, att på den sovjetryska regeringen vilade ett tungt ansvar för att inte omedelbart ha vidtagit undersökningar avseende den svenske diplomaten, frånsett naturligtvis den uppenbara oriktigheten av påståendet att denne dött 1947. Raoul Wallenberg var fortfarande levande vid slutet av 1950, fastslår Trandafilo. Denne hade den 1 april 1950 förflyttats från Lefortovskajafängelset till Butirskaja där han insattes i cellen 172 tillsammans med en bulgarisk ingenjör Stepan Sciapov. Den 4 april inhystes i cellen ytterligare två personer: den ungerske handelsattachén i Bulgarien Janos Sokatz och herr Henri Tomsen, som häktats i Budapest under hemlighetsfulla omständigheter 1945. Tomsen var av medellängd och kraftigt byggd samt hade rödaktigt hår och skägg, vilke icke rakats som på de andra fångarna.

Efter en månad hade Tomsen och Sokatz förflyttats. Tomsen berättade att hon arresterats i Budapest när han infunnit sig hos de ryska militärmyndigheterna för att meddela dessa, att han utställt svenska födelseattester för ungerska judar för att rädda dem från rasförföljelser samt att han även utställt skyddsbrev från svenska legationen för några ryska undersåtar.

I stället för den tacksamhet han väntat sig hade hon förhörts som en fiende och stängts in i ett rum med en vaktpost utanför.

En natt då vakten sov hade hon flytt och funnit en fristad hos en god väninna. Vid en razzia hade han emellertid

hittats och sänts direkt till Moskva. Tomsen hade berättat om långa förhör samt om huru han till en början utsatts för grym behandling därför att man ville avtvinga honom en bekännelse att hava varit i det tyska spionagets tjänst.

Senare hade utan angiven orsak behandlingen blivit bättre.

Tomsen talade många språk, inbegripet ryska, något som varit en av de huvudsakliga anledningarna till misstankarna mot honom.

När fångarna utväxlade adresser på respektive familjer hade Tomsen bett de övriga meddela svenska utrikesdepartementet att han befunne sig i rysk fängelse - departementet komme att underrätta vederbörande. Några dagar efter återkomsten till Rom hade en tjänsteman vid svenska legationen uppsökt Trandafilo och frågat honom om han under fångenskapen påträffat någon svensk medborgare. Trandafilo hade då berättat historien om Tomsen. Den svenske diplomaten hade blivit bestört. Historien stämde i allt med Raoul Wallenbergs. Senare hade Trandafilo sammanträffat med Wallenbergs familj. Beskrivningen på Trandafilos cellkamrat stämde fullständigt in med Wallenberg. Trandafilo hade uppställt hypotesen att Wallenberg utlovats förmåner om han icke uppgåve sin verkliga identitet. Tillfälligtvis hade Trandafilos uppgifter bekräftats av en annan italienare, som fått kännedom om att svensken befunne sig i fängelset. Detta hade givit myndigheterna i Stockholm tillfälle att fastställa, att Tomsen och Wallenberg vore samma person. Resultatet av dessa efterforskningar hade delgivits Trandafilo av svenska regeringen, vilken genom Palazzo Chigi's förmedling framfört sin tacksamhet samtidigt som den uttryckt förhoppningen att snart få Wallenberg frigiven. Detta hände mot slutet av år 1950.

Morgon Bladet [illegible] 9/2/57

Rykte om Wallenberg-kontakt 1950

Möte i fängelset uppger journalist

ROM fredag (TT-Reuter). En italiensk journalist, Franco Trandafilo, som är medarbetare i romtidningen Il Tempo, sade på fredagen att han i april 1950 delade cell med den svenske diplomaten Raoul Wallenberg, som enligt sovjetregeringen avled i ett ryskt fängelse 1947.

Trandafilo omtalade att ryssarna den 1 april 1950 överförde honom från Lefortoskajafängelset till Butirskajafängelset där han fick cell nr 172 tillsammans med en bulgarisk ingenjör Stefan Sjiopov. Den 4 april på kvällen fick de sällskap av två andra fångar, ungerske handelsattachen i Bulgarien Janos Sokatz och en "Henri Tomsen, som hade arresterats under mystiska omständigheter i Budapest 1945". Trandafilo berättade vidare att han informerade den svenska beskickningen i Rom och Wallenbergs familj om sitt sammanträffande med "Tomsen" efter det att han hade blivit hemskickad i oktober 1950. De detaljerade upplysningar och beskrivningar han lämnade beträffande "Tomsen" tydde alltigenom på att denne var Raoul Wallenberg. Det enda som inte stämde var namnet.

"Tomsen" och Trandafilo delade cell i en månad och därvid omtalade "Tomsen" att han hade delat ut svenska flyktingpass till folk i Budapest för att skydda dem från rasförföljelse från nazisternas sida. Han hade också gett en del ryska medborgare sådana handlingar. Ryssarna arresterade honom när han infann sig hos dem för att informera dem om hans verksamhet. Han lyckades fly och hålla sig dold en vecka men blev åter gripen och förhörd. Ryssarna ville att han skulle erkänna att han arbetat som spion för tyskarna. Det var något mystiskt i Tomsens uppträdande, sade Trandafilo. Då vi lämnade varandra adresserna till våra anhöriga bad han oss bara att vända sig till utrikesdepartementet i Stockholm och tala om att han var i fängelse. Departementet kommer att göra resten, sade han.

2/3 Sek. överl. S. Ov. löjtn. Perego
Krigsministeriet.

Bonde/IB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Roma, il 22 febbraio 19~~57~~ 19.		
N:o XII/164		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. VP	GR. 2	MÅL. W-berg

Egregio Dottore,

Le rimetto con questo l'opuscolo "Raoul Wallenberg fighter for Humanity". Essendo l'unico esemplare rimasto in Ambasciata La prego di volerlo restituire non appena utilizzato.

Con distinta stima

(F. U. Bonde)
Addetto

Dott. Renato Venturini
Radio-Televisione Italiana
R o m a.

överl. vederl. i handen
av greve Bonde 22/2 57. S.T.

von Post/IT

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN
med artikel om . Wallen-
berg.

Rom den 6 mars 1957		
N:o I/94		1 BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Broder,

Det kristligt-demokratiska partiets veckotidskrift "La Discussione" har i sitt senaste nummer av den 3 mars en artikel kallad historien om Raoul Wallenbergs "död", vari bl.a. ingår en kort intervju med vicekonsul Berg i Milano, som var i Budapest samtidigt med Wallenberg. Berg refererar i korthet några av de synpunkter som framträtt från svenskt håll. Tidskriftsnumret bifogas.

./.

(Eric von Post)

Byråchefen B a c k l u n d,
S t o c k h o l m.

exp.-m. flyg 6/3 57. D.I.-

RAI. RADIOTELEVISIONE ITALIANA

GIORNALE RADIO

ROMA
Via Asiago. 10
Telef. 683-051

XIII 306

Egregio signor Bonde,

La ringrazio e, come d'accordo, le restituisco l'opuscolo che mi é stato molto utile. Colgo l'occasione per esprimerle la mia simpatia e di dirle che sarò sempre a Vostra disposizione per tutto ciò che, giornalisticamente, può riguardare la Svezia, un Paese che ho avuto modo di conoscere e di amare.

Cordialmente

(Renato Venturini)

Prof. Renato Venturini
Radiosera-Roma

Rom

KUNGL.UTRIKES
DEPARTEMENTET

Pressbyrån

övers. vitboken om
Raoul Wallenberg.

Cirk.nr 61
I 10

1 bil. u.s.o.
Horsband

IV 61
14 ... 1957
P 2 Waberg

Utrikesdepartementets pressbyrå har äran översända ett exemplar av "Raoul Wallenberg, dokumentsamling jämte kommentarer rörande hans fångenskap i Sovjetunionen".

Ytterligare exemplar kunna erhållas från pressbyrån för distribution till utrikesförvaltningens tjänstemän, underlydande konsulat etc.

Stockholm den 11 mars 1957.

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Till samtliga beskickningar, delegationer och lönade konsulat.

von Post/IT
KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

Rom den 20 mars 1957		
N:o 21		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

vitboken Wallenberg

ELTF
CABINET
STOCCOLMA

21 BENAEGET SAEND TRE EXEMPLAR VITBOKEN WALLENBERG SOM EJ MOTTAGITS
VONPOST

Ambasciatore di Svezia

exp. 20/3 57. 2 T.

ITALCABLE

Prefisso e Numero - Provenienza - Numero Parole - Data - Ore - Indicazioni eventuali

MTO

ISW309 STOCKHOLM 20 21 1255

PER LA RISPOSTA TELEFONATE AL N. 666

TELEGRAMMA via Italcable via ItaloRadio

ELTF SVENSK ROM

Policlinico 129

ITALCABLE 21.3.57 ROMA

Spazio riservato agli estremi di ricevimento

573

27 EDERT 21 VITBOKEN FN SLUT NY UPPLAGA KLAR

DENNA VECKA TRE EXEMPLAR LUFTPOSTAS SNARAST MOEJLIGT

CABINET

BESK. F.C.M.

III 27

21 MAR 1957

P 2 W-berg

(CFM ISW309 27 21)

Il Governo Italiano e la Società Italcable non assumono alcuna responsabilità in conseguenza del servizio telegrafico.

Kopia.

Kungl. Svenska Beskickningen

ang. de sovjetiska spion-
anklagelserna mot Sverige,
preliminära synpunkter.

Moskva den 12 mars 1957.
N:r 215.
Strängt förtroligt.
HP 1.

BESK. ROM
V 335
22 MAR. 1957
HP 1 Pol
P Q W-berg

KUNGL. UTRIKESDEPARTEMENTET.
Pol.delgivning.
Stockholm den 16 mars 1957.
Överlämnas för strängt förtrolig kännedom till Beskickningschefen i

RDM

(Lennart Hennings)
tjf. Byråchef

Herr Minister,

Som jag under mitt senaste Stockholmsbesök tillät mig framhålla, förelåg anledning förmoda att sovjetiska vederbörande efter mottagandet av den senaste svenska noten i Wallenbergs-affären komme att i någon form reagera. Ehuru den ur de svensk-sovjetiska förbindelsernas synpunkt brett upplagda aktionen mot oss med beskyllning för spionage och subversiv verksamhet knappast torde ha något direkt samband med Wallenbergs-affären, synes det mig dock sannolikt att vårt svar i allt fall psykologiskt bidragit till att utlösa den sovjetiska framstöten. Ryssarnas sätt att se på sitt eget senaste inlägg i saken, resp. vårt svar, har ju av Eder Excellens framlagts inför utrikesnämnden. De skäl vilka i huvudsak torde föranlett Kreml att besluta sig för den nya offensiven mot Sverige har jag sökt i annan ordning i korthet ange. För att ytterligare klargöra de tankegångar som varit vägledande för mina medarbetare och mig vid våra resonemang om motivbildningen för den ryska aktionen får jag vördsamt närsluta en av förste ambassadsekreteraren greve Wachtmeister uppgjord P.M. med synpunkter på ifrågavarande spörsmål.

2. Som framgått av mina tidigare meddelanden, resp. av närslutna P.M., synes anledning föreligga att räkna med

Hans Excellens
Herr Östen U n d é n,
Minister för Utrikes Ärendena
etc., etc., etc.
Mosk 12.3.57 215/1.

att den sovjetiska aktionen erhållit en sådan skarp utformning på grund av trenne tillfälligtvis sammanstötande och samverkande omständigheter, nämligen den nya vaksamhetskampanjen i Sovjetunionen, reaktionen här mot de sovjetiska spioneriaffärernas, resp. Wallenbergssakens, återverkningar på de svensk-sovjetiska förbindelserna, liksom även ett visst allmänt missnöje med vårt lands ställningstagande i olika internationella sammanhang, enkannerligen uppskjutandet av det beramade sovjetiska statsbesöket i Sverige och reduceringen av de intellektuella förbindelserna till följd av Ungern-händelserna. Hade nämligen ett dylikt missnöje icke förelegat, skulle,berörda vaksamhetskampanj och reaktion till trots, sovjetledningen sannolikt icke nu ha här offentliggjort uppgifter angående svenskt spionage och än mindre om svensk subversiv verksamhet i Sovjetunionen. Med det intresse Kreml uppenbarligen - i allt fall på längre sikt - äger av att förbättra förbindelserna till Sverige liksom till andra nordiska länder, förefaller något sådant mindre troligt. Därigenom har nämligen sovjetisk publik givits intryck av att förhållandet till Sverige för närvarande icke är i allo gott. Ur denna synpunkt må förtjäna nämnas att en av de ledande inom administrationen på det hotell där SAS' Moskva-representant har sitt kontor vid dennes återkomst från Sverige häromdagen uttalade sin oförställda glädje att se honom här. I det läge som enligt hennes mening nu inträtt hade hon tydligen trott att ingen SAS-representant tills vidare skulle hitkomma. Även i Aeroflot har man till direktör Rehnqvist uttalat sitt beklagande av att "politikerna hålla på att fördärva förbindelserna mellan våra båda länder". Patriarken av Antiokias härvarande ständiga representant, biskop Basilios, har under sällskaplig samvaro idag sagt mig att beskyllningarna mot oss bli allmänt trodda. Vad han - och med honom måhända det ryska patriarkatet - frågar sig vore varför Kreml här offentliggjort anklagelseakten mot oss. Toge man hänsyn till enbart de svensk-sovjetiska förbindelserna borde, som Basilio sade, regeringen haft anledning undvika publicitet även om beskyllningarna varit välgrundade. Han hölle därför före att regimen av något för honom dolt skäl önskade diskreditera Sverige och skärpa fol-

kets vaksamhet. Den slutsats bildade människor droge vore i allt fall att förbindelserna med sagda land försämrats. Antagligt är väl också att Kreml med sin publicitet just åsyftat en sådan effekt.

Skulle man här endast velat uppnå vissa resultat i Sverige, synes det sannolikt att noten avlåtits utan att här offentliggöras.

3. De faktum att man kombinerat denna attack inför öppen ridå med avlåtandet av en note - något som ju ej skett i amerikanska sammanhang - synes böratolkas som belägg för att sovjetiska vederbörande i vårt fall eftersträva icke blott samma effekt som i tidigare amerikanska utan även ett tankeutbyte med svenska regeringen i saken. Det förhållandet att MID i noten till oss valt sin hövligaste variant när det gäller inledningen och att slutklämmen givits en mjuk utformning synes bestyrka nyssnämnda förmodande. Samma intryck erhöll jag för övrigt vid mitt i annan ordning inberättade samtal med förste vice premiärministern Saburov. Ser man den sovjetiska aktionen i belysning av de uttalanden som Bulganin och Hrusjtjov den 17 januari gjorde till mig om de svensk-sovjetiska förbindelserna, får man för övrigt en känsla av att densamma utgör ett led i det handlingsschema den förre då alternativt skisserade och vars djupare politiska bakgrund torde framgått av partisekreterarens tal om "att svensk socialdemokrati försöker kommaoss till livs." Hur egendomligt det än må förefalla, synes aktionen mot oss kunna - så långt ifrån att syfta till en försämring av relationerna med Sverige - fast mera taga sikte på en förbättring däraw ur sovjetisk synpunkt. I olika sammanhang har ju sovjetiska vederbörande, dels via sovjetambassaden i Stockholm, dels direkt till mig, uttryckt en förhoppning om en förbättring av dessa förbindelser. Särskilt påfallande ur denna synpunkt var Bulganins tal om önskvärdheten av att återställa förbindelserna till vad de voro under svenska

stats- och inrikesministrarnas besök i Sovjetunionen för ett år sedan. Mot bakgrunden av den sovjetisk-finska kommunikéns uttalanden - bl.a. om angelägenheten av att icke låta ovidkommande omständigheter påverka de inbördes relationerna - och av de framförda påståendena om svensk subversiv verksamhet i samverkan med en estnisk emigrantorganisation, liksom med Förenta Staterna, verkar det som om Kreml nu funnit tillfället lämpligt att antyda sina egna önskemål i samband med, ~~xxxx~~ om ej förutsättningar för, en normalisering av förbindelserna med Sverige. Vad man därvid tydligen eftersträvar är undvikande helst förebyggande ~~å svensk~~ sida av stöd åt vad som här betraktas som antisovjetisk subversiv verksamhet, i första hand givetvis i Baltikum, och fortsatt svensk neutralitetspolitik. Därjämte lär man - att döma såväl av Bulganins som Saburovs uttalanden - förvänta sig ett inställande eller nedtonande av vad Zorin vid samtal med mig betecknade som den anti-sovjetiska kampanjen i Sverige. Innan så sker, förefaller det, om man får tro Zorin, knappast sannolikt att herr Gusev kommer att inträffa i Stockholm och den onormala situationen i våra förbindelser sålunda häves.

Rolf Sohlman.

Mosk 12.3.57 215/4.

KUNGL.UTRIKES
DEPARTEMENTET

Cirk.nr. 78

HP 1

1 bil.

övers. tidskriften FIB
med artikel om utrikes-
minister Undén.

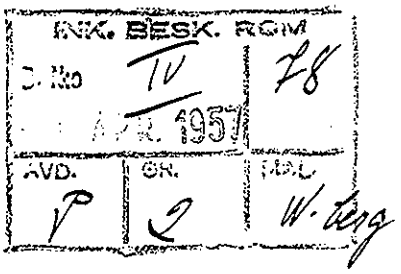

./. Utrikesdepartementets pressbyrå har äran översända ett exemplar, nr 12/1957, av tidskriften FIB innehållande en av docent Sven Ulric Palme författad artikel om utrikesminister Undén.

Stockholm den 27 mars 1957.

Till samtliga beskickningar, delegationer, generalkonsulat samt till vissa lönade konsulat.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Nr 305
I 10

3 bil.
u.s.o.

Pressbyrån

översänder vitboken om
Raoul Wallenberg
tel. 21 B 21.3.57
tel. 27 U 21.3.57

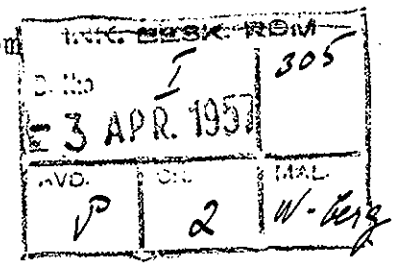

Utrikesdepartementets pressbyrå har äran under särskilt omalag översända tre exemplar av vitboken "Raoul Wallenberg, Dokumentsamling jämte kommentarer rörande hans fångenskap i Sovjetunionen.

Stockholm den 30 mars 1957.

Till Beskickningen i R o m

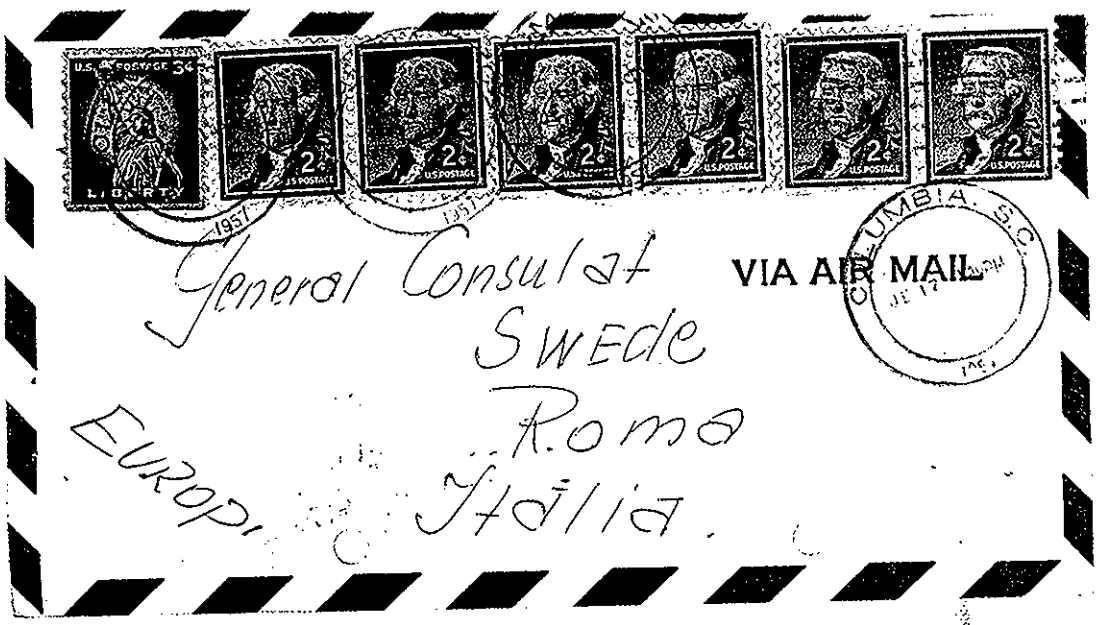

Laszlo Schuppan
Ra 10813259
Co C 16th Bn. 4th Tng.
Regt. S.6148 Co. C.
Fort Jackson, S.C.

16. 6. 1957 F. Jackson
un/L

XIV 810
24 0 1957
HP 2 W-berg

Heinrich Lorentzon under hand für alle für [illegible] Unterstützung, hier alle T.s adress [illegible] ut. L.

Ihr Gemen Herr General Konsul!

Ich bitte Ihre Schulding wegen dise Brief. Aber ich möchte eine Antwort bekommen von Sie.

Ich hatt gemeldet Bei Sie daz Ich war zuzamen eine Schwedische Ingeneur in den Russische Gefangenschaft. Seine name war TAMVILLUS ARTHUR Sie war meine Gute Kamerad wegen des ich Bitten Sie ene Kürzliche antwort gegeben Sie führ mich.

Ich möchten daz wissen ob Sie Sind ist freigelassen worden oder nicht. Wenn sie Sind so freiso, Ihre Adresse.

Ich Warten Seine Ehrenvolle Antwort

Hochachtungsvoll
Laszlo Schuppan

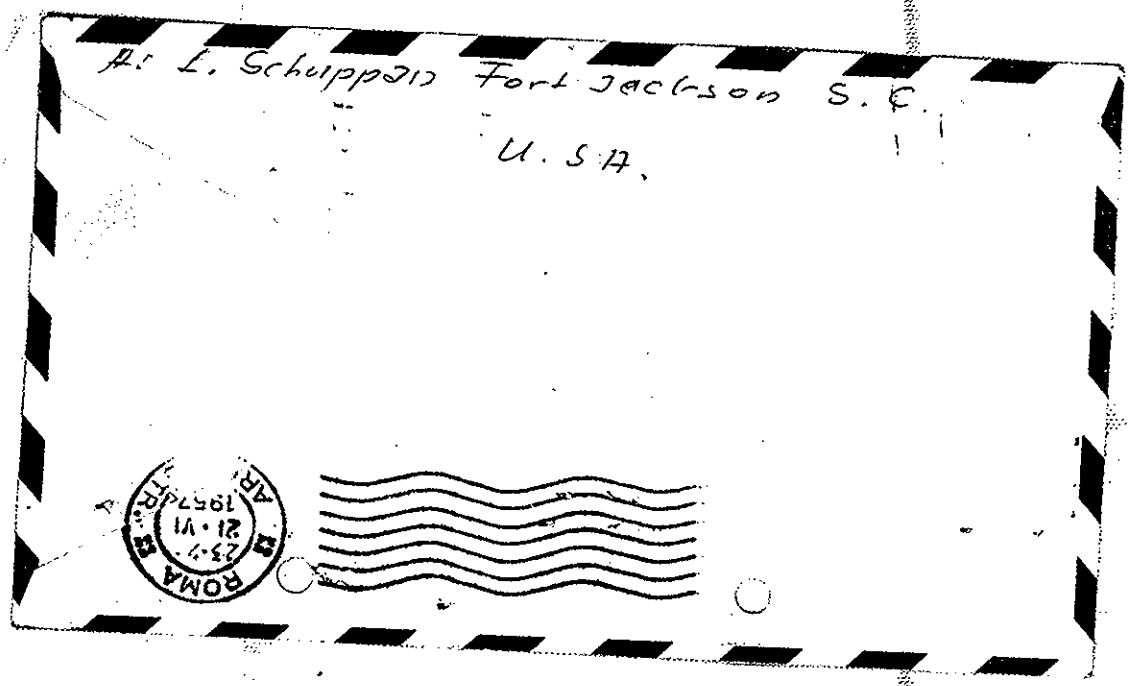
A. L. Schuppan Fort Jackson S. C.
U. S. A.
ROMA
21 VI
1957

R. CONSULATE OF SWEDEN
TRIESTE

TELEGRAPHIC ADDRESS: GEROLSHIP
TELEPHONES { OFFICE: 29-182, 38-676, 35-161
PRIVATE: 24-501

hbr v.Post/Åström
7.12.59

TRIESTE, 3rd December 1959
1, PIAZZA S. ANTONIO
CG/ams

CONFIDENTIAL

R. SWEDISH EMBASSY
R O M E
V.le Policlinico, 129/a

Tx 671

P 2 W-key

Dear Sirs,

Days ago I have been contacted by Mr. Lemonidis, Reporter of the Radio Free Europe, who brought to me a statement of facts asking me to forward copy of same to the R. Swedish Embassy in Rome, as the thing may result to be of some interest to the Swedish Government.

Mr. Lemonidis added that the Source appeared not to be very reliable, but anyhow as there may also be some truth in the whole story it was better to inform the Embassy about it.

Herewith attached is photostatic copy of said statement.

I remain, Dear Sirs,

Yours faithfully,

Callisto Gerolimich
Consul.

Encl.

Avskrift

24th Nov. 1959.

SOURCE TRIEST: 31 year-old officer in the MAI Troops, escappe.
DATE OF OBSERVATION: until 26th Nov. 1958.

RUMANIA

ROUL WALLENBERG

In Autumn, 1953, while source was sent on duty at the Poarta Alba camp, along the Danube-Black Sea Canal, he met there, among the prisoners, an old friend of his, Ion Botez. They chatted a little and among other things, source remembers Botez to have told him that they have in the camp a foreign prisoner, an architect, who was kept in severe isolation and under constant supervision by security officers who had been sent there specially for him.

x x x

In May 1957, source was a prisoner in the Suceava Penitenciary. There he met again his friend Ion Botez (former Director General of Posts and Communications). Botez told source that if he ever got out of prison, he should take a message to the Swedish Diplomatic Mission in Bucharest, without giving Botez's name and whereabouts:

RAUL WALLENBERG, former secretary of the Budapest Swedish Consulate (1942-1945) had been arrested in the autumn of 1945 in Budapest and transported to Rumania in order to be deported from here to Russia. It seems that he was in a group with a Hungarian General and also a Hungarian Colonel.

In the spring of 1946 Wallenberg escaped from the Focsani deportation camp and was caught in the vecinity of the Hungarian boarder. He was taken to the Sibiu prison (April 1946). It is there that his name was changed into Vishinowski. He stayed in the Sibiu penitenciary until March 1947, when he was taken to the Tg. Ocna prison. Then, in 1949, he was transferred to Poarta Alba, where he stayed until 1957, at the closing down of the Canal Works. It is not known where he was taken from there.

Among other things Wallenberg has told Botez in prison was the fact that his father had been the Swedish representative in Greece and that he, Raul, had studied at the Michigan University, USA.

The number of his arrest file in the Sibiu prison was somwhere

between 11300 and 11400, and, at that time, the Sibiu prison had as director FOPA, a former shoe-maker.

The message, said Vallenberg to Botez, had also been passed by him to a Hungarian-Rumanian Engineer.

x x x

Here, in Trieste Camp, source talked about this subject to Eng. Vash Gheorghe (now in the St. Antonio Camp), who also seemed to know something about it.

x x x

von Post/IT
KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenbergsfrågan

~~Telegram~~

Rom den 7 dec. 1959		
N:o II/352	Förtroligt	3 BIL. pres. original + 5 avskrifte därav
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 2	MÅL. W-berg

Broder,

Vår konsul i Trieste, Gerolimich, har nyligen haft besök av en reporter i Radio Free Europe, herr Lemonidis, som lämnat en promemoria med upplysningar i Raul Wallenbergsaffären, vilka härröra från en flykting. Jag bifogar avskrift av konsulns den 3 december daterade brev, den därvid fogade fotostatkopian av promemorian samt avskrifter av denna.

./.

Herr Lemonidis hade sagt konsuln, att hans källa icke förefallit särskilt pålitlig. Det nya spåret tycks peka åt helt annat håll än de informationer, som tidigare erhållits genom pressen. Jag vore tacksam för närmare instruktioner om hur vi böra förfara i saken.

(Eric von Post)

Utrikesrådet Åström,
Stockholm.

exp. m. flyg 7.12.59. befordringssättet godtänt av Amb. v. Post.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Stockholm den 7 januari 1960.
Strängt förtroligt.

II
3
GEN. 1960

P 2 W-berg.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 7 december 1959 i Wallenberg-affären ber jag få meddela, att de i utsagan lämnade uppgifterna i stort är identiska med vad den av källan omnämnde Georghe Vas(h) för närmare tio år sedan meddelade svenska vederbörande. Vas' uppgifter kontrollerades då med stor noggrannhet och visade sig vara felaktiga.

Eftersom Vas, vilken återigen dök upp år 1956, får betraktas som en internationell storskojare, möjligen en provokatör, kan beskickningen lämna ifrågavarande uppgifter utan beaktande.

Din tillgivne
Per Lind
(Per Lind)

Ambassadören von Post,
R o m .